Europos Komisija

Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus

2013 leidimas

Eurydice ataskaita

Švietimas ir mokymas

European Commission

Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus

2013 m. leidimas

„Eurydice“ ataskaita

Švietimas ir mokymas

Šį dokumentą išleido Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga (angl. EACEA, „Eurydice“ ir politinė parama).

Šį leidinį cituokite taip:

Europos Komisija/EACEA/Eurydice, 2013. *Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus. 2013 m. leidimas. „Eurydice“ ataskaita.* Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras.

ISBN 978-92-9201-514-5

doi:10.2797/49667

Šį dokumentą galima rasti ir internete
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice.

Tekstas baigtas rengti 2013 m. kovo mėn.

© Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga, 2013 m.

Šio leidinio turinį galima atgaminti dalimis tik nekomerciniais tikslais su sąlyga, kad prieš leidinio ištrauką bus pateikta nuoroda į tinklą „Eurydice“ ir įrašyta dokumento išleidimo data.

Prašymus atgaminti visą dokumentą reikėtų siųsti EACEA „Eurydice“ ir politinės paramos skyriui.

Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga
„Eurydice“ ir politinė parama
Avenue du Bourget 1 (BOU 2)
B-1140 Brussels
Tel. +32 2 299 50 58
Faks. +32 2 292 19 71
El. p. eacea-eurydice@ec.europa.eu
Interneto svetainė http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/

PRATARMĖ

Būtinybė užtikrinti kokybišką mokymą yra vienas pagrindinių Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“) tikslų. Programoje pabrėžiama, kad itin svarbu užtikrinti tinkamą pirminį mokytojų rengimą, nuolatinę profesinę mokytojų bei dėstytojų raidą ir pasiekti, kad mokytojo profesija taptų patraukli.

2013 m. kovo mėn. paskelbtose Tarybos išvadose dėl investavimo į švietimą ir mokymą, siekiant paremti strategiją „Europa 2020“[1], taip pat pažymima, kad būtina peržiūrėti visus pedagogo profesijos aspektus ir ją sustiprinti, pavyzdžiui, užtikrinant veiksmingą pirminį mokytojų rengimą ir įgyvendinant nuoseklias bei tinkamais ištekliais aprūpintas įdarbinimo, atrankos, pirminio mokytojų rengimo, paramos ankstyvajai karjerai ir kompetencija grįstas pedagogų profesinės raidos sistemas.

Šiomis politinėmis aplinkybėmis labai džiaugiuosi pristatydama pirmąjį „Eurydice“ leidinio „Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus“ leidimą. Šiame leidinyje pateikta išsamių duomenų, susijusių su mokytojo profesija 32 Europos šalyse ir aprėpiančių 62 rodiklius. Jame nagrinėjami svarbūs pirminio ir tęstinio mokytojų rengimo aspektai, įskaitant organizacines ypatybes ir mokytojų *bei* mokyklų vadovų įdarbinimo ir darbo sąlygas.

Leidinys „Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus“ – tai vertingas indėlis diskutuojant apie mokytojų ir mokyklų vadovų įdarbinimą, profesinę raidą bei darbo sąlygas ir kiekvienos šalies, ir Europos lygmenimis. Ataskaita pagrįsta duomenimis, surinktais pasitelkiant tinklą „Eurydice“ ir gautais iš Eurostato bei tarptautinių TALIS, TIMSS bei PISA tyrimų. Joje pateikti standartizuoti ir palyginami kiekybiniai bei kokybiniai rodikliai, taip pat pateikiama plataus masto pagrindinių klausimų, susijusių su mokytojo profesija Europoje, apžvalga.

Leidinį „Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus“ rekomenduoju visiems praktikams ir politikos kūrėjams, dirbantiems šioje srityje. Esu tvirtai įsitikinusi, kad leidinys bus itin naudingas asmenims, atsakingiems už politikos, susijusios su mokytojo profesija, rengimą Europos valstybėse.

Androulla Vassiliou
Europos komisijos narė, atsakinga už
švietimą, kultūrą, daugiakalbystę ir jaunimą

[1] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:064:0005:0008:EN:PDF.

T U R I N Y S

Pratarmė

Paveikslėlių sąrašas

Įvadas

Pagrindinės išvados

Kodai, santrumpos ir akronimai

A skyrius. Pirminis mokytojų rengimas ir pagalba pradedantiesiems mokytojams

B skyrius. Įdarbinimas, darbdaviai ir darbo sutartys

C skyrius. Tęstinė profesinė raida ir judumas

D skyrius. Darbo sąlygos ir užmokestis

E skyrius. Mokytojų savarankiškumas ir pareigos

F skyrius. Mokyklų vadovai

Žodynėlis, statistinės duomenų bazės ir bibliografija

Padėkos

PAVEIKSLĖLIŲ SĄRAŠAS

A1 pav. Pirminio mokytojų, dirbsiančių ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo srityse, rengimo kurso struktūra (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

A2a pav. Studijų lygmuo, mažiausia pirminio būsimųjų ikimokyklinio ugdymo pedagogų bei pradinių klasių mokytojų rengimo trukmė ir mažiausia procentinė profesinio kurso trukmė, 2011–2012 m.

A2b pav. Studijų lygmuo, mažiausia pirminio būsimųjų pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojų rengimo trukmė ir mažiausia procentinė profesinio kurso trukmė, 2011–2012 m.

A3 pav. Mažiausia mokykloje atliekamos pedagoginės praktikos trukmė ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų pirminio rengimo programose (valandomis), 2011–2012 m.

A4 pav. Gairės dėl švietimo tyrimų žinių bei praktikos įtraukimo į būsimųjų ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų rengimo programas, 2011–2012 m.

A5 pav. Atrankos metodai ir (arba) kriterijai, taikomi stojantiesiems į aukštąsias pedagogikos mokyklas. Ikimokyklinis, pradinis, pagrindinis ir vidurinis ugdymas (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

A6 pav. Alternatyvūs mokytojo profesijos įgijimo būdai. Ikimokyklinis, pradinis, pagrindinis ir vidurinis ugdymas (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

A7 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų kompetencijų aprašai, 2011–2012 m.

A8 pav. Kvalifikacijos reikalavimai, taikomi dėstytojams, rengiantiems ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojus, 2011–2012 m.

A9 pav. Organizacijos, atsakingos už išorinį būsimųjų ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų rengimo kokybės užtikrinimą, 2011–2012 m.

A10 pav. Nacionalinės įvadinės programos, skirtos pradedantiesiems ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojams, 2011–2012 m.

A11 pav. Įvairių rūšių pagalba, teikiama naujiems ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojams, 2011–2012 m.

B1 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų pasiūlos ir paklausos pusiausvyros stebėjimo priemonės, 2011–2012 m.

B2 pav. Ketvirtųjų klasių mokinių, lankančių mokyklas, kurių vadovai nurodė, kokiu mastu jų mokyklos gebėjimą ugdyti mokinius veikia matematikos ir gamtos mokslų mokytojų trūkumas arba netinkamumas, procentinė dalis, 2011 m.

B3 pav. Pagrindiniai mokytojų įdarbinimo būdai ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) ugdymo srityse, 2011–2012 m.

B4 pav. Administracinis lygmuo ir (arba) institucija, atsakingi už ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų įdarbinimą, 2011–2012 m.

B5 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų, kaip darbuotojų, statuso rūšys, 2011–2012 m.

B6 pav. Bandomojo laikotarpio, taikomo pradedantiems dirbti ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojams, trukmė mėnesiais, 2011–2012 m.

B7 pav. Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas terminuotųjų arba trumpalaikių darbo sutarčių sudarymas su pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojais, 2011–2012 m.

B8 pav. ISCED 2 lygmens mokytojų, kaip darbuotojų, padėtis, 2008 m.

B9 pav. ISCED 2 lygmens mokytojų, turinčių daugiau kaip 10 metų pedagoginio darbo patirtį ir dirbančių pagal terminuotąsias sutartis, procentinė dalis, 2008 m.

B10 pav. Darbo toje pačioje mokykloje trukmė, ISCED 2 lygmens mokytojai, 2008 m.

B11 pav. ISCED 2 lygmens mokytojų, kurie galvoja arba yra tvirtai įsitikinę, kad jų mokyklos mokytojai gali būti atleisti iš darbo dėl nuolatinių prastų veiklos rezultatų, procentinė dalis, 2008 m.

C1 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų tęstinė profesinė raida, 2011–2012 m.

C2 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų TPR planai mokyklos lygmeniu, 2011–2012 m.

C3 pav. Kokiu lygmeniu priimami sprendimai dėl ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų raidos poreikių / mokymo planų, susijusių su TPR veikla, 2011–2012 m.

C4 pav. Iniciatyvos, kuriomis siekiama paskatinti ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojus dalyvauti TPR veikloje, 2011–2012 m.

C5 pav. Finansinė parama ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojams, dalyvaujantiems TPR veikloje, 2011–2012 m.

C6 pav. Institucijos, atsakingos už ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų TPR veiklos akreditavimą ir (arba) kokybės stebėseną, 2011–2012 m.

C7 pav. ISCED 2 lygmens mokytojų, kurių mokyklų direktoriai mano, kad nepakankamas jų mokyklos mokytojų pedagoginis pasirengimas tam tikru mastu ir labai trukdo mokyti, procentinė dalis, 2008 m.

C8 pav. Mokytojų (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) tarptautinio mokymosi (judumo) programos, 2011–2012 m.

D1 pav. Mokinių ir mokytojų santykis pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), valstybinis ir privatusis sektorius, 2010 m.

D2 pav. Teisės aktuose nurodyti profesionalūs specialistai, padedantys ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojams dirbti su mokiniais, turinčiais bendrųjų mokymosi sunkumų, 2011–2012 m.

D3 pav. Pagalbos priemonės, teikiamos ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) pedagogams, 2011–2012 m.

D4 pav. Oficialiai apibrėžtas ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo laikas, 2011–2012 m.

D5a pav. Oficialiai apibrėžtas savaitinis visu etatu dirbančių ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo krūvis valandomis, 2011–2012 m.

D5a pav. Oficialiai apibrėžtas savaitinis visu etatu dirbančių ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo krūvis valandomis, 2011–2012 m.

D5b pav. Pamokų skaičiaus sumažinimas, atsižvelgiant į ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo stažą, 2011–2012 m.

D6 pav. Minimalaus ir maksimalaus įstatymuose nustatyto bendrojo metinio visu etatu dirbančių kvalifikuotų valstybinių mokyklų mokytojų darbo užmokesčio santykis su BVP (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

D7 pav. Santykinio įstatymuose nustatyto pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo užmokesčio padidėjimo ir metų, reikalingų maksimaliam atlyginimui gauti, santykis, 2011–2012 m.

D8 pav. Kokiu lygmeniu priimami sprendimai dėl ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų, dirbančių valstybiniame sektoriuje, pagrindinio darbo užmokesčio nustatymo, 2011–2012 m.

D9 pav. Minimalus ir maksimalus bendrasis metinis įstatymuose nustatytas visu etatu dirbančių kvalifikuotų valstybinių mokyklų (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo užmokestis ir vidutinis faktinis bendrasis metinis darbo užmokestis, PGS, eurais, 2011–2012 m.

D10 pav. Darbo užmokesčio priedai bei papildomos priemokos mokytojams, dirbantiems valstybinėse mokyklose (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), ir sprendimų priėmimo lygmenys, 2011–2012 m.

D11 pav. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų procentinė dalis tarp visų aktyvių gyventojų, valstybinis ir privatusis sektoriai, 2010 m.

D12 pav. Procentinė moterų mokytojų dalis pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), valstybinis ir privatusis sektoriai, 2010 m.

D13 pav. Pradinio (ISCED 1 lygmens), pagrindinio ir vidurinio (ISCED 2 ir 3 lygmenų) ugdymo mokytojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes, kartu paėmus valstybinį ir privatųjį sektorius, 2010 m.

D14 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų pensinis amžius, 2011–2012 m.

D15 pav. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų, priklausančių prie pensijos artėjančioms amžiaus grupėms, procentinė dalis, 2010 m.

D16 pav. Atsakingas už individualų ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų vertinimą asmuo ar įstaiga, 2011–2012 m.

D17 pav. Ketvirtųjų (ir aštuntųjų) klasių mokinių, kurių mokyklose taikomas tam tikras mokytojų (matematikos ir gamtos mokslų) vertinimo metodas, procentinė dalis, 2011 m.

D18 pav. ISCED 2 lygmens mokytojų, kurių mokyklų vadovai mano, kad jų mokyklos mokytojų nebuvimas darbe „tam tikru mastu“ arba „labai“ trukdo mokyti, procentinė dalis, 2008 m.

E1 pav. Kas priima sprendimus dėl mokymo ir žmogiškųjų išteklių pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

E2 pav. Penkiolikamečių mokinių, lankančių mokyklas, kuriose mokytojų grupės (pavyzdžiui, darbuotojų asociacijos, ugdymo turinio komitetai, profesinės sąjungos) tiesiogiai veikia sprendimus dėl personalo komplektavimo, biudžeto sudarymo, mokymo turinio ir vertinimo tvarkos, procentinė dalis, 2009 m.

E3 pav. Mokytojų vaidmuo pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokiniams atliekant nacionalinius testus, 2011–2012 m.

E4 pav. Mokytojų įsitraukimas į mokinių palikimo antrus metus mokytis toje pačioje klasėje procesą pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

F1 pav. Norint tapti mokyklos vadovu, oficialiai reikalaujama turėti pedagoginio darbo patirties ir baigti mokyklų vadovų mokymus; šis reikalavimas taikomas visiems ugdymo lygmenims – nuo ikimokyklinio iki vidurinio (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenims), 2011–2012 m.

F2 pav. Mažiausia pedagoginio darbo patirtis, kurią privalo turėti kandidatas, norintis tapti ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) įstaigos vadovu, 2011–2012 m.

F3 pav. Specialios akademijos ir (arba) mokomosios programos, skirtos ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokyklų vadovams, 2011–2012 m.

F4 pav. Pagrindiniai mokyklų vadovų įdarbinimo metodai, taikomi ikimokykliniame, pradiniame pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenyse), 2011–2012 m.

F5 pav. Paskirstytosios mokyklų lyderystės formos, taikomos ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo srityse (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenyse), remiamos aukščiausio lygmens institucijų, reglamentuojančių švietimo veiklą, 2011–2012 m.

F6 pav. Ketvirtųjų (ir aštuntųjų) klasių mokinių, kurių mokyklų vadovai sakė, kad „neskiria laiko“, skiria „šiek tiek laiko“ arba „daug laiko“ tam tikrai veiklai, procentinė dalis, 2011 m.

F7 pav. Penkiolikamečių mokinių, kurių mokyklų vadovai teigė, kad praėjusiais mokslo metais dažnai vykdė tam tikrą valdymo veiklą, procentinė dalis, 2009 m.

F8 pav. Moterų mokyklų vadovių pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys) procentinė dalis, kartu paėmus valstybinį ir privatųjį sektorius, 2010 m.

F9 pav. Minimalus ir maksimalus įstatymų nustatytas pagrindinis metinis mokyklų vadovų, dirbančių ikimokykliniame, pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenys), darbo užmokestis eurais, PGS, 2011–2012 m.

F10 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) įstaigų vadovų tęstinės profesinės raidos statusas, 2011–2012 m.

ĮVADAS

Būtinybė užtikrinti kokybišką mokymą yra vienas pagrindinių Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“) tikslų. Programoje pabrėžiama, kad itin svarbu užtikrinti tinkamą pirminį mokytojų rengimą, nuolatinę profesinę mokytojų bei dėstytojų raidą ir pasiekti, kad mokytojo profesija taptų patraukli. Todėl privalome surinkti ir išanalizuoti patikimą informaciją apie šią profesiją ir jos atstovų padėtį Europos šalyse.

Šiame pirmajame leidinio „Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus“ leidime nurodyti 62 rodikliai. Leidinys priklauso „Pagrindinių duomenų“ serijai, kurios paskirtis – susieti statistinius ir kokybinius duomenis apie Europos švietimo sistemas.

Tinklas „Eurydice“ turi ilgalaikes su mokytojais susijusios informacijos rinkimo tradicijas; surinkti duomenys skelbiami leidiniuose „Pagrindiniai duomenys apie švietimą“ (bendruosiuose tomuose), taip pat įvairiose teminėse studijose, turinčiose atskirus skyrius apie mokytojus.

Struktūra ir turinys

Ataskaita suskirstyta į šešis teminius skyrius: *Pirminis mokytojų rengimas ir pagalba pradedantiesiems mokytojams; Įdarbinimas, darbdaviai ir darbo sutartys; Tęstinė profesinė raida ir judumas; Darbo sąlygos ir užmokestis; Mokytojų savarankiškumas ir pareigos* bei *Mokyklų vadovai*.

Ataskaitoje pateikiama informacija apie mokytojus, mokančius ikimokyklinio (ISCED 0), pradinio (ISCED 1), pagrindinio ir vidurinio (ISCED 2–3) ugdymo lygmenų mokinius. Informacijos apie tam tikrus rodiklius, susijusius su pedagogais, ugdančiais ikimokyklinio amžiaus vaikus, nebuvo galima surinkti. Dauguma rodiklių aprėpia viešojo sektoriaus švietimo institucijas (išskyrus Belgiją, Airiją ir Nyderlandus; šiose šalyse į bendrąją informaciją įtraukti ir duomenys apie subsidijuojamas privačiąsias mokyklas, nes jose mokosi didelė šių šalių mokinių dalis). Pagal kai kuriuos rodiklius pateikta statistinė visų šalių informacija apie viešąsias ir privačiąsias (subsidijuojamas ir nepriklausomas) institucijas.

Kokybinė ir kiekybinė ataskaitos informacija buvo papildyta gavus svarbių duomenų iš tarptautinių „TALIS 2008“ ir „PISA 2009“ tyrimų, kuriuos atliko Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), kontekstinių klausimynų, taip pat iš „TIMSS 2011“ tyrimo, kurį organizavo Tarptautinė švietimo pasiekimų vertinimo asociacija (angl. IEA). Šie rodikliai puikiai papildo „Eurydice“ ir Eurostato medžiagą, nes atskleidžia, kaip vyksta praktinė veikla mokyklose ir klasėse.

Šaltiniai ir aprėptis

Kaip minėta, rengiant šią ataskaitą buvo remtasi penkiais šaltiniais: daugiausia informacijos gauta iš tinklo „Eurydice“, be to, pasinaudota Eurostato duomenimis ir tarptautinių „TALIS 2008“, „PISA 2009“ ir „TIMSS 2011“ tyrimų kontekstinių klausimynų duomenimis.

Ataskaitoje „Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus“ aptariama padėtis 32 Europos šalyse (37 švietimo sistemose), tai yra visose šalyse, prisijungusiose prie tinklo „Eurydice“ veiklos pagal Europos Sąjungos mokymosi visą gyvenimą programą (2007–2013 m.) (išskyrus Serbiją ir Šveicariją). Pateikti Eurostato, TALIS, PISA ir TIMSS duomenys susiję su šalimis, dalyvaujančiomis Mokymosi visą gyvenimą programoje.

„Eurydice“ informacijos rinkimas

„Eurydice“ rodiklių duomenys daugiausia surinkti iš teisės aktų, nacionalinių nuostatų, oficialių dokumentų ir kitų pripažintų šaltinių, susijusių su švietimu. Šiuos duomenis surinko nacionaliniai tinklo „Eurydice“ skyriai, atsižvelgdami į bendrąsias apibrėžtis. Tais atvejais, kai nagrinėjamas klausimas nepriklauso vietos valdžios arba atskirų institucijų kompetencijai, taigi ir nereglamentuojamas centrinio lygmens nuostatų, tai aiškiai nurodyta prie paveikslėlių.

Iš esmės ši informacija yra kokybinio pobūdžio, tačiau pagal keletą rodiklių pateikiami ir kiekybiniai duomenys (pavyzdžiui, mokytojų darbo laikas, darbo užmokestis ir pensinis amžius).

Eurostato statistinių duomenų rinkiniai

Visa šioje ataskaitoje pateikta informacija (D1, D11, D12, D13, D15 ir F8 paveikslėliuose) gauta 2012 m. liepos mėn. iš Eurostato duomenų bazės; tai yra 2010 m. duomenys.

Visus statistinius Eurostato duomenis galima rasti http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database.

Pasitelkdamos administracinius šaltinius, trys organizacijos – UNESCO, EBPO ir Eurostatas – kasmet renka tarptautiniu mastu palyginamus duomenis apie pagrindinius švietimo sistemų aspektus, naudodamosi bendrais klausimynais (angl. UOE).

„PISA 2009“, „TALIS 2008“ ir „TIMSS 2011“ tyrimai apibūdinti ataskaitos pabaigoje pateiktame žodynėlyje.

Metodika

Klausimynus parengė Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomosios įstaigos (angl. EACEA) „Eurydice“ skyrius, bendradarbiaudamas su tinklui priklausančiais nacionaliniais skyriais. Be to, EACEA „Eurydice“ skyrius pasinaudojo į kontekstą orientuotų „PISA 2009“, „TALIS 2008“ ir „TIMSS 2011“ tyrimų klausimynų duomenimis.

Visą analitinį ataskaitos turinį, pagrįstą kokybiniais ir kiekybiniais duomenimis, parengė EACEA „Eurydice“ skyrius. Tinklas „Eurydice“ įsipareigojo patikrinti visos ataskaitos turinį.

Šeši rodikliai, susiję su mokytojų ir mokyklų vadovų darbo užmokesčiu, buvo paimti iš dokumento „Europos mokytojų ir mokyklų vadovų darbo užmokestis ir išmokos“, paskelbto 2012 m. spalio mėn. „Eurydice“ interneto svetainėje. Nuo to laiko nebuvo surinkta naujų duomenų, susijusių su šiais rodikliais. Išsamesnės informacijos apie finansų krizės poveikį mokytojų ir mokyklų vadovų darbo užmokesčiui bei kitoms išmokoms galima rasti dokumente „Švietimo finansavimas Europoje 2000–2012 m.: ekonominės krizės poveikis“.

EACEA „Eurydice“ skyrius yra atsakingas už ataskaitos maketą ir galutinį leidinį. Jis taip pat atliko visą darbą, susijusį su žemėlapių, schemų ir lentelių rengimu. Be to, EACEA „Eurydice“ skyrius parengė ataskaitos santrauką „Pagrindinės išvados“.

Turinio sandara ir pateikimas

Kiekvieno kiekybinio rodiklio vertės yra pateiktos lentelėse, esančiose po konkrečiomis schemomis. Po kiekvienu paveikslėliu pateikti paaiškinimai ir pastabos dėl konkrečių šalių. Paaiškinimuose apibūdintos sąvokos ir konceptualūs aspektai, kad skaitytojai tinkamai suprastų konkretų rodiklį ir visą

paveikslėlyje pateiktą informaciją. Pastabose dėl konkrečių šalių išdėstyta informacija, į kurią reikėtų atsižvelgti, norint teisingai suprasti su šiomis šalimis susijusius duomenis, pateiktus paveikslėlyje.

Ataskaitos pradžioje nurodyti valstybių kodai, statistiniai kodai ir vartojamos santrumpos bei akronimai, o jos pabaigoje pateiktas vartojamų sąvokų žodynėlis ir naudotos statistinės priemonės.

Leidinio pabaigoje pateiktas visų į jį įtrauktų paveikslėlių sąrašas, nurodant šaltinį ir ugdymo lygmenis (ISCED 0, ISCED 1–3).

Šį leidinio „Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus“ variantą elektroniniu formatu galima rasti ir „Eurydice“ interneto svetainėje.

Šis leidinys yra kolektyvinio darbo rezultatas, ir visi asmenys bei organizacijos, prisidėję prie jo rengimo, surašyti ataskaitos pabaigoje.

PAGRINDINĖS IŠVADOS

Ataskaitos „Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus“ pirmojo leidimo rodikliai aprėpia keletą itin aktualių klausimų, susijusių su mokytojo profesija ir mokyklų vadovais. Į ataskaitą įtraukti skirtingi mokytojo karjeros etapai: pradedama nuo pirminio jų rengimo aukštosiose mokyklose, o toliau nagrinėjamas pedagogų darbas iki pat pensijos.

Pateikti rodikliai apima skirtingas struktūras ir būdus, leidžiančius tapti pedagogu, įskaitant alternatyvius mokytojo kvalifikacijos įgijimo būdus. Rodikliai parodo pagrindinius pirminio mokytojų rengimo modelius ir tai, kokią galutinę kvalifikaciją galima įgyti remiantis šiais modeliais ir kokie kvalifikacijos tobulinimo būdai į juos įtraukti. Vienas iš pagrindinių nagrinėjamų klausimų – pagalba, teikiama naujai įdarbintiems mokytojams pirmaisiais jų mokytojavimo metais.

Ataskaitoje analizuojamos pagrindinės mokytojų įdarbinimo procedūros, jų padėtis pagal darbo sutartį ir esama politika bei planavimo priemonės, padedančios užtikrinti reikiamą mokytojų skaičių. Tęstinė profesinė raida nagrinėjama atsižvelgiant į dalyvavimo kvalifikacijos tobulinimo programose sąlygas, iniciatyvas bei planavimą mokyklos lygmeniu ir tarptautines judumo programas, skirtas mokytojams.

Be to, ne mažiau reikšmės teikiama ir mokytojų darbo sąlygoms, įskaitant šiuos aspektus: darbo laiką, pedagogams teikiamą pagalbą, iš mokytojų gaunamą grįžtamąją informaciją, darbo užmokestį, papildomas išmokas ir pensinį amžių. Pedagogo profesija analizuojama atsižvelgiant į mokinių ir mokytojų santykį, mokytojų lytį ir amžių. Pabrėžiamas mokytojų, kaip asmenų, priimančių sprendimus tam tikrose mokyklos veiklos srityse, vaidmuo.

Mokyklų vadovų darbas nagrinėjamas šiais atžvilgiais: analizuojamos galimybės ir sąlygos, leidžiančios tapti mokyklos vadovu, pirminio vadovų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo darbo vietoje reikalavimai, jų įdarbinimo procedūros, darbo užmokestis, paskirstytosios lyderystės formos ir mokyklų vadovų veikla.

Pirminis mokytojų rengimas. Tendencija: būsimas pedagogas turi baigti bent ketverių metų bakalauro studijas ir taip įgyti būtiniausią kvalifikaciją

- 2012 m. Europos mokyklų mokytojai dažniausiai buvo įgiję bakalauro laipsnį, išskyrus baigiamųjų vidurinių mokyklų klasių mokytojus, kurių dauguma buvo įgiję magistro laipsnį. Pedagogų rengimo programos paprastai trunka ketverius ar penkerius metus. Tik Čekijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Maltoje ir Slovakijoje ikimokyklinio ugdymo pedagogai (arba kiti kvalifikuoti šio lygmens ugdymo darbuotojai) turi ne aukštąjį, bet vidurinio mokymo antrosios pakopos arba aukštesnįjį išsilavinimą (žr. A2 pav.). Alternatyvūs būdai įgyti mokytojo kvalifikaciją, pavyzdžiui, trumpos persikvalifikavimo darbo vietose programos, Europos šalyse nėra itin paplitę (žr. A6 pav.).

- Daugumos šalių programose, skirtose būsimiems ikimokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogams, specialus profesinis mokytojų rengimas (jis susideda iš teorinės bei praktinės dalies ir yra atskirtas nuo konkretaus mokomojo dalyko dėstymo) sudaro apie trečdalį viso kurso. Į vidurinių mokyklų mokytojų rengimo programas paprastai įtraukiamas trumpesnis profesinio mokymo kursas (žr. A2 pav.). Įvairiose šalyse taikomas praktinis mokymas mokyklose itin skiriasi, tačiau ir šis kursas ilgesnis ikimokyklinio ir pradinio ugdymo negu aukštesnių ugdymo lygmenų pedagogams (žr. A3 pav.). Pagrindinėse daugelio šalių mokytojų rengimo gairėse nurodyta, kad pirminio pedagogų rengimo programos, padedančios studentams įgyti žinių ir lavinti gebėjimus, turi būti

pagrįstos švietimo tyrimais. Šios rekomendacijos taikomos ir bakalauro, ir magistro lygmenų pedagogų rengimo programoms (žr. A4 pav.).

Specialūs reikalavimai norint įstoti į aukštąsias mokyklas, rengiančias mokytojus, nėra itin paplitę

- Panašu, kad stojant į aukštąsias mokyklas, rengiančias būsimuosius mokytojus, taikomi bendrieji stojimo į tretinio mokymo įstaigas reikalavimai, o ne specifiniai būsimųjų pedagogų atrankos kriterijai (žr. A5 pav.). Tik trečdalyje iš visų Europos šalių taikomi konkretūs atrankos metodai. Daugelyje šalių neskiriami tinkamumo pedagogo profesijai testai ir nerengiami pokalbiai dėl kandidatų motyvacijos tapti mokytojais įvertinimo.

Mokytojus rengiančių dėstytojų kvalifikacija nesiskiria nuo kito akademinio mokymo personalo kvalifikacijos

- Mokytojus rengiantys dėstytojai gali būti įvairių specialybių, tačiau daugelyje šalių šiems pedagogų rengimo institucijose dirbantiems dėstytojams taikomi tie patys kvalifikaciniai reikalavimai kaip ir kitiems aukštųjų mokyklų dėstytojams (žr. A8 pav.). Pusėje Europos šalių mokytojus rengiantiems dėstytojams privalu turėti mokytojo kvalifikaciją. Tačiau tam tikrais atvejais šis reikalavimas priklauso nuo to, kokio ugdymo lygmens būsimuosius mokytojus jie moko. Kai kuriose šalyse dėstytojams, rengiantiems mokyklose dirbsiančius mentorius, taikomi konkretesni reikalavimai.

Vis didesnę reikšmę įgyja mentorių pagalba naujiems mokytojams

- Pirmaisiais darbo metais mokytojai gali susidurti su gausybe sunkumų, todėl jiems dažnai prireikia pagalbos. Daugelyje šalių jau tam tikrą laiką vykdomos, o keliose šalyse tik neseniai įdiegtos struktūrizuotos įvadinės programos, pagal kurias pradedantiems dirbti mokytojams siūlomas papildomas mokymas, asmeninė pagalba ir patarimai. Tačiau skirtingos sudedamosios šios struktūrizuotos pagalbos sistemos dalys (faktinis mokymas, papildomas rengimas, bendravimas su mentoriumi, vertinimas ir taip toliau) įvairiose šalyse turi nevienodą reikšmę. Vyrauja gana didelė organizacinė šių sistemų įvairovė, todėl skiriasi ir jų veiksmingumas, padedant įveikti pirmąsias mokytojų problemas (žr. A10 pav.).

- Nors ne visose šalyse vykdomos išsamios ir visą sistemą aprėpiančios įvadinės programos, daugelyje jų siūloma individualių pagalbos priemonių, padedančių mokytojams išspręsti konkrečius sunkumus, kuriuos jie, kaip šios profesijos naujokai, patiria, ir taip sumažinti tikimybę, kad jie atsisakys šios profesijos nesulaukę pensijos. Dažniausiai rekomenduojama pagalbos priemonė yra mentorystė, kai patyręs ir didelį darbo stažą turintis mokytojas paskiriamas atsakingu už ką tik kvalifikaciją įgijusius mokytojus (žr. A11 pav.).

Tik mažuma šalių mokytojams suteikia karjeros valstybės tarnautojo statusą

- Šiuo metu daugelis Europos mokytojų yra įdarbinami pagal sutartis. Nors daugelyje šalių mokytojai įgyja valstybės tarnautojo statusą, specifinis karjeros valstybės tarnautojo statusas, kuriuo suteikiama teisė dirbti mokytoju visą gyvenimą, kaip vienintelis pedagogų įsidarbinimo būdas, galioja tik keliose šalyse (Ispanijoje, Graikijoje, Prancūzijoje ir Kipre). Apskritai panašu, kad mokytojus vis dažniau tiesiogiai įdarbina darbdaviai – dažniausiai mokyklos arba vietos švietimo veiklą reguliuojančios valdžios institucijos. Tik nedaugelis šalių rengia konkursus su egzaminais kaip vienintelį mokytojų įdarbinimo būdą (žr. B3, B5 ir B6 pav.).

- Tarptautinio tyrimo „TALIS 2008“ duomenys taip pat rodo, kad nors daugumos jame dalyvavusių šalių mokytojai po kelerių darbo metų sudaro neterminuotąsias darbo sutartis, kai kuriose šalyse nemažas procentas mokytojų įdarbinami pagal terminuotąsias sutartis, o kai kuriais atvejais tai taikoma netgi daugelio metų darbo stažą turintiems mokytojams (žr. B9 ir B10 pav.).

Vis daugėja šalių, kuriose reikalaujama, kad mokyklos parengtų mokytojų profesinės raidos planą

- Pastaraisiais metais tęstinė profesinė raida (TPR) įgijo didelę reikšmę ir daugelyje šalių jau laikoma profesine pareiga; mokytojai privalo dalyvauti TPR programose, jeigu nori kopti karjeros laiptais ir gauti didesnį darbo užmokestį Bulgarijoje, Ispanijoje, Lietuvoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje ir Slovakijoje (žr. C1 pav.). Daugelio Europos šalių mokyklos yra įpareigotos įgyvendinti TPR planus, taikomus visiems darbuotojams, tačiau tik mažiau kaip trečdalyje valstybių asmeninius planus privalo turėti ir atskiri mokytojai (žr. C2 ir C3 pav.).

- Dalyvauti TPR veikloje mokytojus dažniausiai skatina tai, kad ši veikla jiems atveria geresnes karjeros perspektyvas. Retai TPR yra vienintelis reikalavimas, kad mokytojas būtų paaukštintas, tačiau dažniausiai tai būtina išankstinė sąlyga. Finansinė pagalba mokytojams teikiama siūlant nemokamą TPR veiklą arba dalyvavimą TPR programoje paslaugų teikėjo sąskaita. Be to, daugelis mokyklų gauna tiesioginį finansavimą, kad galėtų sumokėti už mokytojų kvalifikacijos tobulinimą (žr. C4 pav.).

Reikėtų labiau pasistengti paskatinti jaunimą rinktis mokytojo profesiją

- Didžiojoje daugumoje Europos šalių mažiau mokytojų priskirtini amžiaus grupei iki 40 metų negu vyresnėms grupėms. Vyresnis amžius itin būdingas vidurinio mokymo srityje dirbantiems pedagogams: beveik pusė šių mokytojų yra vyresni kaip 50 metų Bulgarijoje, Čekijoje, Vokietijoje, Estijoje, Italijoje, Nyderlanduose, Austrijoje, Norvegijoje ir Islandijoje. Be to, procentinė mokytojų, nesulaukusių 30 metų, dalis yra itin maža Vokietijoje, Italijoje ir Švedijoje (žr. D14 ir D16 pav.). Susiklosčius tokiai padėčiai ir atsižvelgiant į tai, kad vis mažėja norinčiųjų tapti pedagogais, ilgainiui gali imti trūkti mokytojų, todėl reikia parengti daugiau naujų kvalifikuotų darbuotojų, pasirinkusių mokytojo profesiją.

- Per pastarąjį dešimtmetį maždaug trečdalyje visų Europos šalių oficialus pensinis amžius pailgėjo. Daugelyje Europos šalių mokytojai išeina į pensiją iš karto, kai tik turi tokią galimybę. Tačiau keliose šalyse buvo visiškai panaikinta galimybė mokytojams išeiti į pensiją anksčiau nei sulaukus oficialaus pensinio amžiaus. Taigi mokytojai į pensiją išeina tada, kai išdirba nustatytą metų skaičių ir pasiekia amžių, nuo kurio įgyja teisę gauti visą pensiją (žr. D15 ir D16 pav.).

- Dauguma šalių yra priėmusios priemones, leidžiančias stebėti mokytojų pasiūlą ir paklausą. Tai gali būti arba konkretus perspektyvinis planavimas, arba bendras darbo rinkos stebėjimas. Bet kuriuo atveju šios priemonės paprastai yra tik trumpalaikė kasmet atliekama veikla, siekiant patenkinti būtiniausius poreikius. Tačiau taikant ilgalaikį planavimą būtų galima kur kas veiksmingiau išvengti galimo pedagogų trūkumo arba pertekliaus (žr. B1 pav.).

Žemesniuose ugdymo lygmenyse dirba beveik vien moterys

- Moterys sudaro daugumą mokytojų, dirbančių pradiniame ir pagrindiniame ugdymo lygmenyse. Vyrų ir moterų pedagogų santykis skiriasi atsižvelgiant į ugdymo lygmenį: kuo mažesni vaikai, tuo didesnė moterų mokytojų dalis. Visose Europos šalyse tarp pradinių klasių mokytojų vyrauja

moterys. Pagrindinis ugdymo lygmuo taip pat statistiškai yra moteriškas: maždaug pusėje Europos šalių moterys sudaro ne mažiau kaip 70 proc. visų šio lygmens mokytojų. Tačiau moterų procentas iš esmės krinta viduriniame ugdymo lygmenyje (žr. D13 pav.).

- Kalbant apie moteris, einančias mokyklų vadovų pareigas, derėtų pasakyti, kad čia padėtis taip pat priklauso nuo ugdymo lygmens. Remiantis turimais duomenimis, galima teigti, kad pradinių mokyklų vadovės yra daugiausia moterys. Tačiau pagrindiniame ir viduriniame lygmenyse moterų mokyklų vadovių procentas sparčiai mažėja, o ypač dideli skirtumai tarp ugdymo lygmenų pastebimi Prancūzijoje, Austrijoje, Švedijoje ir Islandijoje (žr. F8 pav.).

Mokytojų darbo valandos nesiskiria nuo kitų profesijų darbuotojų darbo valandų

- Sutartyje nustatytų mokytojų darbo valandų, kurias jie turi aktyviai mokyti, skaičius įvairiose šalyse gerokai skiriasi, tačiau vidutinis pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojų darbo valandų skaičius per savaitę siekia 20. Ikimokyklinio ugdymo pedagogai paprastai turi daugiau darbo valandų. Apskritai didžiojoje daugumoje šalių nustatyta 35–40 valandų darbo savaitė, ir tai būdinga visiems ugdymo lygmenims. Europos šalyse nedažnai taikoma praktika, kai artėjant karjeros pabaigai sumažinamas mokytojo darbo valandų skaičius (žr. D5a ir D5b pav.).

Dėl pagalbos priemonių dažniausiai nusprendžiama mokyklos lygmeniu

- Kvalifikuoti specialistai, taikydami intensyvias individualias arba grupines (mažomis grupelėmis) priemones, gali teikti itin veiksmingą pagalbą mokytojams, dirbantiems su mokymosi sunkumų turinčiais mokiniais. Daugumos šalių mokyklos suteikia galimybę mokytojams bendrauti su švietimo psichologais. Be to, didžiosios daugumos šalių mokyklos gali pasisamdyti logopedus ir darbuotojus, dirbančius su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais. Tačiau ši nuostata yra neprivaloma, be to, šiai veiklai reikalingas specialus finansavimas. Specialieji pedagogai, kurių specializacija – skaitymas arba matematika, dirba vos keliose šalyse. Apskritai nuostatos dėl mokytojams padedančių darbuotojų ir kitų priemonių dažniausiai priimamos mokyklos ar vietos lygmeniu (žr. D2 ir D3 pav.).

Mažiausias pagrindinis mokytojų darbo užmokestis neretai yra mažesnis negu vienam gyventojui tenkantis BVP

- Daugumoje šalių mažiausias pagrindinis pradinio ir pagrindinio ugdymo lygmenų mokytojų darbo užmokestis yra mažesnis negu vienam gyventojui tenkantis BVP. Vidurinio ugdymo lygmens mokytojų mažiausias įstatymuose nustatytas darbo užmokestis daugumoje šalių siekia beveik 90 proc. vienam gyventojui tenkančio BVP. Šalių, kurių pradinių klasių mokytojai gauna santykinai mažą minimalųjį darbo užmokestį, vidurinio ugdymo lygmens mokytojų darbo užmokestis, nustatytas įstatymuose, taip pat yra mažiausias (žr. D6 pav.).

- Priedai, pridedami prie pagrindinio atlyginimo, gali sudaryti didelę faktinio mokytojų darbo užmokesčio dalį. Dažniausiai Europos šalių mokytojams mokamos priemokos už papildomas pareigas arba viršvalandžius. Tik pusėje šalių priemokos mokytojams mokamos remiantis gerais mokymo rezultatais arba mokinių pasiekimais (žr. D10 pav.).

- Europoje didžiausias vyresniųjų mokytojų darbo užmokestis, neišskaičiavus mokesčių, paprastai yra dvigubai didesnis už mažiausią naujokų darbo užmokestį. Tačiau kai kuriose šalyse taikoma nuostata, kad mokytojas turi išdirbti iki 30 metų, norėdamas gauti didžiausią darbo užmokestį, neskatina jaunimo rinktis mokytojo profesijos (žr. D7 pav.).

Mokymo metodai palikti mokytojų nuožiūrai

- Daugumos Europos šalių pradinių klasių mokytojai gali dirbti santykinai savarankiškai, kiek tai susiję su mokymo turiniu ir metodais. Beveik visų šalių mokytojai gali patys pasirinkti mokymo metodus. Jeigu kalbėtume apie vidurinį ugdymo lygmenį, beveik pusėje šalių sprendimus dėl mokymo turinio priima mokyklų vadovai ir valdymo organai, tačiau pasirinkti mokymo metodus daugumoje šalių išlieka mokytojų prerogatyva (žr. E1 ir E2 pav.).
- Žmogiškųjų išteklių valdymo srityje už sprendimų priėmimą daugiausia atsakingi Europos mokyklų vadovai ir valdymo organai. Tik itin retai mokytojai patys priima sprendimus šiose srityse.
- Beveik dviejuose trečdaliuose Europos šalių, kuriose mokiniai gali būti paliekami antrus metus toje pačioje klasėje kartoti kurso, mokytojai aktyviai dalyvauja šiame procese – arba pasiūlydami, arba suformuluodami sprendimą dėl mokinio, paliekamo kartoti kurso. Kalbant apie standartizuotus nacionalinius testus, mokytojai dažnai juos ne tik skiria, bet ir vertina (žr. E3 ir E4 pav.).

Mokyklų vadovai dažnai dalyvauja vertinant mokytojus

- Beveik visose Europos šalyse egzistuoja vienoks ar kitoks reguliuojamas atskirų mokytojų vertinimas (žr. D16 pav.). Tačiau didžioji dauguma šalių įgyvendino mokyklų vertinimo procesą, ir atskirų mokytojų vertinimas tėra visapusio proceso dalis. Daugelyje šalių už mokytojų vertinimą yra atsakingas mokyklos vadovas; daugiau kaip pusėje šalių mokytojai vertinami reguliariai. Tačiau neatrodo, kad Europos šalyse mokytojų įsivertinimas būtų itin paplitusi vertinimo proceso dalis. „TIMSS 2011“ tyrimo duomenys patvirtina, kad mokyklų vadovai labai dažnai dalyvauja vertinant mokytojus. Be to, duomenys rodo, kad mokinių pasiekimai yra svarbus kriterijus, į kurį atsižvelgiama vertinant mokytojus daugelyje šalių (žr. D17 pav.).

Daugelyje šalių reikalaujama, kad mokyklų vadovai baigtų specialius mokymus

- Pagrindinė sąlyga, taikoma mokytojui, norinčiam tapti mokyklos vadovu, – turėti vidutiniškai penkerių metų pedagoginio darbo patirtį (žr. F2 pav.). Daugumoje šalių taikoma dar viena arba kelios papildomos sąlygos: būsimieji mokyklų vadovai privalo turėti arba vadovaujamojo darbo patirties, arba baigti specialius mokyklų vadovų mokymus (žr. F1 pav.). Specialios mokymo programos, skirtos mokyklų vadovams, vykdomos beveik visose šalyse, taip pat ir tose, kuriose iš anksto nereikalaujama, kad būsimas mokyklos direktorius jau būtų parengtas (žr. F3 pav.). Be to, daugumos šalių mokyklų vadovų profesinė pareiga – dalyvauti tęstinės profesinės raidos (TPR) veikloje visą savo karjeros laikotarpį (žr. F10 pav.).

Mokyklų vadovų darbas aprėpia įvairią ugdymo veiklą

- „TIMSS 2011“ tyrimo duomenimis, mokyklų vadovai dažnai dalyvauja stebint mokinių mokymosi pažangą, inicijuoja įvairius ugdymo projektus ir šiek tiek mažiau dalyvauja savo pačių TPR programose. „PISA 2009“ tyrimo duomenys rodo, kad daugelis dalyvaujančių Europos šalių vadovų aktyviai dalyvauja rengiant mokytojų TPR planus, koordinuojant ugdymo turinį ir konsultuojant mokytojus, kaip patobulinti jų darbą (žr. F6 ir F7 pav.).

Lyderystė mokyklose dažnai paskirstoma įprastais būdais

- Paskirstytoji lyderystė įvairiomis formomis egzistuoja beveik visose šalyse. Tačiau naujoviški metodai taikomi retokai. Daugumoje šalių vadovavimo mokyklai pareigas įprastai pasiskirsto oficialios lyderių komandos (žr. F5 pav.).

KODAI, SANTRUMPOS IR AKRONIMAI

Valstybių kodai

EU/EU-27	Europos Sąjunga	**PL**	Lenkija
BE	Belgija	**PT**	Portugalija
BE fr	Belgijos prancūzakalbė bendruomenė	**RO**	Rumunija
BE de	Belgijos vokiškai kalbanti bendruomenė	**SI**	Slovėnija
BE nl	Belgijos flamandų bendruomenė	**SK**	Slovakija
BG	Bulgarija	**FI**	Suomija
CZ	Čekija	**SE**	Švedija
DK	Danija	**UK**	Jungtinė Karalystė
DE	Vokietija	**UK-ENG**	Anglija
EE	Estija	**UK-WLS**	Velsas
IE	Airija	**UK-NIR**	Šiaurės Airija
EL	Graikija	**UK-SCT**	Škotija
ES	Ispanija	**Stojančioji šalis**	
FR	Prancūzija	**HR**	Kroatija
IT	Italija	**Valstybės kandidatės**	
CY	Kipras	**IS**	Islandija
LV	Latvija	**TR**	Turkija
LT	Lietuva		
LU	Liuksemburgas	**ELPA valstybės**	Priklausančios Europos laisvosios prekybos asociacijai
HU	Vengrija		
MT	Malta	**LI**	Lichtenšteinas
NL	Nyderlandai	**NO**	Norvegija
AT	Austrija	**CH**	Šveicarija

Statistiniai kodai

(:)	Duomenų nėra	(–)	Netaikoma

Santrumpos ir akronimai

TPR	Tęstinė profesinė raida
EU-27	EU-27 vidurkis aprėpia tiktai duomenis apie 27 Europos Sąjungos valstybes nares po 2007 m. sausio 1 d.
Eurostatas	Europos Sąjungos statistikos tarnyba
BVP	Bendrasis vidaus produktas
IEA	Tarptautinė švietimo pasiekimų vertinimo asociacija
ISCED	Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija
PMR	Pirminis mokytojų rengimas
MVGP	Mokymosi visą gyvenimą programa
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
PISA	Tarptautinio moksleivių vertinimo programa (EBPO)
PGP	Perkamosios galios paritetas
PGS	Perkamosios galios standartas
SUP	Specialieji ugdymosi poreikiai
TALIS	Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas
TIMSS	Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų gebėjimų tyrimas (IEA)

A

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS IR PAGALBA PRADEDANTIESIEMS MOKYTOJAMS

BŪSIMIEJI MOKYTOJAI, DIRBSIANTYS ŽEMESNIUOSE UGDYMO LYGMENYSE, PAPRASTAI RENGIAMI PAGAL VIENALAIKĮ MODELĮ

Mokytojų rengimas gali būti organizuojamas įvairiais būdais, tačiau pedagogų rengimo programa paprastai turi bendrąją ir profesinę dalis. Bendrąją dalį sudaro bendrieji mokomieji kursai ir dalyko, kurio mokys būsimieji mokytojai, žinios. Dėstant profesinės dalies programą, būsimiesiems pedagogams perteikiamos teorinės žinios ir praktiniai gebėjimai, kuriuos reikia įvaldyti, norint dirbti mokytoju, įskaitant mokyklose atliekamą pedagoginę praktiką.

Galima išskirti du pagrindinius pirminio būsimųjų mokytojų rengimo modelius, atsižvelgiant į tai, kaip šie du aspektai derinami tarpusavyje. Profesinės dalies programa gali būti dėstoma tuo pat metu kaip ir bendroji dalis (**vienalaikis modelis**) arba po jos (**nuoseklusis modelis**). Tai reiškia, kad pagal vienalaikį modelį besimokantiems studentams, vos pradėjusiems studijuoti aukštojoje mokykloje, rengiančioje pedagogus, dėstomas specialus pedagogikos kursas, o studijuojantiesiems pagal nuoseklųjį modelį šis kursas dėstomas baigus bendrąsias studijas ar joms artėjant prie pabaigos. Norint studijuoti pagal vienalaikį modelį, reikia turėti vidurinio mokslo baigimo atestatą, be to, kai kuriais atvejais – tinkamumo studijuoti aukštojoje mokykloje ir (arba) įgyti mokytojo profesiją pažymėjimą (žr. A5 pav.). Pagal nuoseklųjį modelį besimokantys studentai, įgiję aukštąjį išsilavinimą tam tikroje srityje, toliau atskirai studijuoja profesinį kursą.

Beveik visose Europos šalyse būsimieji ikimokyklinio ir pradinio ugdymo lygmenų mokytojai rengiami pagal vienalaikį modelį. Vienintelės išimtys – Prancūzija ir Portugalija (nuo 2011 m.); šiose šalyse taikomas tik nuoseklusis modelis. Bulgarijoje, Estijoje, Airijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse, Šiaurės Airijoje ir Škotijoje) galima studijuoti ir pagal vienalaikį, ir pagal nuoseklųjį modelius.

Pagrindinio ugdymo srityje padėtis įvairesnė. Vienalaikis modelis, kaip vienintelė studijų galimybė, taikomas Belgijoje, Danijoje, Vokietijoje, Slovakijoje, Islandijoje ir Turkijoje. Aštuoniose šalyse (Estijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Kipre, Liuksemburge, Vengrijoje ir Portugalijoje) vienintelis galimas būsimųjų pedagogų mokymosi būdas yra nuoseklusis modelis. Tačiau daugumoje kitų šalių taikomi abu modeliai.

Kalbant apie vidurinio ugdymo lygmens mokytojų rengimą, daugelyje šalių siūlomas arba vien nuoseklusis, arba abu studijų modeliai. Taigi dauguma būsimųjų Europos vidurinių mokyklų mokytojų studijuoja pagal nuosekliojo modelio programą.

Vokietijoje, Slovakijoje, Islandijoje ir Turkijoje vienalaikis modelis yra vienintelis galimas variantas, rengiant visų ugdymo lygmenų būsimuosius mokytojus, o Prancūzijoje ir Portugalijoje taikomas tik nuoseklusis modelis. Ir priešingai, Bulgarijoje, Airijoje, Lenkijoje ir Jungtinėje Karalystėje būsimieji visų lygmenų – nuo ikimokyklinio iki vidurinio ugdymo (ISCED 1–3) – pedagogai gali pasirinkti vieną arba kitą būdą.

Be įprastų modelių, vos keliose šalyse siūlomi įvairūs alternatyvūs mokymosi būdai (žr. A6 pav.).

A1 pav. Pirminio mokytojų, dirbsiančių ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo srityse, rengimo kurso struktūra (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

Ikimokyklinis ir pradinis ugdymas

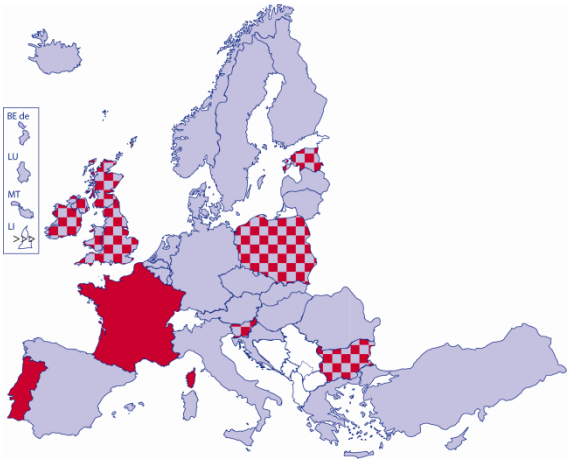

Pagrindinis ugdymas

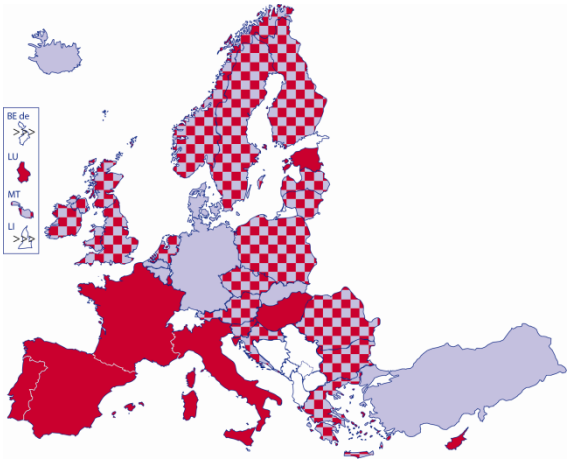

Vidurinis ugdymas

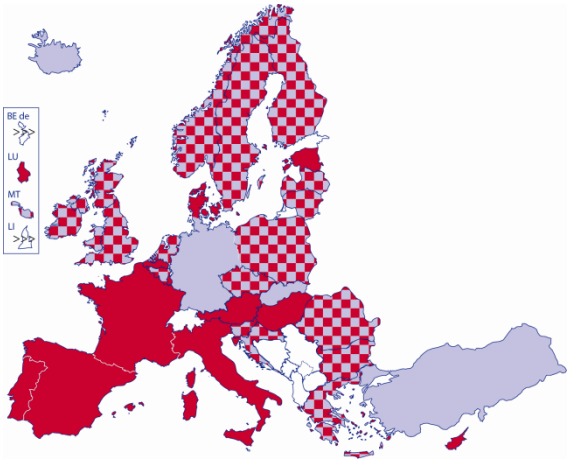

Nuoseklusis

Vienalaikis

>> Mokytojų rengimas užsienyje

Šaltinis – „Eurydice“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE de): dauguma mokytojų rengiami Belgijos prancūzų bendruomenėje.
Bulgarija: galimi abu modeliai, tačiau dauguma būsimųjų mokytojų studijuoja pagal vienalaikį modelį.
Estija: būsimieji ISCED 1 lygmens mokytojai gali rinktis bet kurį modelį, tačiau dauguma būsimųjų mokytojų studijuoja pagal vienalaikį modelį.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Liuksemburgas: būsimieji ISCED 2 ir 3 lygmenų mokytojai paprastai įgyja magistro laipsnį užsienyje, o tada savo šalyje studijuoja profesinį kursą.
Lenkija: būsimieji ISCED 0 ir 1 lygmenų pirmųjų trečiųjų klasių mokytojai rengiami tik pagal vienalaikį modelį.
Slovėnija: būsimieji ISCED 0 lygmens mokytojai gali rinktis bet kurį modelį, tačiau dauguma būsimųjų mokytojų studijuoja pagal vienalaikį modelį.
Lichtenšteinas: būsimieji mokytojai rengiami daugiausia Šveicarijoje ir Austrijoje.

IKIMOKYKLINIO IR PRADINIO UGDYMO MOKYTOJAI PAPRASTAI ĮGYJA BAKALAURO LAIPSNĮ, O PROCENTINĖ PROFESINIO KURSO DALIS YRA SANTYKINAI DIDELĖ

Daugumoje šalių žemiausia kvalifikacija, kurią privalo įgyti būsimasis ikimokyklinio ugdymo pedagogas, yra aukštasis išsilavinimas ir bakalauro laipsnis; šių mokytojų rengimo programa trunka nuo trejų iki penkerių metų.

Tačiau dažniausiai pasitaikanti ikimokyklinio ugdymo pedagogų kvalifikacija Čekijoje, Vokietijoje, Maltoje, Austrijoje ir Slovakijoje yra vidurinis išsilavinimas arba povidurinis mokymas, kuriuo nesuteikiamas aukštasis išsilavinimas (ISCED 3–4); šios programos paprastai trunka nuo dvejų iki penkerių metų.

Tik Prancūzijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Islandijoje būsimieji ikimokyklinio ugdymo pedagogai studijuoja magistro lygmeniu. Suomijoje šie mokytojai gali įgyti pedagogikos magistro laipsnį, tačiau dažniausiai jie mokosi pagal bakalauro studijų programą.

Pradinių klasių mokytojams taip pat dažniausiai taikomas reikalavimas įgyti bent bakalauro lygmens kvalifikaciją. Kai kuriose šalyse įdiegta magistro lygmens programa, paprastai trunkanti ketverius ar penkerius metus. Nepanašu, kad egzistuotų koks nors ryšys tarp būsimųjų pedagogų rengimo modelio (vienalaikio ar nuosekliojo, žr. A1 pav.) ir galutinės mokytojų įgytos kvalifikacijos.

Daugumoje šalių taikomas reikalavimas, kad profesinis būsimųjų ikimokyklinio amžiaus vaikų mokytojų kursas sudarytų bent 25 proc. visos programos. Procentinė profesinio kurso dalis ypač didelė Ispanijoje ir Vengrijoje. Tik keturiose šalyse profesinis mokymas sudaro ne daugiau kaip 20 proc. bendros ikimokyklinio ugdymo pedagogų rengimo programos. Tačiau vos kelių šalių aukštojo mokslo įstaigos gali pačios nuspręsti, kokios apimties bus profesinis mokymas. Panaši padėtis ir dėl pradinių klasių mokytojų: daugelyje šalių profesinis kursas sudaro bent trečdalį visos programos.

Keliose šalyse įgyvendintos naujos mokytojų rengimo programos, siekiant profesinį mokymą įtraukti į visas bendrojo kurso dalis, ir būsimieji pedagogai studijuoja pagal holistinį (visuminį), integruotą modelį, o baigę studijas įgyja profesinį laipsnį.

Neatrodo, kad egzistuotų tiesioginis ryšys tarp programos lygmens ir profesinio kurso apimties. Taigi bakalauro lygmens studentams nebūtinai siūloma daugiau profesinio mokymo kursų negu būsimiesiems magistrams, ir atvirkščiai.

A2a pav. Studijų lygmuo, mažiausia pirminio būsimųjų ikimokyklinio ugdymo pedagogų bei pradinių klasių mokytojų rengimo trukmė ir mažiausia procentinė profesinio kurso trukmė, 2011–2012 m.

Ikimokyklinio ugdymo pedagogai (ISCED 0)

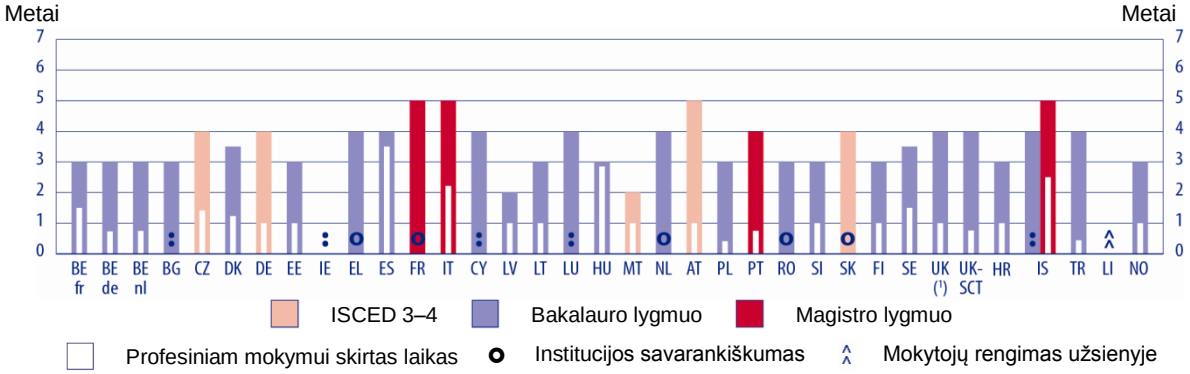

Profesiniam mokymui skirtas laikas, proc.

BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
50	24,4	25	:	35,4	35,2	25	33,3	:	o	87,5	o	44,3	:	50	33,3	:	95
MT	**NL**	**AT**	**PL**	**PT**	**RO**	**SI**	**SK**	**FI**	**SE**	**UK** (1)	**UK-SCT**	**HR**	**IS**	**IS**	**TR**	**LI**	**NO**
50	o	20	13,8	18,8	o	33,3	o	33,3	42,9	25	19	33,3	:	50	11	^	33,3

Šaltinis – „Eurydice“. UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Pradinių klasių mokytojai (ISCED 1)

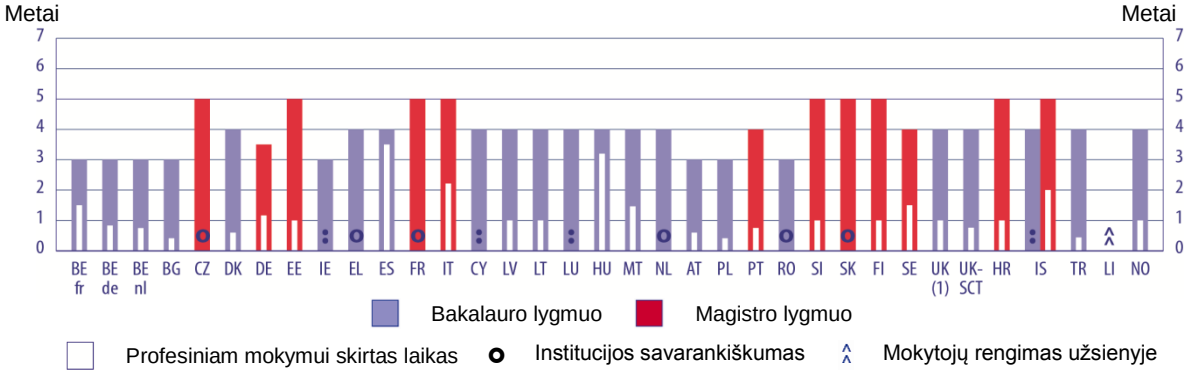

Profesiniam mokymui skirtas laikas, proc.

BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
50	27,7	25	13,8	o	15	33,3	20	:	o	87,5	o	44,3	:	25	25	:	80
MT	**NL**	**AT**	**PL**	**PT**	**RO**	**SI**	**SK**	**FI**	**SE**	**UK** (1)	**UK-SCT**	**HR**	**IS**	**IS**	**TR**	**LI**	**NO**
36,6	o	20	13,8	18,8	o	20	o	20	37,5	25	19	20	:	40	11	^	25

Šaltinis – „Eurydice“. UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimai (A2a ir A2b pav.)

Paveikslėliuose pavaizduota tik privaloma mažiausia pirminio mokytojų rengimo kurso trukmė. Šio kurso trukmė išreikšta metais. Procentinė profesinio kurso dalis apskaičiuota remiantis ECTS sistema. Jeigu šalis nurodė, kad mokytojai gali būti rengiami skirtingais būdais, paveikslėlyje parodytas tik labiausiai paplitęs būdas.

Nustatant procentinę profesinio kurso dalį, buvo atsižvelgta tik į minimalią privalomą visų būsimųjų mokytojų studijų programą. Šioje minimalioje privalomoje programoje atskiriamas bendrasis mokymas ir profesinis kursas.

Bendrasis mokymas: kai taikomas vienalaikis modelis, kalbant apie bendrąjį mokymą turimi omenyje bendrieji kursai ir konkretaus (-čių) dalyko (-ų), kurį (-iuos) dėstys būsimasis mokytojas, žinios. Šiais kursais siekiama studentams perteikti nuodugnias vieno ar kelių dalykų žinias ir suteikti bendrąjį išsilavinimą. Kai taikomas nuoseklusis modelis, bendrasis išsilavinimas yra susijęs su įgytu konkretaus dalyko laipsniu.

Profesinis kursas: dėstant šį kursą, būsimiesiems mokytojams perteikiamos teorinės žinios ir praktiniai gebėjimai, reikalingi jiems, kaip mokytojams. Be psichologijos, mokymo teorijos ir metodų, į jį įtraukta ir mokyklose atliekama pedagoginė praktika.

Kai kuriose šalyse dėl profesinio mokymo dalies dydžio visoje būsimųjų mokytojų rengimo programoje gali apsispręsti konkrečios aukštojo mokslo įstaigos. Jeigu aukštojo mokslo paslaugų teikėjai yra visiškai savarankiški (nenustatyta mažiausia profesinio kurso trukmė), į lentelę įrašytas simbolis „0“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Bulgarija: būsimiems ISCED 0 ir 1 lygmenų mokytojams siūloma ir keturmetė bakalauro programa.
Čekija ir Slovakija: būsimieji ISCED 0 lygmens pedagogai dažniausiai rengiami vidurinės mokyklos lygmeniu (ISCED 3). Tačiau yra ir kitų būdų: galima mokytis ISCED 4 lygmeniu, pasirinkti trimetę ISCED 5 lygmens programą (suteikiamas bakalauro laipsnis) arba toliau tęsti magistro studijas (paprastai trunkančias dvejus metus).
Prancūzija: įvedus magistro programas, už profesinį mokymą tapo atsakingos pačios aukštojo mokslo įstaigos. Įvairiuose universitetuose taikoma profesinių studijų trukmė gerokai skiriasi.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Suomija: tik mokyklose dirbantiems ikimokyklinio ugdymo pedagogams taikomas reikalavimas įgyti magistro lygmens kvalifikaciją. ISCED 0 lygmens ugdymo paslaugos daugiausia teikiamos vaikų darželiuose, kurių pedagogams taikomas reikalavimas įgyti bakalauro laipsnį.
Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR): antrosios pakopos pedagogų rengimo programa (angl. PGCE, studijuojama pagal nuosekliojo modelio profesinių studijų programą) neatitinka magistro programos reikalavimų, tačiau į ją gali būti įtraukti tam tikri magistro lygmens kursai, padedantys įgyti magistro laipsnį.
Islandija: norėdamas gauti kvalifikuoto mokytojo statusą, pedagogas turi įgyti magistro lygmens išsilavinimą, tačiau ši nuostata visiškai įsigaliojo tik 2013 metais. Iki to laiko buvo nustatytas pereinamasis laikotarpis, kuriuo aukštojo mokslo įstaigos, rengiančios būsimuosius pedagogus, taikė dvi programas.
Norvegija: šioje šalyje yra ir kitų įprastų ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesijos įgijimo būdų, įskaitant penkerius metus trunkančią magistro lygmens vienalaikę mokytojų rengimo programą, tačiau profesiniam mokymui skiriama tiek pat laiko.

VIDURINIŲ MOKYKLŲ MOKYTOJAI ĮGYJA BAKALAURO ARBA MAGISTRO LAIPSNĮ, TAČIAU PROCENTINĖ PROFESINIO KURSO DALIS MAŽĖJA

Daugiau kaip pusės šalių būsimieji mokytojai, ketinantys dirbti pagrindinio ugdymo srityje, pirminį pedagoginį išsilavinimą įgyja bakalauro lygmeniu (studijos paprastai trunka ketverius metus). Šešiolikos šalių būsimieji pagrindinių mokyklų mokytojai šiuo metu mokomi magistro lygmeniu (mokslas trunka penkerius metus).

Daugumos šalių vidurinio ugdymo lygmens mokytojų galutinė kvalifikacija – magistro laipsnis. Nepanašu, kad egzistuotų priežastinis ryšys tarp būsimųjų pedagogų rengimo modelio (vienalaikio ar nuosekliojo, žr. A1 pav.) ir galutinės mokytojų įgytos kvalifikacijos.

Daugumos šalių pagrindinio ugdymo lygmens mokytojų rengimo programoje profesinio kurso dalis sudaro daugiau kaip 20 proc.; ji ypač didelė Belgijoje (prancūzakalbėje bendruomenėje) ir Islandijoje.

Jeigu kalbėtume apie būsimuosius vidurinio ugdymo lygmens mokytojus, daugumoje šalių jų profesinio kurso dalis sudaro apie 20 proc. Tačiau tik trijose šalyse būsimiesiems vidurinių mokyklų mokytojams skirta profesinių studijų dalis viršija 30 proc. Kitame skalės gale matome vos dvi šalis, kuriose profesinis kursas nesudaro 10 proc. visos programos. Kai kurių šalių aukštojo mokslo įstaigos turi visišką arba dalinį savarankiškumą ir gali pačios nuspręsti, kiek laiko skirti profesinėms būsimųjų vidurinio ugdymo lygmens mokytojų studijoms.

Kaip ir ikimokyklinio bei pradinio ugdymo lygmenų pedagogų atveju, panašu, kad profesinio kurso, dėstomo būsimiesiems vidurinių mokyklų mokytojams, apimtis glaudžiai susijusi su lygmeniu, kuriuo būsimieji pedagogai ketina mokyti (pagrindiniu ar viduriniu), o ne su programos lygmeniu ir įgyta galutine pedagogo kvalifikacija (bakalauro ar magistro laipsniu).

Apskritai būsimųjų pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojų programų profesinio kurso apimties skirtumai yra nedideli, palyginti su daug didesniais pagrindinio bei vidurinio ir pradinio bei ikimokyklinio ugdymo lygmenų skirtumais.

Kai kuriose šalyse procentinė profesinių studijų dalis yra visada ta pati, neatsižvelgiant į tai, kokio ugdymo lygmens būsimieji mokytojai yra rengiami. Tai pasakytina apie Jungtinę Karalystę ir Turkiją.

A2b pav. Studijų lygmuo, mažiausia pirminio būsimųjų pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojų rengimo trukmė ir mažiausia procentinė profesinio kurso trukmė, 2011–2012 m.

Pagrindinio ugdymo lygmens mokytojai (ISCED 2)

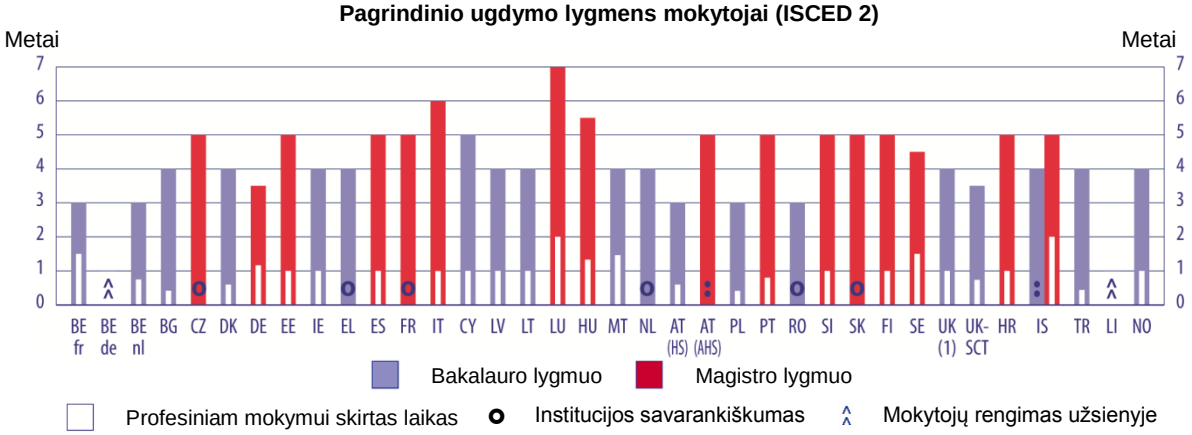

Profesiniam mokymui skirtas laikas, proc.

BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
50	^	25	10,4	o	15	33,3	20	25	o	20	o	16,6	20	25	25	28,6	24,2	36,6
NL	**AT (HS)**	**AT (AHS)**	**PL**	**PT**	**RO**	**SI**	**SK**	**FI**	**SE**	**UK (1)**	**UK-SCT**		**HR**	**IS**	**IS**	**TR**	**LI**	**NO**
o	20	o	13,8	16	o	20	o	20	33,3	25	21		20	:	40	11	^	25

Šaltinis – „Eurydice“. UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Vidurinio ugdymo lygmens mokytojai (ISCED 3)

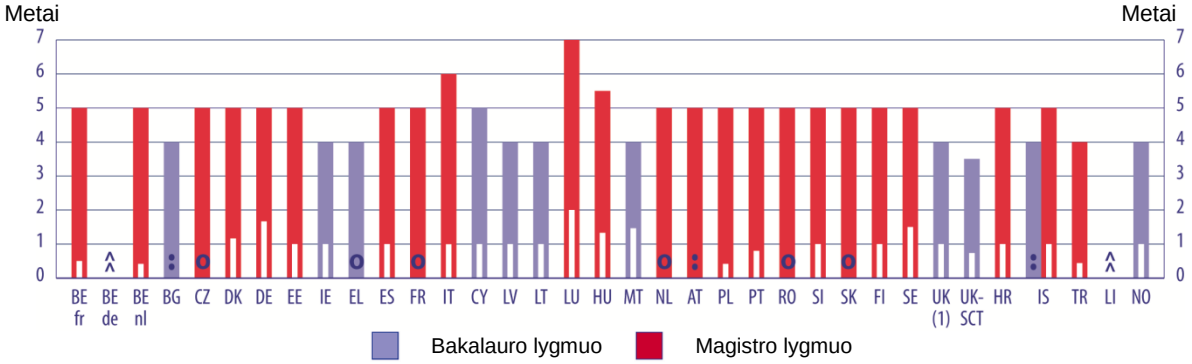

Profesiniam mokymui skirtas laikas, proc.

BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
10	^	8,3	:	o	23,3	33,3	20	25	o	20	o	16,6	20	25	25	28,6	24,2
MT	**NL**	**AT**	**PL**	**PT**	**RO**	**SI**	**SK**	**FI**	**SE**	**UK (1)**	**UK-SCT**	**HR**	**IS**	**IS**	**TR**	**LI**	**NO**
36,6	o	o	8,3	16	o	20	o	20	30	25	21	20	:	20	11	^	25

Šaltinis – „Eurydice“. UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas (žr. toliau pateiktą A2a pav.)

Pastabos dėl konkrečių šalių

Prancūzija: įvedus magistro programas, už profesinį mokymą tapo atsakingos pačios aukštojo mokslo įstaigos. Įvairiuose universitetuose profesinių studijų trukmė gerokai skiriasi.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.

Liuksemburgas: profesinis mokymas, nurodytas prie vidurinio ugdymo lygmens, apima ir mokytojų supažindinimą su darbu, nes tai laikoma profesiniu mokymu.
Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR): antrosios pakopos pedagogų rengimo programa (angl. PGCE; studijuojama pagal nuosekliojo modelio profesinių studijų programą) neatitinka magistro programos reikalavimų, tačiau į ją gali būti įtraukti tam tikri magistro lygmens kursai, padedantys įgyti magistro laipsnį.
Islandija: norėdamas gauti kvalifikuoto mokytojo statusą, pedagogas turi įgyti magistro lygmens išsilavinimą, tačiau ši nuostata visiškai įsigaliojo tik 2013 metais. Iki to laiko buvo nustatytas pereinamasis laikotarpis, kuriuo būsimuosius pedagogus rengiančios aukštojo mokslo įstaigos taikė dvi programas.
Norvegija: šioje šalyje yra ir kitų įprastų ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesijos įgijimo būdų, įskaitant penkerius metus trunkančią magistro lygmens vienalaikę mokytojų rengimo programą, tačiau profesiniam mokymui skiriama tiek pat laiko.
Austrija: šalies universitetuose siūlomos iki penkerių metų trukmės programos (300 ECTS kreditų). Atsižvelgiant į universitetų savarankiškumą, profesiniam mokymui skiriama apie 20 proc. visos programos. Pagrindinėje mokykloje *Neue Mittelschule*, skirtoje 10–14 metų mokiniams, vaikus moko pedagogų, baigusių pedagogikos universitetus arba kolegijas, komandos. Šiuo metu vyksta bendra pirminio pedagogų rengimo programų pertvarka.

ŽEMESNIO UGDYMO LYGMENS MOKYTOJŲ PRAKTINIS MOKYMAS DAŽNAI BŪNA ILGESNIS

Praktinis mokymas tikroje darbo aplinkoje yra privaloma profesinio kurso dalis (žr. A2 pav.) visų šalių pirminio mokytojų rengimo programose. Už šią mokyklose atliekamą praktiką mokytojams paprastai neatlyginama, ir ji dažniausiai trunka ne ilgiau kaip kelias savaites. Praktika gali būti rengiama skirtingais programos etapais; praktikantą paprastai prižiūri mentorius (dažniausiai tai būna konkrečios mokyklos mokytojas), be to, būsimąjį mokytoją periodiškai vertina aukštosios mokyklos, kurioje jis studijuoja, dėstytojai.

A3 pav. Mažiausia mokykloje atliekamos pedagoginės praktikos trukmė ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų pirminio rengimo programose (valandomis), 2011–2012 m.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
ISCED 0	480	●	●	150	290	297	:	390	:	●	950	●	600	750	480	800	900	320	840
ISCED 1	480	●	●	150	124	297	144	390	:	●	950	●	600	700	720	800	828	320	224
ISCED 2	480	⌃	●	150	124	297	144	390	:	●	250	●	475	67	720	800	432	600	224
ISCED 3	90	⌃	○	150	124	297	144	390	:	○	250	○	475	67	720	800	432	600	224

	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	HR	IS	TR	LI	NO
ISCED 0	●	500	112,5	●	78	450	110	●	●	1065	405	20	●	140	⌃	700
ISCED 1	●	120	112,5	●	78	450	110	●	●	1065	405	20	●	140	⌃	700
ISCED 2	●	120	112,5	●	78	450	110	●	●	1065	405	20	●	140	⌃	420
ISCED 3	○	○	112,5	○	120	450	110	○	○	1065	405	20	○	140	⌃	420

● Institucijos savarankiškumas ⌃ Mokytojų rengimas užsienyje

Šaltinis – „Eurydice“. UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Pastabos dėl konkrečių šalių

Čekija: dėl būsimųjų ISCED 0 lygmens pedagogų: nurodyti duomenys taikytini dažniausiam šių pedagogų profesijos įgijimo būdui, atitinkančiam ISCED 3 lygmenį.
Ispanija ir Slovakija: tikslus skaičius gali skirtis, atsižvelgiant į aukštojo mokslo įstaigą.
Vengrija: norminiuose dokumentuose nurodyta mokykloje atliekamos praktikos trukmė ECTS kreditais ir savaitėmis; pirmiau nurodytos valandos apskaičiuotos remiantis 40 valandų darbo savaite.
Nyderlandai: universitetai susitarė dėl ISCED 2 ir 3 lygmenų mokytojų rengimo ir patvirtino 840 val. trukmės pedagoginę praktiką.
Austrija: duomenys apie ISCED 2 lygmenį susiję su būsimųjų vidurinių mokyklų (vok. *Hauptschule*) mokytojų rengimu. Universitetai, rengiantys būsimuosius mokytojus, turi institucinį savarankiškumą.
Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR): nurodyti duomenys taikomi keturmetei bakalauro programai.

Jungtinė Karalystė (SCT): nurodyti duomenys taikomi antrosios pakopos pedagogų rengimo programai.

Mažiausia rekomenduojama pedagoginės praktikos trukmė įvairiose šalyse labai skiriasi. Ji svyruoja nuo 20 valandų, nustatytų visų lygmenų Kroatijos mokytojų rengimo programose, iki 1 065 valandų Didžiojoje Britanijoje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje). Daugelyje šalių pedagoginės praktikos trukmė viršija 200 valandų. Tačiau ji nesiekia 200 valandų Belgijoje (prancūzakalbėje bendruomenėje; taikoma būsimiesiems ISCED 3 lygmens mokytojams), Bulgarijoje, Čekijoje (išskyrus ISCED 0 lygmens pedagogus), Vokietijoje, Kipre (taikoma ISCED 2 ir 3 lygmenims), Lenkijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Kroatijoje ir Turkijoje. Maždaug trečdalyje Europos šalių nustatyta pedagoginės praktikos trukmė yra vienoda visiems būsimiems mokytojams, neatsižvelgiant į tai, kokio ugdymo lygmens mokinius jie mokys. Šalių, kuriose skirtingų lygmenų būsimųjų mokytojų praktikos trukmė skiriasi, programose paprastai numatyta ilgesnė praktika būsimiesiems žemesniųjų ugdymo lygmenų (paprastai ikimokyklinio ir pradinio ugdymo lygmenų) mokytojams. Tik Vengrijoje ir Rumunijoje mažiausia pedagoginės praktikos trukmė būsimųjų vidurinio ugdymo lygmens mokytojų pirminio rengimo programose yra ilgesnė negu būsimųjų ikimokyklinio ir pradinio lygmenų mokytojų rengimo programose. Būsimieji Latvijos ikimokyklinio lygmens pedagogai atlieka trumpiausią praktiką.

Aštuonių šalių valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, nenustatė mažiausios pedagoginės praktikos trukmės, todėl aukštojo mokslo įstaigos gali pačios nuspręsti, kokios trukmės praktiką įtraukti į savo profesinio mokymo programas.

Į PIRMINIO BŪSIMŲJŲ MOKYTOJŲ RENGIMO PROGRAMAS NERETAI ĮTRAUKIAMI MOKYMAI, SUSIJĘ SU ŠVIETIMO TYRIMAIS

Nustatyta, kad žinios bei gebėjimai, susiję su švietimo tyrimais, yra svarbus būsimųjų pedagogų rengimo aspektas, padėsiantis mokytojams į savo mokymą įtraukti akademinių tyrimų rezultatus (Europos Komisija, 2007 m.).

Daugumos šalių parengtose pagrindinėse gairėse nurodyta, kad pirminio būsimųjų mokytojų rengimo programos turėtų padėti studentams įgyti žinių ir gebėjimų, susijusių su švietimo tyrimais. Šie reikalavimai arba rekomendacijos taikomi ir bakalauro, ir magistro lygmenų studijų programoms.

A4 pav. Gairės dėl švietimo tyrimų žinių bei praktikos įtraukimo į būsimųjų ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų rengimo programas, 2011–2012 m.

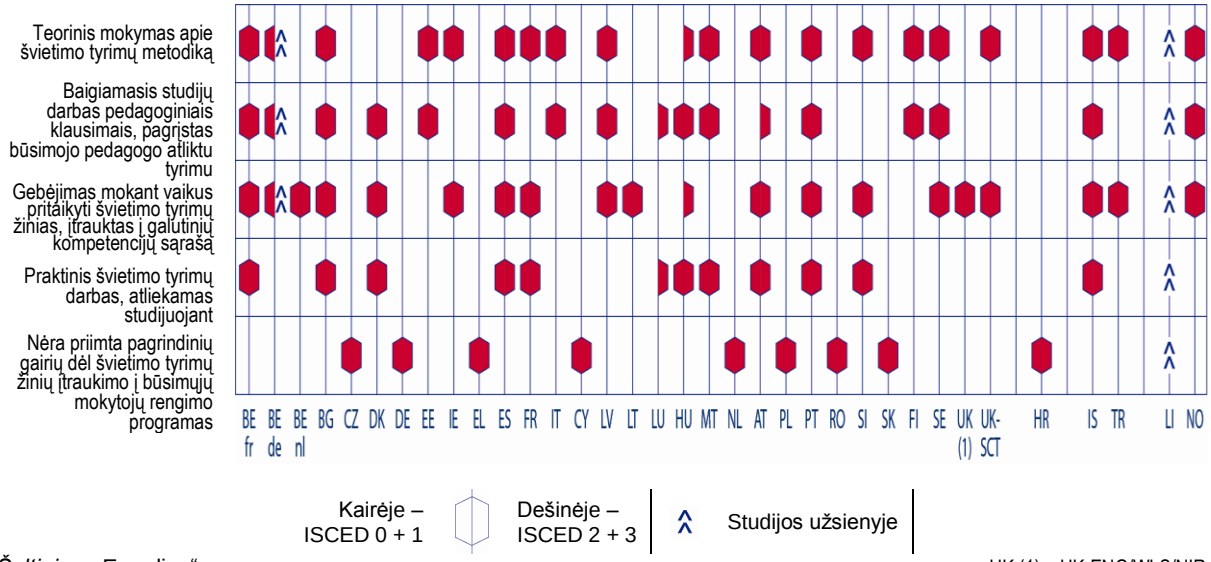

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: į būsimųjų ISCED 0 lygmens pedagogų kompetencijų sąrašą įtrauktas tik gebėjimas pasinaudoti švietimo tyrimais mokant vaikus.
Malta ir Austrija: nurodyti duomenys netaikomi ISCED 0 lygmeniui.

Daugeliu atvejų šiose gairėse reikalaujama, kad būsimieji mokytojai išmanytų švietimo tyrimų metodikas; išmoktų remtis švietimo tyrimais praktinėje mokymo veikloje arba kurso pabaigoje parašytų kursinį darbą, pagrįstą pačių atliktu tyrimu. Dvylikoje šalių rekomenduojama aukštojoje mokykloje besimokančius studentus įtraukti į praktinę švietimo tyrimų veiklą. Belgijoje (prancūzakalbėje bendruomenėje), Bulgarijoje, Ispanijoje, Vengrijoje, Portugalijoje ir Islandijoje galiojančios gairės aprėpia visus šiuos mokymosi tikslus, siekiant išsiugdyti gebėjimus, susijusius su moksliniais tyrimais.

Daugumos šalių galutinių kompetencijų, kurias turi būti įvaldęs būsimasis mokytojas, baigęs aukštojo mokslo įstaigą, sąrašuose (žr. A7 pav.) pateiktos aiškios nuorodos į švietimo tyrimų gebėjimus.

Devyniose šalyse pirminio pedagogų rengimo įstaigoms netaikomos jokios nuostatos, susijusios su švietimo tyrimų žiniomis ir praktika, kurias turi perprasti būsimieji mokytojai. Tačiau aukštojo mokslo įstaigos gali įtraukti šiuos aspektus į savo programas.

Apskritai neatrodo, kad nuostatose, kuriomis reglamentuojamos magistro lygmens programos, būtų labiau pabrėžiama švietimo tyrimų reikšmė negu mokytojų rengimo programose, kurias baigus galima įgyti bakalauro laipsnį (žr. A2 pav.). Be to, nematyti didelio skirtumo tarp skirtingų ugdymo lygmenų mokytojų rengimo programų. Estijoje, Prancūzijoje ir Italijoje švietimo tyrimai neseniai tapo neatsiejama pirminio būsimųjų mokytojų rengimo programų dalimi.

SPECIALŪS ATRANKOS METODAI, TAIKOMI STOJANTIESIEMS Į AUKŠĄSIAS PEDAGOGIKOS MOKYKLAS, NĖRA PLAČIAI PAPLITĘ

Visose šalyse stojant į aukštąsias pedagogikos mokyklas taikomos tam tikros sąlygos. Priėmimo kriterijai ir atrankos metodai skiriasi ir kokybiškai, ir kiekybiškai; jie gali būti nustatomi arba pačios aukštojo mokslo įstaigos, arba švietimo veiklą reglamentuojančios institucijos lygmeniu. Kai kuriose šalyse ši atsakomybė paskirstyta tarp aukštųjų mokyklų ir valdžios institucijų, taigi priimant šios srities sprendimus gali dalyvauti abiejų lygmenų atstovai.

Pagrindinė būtina išankstinė sąlyga, taikoma Europos šalyse, – turėti vidurinio mokslo baigimo pažymėjimą ir būti išlaikius reikiamus egzaminus. Maždaug pusėje šalių atsižvelgiama į stojančiojo pasiektus vidurinio ugdymo lygmeniu rezultatus. Be to, daugelyje šalių taikomas bendras stojamasis egzaminas į aukštąją mokyklą. Belgijoje (prancūzų ir flamandų bendruomenėse) tereikalaujama turėti vidurinio mokslo baigimo pažymėjimą, o Austrijoje (tais atvejais, kai rengiami būsimieji mokytojai) – pažymėjimą, kad išlaikytas baigiamasis vidurinio mokslo egzaminas. Vokietijoje, Kipre ir Turkijoje galioja vienintelis atrankos metodas – bendras stojamasis egzaminas į aukštąją mokyklą.

Norint studijuoti pagal magistro programą (tose šalyse, kuriose taikomos šios programos, žr. A2 pav.), keturiolikoje šalių atsižvelgiama į kandidatų bakalauro studijų rezultatus.

Daugumoje šalių atranka atliekama remiantis ne mažiau kaip trimis kriterijais. Apskritai panašu, kad stojant į aukštąsias pedagogikos mokyklas labiau taikomi bendrieji stojimo į aukštąsias mokyklas reikalavimai, o ne specialūs būsimųjų mokytojų atrankos kriterijai.

Tik trečdalyje iš visų Europos šalių galioja specialūs būsimųjų mokytojų atrankos kriterijai, pavyzdžiui, stojantysis privalo gauti bent patenkinamą tinkamumo būti mokytoju testo rezultatą, arba rengiami pokalbiai, per kuriuos įvertinama kandidatų motyvacija tapti mokytojais. Šie specialūs atrankos metodai (kur jie galioja) dažnai taikomi programą parengusios aukštojo mokslo įstaigos nuožiūra. Tiktai Italijoje, Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) konkretūs metodai tvirtinami švietimo veiklą reglamentuojančios institucijos lygmeniu.

Daugelyje šalių bendrieji stojimo reikalavimai nustatomi švietimo veiklą reglamentuojančios institucijos lygmeniu. Tačiau aukštojo mokslo įstaigos turi tam tikrą veiksmų laisvę, susijusią su šių reikalavimų įgyvendinimu. Keliose šalyse šios įstaigos gali stojantiesiems taikyti papildomus kriterijus, pranokstančius minimalius pagrindinius valdžios institucijų nustatytus reikalavimus. Danijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovakijoje ir Suomijoje dėl būsimųjų studentų atrankos sprendžia tiktai pačios aukštojo mokslo įstaigos. Pavyzdžiui, Suomijoje stojamąjį egzaminą bendrojo profilio mokytojams sudaro egzaminas raštu ir tinkamumo testas. Į šį tinkamumo patikrinimą gali būti įtrauktas pokalbis ir grupinės pratybos. Pastaraisiais metais pagyvėjo skirtingų universitetų bendradarbiavimas studentų priėmimo klausimais, siekiant užtikrinti, kad stojantiesiems į aukštąsias pedagogikos mokyklas būtų keliami nuoseklesni reikalavimai.

Nyderlanduose kandidatai, norintys tapti pradinių klasių mokytojais, privalo atlikti testą, kuriuo nustatoma, ar jų olandų kalbos ir matematikos žinios atitinka reikalavimus. Jeigu šios žinios neatitinka reikalavimų, kandidatams suteikiama papildoma pagalba, tačiau jeigu pirmųjų studijų metų pabaigoje studentai vėl neišlaiko šio testo, jiems nebeleidžiama tęsti studijų. Daugelis Belgijos (flamandų bendruomenės) aukštųjų pedagogikos mokyklų taip pat rengia panašius žinių patikrinimus, tačiau jos nėra įpareigotos tai daryti. Panašiai ir Jungtinės Karalystės aukštojo mokslo įstaigos, rengiančios būsimuosius mokytojus, tikrina kandidatų raštingumo gebėjimus.

Kai kuriose šalyse dėl specifinių kalbos reikalavimų į aukštųjų mokyklų studentų atrankos procedūras įtraukti ir kalbos egzaminai. Tai taikoma Ispanijoje, Liuksemburge ir Maltoje.

A5 pav. Atrankos metodai ir (arba) kriterijai, taikomi stojantiesiems į aukštąsias pedagogikos mokyklas. Ikimokyklinis, pradinis, pagrindinis ir vidurinis ugdymas (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

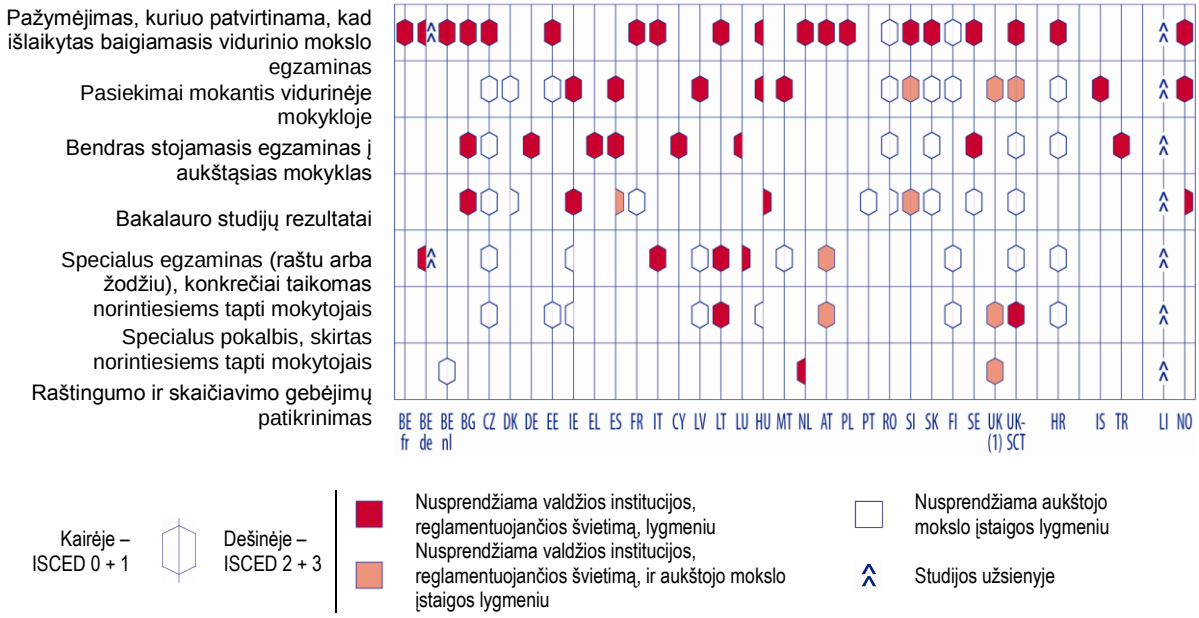

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas

Rengiant šį paveikslėlį, neatsižvelgta į specialius tinkamumo testus, taikomus norintiesiems tapti vaizduojamojo meno ar kūno kultūros mokytojais. Be to, neįtraukti ir administraciniai kriterijai, kaip antai gyvenamoji vieta. Tais atvejais, kai tam tikrose šalyse yra keletas atrankos būdų, į šią ataskaitą įtrauktas tik plačiausiai paplitęs metodas.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Čekija: ne visi atrankos kriterijai taikomi visiems būdams, leidžiantiems tapti ikimokyklinio ugdymo pedagogu.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: universitetai skelbia pageidaujamų bakalauro laipsnių, leidžiančių iš karto įstoti į pasirinktą vidurinių mokyklų mokytojo specialybę, kurią baigus įgyjamas magistro laipsnis, sąrašus.
Malta: studentai, norintys studijuoti Maltos universitete pagal bakalauro programą, privalo turėti Europos kompiuterio vartotojo pažymėjimą (ECDL).
Austrija: kairioji šešiakampio pusė taikytina ISCED 1 lygmeniui, o dešinioji – bendrosioms vidurinėms mokykloms (vok. *Hauptschule*).
Slovėnija: ISCED 0 lygmeniui netaikomas reikalavimas dėl bakalauro studijų rezultatų.

ALTERNATYVŪS BŪDAI, LEIDŽIANTYS ĮGYTI MOKYTOJO KVALIFIKACIJĄ, EUROPOJE TAIKOMI RETAI

Vienalaikis ir nuoseklusis modeliai – tai dažniausiai taikomi pirminio būsimųjų mokytojų rengimo būdai (žr. A1 pav.). Tačiau, padidėjus aukštojo mokslo lankstumui, pastaruoju metu atsirado naujų būdų, leidžiančių įgyti mokytojo profesiją.

Tačiau tik keliose Europos šalyse be tradicinių pirminio mokytojų rengimo modelių siūlomi alternatyvūs būdai įgyti pedagogo kvalifikaciją. Šie alternatyvūs būdai paprastai yra itin lankstūs, mokslas trunka trumpai, ir daugiausia tai yra mokymas darbo vietoje. Alternatyvūs būdai paprastai taikomi tada, kai trūksta kvalifikuotų pedagogų, o tam tikroje mokykloje skubiai reikalingas mokytojas. Be to, alternatyvūs būdai paskatina kitų sričių aukštųjų mokyklų absolventus pasirinkti mokytojo profesiją.

Lenkijoje alternatyvų būdą gali pasirinkti tik būsimieji užsienio kalbų mokytojai. Pagal šį būdą norint tapti mokytoju, privalu įgyti pažymėjimą, kuriuo būtų patvirtinta, kad tam tikros užsienio kalbos žinios atitinka įgudusio arba pažengusio vartotojo lygmenį, taip pat užsienio kalbos mokytojo pažymėjimą, išduodamą baigus antrosios pakopos programą (akademinis laipsnis nesuteikiamas) arba kvalifikacinį kursą.

Švedijoje specialistai, turintys profesinės kitų sričių patirties, gali tapti mokytojais, baigę papildomą mokytojų rengimo programą; ją baigus suteikiamas tam tikro dalyko laipsnis. Be to, siūloma speciali papildoma mokymo programa, leidžianti užsienio šalių mokytojams persikvalifikuoti ir dirbti mokytojais Švedijos mokyklų sistemoje.

Norvegijos ikimokyklinio ugdymo sistemoje siūlomas alternatyvus būdas tapti pedagogais vaikų darželių personalui, kaip antai vaikus prižiūrintiems darbuotojams ir jų padėjėjams. Dirbdami jie gali dalyvauti praktiniame tyrime, o darbo vieta jiems yra puiki terpė mokytis.

Liuksemburge pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ypač tais atvejais, kai trūksta mokytojų) būsimieji mokytojai gali dalyvauti darbo vietoje vykstančiuose mokymuose, trunkančiuose 60 valandų. Sėkmingai baigę šią programą ir gavę teigiamą vidurinės mokyklos direktoriaus įvertinimą, šie specialistai gali sudaryti nuolatinę darbo sutartį ir būti įtraukti į nacionalinį profesionalių mokytojų rezervą.

Latvijoje žmonės, gavę akademinį mokykloje dėstomo dalyko laipsnį, gali tapti mokytojais, jeigu per dvejus metus nuo darbo pradžios baigia trumpą kvalifikacinę pedagogikos studijų programą (nuo vienų iki pusantrų metų trukmės). Jeigu būsimasis mokytojas dėstys dalyką, turintį mažai savaitinių pamokų, ši programa gali būti sutrumpinta iki 72 kvalifikacijos tobulinimo valandų.

Kad nepritrūktų mokytojų, kai kurių Vokietijos žemių (vok. *Länder*) mokykloms buvo leidžiama įdarbinti aukštųjų mokyklų absolventus, kuriems nesuteikta oficiali pedagogo kvalifikacija. Šie darbuotojai buvo įdarbinami tiesiogiai, kai kuriems jų surengiami papildomi pedagogikos mokymai, be to, aukštųjų mokyklų absolventai, turintys aukštojo mokslo diplomą ir magistro laipsnį, galėjo būti priimti į Mokytojų rengimo tarnybą (vok. *Vorbereitungsdienst*). Kvalifikacija, įgyta alternatyviais būdais, galiojo tik toje žemėje, kurioje buvo įgyta. Tačiau 2012 m. šie alternatyvūs būdai buvo panaikinti.

Nyderlanduose ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) galioja ilgametė alternatyvių mokytojo profesijos įgijimo būdų tradicija.

Tarp alternatyvių būdų, siūlomų Nyderlanduose, yra neprofilinės pedagogikos, kaip mokomojo dalyko, programa, kurią baigę universitetų studentai įgyja ribotą antrojo lygmens mokytojo kvalifikaciją (gali mokyti pagrindinio ugdymo lygmens mokinius). Dar viena galimybė aukštąjį išsilavinimą įgijusiems, bet pedagogo kvalifikacijos neturintiems žmonėms tapti mokytojais, – vadinamasis „šoninis įėjimas“. Taip paskirti mokytojai gali dirbti pagal terminuotąją sutartį daugiausia dvejus metus, tačiau kartu jie gauna reikiamą pagalbą ir baigia mokymus, kad jiems būtų suteikta visas teises užtikrinanti mokytojo kvalifikacija ir jie galėtų dirbti pagal neterminuotąją darbo sutartį.

Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) vykdoma Tiesioginio mokymo mokykloje programa. Tai yra mokymusi darbo vietoje pagrįstas pedagogo profesijos įgijimo būdas, kurį gali pasirinkti aukštųjų mokyklų absolventai, turintys bent trejų metų darbo patirtį. Ši programa pakeitė ankstesniąsias – Mokytojų specialistų programą (angl. GTP) ir Registruotųjų mokytojų programą (angl. RTP). Velse vis dar veikia GTP, pagal kurią mokyklos gali įdarbinti mokytojais tuos asmenis, kuriems dar nesuteikta pedagogo kvalifikacija. Šie mokytojai baigia individualius mokymus ir kartu gauna reikiamą savo mokyklos pagalbą, kad galėtų įgyti kvalifikuoto mokytojo statusą (angl. QTS). Individualūs mokymai paprastai trunka vienus ar dvejus metus, atsižvelgiant į programą. Dar viena galimybė tapti mokytoju Anglijoje – dalyvauti Kvalifikuotų užsienio mokytojų (angl. OTT) programoje. Ši programa skirta mokytojams, kuriems kvalifikacija suteikta ne Europos ekonominės erdvės valstybėje, tačiau kurie rado pedagogo darbą Anglijos mokyklose. Šie mokytojai dalyvauja individualioje mokymo bei vertinimo programoje ir taip gali įgyti kvalifikuoto mokytojo statusą, dirbdami laikinais kvalifikuotais instruktoriais. OTT dalyviai, per ketverius metus neįgiję kvalifikuoto mokytojo statuso, nebegali toliau mokyti. Velse galioja vienintelis alternatyvus mokytojo profesijos įgijimo būdas – Mokytojų specialistų programa (GTP).

Jungtinė Karalystė, Nyderlandai ir Estija nurodė, kad jose galioja dar vienas būdas tapti mokytoju – tai programa „Pirmiausia mokyk“ (angl. *Teach First*). Šią programą įgyvendina privatus labdaringas judėjimas, kurį įsteigė ir finansuoja įvairios bendrovės. Pagrindinis šio judėjimo tikslas – įdarbinti mokytojais geriausius įvairių sričių aukštųjų mokyklų absolventus, kad jie dirbtų palankių sąlygų neturinčiose vietovėse. Jungtinėje Karalystėje iniciatyva „Pirmiausia mokyk“ veikia jau 10 metų, o dabar pamažu įgyvendinama ir kitose Europos šalyse (pavyzdžiui, Vokietijoje).

A6 pav. Alternatyvūs mokytojo profesijos įgijimo būdai. Ikimokyklinis, pradinis, pagrindinis ir vidurinis ugdymas (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

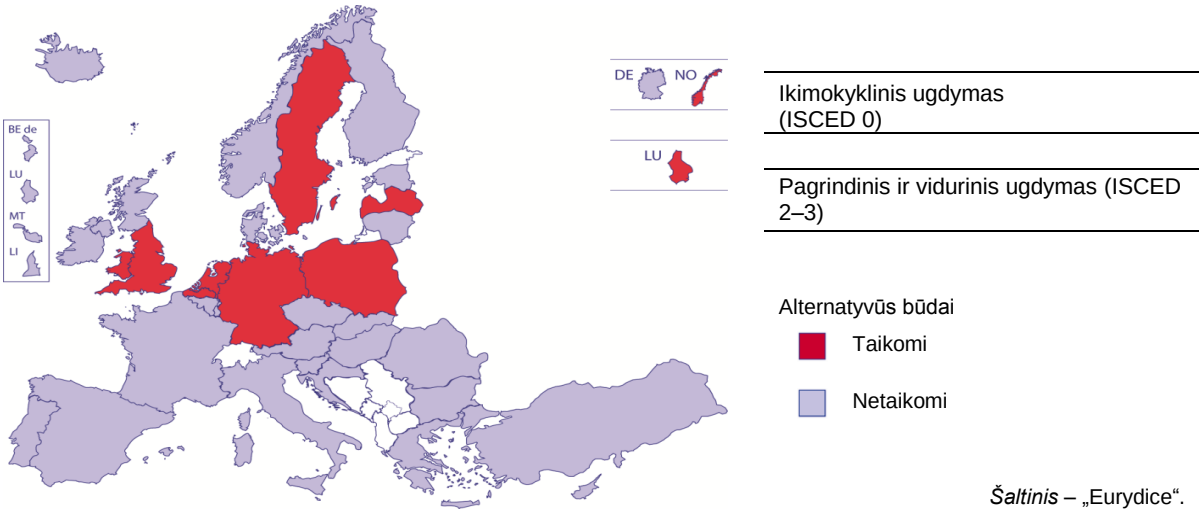

Šaltinis – „Eurydice“.

Pastaba dėl konkrečios šalies

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.

NEVIENODAI IŠSAMŪS MOKYTOJŲ KOMPETENCIJOS APRAŠAI

Mokytojų kompetencijos aprašuose išdėstoma, ką mokytojas turėtų žinoti ir gebėti padaryti. Šiuose dokumentuose aprašomi gebėjimai ir kompetencijos, kuriuos turėtų įgyti mokytojas. Šiuos aprašus turi beveik visos šalys, tačiau jų forma, reikšmė ir vertė gerokai skiriasi.

Paprastai pageidaujamų kompetencijų sąrašai aprėpia šias sritis: dalyko ir pedagogikos žinias, vertinimo įgūdžius, gebėjimą dirbti su komanda, socialinius ir tarpasmeninius gebėjimus, reikalingus mokant, įvairovės problemų suvokimą, mokslinių tyrimų įgūdžius (žr. A4 pav.), taip pat ir organizacinius bei lyderystės gebėjimus. Šios kompetencijos gali būti sugrupuotos į įvairias temines grupes, atsižvelgiant į tai, kiek išsamiai jos apibūdintos šiuose aprašuose.

Kompetencijos aprašai gali būti bendro pobūdžio, sudaryti vien iš bendrųjų teiginių. Tokius aprašus turi Belgija (prancūzakalbė bendruomenė), Danija, Vokietija, Prancūzija, Lietuva, Italija, Slovėnija. Kur kas išsamesni aprašai galioja, pavyzdžiui, Ispanijoje, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje.

Dauguma šalių kompetencijų, kurias turi įgyti mokytojai, sąrašus įtraukia į pirminio mokytojų rengimo gaires. Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas Norvegijos mokytojų rengimas, pagrįstos Europos kvalifikacijų sandara. Jose išdėstyta, ką kandidatai į mokytojus turi žinoti, suprasti ir gebėti padaryti; tai yra kokie turi būti jų studijų rezultatai. Belgijoje (flamandų bendruomenėje) priimti du dokumentai, kuriuose nurodytos privalomos pagrindinės pradedančių ir patyrusių mokytojų kompetencijos. Airijoje yra patvirtintos ne tik gairės, skirtos pirminio mokytojų rengimo paslaugų teikėjams, bet ir mokytojų profesinio elgesio kodeksas.

Ir priešingai, Estijoje, Latvijoje, Nyderlanduose, Jungtinėje Karalystėje ir Rumunijoje kompetencijos aprašai išleisti kaip profesiniai mokytojų standartai. Rumunijoje patvirtinti skirtingi standartai kiekvienai atskirai mokytojo pareigybei.

Keliose šalyse šie kompetencijos aprašai išleisti tik pastaruoju metu (Lenkijoje ir Norvegijoje) arba buvo neseniai peržiūrėti (Graikijoje, Airijoje, Nyderlanduose, Švedijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Turkijoje).

Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė turi ilgalaikes tradicijas, susijusias su mokytojo profesijos standartais.

2006 m. Nyderlanduose įsigaliojo Pedagoginių profesijų įstatymas, kuriame nustatyti mokytojų ir kitų švietimo srities darbuotojų kompetencijos standartai. Asmenys, norintys tapti mokytojais, privalo įgyti universiteto ar kitos aukštosios mokyklos diplomą ir taip įrodyti, kad jų kompetencija atitinka Pedagoginių profesijų įstatyme įtvirtintus standartus, nustatytus tarybos potvarkiu. Be to, pagal šį įstatymą mokykloms suteikiama teisė rengti nuostatas dėl savo darbuotojų gebėjimų puoselėjimo. Kiekvienos mokyklos valdyba įpareigota imtis priemonių ir užtikrinti, kad darbuotojai, kuriems taikomi šie kompetencijos standartai, galėtų išsaugoti turimus gebėjimus, o inspekcija stebi, kaip vykdomos šio įstatymo nuostatos.

2012 m. Švietimo bendradarbiavimo valdyba (ol. *Onderwijscoöperatie*), padedama Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijos, įkūrė Nacionalinį mokytojų registrą. Visi mokytojai gali savanoriškai registruotis šiame registre. Jų registracija galioja ketverius metus. Šios iniciatyvos tikslas – padėti sustiprinti mokytojų kompetenciją, tvarkant profesionalų registrą ir taip skatinant mokytojus ne tik išlaikyti turimus gebėjimus, bet ir nuolat tobulinti kvalifikaciją. Be to, užsiregistravus patvirtinamas profesinis mokytojo statusas. Taigi šis registras turi dvi paskirtis: registruotieji mokytojai gali parodyti, kad yra kvalifikuoti ir įgudę, be to, jie gali nuolat tobulinti kvalifikaciją. Iki 2014 m. registre turėtų užsiregistruoti 40 proc. pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo pedagogų. Iki 2018 m. į registrą turėtų būti įtraukti visi mokytojai.

Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) nuo 2007 m. galiojo skirtingi standartai, taikomi kiekvienam mokytojų karjeros etapui, tačiau pastaruoju metu padėtis pasikeitė. 2012 m. rugsėjo mėn. įsigaliojo naujos nuostatos, pakeitusios senąsias. Specialistas, norintis įgyti kvalifikuoto mokytojo statusą (angl. QTS), baigti įvadinį kursą ir tapti mokytoju, turi atitikti nustatytus standartus. Šie standartai aprėpia mokytojų elgesio normas ir pakeičia anksčiau galiojusį Registruotųjų mokytojų elgesio ir praktinės veiklos kodeksą.

A7 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų kompetencijų aprašai, 2011–2012 m.

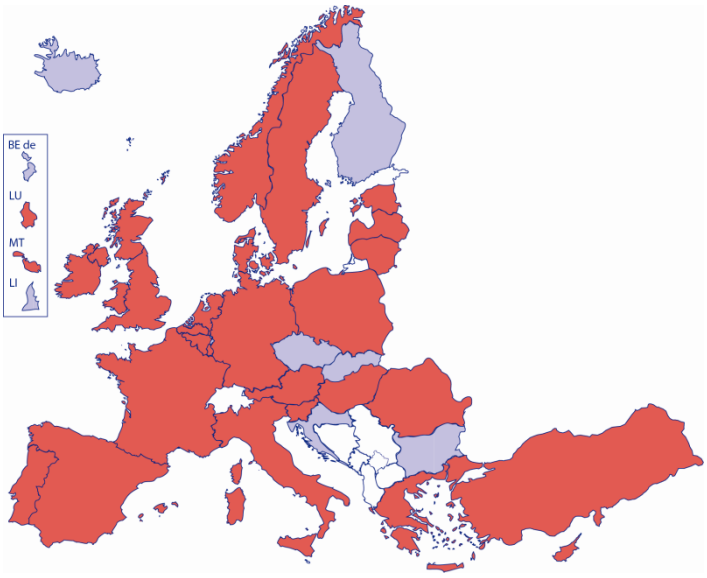

Tam tikros formos kompetencijų aprašas

Taikomas

Netaikomas

Šaltinis – „Eurydice“.

Pastaba dėl konkrečios šalies

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.

MOKYTOJUS RENGIANČIŲ DĖSTYTOJŲ KVALIFIKACIJA PANAŠI Į KITŲ AKADEMINIŲ DARBUOTOJŲ

Mokytojus rengiantys dėstytojai sudaro nevienalytę grupę. Taip yra todėl, kad mokytojų rengimo procesas yra įvairialypis: būsimieji mokytojai gali būti rengiami kelių rūšių tos pačios šalies mokslo įstaigose, ir jų rengimo procesas paprastai susideda iš kelių skirtingų etapų, kuriuose dalyvauja įvairios organizacijos arba asmenys. Mokomojo dalyko žinios, teorija ir praktinės pedagogikos žinios gali būti dėstomos skirtingose organizacijose. Dėl skirtingų tęstinės profesinės raidos (TPR) paslaugų teikėjų mokytojus rengiančių dėstytojų įvairovė tampa dar didesnė. Čia pateikta informacija pirmiausia taikytina pirminio mokytojų rengimo organizacijų darbuotojams, nors dėstytojai, dirbantys aukštojo mokslo įstaigose, dažnai taip pat rengia ir TPR mokymus.

21-oje šalyje tie patys kvalifikacijos reikalavimai taikomi ir aukštųjų pedagogikos mokyklų, ir kitų aukštųjų mokyklų dėstytojams.

Pagrindinis akademinės kvalifikacijos reikalavimas yra tas, kad aukštojo mokslo įstaigų dėstytojai, rengiantys būsimuosius mokytojus, paprastai privalo turėti tos srities, kurią dėsto, magistro arba daktaro laipsnį.

Be to, dėstytojams, dirbantiems skirtingais pirminio mokytojų rengimo programos etapais, gali būti taikomi ir kiti reikalavimai. Prancūzijoje supažindinimo su darbu etape būsimuosius pradinių klasių

mokytojus moko *kvalifikuoti instruktoriai* (pranc. *maîtres-formateurs*), baigę specialius tikslinius mokymus. Panašiai yra ir Kipre bei Estijoje: šiose šalyse mentoriai, padedantys pradedantiesiems mokytojams įvadiniu etapu, taip pat turi būti specialiai parengti. Portugalijoje pasirenkant mokytojus, dirbsiančius konsultantais mokyklose ir padėsiančius naujiems mokytojams susipažinti su darbu, pirmenybė teikiama pedagogams, baigusiems vadovavimo praktinei mokytojų veiklai kursus ir turintiems bent penkerių metų konkretaus dalyko dėstymo patirtį.

Apskritai mentoriai, padedantys mokykloje pradedantiems dirbti mokytojams (tai gali būti struktūrizuota įvadinė programa, žr. A10 pav., arba individuali pagalba, žr. A11 pav.) privalo turėti kelerių metų pedagoginio darbo patirtį visose šalyse, kuriose teikiama ši pagalba.

Būsimuosius mokytojus rengiantys specialistai privalo turėti mokytojo kvalifikaciją Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje; tai taikoma dėstytojams, rengiantiems ISCED 0 ir 1 lygmenų mokytojus), Čekijoje (taikoma tik dėstytojams, rengiantiems ikimokyklinio ugdymo pedagogus), Danijoje, Vokietijoje, Airijoje, Austrijoje (taikoma pedagogikos kolegijų dėstytojams), Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje, Suomijoje (taikoma mokyklose, kuriose atliekama pedagoginė praktika, dirbantiems dėstytojams) ir Jungtinėje Karalystėje.

Dvylikoje šalių mokytojus rengiantys dėstytojai privalo turėti konkretaus lygmens, kurio būsimuosius pedagogus jie moko, mokytojo kvalifikaciją. Ispanijoje ir Italijoje šis reikalavimas taikomas tik mentoriams, vadovaujantiems pedagoginę praktiką mokyklose atliekantiems studentams.

Keleto šalių ar regionų (Belgijos flamandų bendruomenės, Čekijos, Lietuvos, Nyderlandų, Švedijos ir Jungtinės Karalystės) aukštosios mokyklos, rengiančios būsimuosius mokytojus, gali savarankiškai nustatyti tikslią kvalifikaciją, kurią privalo turėti jų dėstytojai, tačiau jie turi atitikti tam tikrus būtiniausius standartus.

Olandijos mokytojų rengėjų asociacija (VELON) įsteigė registrą ir patvirtino profesinius standartus, taikomus dėstytojams, rengiantiems pradinių, pagrindinių ir vidurinių mokyklų mokytojus, taip pat profesinių ir aukštųjų mokyklų dėstytojus. Mokytojus rengiantys dėstytojai, norėdami užsiregistruoti šiame registre, turi įvykdyti nustatytus profesinių standartų reikalavimus. Tarp jų paminėtini didaktiniai gebėjimai, tarpasmeniniai ir organizaciniai įgūdžiai, gebėjimas dirbti su organizacijos bendradarbiais, gebėjimas dirbant atsižvelgti į platesnį kontekstą ir asmeninės kvalifikacijos tobulinimas. Tačiau ši mokytojus rengiančių dėstytojų registracija yra neprivaloma.

A8 pav. Kvalifikacijos reikalavimai, taikomi dėstytojams, rengiantiems ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojus, 2011–2012 m.

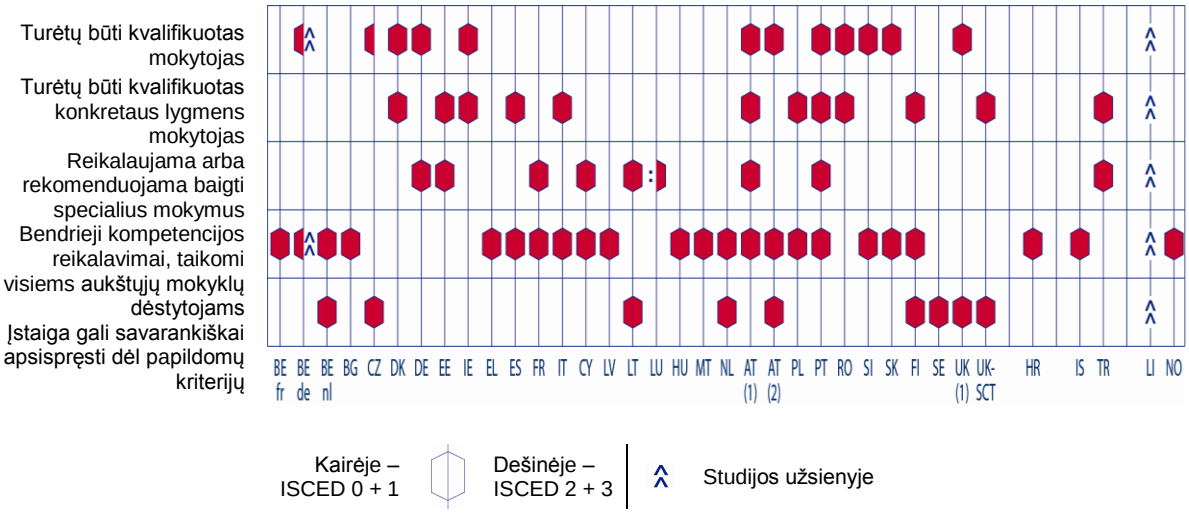

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas (A8 pav.)

Mokytojus rengiantis dėstytojas: tai asmuo, aktyviai padedantis (oficialiai) mokytis būsimiesiems mokytojams. Aukštojoje mokykloje tai gali būti konkretaus mokomojo dalyko, kurį dėstys būsimieji mokytojai, dėstytojas arba kitų specifinių dalykų dėstytojai, kaip antai psichologijos, filosofijos ar pedagogikos; į šią apibrėžtį įtraukti ir specializuotų mokytojus rengiančių aukštųjų mokyklų akademiniai darbuotojai arba kiti aukštųjų mokyklų darbuotojai, prižiūrintys pedagoginę praktiką atliekančius studentus arba tik pradedančius dirbti mokytojus įvadiniu darbo etapu, pavyzdžiui, mokykloje dirbantys mentoriai arba kuratoriai, padedantys pradedantiesiems mokytojams.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Austrija: 1) kairioji šešiakampio pusė taikytina dėstytojams, rengiantiems būsimuosius ISCED 1 lygmens mokytojus, o dešinioji – dėstytojams, rengiantiems būsimuosius pagrindinių vidurinių mokyklų (vok. *Hauptschule*) mokytojus, 2) kairioji šešiakampio pusė taikytina dėstytojams, rengiantiems būsimuosius ISCED 1 lygmens mokytojus, o dešinioji – dėstytojams, rengiantiems būsimuosius akademinių vidurinių mokyklų (vok. *Allgemeinbildende Höhere Schule*) mokytojus.

DAUGUMOJE ŠALIŲ IŠORINĮ KOKYBĖS VERTINIMĄ ATLIEKA NEPRIKLAUSOMA ORGANIZACIJA

Kai programos kokybės vertinimą atlieka institucijos arba asmenys, tiesiogiai nedalyvaujantys šios programos veikloje, tai vadinama išoriniu kokybės užtikrinimu. Tai procesas, kai renkami su konkrečiomis programomis susiję duomenys, informacija ir faktai, siekiant padaryti išvadas dėl jų kokybės. Paprastai šį darbą atlieka ekspertų, kitų pedagogų arba inspektorių grupės. Išorinio patikrinimo tikslas – gauti nepriklausomą ugdymo konkrečioje aplinkoje kokybės įvertinimą. Šie vertinimai gali įvairiais būdais paveikti mokytojų rengimo programas, pavyzdžiui, paskatinti įgyvendinti kokybės tobulinimo planus, o galbūt padidinti finansavimą.

A9 pav. Organizacijos, atsakingos už išorinį būsimųjų ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų rengimo kokybės užtikrinimą, 2011–2012 m.

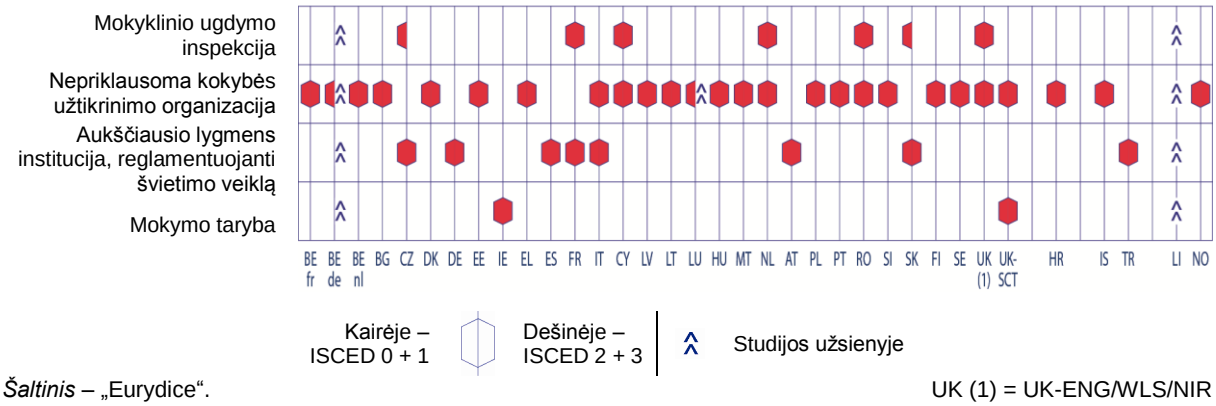

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Slovakija: mokyklinio ugdymo inspekcija atsakinga tik už ISCED 0 lygmenį.

Daugumoje šalių pirminio mokytojų rengimo programų išorines kokybės užtikrinimo procedūras atlieka nepriklausoma aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo organizacija. Be to, Kipre, Nyderlanduose, Rumunijoje ir Jungtinėje Karalystėje išoriškai vertinant pirminio mokytojų rengimo programų kokybę, dalyvauja ir mokyklinio ugdymo inspekcija. Čekijoje ir Slovakijoje tai vienintelė valdžios institucija, atsakinga už išorinį ikimokyklinio ugdymo (ISCED 0) pedagogų rengimo programų kokybės užtikrinimą.

Airijoje už visas išorines kokybės užtikrinimo procedūras yra atsakinga tik Mokymo taryba; visos mokytojų rengimo programos turi būti ir profesiniu, ir akademiniu požiūriu akredituotos. Akredituojant programą akademiniu požiūriu, atsižvelgiama į tai, ar ji tinkama konkrečiam laipsniui ar diplomui įgyti; profesionalus akreditavimas – tai patvirtinimas, kad pagal esamą programą studentai tinkamai parengiami konkrečiai profesijai. Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) kokybės užtikrinimo procedūrą atlieka Mokymo taryba ir dar viena atskira organizacija.

Vokietijoje, Austrijoje ir Turkijoje už išorinį kokybės užtikrinimą atsakingos aukščiausio lygmens valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą; šiose šalyse tai švietimo arba mokslo ministerijos. Be to, kokybės užtikrinimo pareiga priklauso ir Ispanijos aukščiausiai valdžios institucijai, reglamentuojančiai švietimą, tačiau šioje šalyje atsakomybę pasidalija valstybės ir autonominių regionų institucijos.

Tačiau tai, kad konkreti organizacija yra apskritai atsakinga už kokybės užtikrinimą, nereiškia, jog visą išorinę procedūrą taip pat atlieka būtent ji. Organizacijos ir aukščiausio lygmens valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, paprastai skiria vertinimo komandas (sudarytas iš ekspertų ir kitų pedagogų), kad šios atliktų konkrečias procedūras.

ĮVADINĖS PROGRAMOS ĮGYVENDINAMOS PUSĖJE EUROPOS ŠALIŲ

Septyniolikoje šalių pradedantieji mokytojai, tik įgiję pedagogo kvalifikaciją, paprastai gali dalyvauti struktūrizuotoje įvadinėje programoje. Nyderlanduose ir Islandijoje nacionalinės įvadinės programos nepriimtos, tačiau mokyklos dažniausiai pačios organizuoja įvadinę veiklą naujai priimtiems darbuotojams.

Įvadinis etapas – tai struktūrizuota pagalbos programa, skirta pradedantiesiems mokytojams. Šiuo laikotarpiu ką tik kvalifikaciją įgiję pedagogai atlieka visas užduotis arba daugelį jų, kaip ir patyrę mokytojai, ir gauna užmokestį už savo darbą. Įvadinė programa turi svarbius formuojamąjį ir pagalbinį aspektus. Struktūrizuotu etapu pradedantieji mokytojai dalyvauja papildomuose kursuose, jiems asmeniškai teikiama pagalba ir patarimai. Šis etapas trunka bent keletą mėnesių. Čia aprašomų įvadinių programų nederėtų painioti su trumpomis įžanginėmis programomis, kurių paskirtis – supažindinti naujus mokytojus su konkrečios mokyklos veikla ir struktūra. Šios priemonės yra trumpalaikės (trunka keletą dienų ar savaičių), ir jas paprastai organizuoja mokyklos visiems naujai įdarbintiems mokytojams (ir patyrusiems, ir pradedantiems).

Įvadinės programos gali turėti daug organizacinių modelių. Daugumoje šalių įvadinis etapas yra privalomas; į jį įtrauktas ir galutinis pradedančiojo mokytojo darbo įvertinimas. Tik teigiamai įvertintas mokytojas įgyja kvalifikaciją. Tačiau, pavyzdžiui, Estijoje ir Slovėnijoje įvadinis etapas neprivalomas. Daugumoje šalių įvadinis etapas taikomas visų bendrojo lavinimo mokyklų lygmenų mokytojams, išskyrus Maltą ir Austriją, kuriose įvadinės programos skirtos ne visiems pradedantiesiems mokytojams. Prancūzijoje, Italijoje, Liuksemburge, Maltoje, Portugalijoje ir Jungtinėje Karalystėje įvadinis etapas kartu laikomas bandomuoju laikotarpiu ir nuo jo rezultatų priklauso, ar su mokytoju bus pasirašyta neterminuotoji darbo sutartis (žr. B6 pav.). Daugumoje šalių šis įvadinis etapas papildo privalomas profesines studijas, vykdomas prieš išduodant pedagogo diplomą. Tačiau Liuksemburge įvadinė programa būsimiesiems pagrindinių ir vidurinių mokyklų mokytojams rengiama tuo pat metu kaip ir profesinės studijos. Taip yra dėl Liuksemburge susiklosčiusių specifinių aplinkybių: būsimieji šios šalies mokytojai visą pirminį mokytojų rengimo kursą baigia užsienyje, nes šalyje neteikiamos pedagogų rengimo paslaugos.

Įvadinė programa trunka nuo kelių mėnesių (Kipre ir Slovėnijoje) iki dvejų metų (Liuksemburge, Maltoje ir Rumunijoje), tačiau įprasta jos trukmė – vieni metai.

Dažniausiai pasitaikantis modelis yra šis: įvadinį procesą organizuoja mokyklos vadovas; jis paskiria mentorių, padėsiantį pradedančiam dirbti mokytojui. Mentoriumi paprastai skiriamas patyręs mokytojas. Kartais būsimieji mentoriai baigia specialius kursus (žr. A8 pav.). Įgyvendinant įvadines programas, rengiami reguliarūs mokytojo naujoko ir jo mentoriaus susitikimai, mokytojui padedama planuoti pamokas, teikiami kiti pedagoginiai patarimai, suteikiama galimybė stebėti kitų mokytojų darbą, mokytojus rengiančios organizacijos tik pradėjusiems dirbti mokytojams organizuoja mokomuosius modulius.

Jeigu įvadinio etapo pabaigoje taikomas formalusis vertinimas, mokytoją paprastai vertina mokyklos vadovas arba mokyklos vadovybės lygmens vertinimo taryba. Airijoje ir Škotijoje (Jungtinėje Karalystėje), atliekant galutinį vertinimą, aktyviai dalyvauja mokymo taryba. Dažniausiai mokyklos bendradarbiauja su pirminio mokytojų rengimo institucijomis, tačiau šio bendradarbiavimo mastas gali skirtis.

Per pastaruosius penkerius metus įvadiniai laikotarpiai buvo patvirtinti Airijoje, Maltoje, Rumunijoje, Švedijoje ir Slovakijoje.

A10 pav. Nacionalinės įvadinės programos, skirtos pradedantiesiems ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojams, 2011–2012 m.

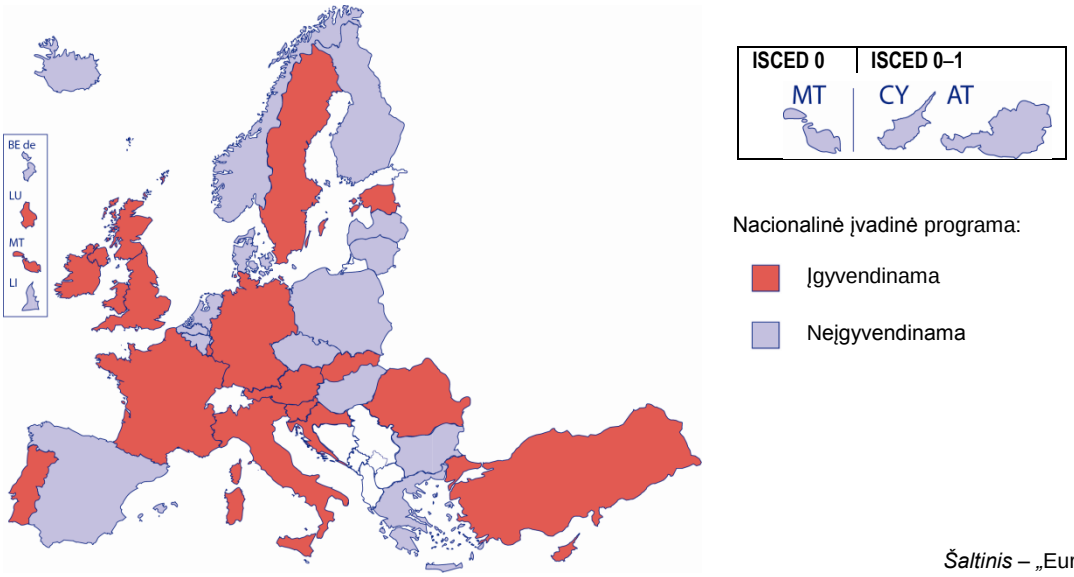

Šaltinis – „Eurydice“.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Trukmė	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	1 metai	1 metai	Nuo 1 iki 2 metų	⊗	⊗	1 metai	1 metai	8 mėn.	⊗	⊗	2 metai	⊗	2 metai
								O	●			●	●	●			●		●

	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT		HR	IS	TR	LI	NO
Trukmė	⊗	1 metai	⊗	1 metai	2 metai	6–10 mėn.	1 metai	⊗	1 metai	1 metai	1 metai	1 metai	1 metai		1 metai	⊗	1 metai	⊗	⊗
		●		●	●	O	●		●	●	●	●	O		●		●		

● Privaloma O Neprivaloma ⊗ Programa neįgyvendinama

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Įvadinė programa: tai struktūrizuotas etapas, per kurį pedagogams, ką tik baigusiems oficialią pirminio mokytojų rengimo programą ir pirmą kartą pradedantiems dirbti mokykloje, teikiama pagalba. Įvadiniu laikotarpiu nauji mokytojai atlieka dalį darbų arba visus darbus, priklausančius patyrusiems mokytojams, ir gauna užmokestį už savo darbą. Pradedantiesiems mokytojams skiriamas mentorius, teikiantis asmeninę, socialinę ir profesinę pagalbą pagal struktūrizuotą sistemą. Paprastai šis etapas aprėpia ir teorinius mokymus, papildančius privalomas profesines studijas, kurias baigia studentas, prieš išduodant jam pedagogo diplomą. Paprastai įvadinis etapas trunka bent keletą mėnesių.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Italija: įvadinės programos rengiamos tik mokytojams, su kuriais sudaryta neterminuotoji darbo sutartis.
Austrija: įvadinis etapas taikomas tik mokytojams, ketinantiems dirbti akademinėse vidurinėse mokyklose (vok. *allgemeinbildende höhere Schule*). Tačiau įgyvendinus planuojamą pirminio mokytojų rengimo reformą, įvadinės programos bus taikomos visiems pradedantiesiems mokytojams.
Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR): įvadinio etapo trukmė yra lygi vieniems mokslo metams (paprastai jis trunka tris trimestrus).
Jungtinė Karalystė (SCT): įvadinis laikotarpis paprastai taikomas tik Škotijos aukštojo mokslo įstaigas baigusiems ir mokytojo kvalifikaciją įgijusiems studentams, kurių mokslą finansavo valstybė.

MENTORYSTĖ – LABIAUSIAI PAPLITUSI PAGALBOS TEIKIMO NAUJIEMS MOKYTOJAMS FORMA

Pirmaisiais darbo metais mokytojai gali susidurti su gausybe įvairių sunkumų. Nors ne visose šalyse įgyvendinama nuodugni ir visą švietimo sistemą aprėpianti įvadinė programa (žr. A10 pav.), daugelyje šalių teikiama individuali pagalba, norint padėti mokytojams įveikti problemas, su kuriomis jie, kaip profesijos naujokai, susiduria, ir taip sumažinti tikimybę, kad mokytojai pirma laiko atsisakys savo profesijos.

Europoje naujiems mokytojams vis dažniau taikomos įvairios pagalbos priemonės. Dvidešimt devynios šalys pranešė, kad jos arba įgyvendino įvadines sistemas, arba jose yra priimtos valstybinės gairės dėl pagalbos priemonių, taikytinų pradedantiesiems mokytojams. Be struktūrizuotų įvadinių programų, gali būti įgyvendinamos šios pagalbos priemonės: su mokytoju gali būti reguliariai diskutuojama apie pasiektą pažangą ir kilusias problemas, jam padedama planuoti ir vertinti pamokas, teikiama mentorių pagalba, naujokai gali dalyvauti kitų mokytojų pamokų veikloje ir (arba) stebėti pamokas, gali būti rengiami specialūs privalomi kursai ir apsilankymai kitose mokyklose ar mokymo priemonių centruose.

Ispanijoje ir Lichtenšteine centrinio lygmens nuostatomis arba rekomendacijomis užtikrinama, kad naujiems mokytojams būtų teikiama visokeriopa pagalba. Ir priešingai, Belgijos (prancūzų ir flamandų bendruomenės), Lietuvos, Nyderlandų ir Suomijos mokyklos gali pačios savarankiškai nuspręsti, kokios rūšies pagalbą teikti, tačiau atliekant stebėseną nustatyta, kad daugelio šių šalių mokyklos vienaip ar kitaip padeda mokytojams naujokams.

Bulgarijoje ir Čekijoje nepriimta jokių oficialių taisyklių, kuriomis būtų reglamentuojamos pagalbos priemonės. Tačiau kiekvienoje mokykloje yra dalykiniai skyriai, organizuojantys diskusijas, visokeriopą pagalbą ir apsilankymus kitų mokytojų pamokose.

Dažniausia pagalbos priemonė, rekomenduojama Europoje, yra mentorystė: patyręs mokytojas, turintis didelį darbo stažą, paskiriamas atsakingu už ką tik profesiją įgijusiam mokytojui teiktiną pagalbą. Be to, tarp plačiai paplitusių pagalbos priemonių paminėtini ir reguliarūs susirinkimai pasiektai pažangai aptarti ar kilusioms problemoms spręsti ir pagalba planuojant pamokas.

A11 pav. Įvairių rūšių pagalba, teikiama naujiems ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojams, 2011–2012 m.

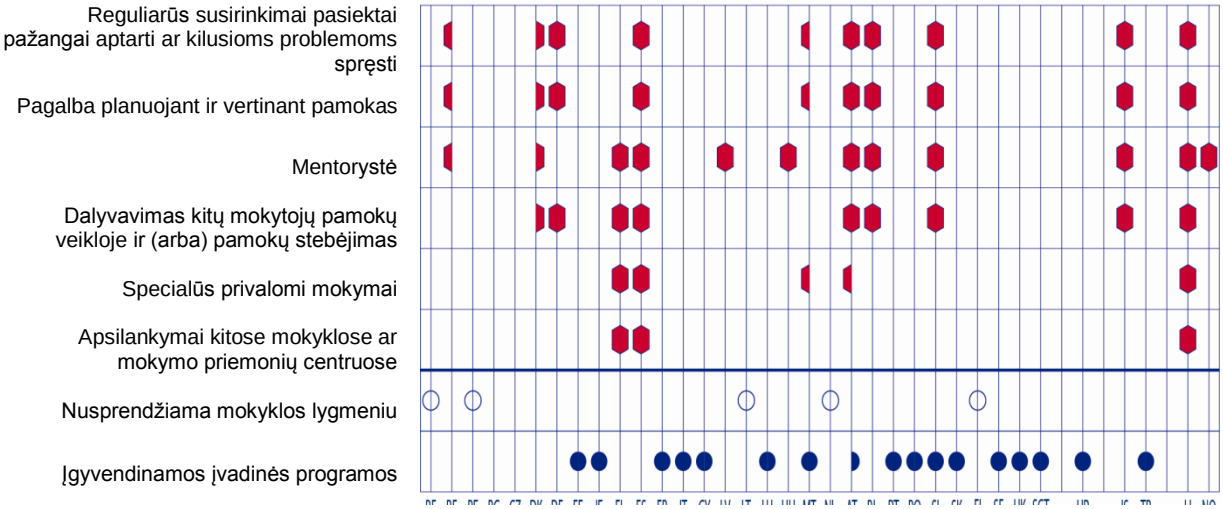

Kairėje – ISCED 0 + 1 | Dešinėje – ISCED 2 + 3

Šaltinis – „Eurydice“. UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas

Čia nurodytos priemonės yra mokyklų teiktinos pagalbos rūšių pavyzdžiai; teikiama pagalba turėtų priklausyti nuo konkrečių atskiro mokytojo raidos poreikių.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Danija: pirmiau nurodytos pagalbos priemonės taikomos tik ISCED 3 lygmens mokytojams.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: autonominiai regionai patys nustato, kokias pagalbos priemones siūlyti mokytojams bandomuoju laikotarpiu (isp. *fase de prácticas*).
Malta: pagalbos priemonės taikomos tik ISCED 0 lygmens mokytojams. Kituose ugdymo lygmenyse įgyvendinta įvadinė sistema.
Austrija: pagalbos priemonės netaikomos mokytojams, dirbantiems akademinėse vidurinėse mokyklose (vok. *allgemeinbildende höhere Schule*) (ISCED 2 ir 3 lygmenys), nes čia įdiegta įvadinė sistema.
Slovėnija: pagalbos priemonės netaikomos mokytojams, dalyvaujantiems įvadinėje programoje.

DAUGUMA EUROPOS ŠALIŲ ĮGYVENDINO PRIEMONES MOKYTOJŲ PASIŪLAI IR PAKLAUSAI STEBĖTI

Kai kurių šalių švietimo sistemos susiduria su tam tikrais sunkumais: kyla pavojus, kad pritrūks reikiamą kvalifikaciją turinčių mokytojų, be to, mokytojo profesijos statusas yra santykinai žemas. Dėl demografinių tendencijų, kaip antai mokytojų senėjimo (žr. D13 pav.), gali kilti papildomų mokytojų pasiūlos ir paklausos problemų. Nuo 2006 m. mažėja absolventų, baigusių pedagogikos studijas[2]. Todėl veiksmingas šių veiksnių stebėjimas gali būti svarbi pirmoji priemonė, padėsianti šioms šalims išvengti galimo mokytojų pertekliaus arba trūkumo.

B1 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų pasiūlos ir paklausos pusiausvyros stebėjimo priemonės, 2011–2012 m.

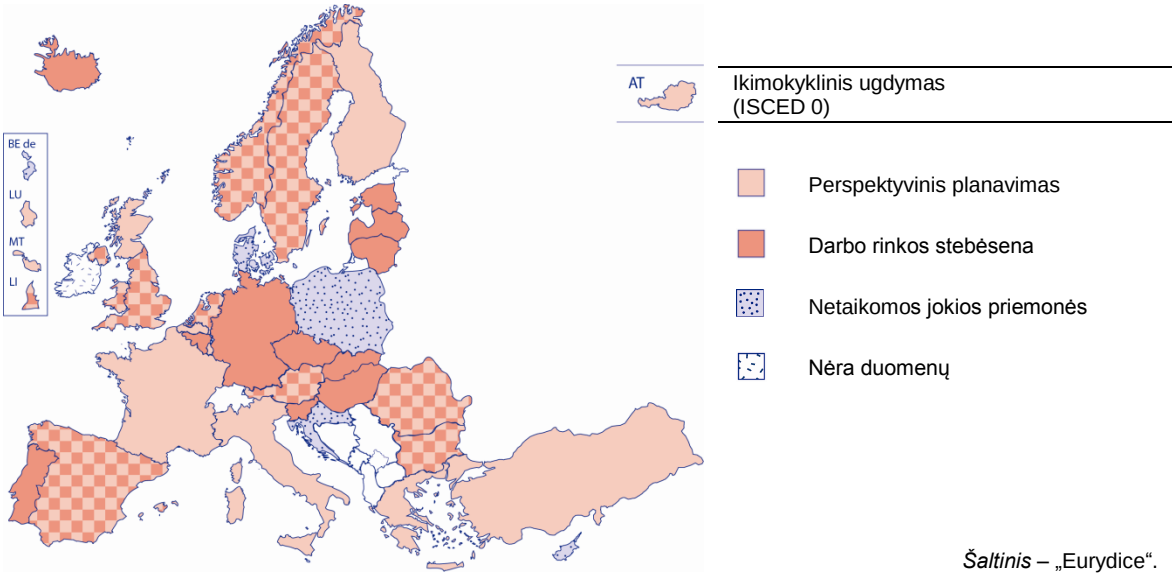

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Perspektyvinis planavimas, susijęs su mokytojų pasiūla bei paklausa, yra pagrįstas tendencijų stebėjimu ir tikėtiniausių būsimos mokytojų pasiūlos bei paklausos scenarijų nustatymu. Tiriami demografiniai duomenys, pavyzdžiui, gimimų skaičius ir migracijos mastai, stebima aukštųjų pedagogikos mokyklų studentų skaičiaus raida ir pokyčiai, susiję su mokytojo profesija (kiek darbuotojų išeina į pensiją ar pereina dirbti į kitą nepedagoginį darbą ir taip toliau). Perspektyvinis pedagogų pasiūlos ir paklausos planavimas gali būti trumpo, vidutinio arba ilgo laikotarpio. Perspektyvinio planavimo politika rengiama nacionaliniu ir (arba) regioniniu lygmenimis, atsižvelgiant į santykinę konkrečios švietimo sistemos centralizaciją arba decentralizaciją.
Darbo rinkos stebėsena: stebimos bendrosios darbo jėgos tendencijos. Ši stebėsena nesusijusi su oficialiais vyriausybės planais; nors remdamosi jos duomenimis sprendimus priimančios institucijos gali pasisemti tam tikrų įžvalgų dėl mokytojų pasiūlos ir paklausos pokyčių, tačiau šios veiklos negalima laikyti oficialiu perspektyviniu planavimu.

Pastaba dėl konkrečios šalies

Ispanija: tik kai kurie autonominiai regionai išplėtojo darbo rinkos stebėjimo procesus, susijusius su mokytojų pasiūla ir paklausa.

Beveik visos Europos šalys ėmėsi priemonių, padedančių numatyti ir patenkinti mokytojų paklausą. Išimtį sudaro šios šalys: Belgija (vokiškai kalbanti bendruomenė), Danija, Kipras, Lenkija ir Kroatija, kuriose šios priemonės neįgyvendintos. Apie pusę tirtų šalių taiko perspektyvinį planavimą, siekdamos išsaugoti pedagogų pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą.

[2] EACEA / „Eurydice“, Eurostatas, 2012b, *Duomenys apie švietimą Europoje 2012.* Žr. G3 pav.

Pavyzdžiui, Škotijos (Jungtinė Karalystė) vyriausybė, konsultuodamasi su patariamąja grupe, sudaryta iš Škotijos bendrosios mokymo tarybos, vietos valdžios institucijų, mokytojų profesinių sąjungų ir universitetų atstovų, kasmet atlieka mokytojų darbo jėgos planavimą. Šis planavimas pagrįstas modeliu, kurį taikant atsižvelgiama į įvairius kintamuosius, pavyzdžiui, mokinių skaičių, reikalingų mokytojų skaičių ir pedagogų, ateinančiais metais ketinančių išeiti į pensiją ar kitą darbą arba sugrįžti į darbą, skaičių. Tada apskaičiuojama, kiek studentų reikia priimti, norint užpildyti spragą tarp pasiūlos ir paklausos. Baigusi šį procesą vyriausybė parengia rekomendacinį raštą Škotijos finansavimo tarybai, o ši nusprendžia, kiek apskritai reikia priimti studentų ir kaip juos paskirstyti įvairiems universitetams.

Idealiu atveju perspektyvinis mokytojų pasiūlos ir paklausos planavimas turėtų būti bent jau vidutinio laikotarpio arba ilgalaikis. Tačiau daugumoje šalių iš anksto planuojama tik vieniems metams į priekį. Dėl to šioms šalims gali nepavykti numatyti ilgalaikių tendencijų ir tinkamai suplanuoti naujų studentų priėmimo.

Nors darbo rinkos tendencijų stebėsena, nesusijusi su oficialiais vyriausybės planais, gali suteikti sprendimus priimančioms institucijoms tam tikrų įžvalgų dėl mokytojų pasiūlos ir paklausos pokyčių, tačiau šios veiklos negalima laikyti oficialiu perspektyviniu planavimu. Šiuo metu darbo rinkos stebėsena taikoma dvidešimt dviejose Europos šalyse arba regionuose – darbo rinka gali būti tiesiog stebima arba ši stebėsena gali būti įtraukta į oficialių planavimo procedūrų sistemą, siekiant užtikrinti mokytojų pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą.

SANTYKINAI REIKŠMINGĄ KVALIFIKUOTŲ MATEMATIKOS IR GAMTOS MOKSLŲ MOKYTOJŲ TRŪKUMĄ PATIRIA MAŽUMA ŠALIŲ

„TIMSS 2011“ tyrimo duomenimis, ketvirtųjų klasių mokinių, kurių mokyklų vadovai teigia, jog labai trūksta gamtos mokslų mokytojų arba jie yra netinkamos kvalifikacijos, procentinė dalis tik keliose šalyse viršija 10 proc. Didžiausias jų procentas yra Rumunijoje (17,6 proc.), Airijoje (16,8 proc.) ir Nyderlanduose (16,4 proc.). Ketvirtųjų klasių mokinių, kurių mokyklų vadovai tvirtina, jog jų mokyklai kartais kyla ši problema, procentinė dalis yra didesnė: daugumoje dalyvaujančių šalių jis viršija 15 proc. Italijoje, Maltoje, Nyderlanduose, Portugalijoje ir Norvegijoje ši dalis yra didžiausia ir siekia 30–40 proc. Šio tyrimo duomenimis, Lietuvoje ir Slovėnijoje mokytojų trūkumas arba netinkama jų kvalifikacija nekelia problemų: atitinkamai 99,3 proc. ir 98,4 proc. ketvirtųjų klasių mokinių lanko mokyklas, kurių mokyklų vadovai sako nesusiduriantys su šia problema arba ji yra nedidelė.

Panašu, kad beveik visose šalyse matematikos mokytojų trūkumas arba netinkama jų kvalifikacija kelia mažiau problemų negu gamtos mokslų mokytojų trūkumas arba kvalifikacija. Daugeliu atvejų šie procentai tarp šalių santykinai mažai skiriasi. Tačiau padėtis šiek tiek geresnė Vokietijoje, Airijoje, Italijoje, Maltoje, Nyderlanduose, Rumunijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje). Šiose šalyse mokinių, lankančių mokyklas, kurių mokyklų vadovai sako kartais arba nuolat susiduriantys su matematikos mokytojų stoka, yra gerokai mažiau, palyginti su gamtos mokslų mokytojais.

Sunku šiuos duomenis palyginti su aštuntųjų klasių mokinių duomenimis, nes šiuo atveju turime kur kas mažesnio skaičiaus šalių informaciją. Tačiau tose šalyse, kur galima palyginti, klasių skirtumai nedideli, išskyrus Suomiją, Jungtinę Karalystę (Angliją), Italiją ir Norvegiją; šiose šalyse mokytojų, dėstančių aštuntosioms klasėms, trūkumo ar netinkamumo problema yra mažesnė. Tai ypač pasakytina apie dvi pastarąsias šalis, kuriose, kalbant apie aštuntąsias klases, padėtis iš esmės geresnė. Vengrija yra vienintelė šalis, kurioje gamtos mokslų ir matematikos mokytojų trūkumo ar netinkamumo problema aštuntosiose klasėse yra pastebimai svarbesnė (maždaug 5 procentiniais punktais) negu ketvirtosiose klasėse.

B2 pav. Ketvirtųjų klasių mokinių, lankančių mokyklas, kurių vadovai nurodė, kokiu mastu jų mokyklos gebėjimą ugdyti mokinius veikia matematikos ir gamtos mokslų mokytojų trūkumas arba netinkamumas, procentinė dalis, 2011 m.

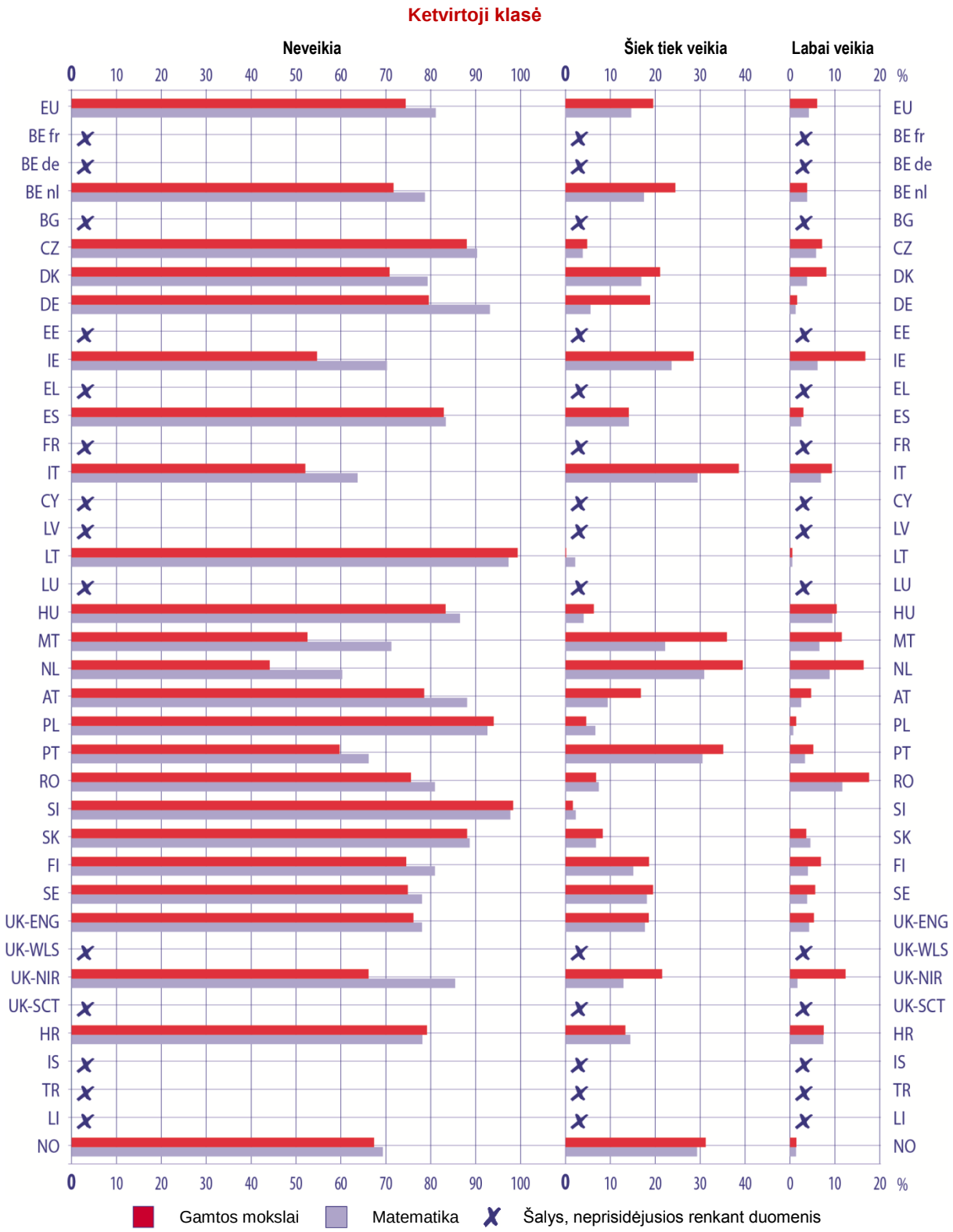

Šaltinis – IEA, tarptautinė „TIMSS 2011“ duomenų bazė.

		Klasė	EU	BE nl	CZ	DK	DE	IE	ES	IT	LT	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-NIR	HR	NO
Neveikia / mažai veikia	Gamtos mokslai	4	74,4	71,7	88,0	70,8	79,6	54,7	82,9	52,1	99,3	83,3	52,5	44,1	78,5	94,0	59,7	75,6	98,4	88,1	74,5	74,9	76,1	66,1	79,1	67,4
		8	82,1	x	x	x	x	x	x	73,3	95,4	78,3	x	x	x	x	x	81,1	99,7	x	93,0	78,8	89,7	x	x	85,6
	Matematika	4	81,1	78,7	90,3	79,3	93,2	70,2	83,3	63,7	97,3	86,5	71,2	60,3	88,1	92,6	66,2	80,9	97,7	88,7	80,9	78,1	78,1	85,4	78,1	69,3
		8	83,1	x	x	x	x	x	x	76,4	93,2	81,9	x	x	x	x	x	86,2	98,0	x	91,8	73,3	88,2	x	x	89,1
Šiek tiek veikia	Gamtos mokslai	4	19,5	24,5	4,8	21,1	18,8	28,6	14,1	38,6	0,1	6,3	35,9	39,5	16,8	4,6	35,1	6,8	1,6	8,3	18,6	19,5	18,5	21,5	13,3	31,2
		8	10,9	x	x	x	x	x	x	18,9	0,9	6,1	x	x	x	x	x	3,2	0,3	x	2,3	17,8	7,7	x	x	12,8
	Matematika	4	14,7	17,5	3,9	16,9	5,6	23,6	14,1	29,4	2,2	4,0	22,2	30,9	9,4	6,6	30,5	7,4	2,3	6,8	15,1	18,1	17,7	12,9	14,4	29,3
		8	11,3	x	x	x	x	x	x	18,0	4,0	3,0	x	x	x	x	x	2,1	2,0	x	3,6	25,1	9,1	x	x	8,7
Labai veikia	Gamtos mokslai	4	6,0	3,8	7,2	8,1	1,6	16,8	3,0	9,3	0,5	10,4	11,5	16,4	4,7	1,4	5,2	17,6	0,0	3,6	6,9	5,6	5,3	12,4	7,5	1,4
		8	7,0	x	x	x	x	x	x	7,8	3,7	15,5	x	x	x	x	x	15,7	0,0	x	4,7	3,3	2,5	x	x	1,6
	Matematika	4	4,2	3,8	5,8	3,8	1,3	6,1	2,5	6,9	0,5	9,4	6,6	8,8	2,5	0,7	3,3	11,6	0,0	4,5	4,0	3,8	4,2	1,7	7,4	1,4
		8	5,6	x	x	x	x	x	x	5,6	2,8	15,2	x	x	x	x	x	11,7	0,0	x	4,7	1,6	2,7	x	x	2,2

Gamtos mokslai Matematika x Šalys, neprisidėjusios renkant duomenis

Šaltinis – IEA, tarptautinė „TIMSS 2011“ duomenų bazė.

Pastaba dėl konkrečios šalies

EU: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.

EUROPOS MOKYTOJAI ĮSIDARBINA DAUGIAUSIA ATVIROJO ĮDARBINIMO BŪDAIS

Reikiamą kvalifikaciją turinčių mokytojų įdarbinimas pagal profesiją gali būti organizuojamas įvairiais administraciniais lygmenimis ir remiantis skirtingomis procedūromis. Nuo mokytojų įdarbinimo būdo priklauso, kokia bus mokytojų pasiūla ir kaip bus patenkinta jų paklausa.

Sąvoka „atvirasis įdarbinimas“ nurodo įdarbinimo metodą, kai atsakomybė už paskelbimą apie laisvas darbo vietas, paraiškų priėmimą ir kandidatų atranką yra decentralizuota. Už reikiamų mokytojų įdarbinimą yra atsakingos pačios mokyklos, kartais kartu su vietos valdžios institucijomis. Įsidarbinti norinčius mokytojus į turimas darbo vietas įdarbina pačios mokyklos. Didžiojoje daugumoje Europos šalių veikia atviroji įdarbinimo sistema. Pavyzdžiui, Nyderlanduose mokyklos ar mokyklų valdybos remiasi pačių nustatytomis personalo įdarbinimo procedūromis. Kiekvienas žmogus, turintis pedagogo kvalifikaciją, gali būti paskirtas mokyti to dalyko ir tuo lygmeniu arba toje mokykloje, kuri atitinka jo kvalifikaciją. Šalyje netaikomos vyriausybės programos, susijusios su mokytojų paskirstymu mokykloms. Mokytojai gali laisvai teikti prašymus priimti į norimą darbą ir keisti darbo vietą, jeigu to pageidauja.

Mažuma šalių (tai daugiausia Pietų Europos šalys) organizuoja konkursinius egzaminus, tai yra viešus, centralizuotai rengiamus konkursus kandidatams į mokytojus atrinkti. Graikijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Maltoje, Lichtenšteine ir Turkijoje tai vienintelis metodas, taikomas mokytojams įdarbinti. Pavyzdžiui, Ispanijoje, norint įsidarbinti mokytoju viešojo sektoriaus mokyklose, privalu išlaikyti konkurso egzaminą (isp. *concurso-oposición*). Egzaminas susideda iš trijų etapų: egzamino, per kurį įvertinamos konkrečios srities ar specialybės žinios, gebėjimas mokyti ir reikiamų mokymo metodų žinios bei įgūdžiai; nuo kandidato savybių priklausančio atrankos etapo, per kurį įvertinamas kandidato tinkamumas (atsižvelgiant į išsilavinimą ir turimą pedagoginio darbo patirtį) ir bandomojo laikotarpio, per kurį atrinktas kandidatas turi įrodyti, kad sugeba mokyti (žr. B6 pav.). Liuksemburge konkursiniai egzaminai rengiami tik įdarbinant pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojus. Italijoje rengiami konkursiniai egzaminai ir sudaromi kandidatų sąrašai, ir tai yra pagrindinis mokytojų įdarbinimo

metodas. Į šiuos sąrašus, sudaromus provincijų lygmeniu, įtraukiami ne tik egzaminą išlaikę būsimieji mokytojai, bet ir pedagogai, įgiję kvalifikuoto mokytojo statusą, remiantis pavienėmis procedūromis (šios vietos yra specialiai išsaugomos oficialios kvalifikacijos neįgijusiems mokytojams, turintiems bent 360 dienų pedagoginio darbo patirties), arba SSIS (buvusias specialias aukštąsias mokyklas, skirtas būsimiems pagrindinių ir vidurinių mokyklų mokytojams rengti) baigę kandidatai.

Pagaliau šešiose šalyse arba regionuose įdarbinant mokytojus remiamasi vadinamaisiais kandidatų sąrašais. Tai tokia sistema, kai prašymai dėl įsidarbinimo mokytoju teikiami aukščiausio arba vidutinio lygmens valdžios institucijai ir kandidatų pavardės, nurodant jų kvalifikaciją, įtraukiamos į kandidatų sąrašus. Kipre ir Liuksemburge (taikoma ISCED 0 ir 1 lygmenims) įdarbinant mokytojus naudojamasi tik kandidatų sąrašais. Belgijoje (prancūziškai ir vokiškai kalbančiose bendruomenėse) kandidatų sąrašais remiamasi tik įdarbinant mokytojus tam tikrų rūšių mokyklose. Portugalijoje atvirojo įdarbinimo procedūros taikomos tada, kai kandidatų sąraše nėra tinkamų kandidatų, galinčių dėstyti konkretų mokomąjį dalyką arba konkrečios rūšies mokykloje.

B3 pav. Pagrindiniai mokytojų įdarbinimo būdai ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) ugdymo srityse, 2011–2012 m.

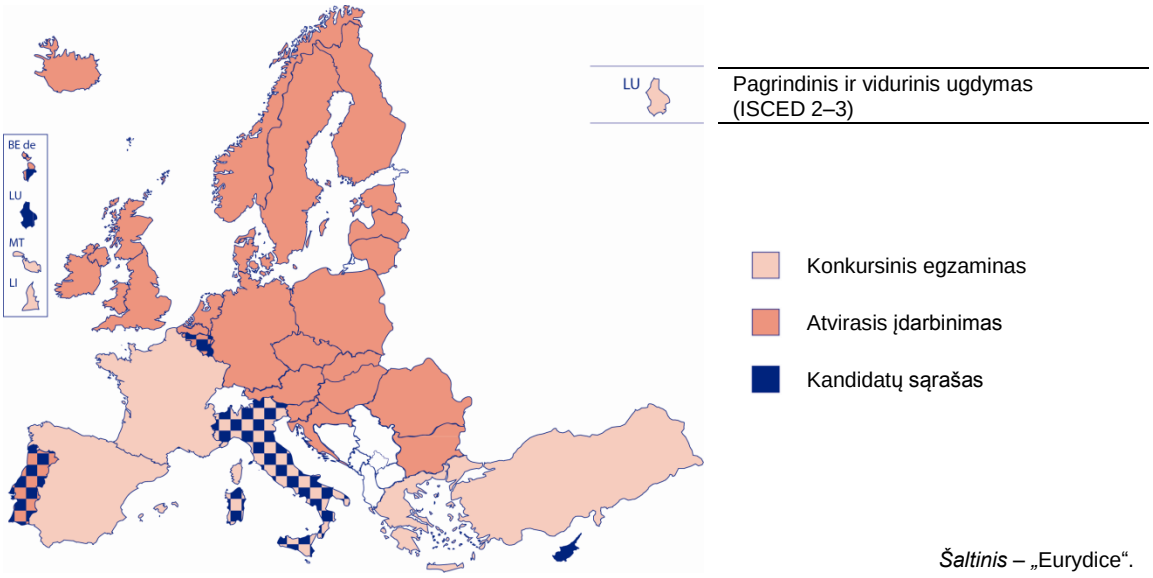

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Sąvoka **konkursinis egzaminas** vartojama norint apibūdinti viešą centralizuotai organizuojamą konkursą, kurio paskirtis – atrinkti kandidatus į mokytojų pareigybes.
Sąvoka **atvirasis įdarbinimas** nurodo įdarbinimo metodą, kai atsakomybė už paskelbimą apie laisvas darbo vietas, paraiškų priėmimą ir kandidatų atranką yra decentralizuota. Už mokytojų įdarbinimą atsako pačios mokyklos, kartais šią atsakomybę jos dalijasi su vietos valdžios institucijomis.
Kandidatų sąrašų sistema – tai sistema, kai paraiškos įsidarbinti mokytoju teikiamos aukščiausio arba vidutinio lygmens institucijai, o pareiškėjai, nurodant jų kvalifikaciją, įtraukiami į kandidatų sąrašus.
Į pavaduojančių mokytojų įdarbinimą neatsižvelgta.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE fr, BE de): kandidatų sąrašais naudojamasi įdarbinant mokytojus vyriausybei pavaldžiose mokyklose, o atvirasis įdarbinimas taikomas subsidijuojamose privačiosiose mokyklose.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: valstybė nustato pagrindinius reikalavimus, taikomus norintiesiems įsidarbinti mokytojais viešojo sektoriaus mokyklose, tačiau autonominiams regionams tenka atsakomybė už konkursų, kuriuose kandidatai atrenkami atsižvelgiant į kvalifikaciją arba konkursinio egzamino rezultatus, remiantis pačių regionų nustatytomis taisyklėmis, organizavimą.

MOKYTOJUS VIENODAI DAŽNAI ĮDARBINA IR MOKYKLOS, IR CENTRINĖ VYRIAUSYBĖ

Europoje už mokytojų įdarbinimą yra atsakingos skirtingų lygmenų administracijos (centrinės, regionų, vietos ir mokyklų). Administracinis lygmuo, atsakingas už mokytojų įdarbinimą, paprastai glaudžiai siejamas su pedagogų, kaip darbuotojų, statusu (žr. B5 pav.). Mokytojus, turinčius karjeros valstybės tarnautojo statusą, paprastai įdarbina centrinės arba regionų valdžios institucijos. Kai kuriais atvejais centrinės vyriausybės gali įdarbinti ir mokytojus, turinčius valstybės tarnautojo arba pagal sutartį dirbančio darbuotojo statusą. Kai darbdavys yra mokykla arba vietos valdžios institucija, įdarbinti mokytojai dažniausiai turi pagal sutartį dirbančių darbuotojų statusą.

Danijoje, Suomijoje, Norvegijoje ir Islandijoje (taikoma ISCED 0, 1 ir 2 lygmenims), taip pat Nyderlanduose, Vengrijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) vienintelė mokytojų, dirbančių valstybinėse mokyklose, darbdavė gali būti vietos valdžios institucija. Mokyklos pačios atsako už reikiamų mokytojų įdarbinimą Bulgarijoje, Čekijoje, Estijoje, Airijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje ir Kroatijoje. Pagaliau trijose šalyse (Belgijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje)) atsakomybė už pedagogų įdarbinimą priklauso nuo to, kokiai kategorijai priskirtina konkreti mokykla.

Ugdymo lygmuo, kuriame dirba mokytojas, dažniausiai nesusijęs su įdarbinančia institucija. Padėtis skiriasi tik keliose šalyse, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Austrijoje, kuriose ikimokyklinio ugdymo pedagogus įdarbina savivaldybės ir (arba) vietos institucijos, atsakingos už švietimą, skirtingai negu pradinio ir pagrindinio bei vidurinio ugdymo mokytojus. Islandijoje vidurinio ugdymo mokytojų darbdavė yra kita negu kitų ugdymo lygmenų, ir tai yra pati mokykla.

B4 pav. Administracinis lygmuo ir (arba) institucija, atsakingi už ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų įdarbinimą, 2011–2012 m.

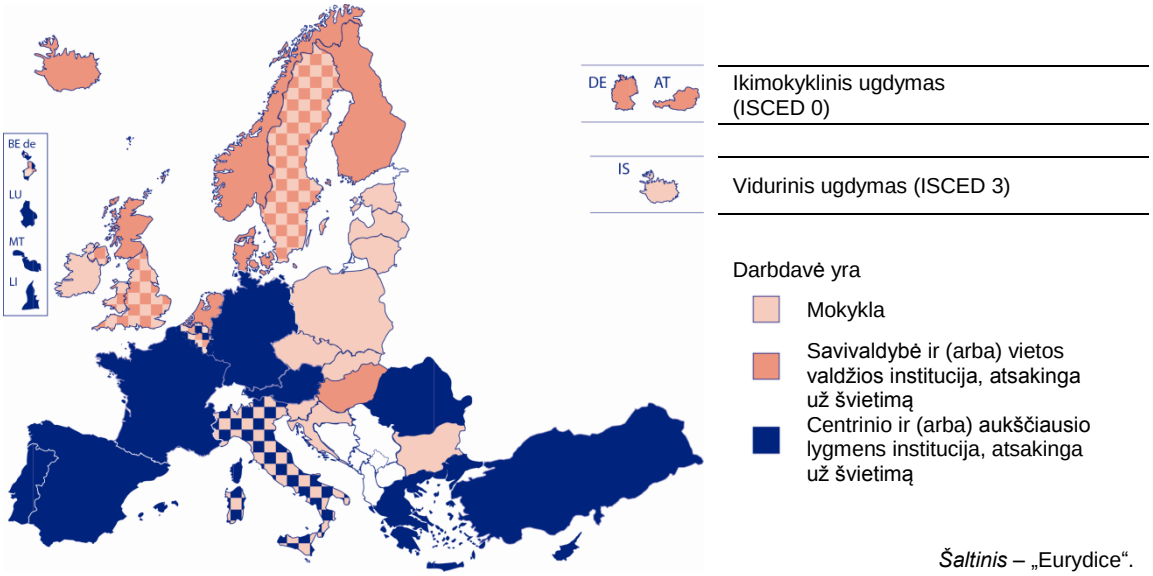

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Sąvoka „darbdavys (-ė)“ nurodo organizaciją, kuri tiesiogiai atsako už mokytojų paskyrimą ir jų darbo sąlygų nustatymą (kur taikoma, bendradarbiaujant su kitais partneriais), be to, užtikrina, kad šių sąlygų būtų laikomasi. Tai aprėpia ir užtikrinimą, kad mokytojams būtų mokamas darbo užmokestis, nors lėšos šiam tikslui nebūtinai skiriamos tiesiogiai iš atsakingos organizacijos biudžeto. Darbdavio pareigos turėtų būti atskirtos nuo atsakomybės už pačios mokyklos išteklių bei priemonių valdymą, daugiau ar mažiau tenkančios mokyklos vadovui ar mokyklos valdybai.

Atsakomybė už pavaduojančių mokytojų įdarbinimą ir jų darbo užmokestį šiame paveikslėlyje nenurodyta.

Daugelyje šalių centrinė vyriausybė – tai aukščiausio lygmens institucija, reglamentuojanti švietimo veiklą. Tačiau dviejose šalyse daugelį su švietimu susijusių sprendimų priima regionų vyriausybės – taip yra Vokietijos žemėse (vok. *Länder*) ir Ispanijos autonominiuose regionuose. Belgijoje aukščiausio lygmens institucija, reglamentuojanti švietimo veiklą, yra kiekvienos bendruomenės vyriausybė.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE fr, BE de): mokytojus, dirbančius viešojo sektoriaus mokyklose, gali įdarbinti jų konkrečios bendruomenės (tai yra aukščiausias švietimo administracijos lygmuo), savivaldybės arba provincijos. Mokytojus, dirbančius subsidijuojamame privačiajame sektoriuje, įdarbina kompetentingos institucijos.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Italija: mokytojus, su kuriais sudarytos neterminuotosios darbo sutartys, įdarbina Regioninė mokyklų tarnyba (Švietimo ministerijos padalinys). Pedagogai, dirbantys pagal terminuotąsias darbo sutartis, atrenkami iš regiono sąrašo, o darbo sutartį jie sudaro tiesiogiai su mokykla.
Malta: Maltos universitetas įdarbina pedagogus, dirbančius Jaunimo koledže.
Nyderlandai: valstybinių mokyklų mokytojus įdarbina kompetentinga institucija (ol. *bevoegd gezag*), tai vykdomoji savivaldybės įstaiga, atsakinga už viešąjį švietimą, o subsidijuojamų privačiųjų mokyklų mokytojus – administracinė įstaiga, kurios veikla reglamentuojama privatinės teisės aktuose.
Švedija: oficiali mokytojų darbdavė yra atsakinga institucija, tai yra savivaldybė (taikoma savivaldybės mokykloms) ar organizacija ir (arba) privatus ugdymo paslaugų teikėjas (taikoma subsidijuojamoms nepriklausomoms mokykloms). Tačiau faktinė atsakomybė už įdarbinimą paprastai tenka mokykloms.
Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR): mokytojų darbdaviai gali būti skirtingi; tai priklauso nuo teisinio mokyklos statuso. Anglijoje ir Velse mokytojai sudaro darbo sutartis su vietos valdžios institucija arba mokyklą valdančiu organu. Šiaurės Airijoje darbdavės gali būti Švietimo ir bibliotekų valdyba, Katalikiškųjų mokyklų taryba arba mokyklos valdytojų taryba.

DAUGELYJE EUROPOS ŠALIŲ MOKYTOJAI DIRBA PAGAL SUTARTIS

Kvalifikuotų ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo pedagogų, kaip darbuotojų, statusas gali būti dvejopas. Daugelyje šalių mokytojai yra darbuotojai, dirbantys pagal sutartis, ir jiems taikomi bendri teisės aktai, kuriais reglamentuojami darbo santykiai. Šie mokytojai dažniausiai įdarbinami vietos arba mokyklos lygmeniu (žr. B4 pav.). Kai kuriose kitose šalyse mokytojai turi valstybės tarnautojo statusą, o keliose šalyse mokytojai visam gyvenimui įgyja karjeros valstybės tarnautojų statusą. Vokietijoje, Airijoje, Liuksemburge, Maltoje (taikoma tik ISCED 3 lygmeniui), Nyderlanduose, Lenkijoje ir Portugalijoje be darbuotojo, dirbančio pagal sutartį, yra ir valstybės tarnautojo arba karjeros valstybės tarnautojo kategorijos. Nyderlanduose pagal Centrinės vyriausybės ir vietos valdžios institucijų darbuotojų įstatymą valdžios institucijoms pavaldžių mokyklų mokytojams suteikiamas karjeros valstybės tarnautojo statusas. Mokytojai, dirbantys subsidijuojamose privačiosiose mokyklose, sudaro (privatinės teisės) sutartį su teisės subjekto, kurio darbuotojais tampa, valdyba. Tačiau pastarieji pedagogai gali dirbti tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir mokytojai, turintys valstybės tarnautojo statusą. Kolektyvinės sutartys aprėpia visą švietimo sektorių (ir valdžios institucijoms pavaldžias, ir subsidijuojamas privačiąsias mokyklas).

Ugdymo lygmuo, kuriame dirba mokytojai, turi įtakos jų, kaip darbuotojų, statusui, vos dviejose šalyse. Vokietijoje visi ikimokyklinio ugdymo pedagogai yra darbuotojai, dirbantys pagal sutartis, o kitų ugdymo lygmenų mokytojai yra laikomi karjeros valstybės tarnautojais. Maltoje vidurinio ugdymo lygmens mokytojai gali būti arba karjeros valstybės tarnautojai, arba turėti darbuotojo, dirbančio pagal darbo sutartį, statusą.

B5 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų, kaip darbuotojų, statuso rūšys, 2011–2012 m.

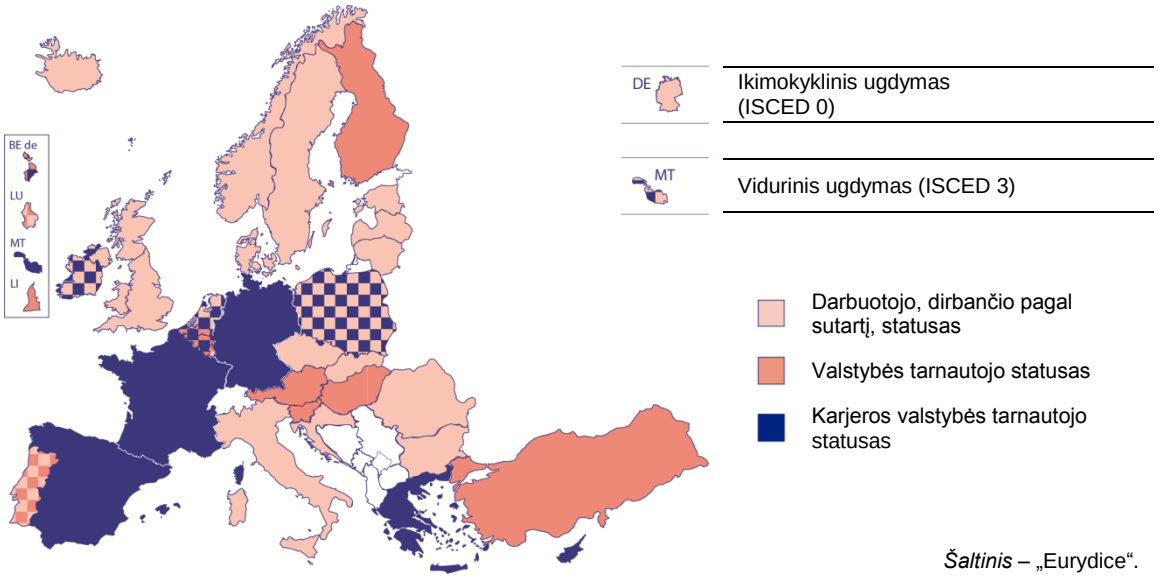

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Į šio paveikslėlio duomenis įtraukti tik oficialią kvalifikaciją turintys valstybinio sektoriaus mokytojai (tai yra pedagogai, dirbantys valdžios institucijų finansuojamose, valdomose ir tiesiogiai kontroliuojamose mokyklose), išskyrus Belgiją, Airiją ir Nyderlandus, kuriose didelė dalis mokinių mokosi subsidijuojamose privačiosiose mokyklose (tai yra mokyklose, daugiau kaip pusę pagrindinių lėšų gaunančiose iš valstybės biudžeto).

Valstybės tarnautojo statusas reiškia, kad mokytojo darbdavė yra valdžios institucija (centrinio, regiono arba vietos lygmens), o jo statusas reglamentuojamas kituose teisės aktuose negu darbuotojų, dirbančių kituose viešuosiuose ar privačiuosiuose sektoriuose; pastarųjų statusas apibrėžtas teisės aktuose, kuriais reglamentuojami sutartiniai santykiai.

Karjeros valstybės tarnautojai yra tarnautojai, kuriuos visam gyvenimui paskiria tam tikros centrinės arba regiono (tais atvejais, kai jos yra aukščiausios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą) valdžios institucijos. Tai, kad asmuo skiriamas mokytoju visam gyvenimui, reiškia, jog pedagogai gali netekti darbo tik išskirtinėmis aplinkybėmis.

Darbuotojo, dirbančio pagal sutartį, statusas taikomas mokytojams, kuriuos įdarbino vietos valdžios institucijos arba mokyklos pagal darbo sutartį, remiantis bendraisiais teisės aktais, kuriais reglamentuojami darbo santykiai; šiais atvejais gali būti pasirašomos pagrindinės sutartys dėl darbo užmokesčio ir sąlygų arba šios sutartys gali būti netaikomos.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE fr, BE de): mokytojai, dirbantys kiekvienos bendruomenės valdomose mokyklose, skiriami valstybės tarnautojais. Mokytojai, dirbantys subsidijuojamame privačiajame sektoriuje, laikomi turinčiais panašų statusą kaip ir valstybės tarnautojai, tačiau jie įdarbinami remiantis bendraisiais įstatymais, kuriais reglamentuojami darbo santykiai.
Vokietija: kai kurios žemėse (vok. *Länder*) mokytojai dirba pagal nuolatines sutartis, sudarytas su vyriausybe. Apskritai jų padėtis yra panaši į valstybės tarnautojo statusą.
Ispanija: mokytojai dažniausiai turi karjeros valstybės tarnautojo statusą, išskyrus itin retas išimtis (pavyzdžiui, tikybos mokytojus ir kai kuriuos mokytojus specialistus, dirbančius pagal įprastas darbo sutartis).
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Malta: viduriniame ugdymo lygmenyje karjeros valstybės tarnautojo statusas taikomas tik valstybinėms mokykloms, tačiau valstybinio sektoriaus darbuotojai, dirbantys Jaunimo koledže, įdarbinami pagal darbo sutartis, nes šis koledžas tapo Maltos universiteto dalimi.
Lenkija: pedagogai, priklausantys pirmajai ir antrajai mokytojų karjeros skalės kategorijoms (tai yra praktikantai ir pagal sutartis dirbantys mokytojai), turi pagal sutartis dirbančių darbuotojų statusą, o trečiosios ir ketvirtosios kategorijų mokytojų (tai yra paskirtieji ir atestuotieji mokytojai) padėtis atitinka karjeros valstybės tarnautojų statusą.

BANDOMOJO LAIKOTARPIO TRUKMĖ ĮVAIRIOSE ŠALYSE GEROKAI SKIRIASI

Baigus aukštąsias pedagogikos mokyklas, daugumos šalių pradedantiesiems pedagogams, prieš tampant visateisiais mokytojais, dirbančiais pagal neterminuotąją sutartį, skiriamas bandomasis laikotarpis. Toliau pateiktame paveikslėlyje parodyta reikiamą kvalifikaciją įgijusių mokytojų, tik pradėjusių dirbti pedagogais, padėtis. Iš paveikslėlio matyti, kad bandomasis laikotarpis taikomas visose šalyse, išskyrus Belgiją, Lietuvą, Rumuniją ir Turkiją. Bandomasis laikotarpis paprastai

taikomas visiems naujiems mokytojams, pradedantiems dirbti mokyklose, neatsižvelgiant į tai, ar jie laikomi (karjeros) valstybės tarnautojais, ar pagal darbo sutartį dirbančiais darbuotojais (žr. B5 pav.).

Bandomojo laikotarpio trukmė įvairiose šalyse gerokai skiriasi. Šalyse, kuriose mokytojai įdarbinami pagal bendruosius teisės aktus, kuriais reglamentuojami darbo santykiai, pedagogams paprastai taikomas bandomasis laikotarpis, apibrėžtas sutartyje, remiantis įprasta įdarbinimo praktika.

Šalyse, kuriose mokytojai įdarbinami kaip (karjeros) valstybės tarnautojai, bandomasis laikotarpis gali būti kur kas ilgesnis. Pavyzdžiui, Graikijoje, Kipre ir Vengrijoje mokytojų bandomasis laikotarpis trunka nuo 24 iki 36 mėnesių. Vokietijoje ir Lichtenšteine yra nustatyta mažiausia ir (arba) didžiausia bandomojo laikotarpio trukmė. Šiose dviejose šalyse bandomasis laikotarpis yra itin ilgas, jis trunka atitinkamai nuo 24 iki 36 ir nuo 36 iki 48 mėnesių.

Kai kuriose šalyse gali būti taikomi skirtingi bandomieji laikotarpiai. Šalyse, kuriose šie skirtumai egzistuoja, jie daugiausia susiję su pradedančiaisiais ikimokyklinio ugdymo pedagogais; jiems bandomasis laikotarpis netaikomas (Vokietijoje) arba yra trumpesnis negu kituose ugdymo lygmenyse (Austrijoje ir Islandijoje).

Šalyse, kuriose įgyvendinama įvadinė programa (žr. A10 pav.), ji gali būti taikoma tuo pat metu, kaip ir bandomasis laikotarpis, arba gali būti laikoma neatsiejama jo dalimi. Taip yra Prancūzijoje, Italijoje, Liuksemburge, Maltoje, Portugalijoje ir Jungtinėje Karalystėje.

B6 pav. Bandomojo laikotarpio, taikomo pradedantiems dirbti ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojams, trukmė mėnesiais, 2011–2012 m.

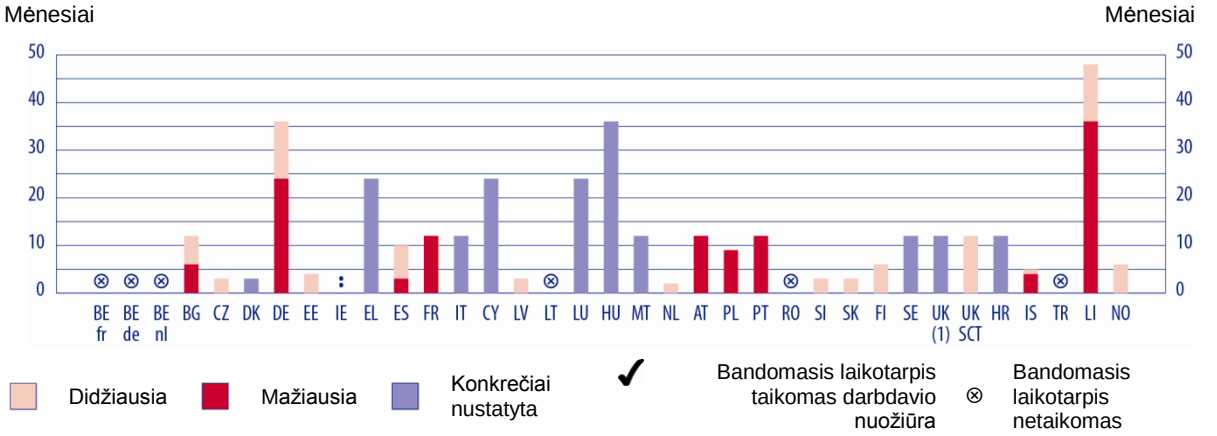

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas

Bandomasis laikotarpis – tai laikinas įdarbinimas tam tikram bandomajam laikui. Šiuo laikotarpiu taikomos sąlygos skiriasi, atsižvelgiant į darbo santykius reglamentuojančias nuostatas. Bandomasis laikotarpis gali trukti nuo kelių mėnesių iki kelerių metų. Bandomajam laikotarpiui pasibaigus, mokytojai gali būti galutinai įvertinti; teigiamai įvertintas mokytojas paprastai pasirašo neterminuotąją darbo sutartį. Į bandomąjį laikotarpį gali būti įtrauktas ir įvadinis etapas.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Bulgarija: mokyklų vadovai turi teisę naujai įdarbintam mokytojui taikyti nuo 6 mėnesių iki metų trukmės bandomąjį laikotarpį, tačiau gali ir iš karto pasirašyti su juo neterminuotąją darbo sutartį.
Čekija: mokyklų vadovai turi teisę naujai pasamdytam mokytojui taikyti daugiausia 3 mėnesių bandomąjį laikotarpį, tačiau gali ir iš karto su juo sudaryti neterminuotąją darbo sutartį.
Vokietija: darbuotojams, dirbantiems pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse ir turintiems pagal sutartis dirbančių darbuotojų statusą, taikomas nustatytos trukmės – 6 mėnesių – bandomasis laikotarpis. ISCED 0 lygmens pedagogams bandomojo laikotarpio trukmė nenustatyta.
Ispanija: bandomieji laikotarpiai taikomi mokytojams, turintiems karjeros valstybės tarnautojo statusą; bandomųjų laikotarpių trukmė kiekviename autonominiame regione skiriasi.
Italija: per 12 mėnesių bandomąjį laikotarpį mokytojai privalo atidirbti ne mažiau kaip 180 dienų.

Liuksemburgas: paveikslėlyje parodyta tik ISCED 0 ir 1 lygmenų mokytojų, turinčių valstybės tarnautojo statusą, padėtis. ISCED 2 ir 3 lygmenų mokytojams taikomas bandomasis laikotarpis gali trukti nuo 24 iki 40 mėnesių. Pagal sutartis dirbantiems mokytojams taikomas nustatytos trukmės bandomasis laikotarpis (24 mėnesiai ISCED 1 lygmeniui ir 12 mėnesių ISCED 2 bei 3 lygmenims).
Nyderlandai: kolektyvinėse pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų sutartyse rašoma, kad darbdavys su darbuotoju gali susitarti dėl bandomojo laikotarpio, trunkančio daugiausia 32 mėnesius; tačiau dėl to apsisprendžia pati mokykla.
Austrija: mažiausia ISCED 0 lygmenyje taikomo bandomojo laikotarpio trukmė yra 1 mėnuo.
Lenkija: kad būtų galima tapti pagal sutartį dirbančiu mokytoju, skiriamas ne trumpesnis kaip 9 mėnesių bandomasis laikotarpis.
Islandija: paveikslėlyje parodyta ISCED 1 ir 2 lygmenų mokytojų padėtis. ISCED 0 ir 3 lygmenų mokytojams taikomas nustatytos trukmės (3 mėnesių) bandomasis laikotarpis.

TERMINUOTŲJŲ DARBO SUTARČIŲ TAIKYMO SĄLYGOS PAPRASTAI YRA REGLAMENTUOJAMOS

Viešojo sektoriaus srityje dirbantys mokytojai paprastai turi B5 paveikslėlyje nurodytą darbuotojo statusą. Tačiau dėl įvairių priežasčių Europos mokytojai gali dirbti ir pagal terminuotąsias darbo sutartis. Dažniausiai pagal terminuotąsias sutartis dirba mokytojus pavaduojantys pedagogai. Antroji priežastis, dėl kurios gali būti sudaromos terminuotosios darbo sutartys, – kai įdarbinti mokytojai neturi tinkamos kvalifikacijos, reikalingos tam tikrai darbo vietai. Šie darbuotojai gali būti samdomi kraštutiniais atvejais, kai itin trūksta mokytojų. Be to, pedagogai gali būti įdarbinti pagal terminuotąsias darbo sutartis prieš įgydami nuolatinio darbuotojo statusą.

Beveik visose Europos šalyse, išskyrus Prancūziją, Rumuniją ir Islandiją, yra priimti įstatymai, kuriais reglamentuojamas terminuotųjų darbo sutarčių taikymas. Keliose šalyse yra nustatyta terminuotųjų darbo sutarčių galiojimo trukmė. Pavyzdžiui, Maltoje ir Portugalijoje terminuotosios darbo sutartys paprastai sudaromos vieniems mokslo metams. Danijoje šių sutarčių galiojimas apribotas daugiausia iki dvejų metų. Kipre terminuotosios metinės sutartys sudaromos todėl, kad nacionaliniu lygmeniu trūksta patvirtintų nuolatinių darbo vietų. Tai reiškia, kad mokytojai gali dirbti pagal šias metines sutartis kelerius metus, kol yra paskiriami bandomajam laikotarpiui ir įgyja tas pačias pareigas bei atsakomybę kaip ir nuolatiniai mokytojai. Kartais pagal terminuotąsias darbo sutartis dirbantys pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojai šias sutartis sudaro kas mėnesį. Panaši padėtis vyrauja ir visuose Portugalijos ugdymo lygmenyse.

B7 pav. Nuostatos, kuriomis reglamentuojamas terminuotųjų arba trumpalaikių darbo sutarčių sudarymas su pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojais, 2011–2012 m.

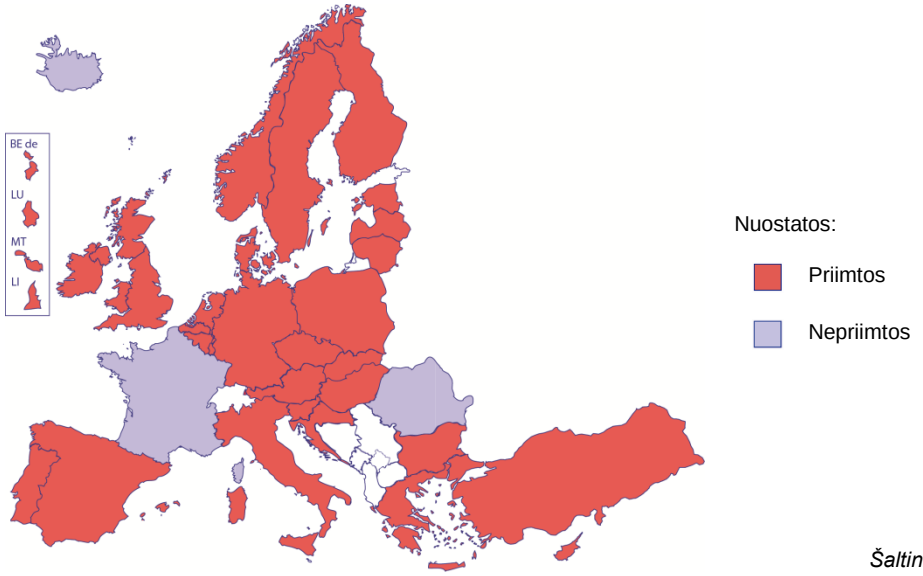

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Terminuotosios sutartys – tai sutartys, kurių galiojimas baigiasi nustatytą dieną arba savaime, atlikus konkrečią užduotį ar įvykus nurodytam įvykiui.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR): mokytojų įdarbinimo sąlygos reglamentuojamos darbo įstatymuose. Be to, į kasmetį Dokumentą dėl mokyklų mokytojų darbo užmokesčio ir sąlygų, taikomą Anglijos bei Velso mokytojams, įtraukiamos trumpos nuorodos, koks darbo užmokestis turėtų būti mokamas pagal terminuotąsias sutartis dirbantiems pedagogams.

Kai kuriose šalyse aiškiai reglamentuojamas terminuotųjų sutarčių pobūdis ir atnaujinimo sąlygos. Pavyzdžiui, Čekijoje ir Slovakijoje didžiausia terminuotosios darbo sutarties trukmė yra treji metai. Terminuotoji darbo sutartis gali būti atnaujinta tik du kartus, ir tai reiškia, kad ketvirtą kartą (su tuo pačiu darbdaviu) nebegali būti sudaryta terminuotoji darbo sutartis. Suomijoje terminuotąsias sutartis galima sudaryti tik tais atvejais, kai tam yra aiškus pagrindas. Jeigu akivaizdu, kad konkrečiu atveju mokytojo darbas yra nuolatinis, turi būti įsteigta nuolatinė darbo vieta. Pagal bendruosius teisės aktus, kuriais reglamentuojami darbo santykiai, darbuotojas, penkerius metus išdirbęs pagal terminuotąsias darbo sutartis, laikomas nuolatiniu darbuotoju.

Be to, dar vienoje grupėje šalių terminuotosios riboto galiojimo darbo sutartys pasirašomos su mokytojais, neturinčiais konkrečiai pareigybei reikalingos kvalifikacijos. Pavyzdžiui, Estijoje terminuotosios darbo sutartys, galiojančios vienus metus, dažnai pasirašomos su nekvalifikuotais mokytojais – taip asmenys, neturintys aukštojo išsilavinimo, gali įsidarbinti mokytojais. Panašiai yra ir Švedijoje, kur asmenys, neturintys reikiamos mokytojo kvalifikacijos, gali būti įdarbinti daugiausia vieniems metams pagal terminuotąją darbo sutartį. Turkijoje tais atvejais, kai trūksta mokytojų, asmenys, neįgiję mokytojo kvalifikacijos, tačiau turintys aukštojo mokslo diplomą, ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir pradinėse mokyklose gali mokyti iki 30 valandų per savaitę, o pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose – iki 24 valandų per savaitę.

DAUGUMA MOKYTOJŲ DIRBA PAGAL NETERMINUOTĄSIAS DARBO SUTARTIS

2008 m. EBPO atliktas Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas (TALIS) padėjo atskleisti tikrąją mokytojų, kaip darbuotojų, padėtį 17-oje Europos švietimo sistemų. Nustatyta, kad tyrime dalyvavusiose Europos šalyse vidutiniškai 80 proc. ISCED 2 lygmens mokytojų dirba pagal neterminuotąsias darbo sutartis. 16 proc. ISCED 2 lygmens Europos mokytojų yra pasirašę terminuotąsias sutartis vieniems mokslo metams arba dar trumpesniam laikotarpiui, o 4 proc. – teminuotąsias darbo sutartis ilgesniam kaip vienų mokslo metų laikotarpiui.

Daugiausia mokytojų, pasirašiusių neterminuotąsias darbo sutartis, dirba Danijoje ir Maltoje – šiose šalyse taip dirba daugiau kaip 95 proc. mokytojų, o mažiausiai – Portugalijoje, kurioje tik 68 proc. mokytojų įsidarbinę nuolatinai. Maždaug 15 proc. Portugalijos mokytojų dirba pagal teminuotąsias sutartis, galiojančias ilgiau kaip vienus mokslo metus, o 17 proc. pedagogų darbo sutartys galioja dar trumpesnį laiką. Apskritai trumpalaikės terminuotosios sutartys itin būdingos Airijai ir Italijai, kuriose beveik 20 proc. ISCED 2 lygmens mokytojų sudaro sutartis vieniems mokslo metams arba dar trumpesniam laikotarpiui.

B8 pav. ISCED 2 lygmens mokytojų, kaip darbuotojų, padėtis, 2008 m.

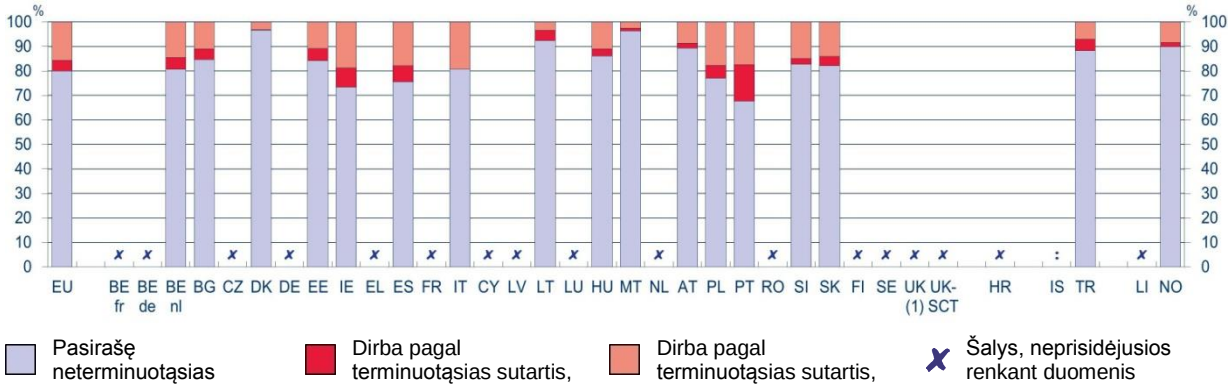

sutartis

galiojančias ilgiau kaip 1 mokslo metus

galiojančias ne ilgiau kaip 1 mokslo metus

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

	EU	BE nl	BG	DK	EE	IE	ES	IT	LT	HU	MT	AT	PL	PT	SI	SK	IS	TR	NO
Neterminuotoji sutartis	79,9	80,7	84,6	96,6	84,2	73,4	75,6	80,6	92,4	86,1	96,3	89,3	77,1	67,6	82,8	82,1	:	88,3	89,9
Terminuotoji sutartis, galiojanti ilgiau kaip 1 mokslo metus	4,4	4,8	4,4	0,3	5,0	7,8	6,5		4,2	2,9	1,2	2,0	5,1	15,0	2,2	3,8	:	4,7	1,8
Terminuotoji sutartis, galiojanti ne ilgiau kaip 1 mokslo metus	15,7	14,6	11,0	3,1	10,8	18,8	17,9	19,4	3,4	11,0	2,5	8,7	17,8	17,4	15,0	14,1	:	7,1	8,3

Šaltinis – EBPO, 2008 m. TALIS duomenų bazė.

Pastabos dėl konkrečių šalių

EU: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.
Islandija: nors Islandija dalyvavo 2008 m. TALIS tyrime, šalies prašymu jos duomenys į duomenų bazę nebuvo įtraukti.

KAI KURIE MOKYTOJAI, TURINTYS 10 METŲ DARBO PATIRTĮ, NĖRA PASIRAŠĘ NETERMINUOTŲJŲ DARBO SUTARČIŲ

2008 m. TALIS tyrimo duomenimis, kai kurie jame dalyvavusių Europos šalių ISCED 2 lygmens mokytojai, turintys didelę darbo patirtį, nebuvo pasirašę neterminuotųjų darbo sutarčių. Vidutiniškai 9 proc. dalyvavusių Europos šalių mokytojų, turinčių 10 metų darbo patirtį, dirbo pagal terminuotąsias darbo sutartis, o 6 proc. pedagogų darbo sutartys galiojo ne ilgiau kaip vienus mokslo metus.

Tačiau yra ir tam tikrų nukrypimų nuo šio bendrojo modelio. Portugalija išsiskiria santykinai dideliu skaičiumi mokytojų, turinčių daugiau kaip 10 metų darbo patirtį ir dirbančių pagal terminuotąsias sutartis (16,7 proc.); 4,3 proc. šių sutarčių galioja trumpiau kaip vienus metus. Lenkijoje ir Slovakijoje kur kas daugiau mokytojų negu vidutiniškai Europoje (atitinkamai 10 proc. ir 8 proc.) yra sudarę terminuotąsias sutartis ne ilgiau kaip vieniems metams. Panašiai yra ir Estijoje bei Ispanijoje, kuriose daugiau kaip 10 proc. mokytojų dirba pagal trumpalaikes sutartis.

Tačiau panašu, kad mokytojo, kaip darbuotojo, padėtis yra labiau susijusi ne su bendrąja jo turima darbo patirtimi, o su darbo stažu toje pačioje darbovietėje. 2008 m. TALIS tyrimo duomenimis, daugumoje dalyvavusių Europos šalių beveik visi mokytojai (98 proc.), išdirbę toje pačioje mokykloje daugiau kaip 10 metų, dirba pagal neterminuotąsias sutartis. Tačiau 11 proc. Estijos ir 9 proc. Lenkijos mokytojų, išdirbusių toje pačioje mokykloje ilgiau kaip 10 metų, dirba pagal terminuotąsias darbo sutartis (tai neparodyta paveikslėlyje).

B9 pav. ISCED 2 lygmens mokytojų, turinčių daugiau kaip 10 metų pedagoginio darbo patirtį ir dirbančių pagal terminuotąsias sutartis, procentinė dalis, 2008 m.

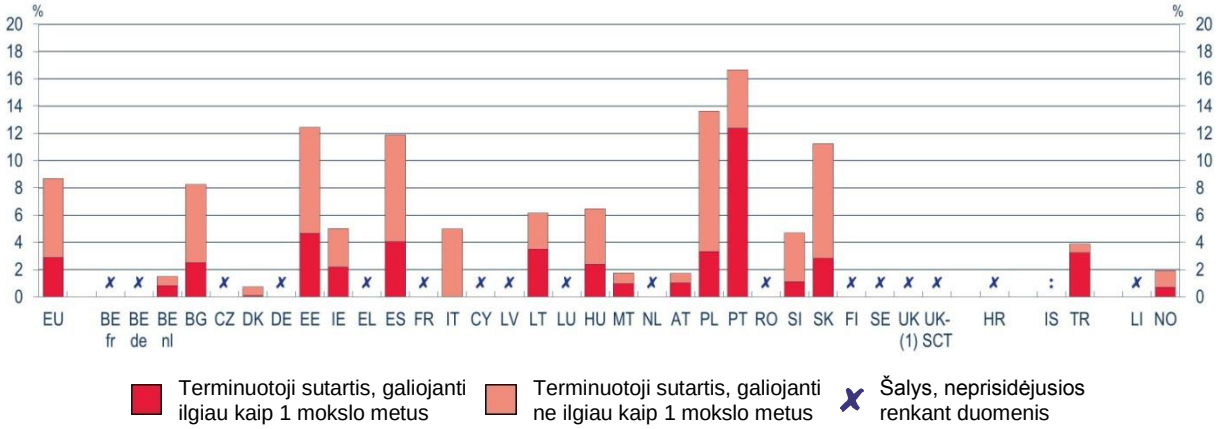

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

	EU	BE nl	BG	DK	EE	IE	ES	IT	LT	HU	MT	AT	PL	PT	SI	SK	IS	TR	NO
Terminuotoji sutartis, galiojanti ilgiau kaip 1 mokslo metus	2,9	0,8	2,5	0,1	4,7	2,2	4,1	0	3,5	2,4	1,0	1,0	3,3	12,4	1,1	2,8	:	3,2	0,7
Terminuotoji sutartis, galiojanti ne ilgiau kaip 1 mokslo metus	5,8	0,7	5,7	0,7	7,8	2,8	7,8	5,0	2,6	4,1	0,8	0,7	10,3	4,3	3,6	8,4	:	0,7	1,2

Šaltinis – EBPO, 2008 m. TALIS duomenų bazė.

Pastabos dėl konkrečių šalių

EU: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.
Islandija: nors Islandija dalyvavo 2008 m. TALIS tyrime, šalies prašymu jos duomenys į duomenų bazę nebuvo įtraukti.

DAUGIAU KAIP TREČDALIS MOKYTOJŲ TOJE PAČIOJE MOKYKLOJE DIRBA ILGIAU KAIP 10 METŲ

2008 m. TALIS tyrimo duomenimis, Europos šalių ISCED 2 lygmens mokytojai toje pačioje mokykloje paprastai dirba ilgą laiką. Europos šalyse vidutiniškai 37 proc. ISCED 2 lygmens mokytojų toje pačioje mokykloje dirba ilgiau kaip 10 metų. 22 proc. toje pačioje ugdymo įstaigoje dirba nuo 6 iki 10 metų, o 16 proc. – nuo 3 iki 5 metų. Maždaug ketvirtadalis ISCED 2 lygmens mokytojų toje pačioje mokykloje dirba trumpiau kaip 3 metus, ir tik 15 proc. – trumpiau kaip metus.

Tačiau yra tam tikrų svarbių analizuotų Europos švietimo sistemų skirtumų. Bulgarijos, Estijos, Lietuvos, Vengrijos, Austrijos ir Slovėnijos ISCED 2 lygmens mokytojai nelinkę pereiti iš vienos mokyklos į kitą. Šiose šalyse daugiau kaip pusė mokytojų toje pačioje mokyklinio ugdymo įstaigoje dirba ilgiau kaip 10 metų. Pastoviausi yra Austrijos mokytojai – ilgiau kaip 10 metų toje pačioje mokykloje dirba maždaug du trečdaliai šios šalies ISCED 2 lygmens mokytojų. Ir priešingai, Turkijoje pusė ISCED 2 lygmens mokytojų toje pačioje mokykloje dirba ilgiausiai dvejus metus, ir vos 6 proc. šalies mokytojų nekeičia mokyklos ilgiau kaip 10 metų. Be to, maždaug trečdalis Ispanijos ir Italijos ISCED 2 lygmens mokytojų toje pačioje mokykloje dirba trumpiau kaip 3 metus. Tai šiek tiek stebina, nes vyresnio amžiaus grupei (daugiau kaip 40 metų) priklausančių mokytojų dalis šiose šalyse yra santykinai didelė (žr. D13 pav.).

B10 pav. Darbo toje pačioje mokykloje trukmė, ISCED 2 lygmens mokytojai, 2008 m.

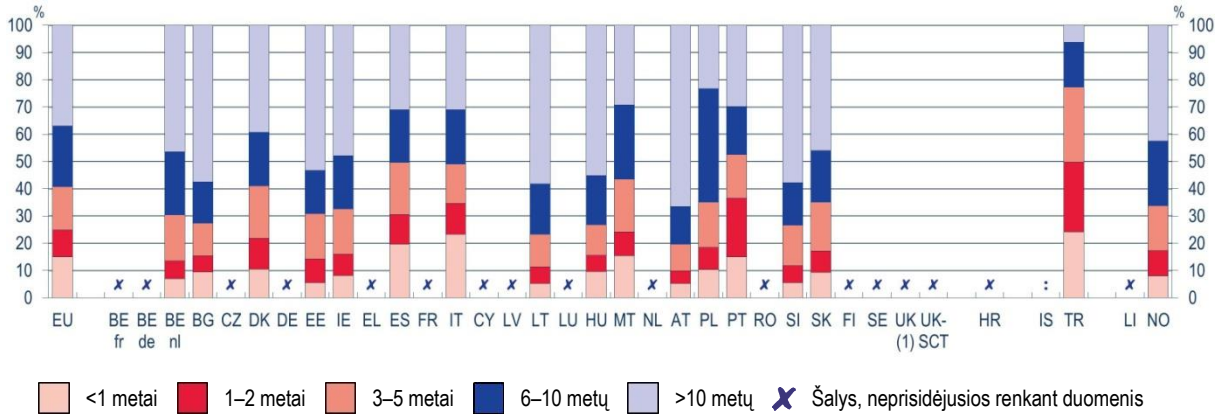

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

	EU	BE nl	BG	DK	EE	IE	ES	IT	LT	HU	MT	AT	PL	PT	SI	SK	IS	TR	NO
<1 metai	15,1	7,0	9,5	10,5	5,5	8,1	19,7	23,4	5,2	9,7	15,5	5,3	10,3	14,9	5,6	9,3	:	24,2	8,0
1–2 metai	9,9	6,5	5,9	11,3	8,8	7,9	10,8	11,2	6,3	5,8	8,6	4,6	8,2	21,6	6,3	7,9	:	25,7	9,3
3–5 metai	15,8	17,0	12,0	19,3	16,6	16,5	19,1	14,5	11,8	11,3	19,4	9,7	16,6	16,0	14,7	17,9	:	27,5	16,5
6–10 metų	22,2	23,1	15,1	19,6	15,8	19,6	19,4	19,9	18,6	18,0	27,3	13,9	41,6	17,6	15,7	19,0	:	16,4	23,7
>10 metų	37,0	46,5	57,5	39,3	53,3	47,8	31,0	31,0	58,2	55,2	29,3	66,6	23,3	29,8	57,8	46,0	:	6,3	42,5

Šaltinis – EBPO, 2008 m. TALIS duomenų bazė.

Paaiškinimas

Pradinės kategorijos „11–15 metų“, „16–20 metų“ ir „daugiau kaip 20 metų“ buvo sujungtos į vieną kategoriją „daugiau kaip 10 metų“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

EU: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.
Islandija: nors Islandija dalyvavo 2008 m. TALIS tyrime, šalies prašymu jos duomenys į duomenų bazę nebuvo įtraukti.

TIK KETVIRTADALIS MOKYTOJŲ MANO, KAD JŲ MOKYKLOJE GALI BŪTI ATLEIDŽIAMA IŠ DARBO DĖL PRASTŲ VEIKLOS REZULTATŲ

Tik vos daugiau negu ketvirtadalis Europos šalių ISCED 2 lygmens mokytojų mano, kad jų mokykloje mokytojai gali būti atleisti iš darbo dėl nuolatinių prastų veiklos rezultatų. Tačiau įvairių šalių švietimo sistemos šiuo požiūriu pasižymi reikšmingais skirtumais. Tik visiškai nedaug (mažiau kaip 15 proc.) Airijos, Austrijos, Slovėnijos, Norvegijos ir Turkijos mokytojų mano, kad dėl ilgalaikių prastų rezultatų pedagogai gali būti atleisti iš darbo. Ir priešingai, maždaug du trečdaliai ISCED 2 lygmens Bulgarijos ir Lietuvos mokytojų įsitikinę, kad jų darbo kokybė gali daug nulemti. Daugiau kaip 30 proc. Belgijos (flamandų bendruomenės) ir Slovakijos ISCED 2 lygmens mokytojų nuomone, jų mokyklos mokytojai gali būti atleisti iš darbo dėl nuolatinių prastų veiklos rezultatų. Daugumos šių šalių mokytojai dirba pagal darbo sutartis, sudarytas su mokykla arba vietos valdžios institucijomis (žr. B4 ir B5 pav.).

B11 pav. ISCED 2 lygmens mokytojų, kurie galvoja arba yra tvirtai įsitikinę, kad jų mokyklos mokytojai gali būti atleisti iš darbo dėl nuolatinių prastų veiklos rezultatų, procentinė dalis, 2008 m.

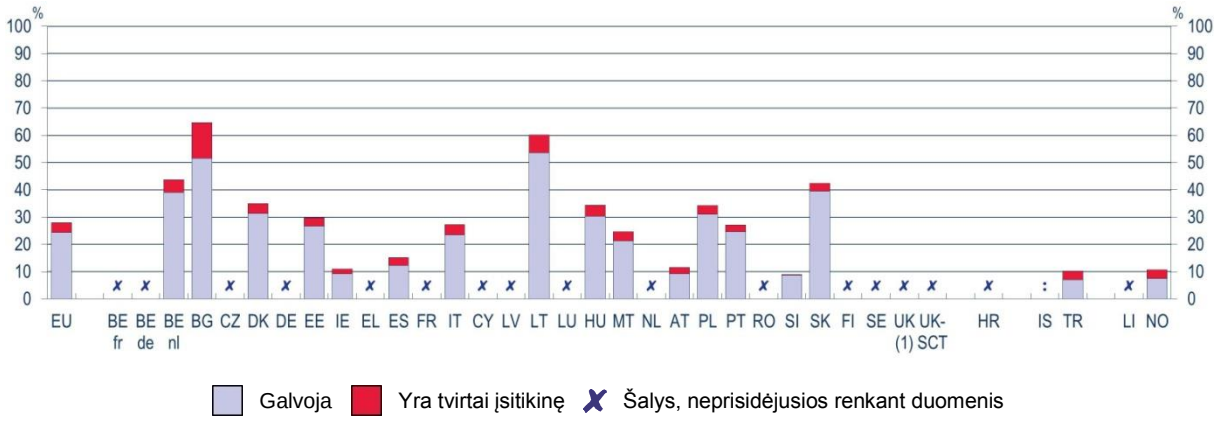

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

	EU	BE nl	BG	DK	EE	IE	ES	IT	LT	HU	MT	AT	PL	PT	SI	SK	IS	TR	NO
Galvoja	24,4	39,0	51,6	31,3	26,7	9,3	12,3	23,5	53,6	30,3	21,2	9,2	31,0	24,7	8,6	39,5	:	7,0	7,5
Yra tvirtai įsitikinę	3,7	4,7	13,1	3,7	3,0	1,7	2,9	3,8	6,6	4,0	3,4	2,3	3,2	2,5	0,2	2,9	:	3,3	3,2

Šaltinis – OECD, 2008 m. TALIS duomenų bazė.

Pastabos dėl konkrečių šalių

EU: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.
Islandija: nors Islandija dalyvavo 2008 m. TALIS tyrime, šalies prašymu jos duomenys į duomenų bazę nebuvo įtraukti.

C

TĘSTINĖ PROFESINĖ RAIDA IR JUDUMAS

TĘSTINĖ PROFESINĖ RAIDA YRA DAUGUMOS EUROPOS ŠALIŲ MOKYTOJŲ PROFESINĖ PAREIGA

Laikui bėgant pedagogų tęstinė profesinė raida (TPR) įgijo didelę reikšmę. Šiuo metu ji yra laikoma profesine mokytojų pareiga 28 švietimo sistemose. Paprastai ši pareiga nustatoma teisės aktuose ar reglamentuose, tačiau kai kuriose šalyse ji įtvirtinama mokytojų darbo arba kolektyvinėse sutartyse. Be to, būtina pabrėžti, kad tam tikros rūšies TPR, susijusi su naujų švietimo reformų įgyvendinimu ir organizuojama tam tikrų valdžios institucijų, yra privaloma netgi tose šalyse, kuriose TPR nelaikoma profesine mokytojų pareiga.

C1 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų tęstinė profesinė raida, 2011–2012 m.

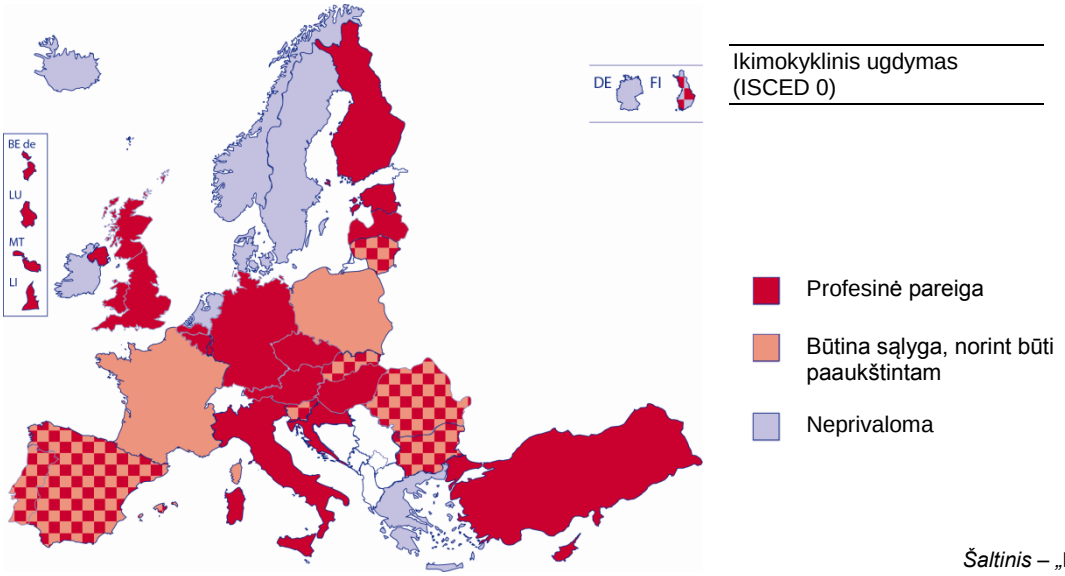

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Tęstinė profesinė raida nurodo oficialią ir neoficialią mokomąją veiklą, aprėpiančią, pavyzdžiui, mokomojo dalyko ir pedagogikos kursus. Tam tikrais atvejais baigus šiuos mokymus galima įgyti aukštesnę kvalifikaciją.
Profesinė pareiga – tai uždavinys, apibrėžtas darbo nuostatose, sutartyse, teisės aktuose ar kitose taisyklėse, kuriais reglamentuojama mokytojo profesija ir veikla.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Malta: valstybinėse mokyklose TPR nėra būtina sąlyga, norint siekti karjeros, tačiau papildomai kvalifikacijai teikiama didelė reikšmė. Jaunimo koledže (ISCED 3 lygmuo) dirbantys mokytojai, norintys būti paaukštinti, privalo dalyvauti TPR veikloje.
Suomija: TPR veikloje neprivalo dalyvauti ISCED 0 lygmens pedagogai, dirbantys vaikų darželiuose.

Šešios šalys (Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Portugalija, Rumunija ir Suomija) tiksliai nurodė, kiek mažiausiai valandų kiekvienas mokytojas turėtų dalyvauti TPR kursuose. Kai kuriose šalyse pedagogai privalo baigti tam tikrą mažiausią TPR kursų skaičių, kad jiems būtų leidžiama dirbti mokytojais (žr. C4 pav.). Kitose šalyse (Nyderlanduose, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje)) nustatyta, kad mokytojai turi teisę į tam tikrą mažiausią TPR mokymų valandų skaičių.

Kelios šalys, kuriose TPR laikoma profesine mokytojų pareiga, stengiasi kuo labiau paskatinti mokytojus dalyvauti šioje veikloje, nustatydamos, kad TPR yra būtina sąlyga siekti profesinės karjeros, tai yra pedagogas, norintis įgyti aukštesnę kvalifikaciją, privalo pateikti įrodymų, kad dalyvauja TPR

mokymuose. Bulgarijoje, Ispanijoje, Lietuvoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje ir Slovakijoje TPR yra pareiga ir būtina išankstinė sąlyga, siekiant karjeros ir norint gauti didesnį darbo užmokestį.

Danijoje, Airijoje, Graikijoje, Prancūzijoje, Nyderlanduose, Lenkijoje, Švedijoje, Islandijoje ir Norvegijoje nenustatyta, kad dalyvauti TPR veikloje yra profesinė mokytojų pareiga. Tačiau, pavyzdžiui, Prancūzijoje ir Lenkijoje dalyvavimas TPR yra aiškiai susietas su karjeros pažanga. Nors visose kitose švietimo sistemose aiškiai nereikalaujama, kad mokytojai, norintys siekti aukštesnių pareigų ar didesnio darbo užmokesčio, dalyvautų TPR mokymuose, tačiau dalyvavimas šioje veikloje išlieka svarbus pranašumas. Daugelyje šalių vertinant mokytoją itin palankiai reaguojama, jeigu jis dalyvauja TPR kursuose (žr. D17 pav.).

MOKYKLOS PAPRASTAI YRA ĮPAREIGOTOS PATVIRTINTI TPR PLANUS

Daugumoje Europos švietimo sistemų nustatytas privalomas reikalavimas mokykloms patvirtinti TPR planus. Už šio plano parengimą paprastai atsakingas mokyklos vadovas, vadovų grupė arba mokytojas, paskirtas koordinuoti TPR veiklą mokykloje. Kai kuriose švietimo sistemose už TPR plano priėmimą visi mokyklos pedagogai atsako kartu. Pavyzdžiui, Italijoje TPR programa turi būti patvirtinta per bendrą visų mokytojų susirinkimą. Aišku, kad rengiant TPR planus turėtų būti atsižvelgiama į mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikius ir remiamasi gairėmis arba taisyklėmis, kurias nustatė aukščiausio lygmens institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą.

C2 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų TPR planai mokyklos lygmeniu, 2011–2012 m.

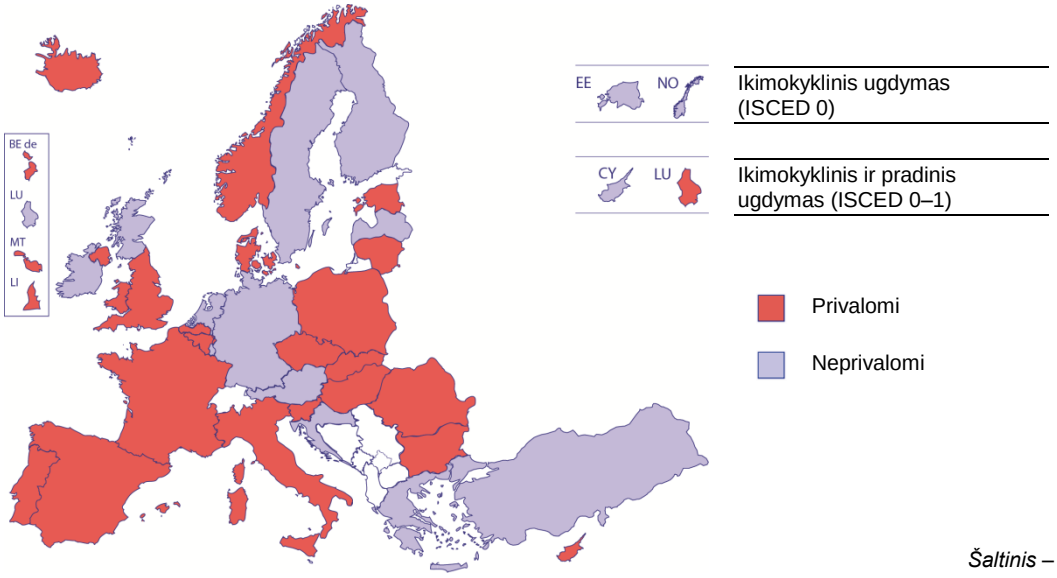

Šaltinis – „Eurydice“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: įvairiuose autonominiuose regionuose padėtis skiriasi.

Keliose šalyse skirtingiems ugdymo lygmenims taikomi skirtingi reikalavimai dėl TPR planavimo. Estijos ir Norvegijos mokyklos neprivalo parengti TPR planų ISCED 0 lygmens pedagogams, o Kipre TPR planų nebūtina rengti nei ISCED 0, nei ISCED 1 lygmenų pedagogams. Ir priešingai, Liuksemburge TPR planai yra privalomi ISCED 0 ir 1 lygmenų, tačiau neprivalomi ISCED 2 ir 3 lygmenų mokytojams.

Ispanijoje už politines nuostatas, susijusias su TPR planavimu pavaldžiose teritorijose, atsakingos valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą. Kai kurios iš jų aiškiai reikalauja, kad mokyklos rengtų metinius TPR planus, o kitos parengia rekomendacijas šiuo klausimu.

Europos šalyse TPR programa paprastai įtraukiama į metinį mokyklos veiklos arba plėtros planą, tačiau keliose švietimo sistemose reikalaujama, kad TPR planas būtų patvirtintas atskirai. Kai kuriose mokyklų parengtose atskirose TPR programose aprėpiamas ilgesnis negu vienų metų laikotarpis. Pavyzdžiui, Vengrijos mokyklos turi penkerių metų mokymo planus, o Portugalijos mokyklų vadovai tvirtina dvimetes mokymo programas.

TPR PLANAI ATSKIRIEMS MOKYTOJAMS PAPRASTAI RENGIAMI MOKYKLOS ARBA AUKŠČIAUSIU LYGMENIU

Daugumai Europos švietimo sistemų būdinga tai, kad TPR planai, neretai privalomi, rengiami mokyklos lygmeniu (žr. C2 pav.). Tačiau yra nemažai šalių ar regionų, kuriuose aukščiausio lygmens valdžios institucijos nustato prioritetines temas arba sritis. Be to, daugelyje šalių apibrėžiama, kokius papildomus mokymus turi baigti mokytojai, kad galėtų imtis naujų pareigų, pavyzdžiui, jeigu nori dėstyti naują dalyką arba mokyti aukštesnio lygmens klases. Graikijoje ir Kroatijoje TPR veiklą planuoja tiktai aukščiausio lygmens valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą.

Keliolikoje Europos švietimo sistemų reikalaujama, kad mokytojai turėtų savo individualius TPR planus. Paprastai šių individualių planų rengimas įtraukiamas į mokytojo vertinimo procedūras, tačiau kai kuriose šalyse tai yra atskiras procesas. Nyderlanduose ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) mokytojai patys atsako už savo TPR planų parengimą. Tačiau Škotijos pedagogai privalo suderinti savo planą su tiesioginiu vadovu ir individualiai įregistruoti savo TPR veiklą.

Netgi tais atvejais, kai individualius TPR planus priimti neprivaloma, mokytojai neretai juos parengia, kad galėtų valdyti savo profesinės kvalifikacijos tobulinimo veiklą ir prašyti lėšų jai finansuoti.

Tik dviejose šalyse (Norvegijoje ir Turkijoje) į mokytojų TPR planų rengimą įsitraukia vietos lygmuo. Portugalijoje už šią veiklą yra atsakingas regionų lygmuo.

C3 pav. Kokiu lygmeniu priimami sprendimai dėl ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų raidos poreikių / mokymo planų, susijusių su TPR veikla, 2011–2012 m.

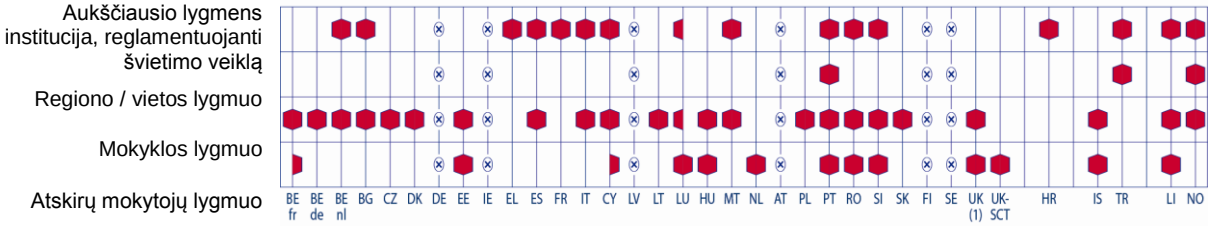

Kairėje – ISCED 0 + 1 | Dešinėje – ISCED 2 + 3 | ⊗ Nėra aiškiai reikalaujama, kad TPR planas būtų patvirtintas

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas

Tais atvejais, kai skirtingų ISCED lygmenų padėtis skiriasi, paveikslėlyje parodyta aukštesnių ugdymo lygmenų padėtis. Jeigu aukščiausio lygmens sprendimus priimanti institucija pasirūpina nemokamais TPR kursais, tai nelaikoma aiškiu kvalifikacijos tobulinimo poreikių planavimu. Atskirų mokytojų lygmuo nurodo privalomus individualius mokytojų TPR planus.

Raidos poreikių analizė yra mokymosi ir kvalifikacijos tobulinimo reikalavimų peržiūra. Paprastai atliekant šią analizę nustatomos reikalingos kompetencijos ar gebėjimai, įvertinama esama mokytojo kompetencija ir nurodomos tobulintinos sritys. **Mokymo plane** paprastai apibrėžiamos strateginės sritys, uždaviniai ir metodai, kurie bus taikomi raidos poreikiams patenkinti.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.

Norvegija: padėtis galis skirtis vietos lygmeniu ir skirtingose savivaldybėse.

Nors TPR planuoja daugiausia mokyklų vadovybė, ši veikla paprastai vykdoma bendradarbiaujant su kitais subjektais (pavyzdžiui, mokymo paslaugų teikėjais) ir visais sprendimų priėmimo lygmenimis. Neretai inspektoriai taip pat teikia rekomendacijas mokyklų vadovybei dėl sričių, kurias turėtų patobulinti jų pedagogai, siekdami įgyti daugiau žinių ir sustiprinti turimus gebėjimus. Dažnai individualūs ir (arba) mokyklų TPR planai yra rengiami remiantis aukščiausio lygmens institucijų nustatytais prioritetais ir atsižvelgiant į mokyklos reikalavimus bei atskirų mokytojų poreikius.

Tik Vokietijoje, Airijoje, Latvijoje, Austrijoje, Suomijoje ir Švedijoje nė vienu lygmeniu nėra konkrečiai reikalaujama, kad būtų parengti mokymo planai. Tačiau net ir tuo atveju, kai nereikalaujama, kad būtų patvirtinta oficiali programa, gali būti rekomenduojama neoficialiai planuoti TPR veiklą. Pavyzdžiui, Latvijos teisės aktuose nustatyta, kad mokytojai, bendradarbiaudami su mokyklos vadovu, turėtų planuoti savo kvalifikacijos raidą.

PAAUKŠTINIMAS YRA PAGRINDINĖ INICIATYVA, KURIA MOKYTOJAI SKATINAMI DALYVAUTI TPR VEIKLOJE

Daugumoje Europos švietimo sistemų dalyvavimas TPR veikloje laikomas profesine mokytojų pareiga arba įsipareigojimu (žr. C1 pav.). Tačiau neretai įgyvendinamos ir konkrečios iniciatyvos, kuriomis mokytojai yra skatinami tobulinti savo gebėjimus bei žinias.

Dalyvauti TPR veikloje mokytojus dažniausiai skatina tai, kad kvalifikacijos tobulinimas yra itin svarbus jų karjeros perspektyvoms. 18-oje Europos švietimo sistemų dalyvavimas TPR mokymuose yra aiškiai susietas su paaukštinimu arba galimybe pasiekti aukštesnę profesinę kvalifikaciją. Be to, devyniose švietimo sistemose mokytojai net negali pretenduoti į aukštesnes pareigas arba didesnį darbo užmokestį, jeigu nelanko specialių kvalifikacijos tobulinimo kursų (žr. C1 pav.). Tačiau profesinė mokytojų raida retai yra vienintelė sąlyga, norint kopti karjeros laiptais. Tai veikiau laikoma vertingu pranašumu arba yra tik vienas iš būtinų reikalavimų. Apskritai dalyvavimas TPR veikloje yra svarbus aspektas vertinant mokytojo darbą (žr. D17 pav.).

Kai kuriose šalyse yra netgi nurodyta, kokios rūšies TPR veikloje arba kiek valandų privalu dalyvauti, norint siekti karjeros. Pavyzdžiui, Portugalijos mokytojai turi sėkmingai baigti ne mažiau kaip 50 valandų TPR mokymų. Slovėnijoje galioja balų, priskirtų visoms patvirtintoms TPR programoms, sistema, susieta su profesine kvalifikacija.

Septyniose švietimo sistemose mokytojai, dalyvaujantys tam tikroje TPR veikloje (žr. D10 pav.), skatinami piniginėmis iniciatyvomis. Tai reiškia, kad kvalifikaciją tobulinantiems mokytojams, priklausantiems tam pačiam profesiniam lygmeniui (šie mokytojai neperkeliami į kitą profesinį lygmenį) padidinamas darbo užmokestis ir (arba) skiriama papildomų išmokų. Ispanijoje kas penkerius ar šešerius metus papildomų išmokų skiriama mokytojams valstybės tarnautojams, įgaliotuosiuose centruose baigusiems tam tikrą minimalų TPR mokymų valandų skaičių. Taigi šios šalies mokytojai per visą savo profesinę karjerą gali gauti daugiausia penkis papildomus darbo užmokesčio priedus. Slovėnijoje papildomą priedą gauna vidurinių mokyklų mokytojai, kurie baigia papildomą studijų programą ir moko trijų dalykų.

Septyniose švietimo sistemose tam tikros rūšies TPR veikla arba nustatytas minimalus TPR mokymų valandų skaičius yra būtinas, norint išsaugoti turimą profesinę kvalifikaciją. Pavyzdžiui, visi Vengrijos mokytojai kas septynerius metus privalo baigti 120 valandų TPR kursų, kad išsaugotų savo profesinę kvalifikaciją. Rumunijoje reikalaujama, kad kiekvienas mokytojas kas penkerius metus sukauptų bent

90 profesinių kreditų. Kartais kai kurie TPR kursai tampa privalomi tam tikroms mokytojų grupėms, kai įsigalioja nauji teisės aktai. Pavyzdžiui, kai Švedijoje priėmus Švietimo įstatymą (2010 m.) įsigaliojo nauji kvalifikacijos reikalavimai, mokytojai, kurių kvalifikacija neatitiko naujų reikalavimų, privalėjo baigti tam tikrus TPR kursus, kad galėtų ir toliau dirbti mokytojais.

Šešiose šalyse mokytojams skiriama laisvo laiko už laiką, praleistą TPR kursuose, arba tuo metu jiems suteikiamos mokamos atostogos. Pavyzdžiui, Airijoje už dalyvavimą tam tikruose kursuose, vykstančiuose per vasaros atostogas, ISCED 1 lygmens mokytojai gali gauti ribotą skaičių asmeninių atostogų dienų. Graikijos mokytojai gali prašyti suteikti mokamų atostogų, kad galėtų studijuoti magistrantūroje ar doktorantūroje. Ispanijos mokytojai gali gauti mokamų atostogų, jeigu dalyvauja TPR kursuose, susijusiuose su švietimo naujovėmis ir moksline tiriamąja veikla. Italijoje pedagogams suteikiama 150 laisvų valandų, kad jie galėtų baigti mokymus ir gauti reikiamus pažymėjimus, ir penkios laisvos dienos dalyvauti kitoje TPR veikloje. Portugalijoje suteikiamos daugiausia penkios laisvos dienos iš eilės arba aštuonios laisvos dienos ne iš eilės per mokslo metus.

Kai kuriose šalyse mokytojams mokamos vienkartinės piniginės išmokos. Graikijoje siūloma vienkartinė piniginė išmoka mokytojams, lankantiems tam tikrus TPR kursus. Maltoje piniginės išmokos pedagogams skiriamos už dalyvavimą trijose kasmetėse TPR sesijose, vykstančiose po pamokų, taip pat už įgytą akademinę kvalifikaciją. Nyderlandų mokytojai, ugdantys vidurinio lygmens mokinius, turi teisę gauti bent 500 eurų mokymosi išmoką per metus.

Ispanijoje ir Turkijoje dalyvavimas TPR veikloje labai svarbus tais atvejais, kai norima pereiti dirbti į kitas mokyklas. Ispanijoje TPR kursų baigimas yra pranašumas dalyvaujant konkursuose dėl perėjimo dirbti kitur ir norint tapti mokytoju karjeros valstybės tarnautoju arba techniniu patarėju užsienyje. Turkijoje dalyvauti TPR mokymuose būtina mokytojams, norintiems persikelti dirbti į kitą miestą.

Europos šalyse įgyvendinamos įvairios iniciatyvos, kuriomis siekiama paskatinti mokytojus dalyvauti TPR veikloje, tačiau daugumoje švietimo sistemų paprastai veikia tik vienos rūšies paskatos. Tik aštuoniose švietimo sistemose siūlomos daugiau kaip dviejų skirtingų rūšių iniciatyvos. Tačiau Belgijoje (flamandų ir prancūzų bendruomenėse), Čekijoje, Danijoje, Vokietijoje, Airijoje (taikoma ISCED 1–3 lygmenims), Latvijoje, Liuksemburge, Jungtinėje Karalystėje, Islandijoje ir Norvegijoje (taikoma ISCED 0 lygmeniui) neįgyvendinamos jokios konkrečios paskatų sistemos, kuriomis būtų siekiama paskatinti pedagogus tobulinti profesinę kvalifikaciją.

C4 pav. Iniciatyvos, kuriomis siekiama paskatinti ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojus dalyvauti TPR veikloje, 2011–2012 m.

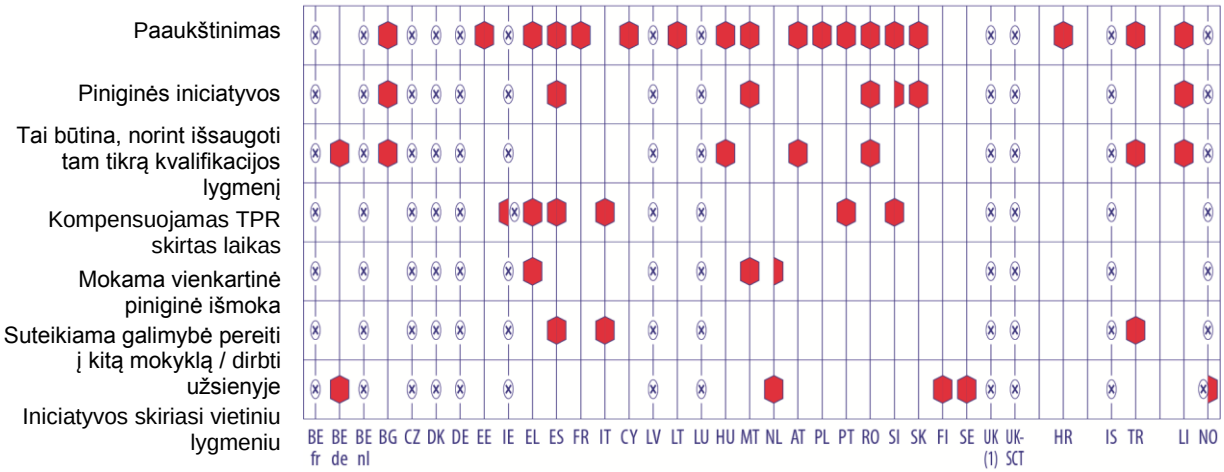

Kairėje – ISCED 0 + 1 | Dešinėje – ISCED 2 + 3 | ⊗ Neįgyvendintos konkrečios iniciatyvos

Šaltinis – „Eurydice“. UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas

Paaukštinimas – tai aukštesnės profesinės kvalifikacijos įgijimas. Čia turima omenyje tik galimybė įgyti aukštesnę mokytojo kvalifikaciją, o ne tapti mokyklos vadovu, mokytojus rengiančiu dėstytoju ar inspektoriumi.

Piniginės iniciatyvos apibrėžiamos kaip darbo užmokesčio padidinimas ir (arba) papildomos išmokos, išlaikant tą pačią profesinę kvalifikaciją.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Čekija: nuostatos dėl paaukštinimo ir papildomų išmokų taikomos tik tam tikrų kategorijų mokytojams, pavyzdžiui, mokyklose dirbantiems švietimo konsultantams, tačiau jos netaikomos savaime.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Airija ir **Norvegija**: kairioji šešiakampio pusė taikoma ISCED 0 lygmeniui, o dešinioji – ISCED 1–3 lygmenims.

DALYVAUJANT TPR TEIKIAMA TAM TIKRA FINANSINĖ PARAMA

Visose švietimo sistemose skiriama tam tikra finansinė parama, kad mokytojai galėtų dalyvauti TPR veikloje. Šiai paramai taikomi tam tikri kriterijai ir gairės, bet dažniausiai tik reikalaujama, kad dėl TPR mokymų būtų susitarta iš anksto ir juos patvirtintų mokyklos vadovybė. TPR veikla gali būti remiama trimis pagrindiniais būdais: gali būti atlygintos TPR mokymo paslaugų teikėjo išlaidos, skiriamas finansavimas mokykloms arba tiesiogiai atlygintos atskirų mokytojų turėtos išlaidos.

Dauguma šalių siūlo pedagogams nemokamus kursus, kad mokytojai, dalyvaujantys TPR veikloje, nepatirtų finansinės naštos. Beveik visose švietimo sistemose atlyginamos mokymo paslaugų teikėjų išlaidos, kad mokytojai galėtų nemokamai lankyti tam tikrus TPR kursus. Tačiau paprastai ne visa TPR veikla yra nemokama, o nemokami mokymai nėra savaime užtikrinami. Įvairiose šalyse valstybės finansuojamų kursų rūšys gerokai skiriasi. Institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, paprastai atlygina mokymo paslaugų teikėjų išlaidas už tą TPR veiklą, kuri laikoma privaloma mokytojams arba kuri priklauso prioritetinėms temų sritims, kurias nustatė aukščiausio lygmens institucijos. Pavyzdžiui, Belgijoje (prancūzų bendruomenėje), Italijoje, Kipre ir Portugalijoje privaloma TPR veikla yra nemokama. Belgijoje (flamandų bendruomenėje) nemokamai organizuojami patvirtinti prioritetinių sričių kursai.

Kartais galimybė dalyvauti nemokamuose TPR mokymuose priklauso nuo šalies administracinės santvarkos. Bulgarijoje už visus kursus, organizuojamus šalies mastu ir rengiamus nemokamai, sumokama iš valstybės biudžeto, o regionų ar mokyklų organizuojama kvalifikacijos tobulinimo veikla finansuojama iš mokyklų TPR biudžeto. Ispanijoje nemokamai rengiama TPR veikla, kurią siūlo institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą.

Švedijos mokyklinio ugdymo paslaugų teikėjai (savivaldybės mokyklos arba privačiosios ir subsidijuojamos nepriklausomos mokyklos) gali kreiptis į centrinę valdžią, reglamentuojančią švietimo veiklą, dėl TPR mokymų, susijusių su nacionalinėmis prioritetinėmis sritimis, finansavimo.

Kartais švietimo veiklą reglamentuojančios institucijos atlygina tik dalį TPR paslaugų teikėjų išlaidų. Taip yra Slovėnijoje, kai įgyvendinamos tam tikros ministerijos organizuojamos prioritetinės ir privalomosios programos.

Antras įprastas TPR finansavimo būdas – skirti lėšų mokykloms; dažnai tai būna papildomas finansavimo šaltinis, neskaitant nemokamai rengiamų kursų. Dvidešimt keturiose Europos švietimo sistemose mokykloms skiriamas valdžios institucijų finansavimas, kad jos galėtų sumokėti už savo mokytojų profesinės kvalifikacijos tobulinimą. Kai kuriose šalyse TPR veiklai skiriama konkreti suma; kitose šalyse mokyklos gali pačios laisvai nuspręsti, kiek biudžeto lėšų skirti TPR mokymams. Pavyzdžiui, Čekijoje TPR biudžetas yra dalis bendros sumos, skiriamos mokykloms. Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) mokykloms taip pat skiriamas finansavimas, tačiau šios lėšos nėra glaudžiai susietos su TPR. Mokyklos pačios nusprendžia, kiek lėšų skirti mokytojų kvalifikacijai tobulinti, atsižvelgdamos į konkrečius poreikius ir aplinkybes bei remdamosi savo plėtros planais. Tačiau tik šešiose šalyse (Airijoje, Latvijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose, Lichtenšteine ir Norvegijoje) mokyklos gauna specialų valdžios institucijų finansavimą, skirtą mokytojų, nedalyvaujančių dėl profesinės kvalifikacijos tobulinimo, pavadavimo išlaidoms atlyginti.

Dvidešimtyje švietimo sistemų aiškiai nurodyta, kad mokytojų kelionės išlaidos, patiriamos dalyvaujant tam tikroje TPR veikloje, yra atlyginamos iš valstybės biudžeto. Paprastai šios išlaidos susijusios su kursais, kuriuos siūlo aukščiausio lygmens institucijos, arba su TPR mokymais, kuriuos organizuoja mokyklos. Pavyzdžiui, Belgijoje (flamandų bendruomenėje) dauguma mokyklų iš gaunamų subsidijų

finansuoja pedagogų kelionės ir mokomosios medžiagos įsigijimo išlaidas. Italijoje kelionės išlaidos atlyginamos tais atvejais, kai mokomuosius kursus organizuoja mokyklos arba ministerija. Kipre parama mokytojų kelionėms teikiama tais atvejais, kai kursus rengia Kipro pedagogikos institutas. Lenkijoje mokytojų kelionės, apgyvendinimo ir maitinimo išlaidos apmokamos visos arba iš dalies, kai mokytojus siunčia jų institucija ar mokyklos vadovas. Rumunijoje kelionės išlaidos atlyginamos tais atvejais, kai veikla vykdoma remiantis sutartimi su valdžios institucijomis, reglamentuojančiomis švietimo veiklą.

Paprastai atlyginant kelionės išlaidas taikomi geografiniai apribojimai. Pavyzdžiui, Portugalijoje kelionės išlaidos pedagogams atlyginamos tik tada, kai atstumas nuo jų gyvenamosios vietos iki mokymų vietos viršija nustatytą ribą.

Dešimtyje švietimo sistemų finansinės paramos priemonės skiriamos tiesiogiai atskiriems mokytojams. Pedagogai gali teikti prašymus atlyginti TPR veiklos, kurios neorganizuoja mokykla, švietimo veiklą reglamentuojančios institucijos ar kitos valdžios įstaigos, išlaidas. Kai kuriose šalyse finansinė parama teikiama mokytojams, dalyvaujantiems įvairių rūšių TPR mokymuose, o kitose – finansuojamos tik akademinio laipsnio programos, kurias baigusiems pedagogams suteikiama aukštesnė kvalifikacija. Pavyzdžiui, Ispanijoje tiesioginė finansinė parama mokytojams teikiama tais atvejais, kai mokomoji veikla nėra nemokama, ir tai daugiausia su užsienio kalbų tobulinimu susiję kursai.

C5 pav. Finansinė parama ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojams, dalyvaujantiems TPR veikloje, 2011–2012 m.

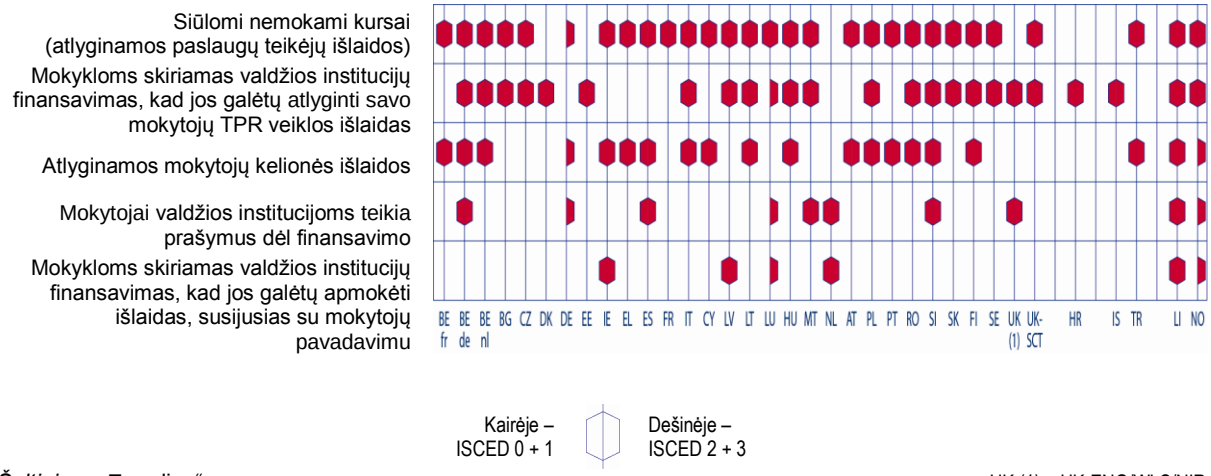

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Pastabos dėl konkrečių šalių

Vokietija ir **Norvegija**: kairioji šešiakampio pusė taikoma ISCED 0 lygmeniui, o dešinioji – ISCED 1–3 lygmenims.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: kelionės išlaidos atlyginamos tik kai kuriuose autonominiuose regionuose.

Nyderlanduose taikomos tik dvi tiesioginės finansinės paramos priemonės mokytojams, dalyvaujantiems TPR mokymuose. 2008 m. Nyderlandų vyriausybė patvirtino Mokytojų profesinės raidos subsidiją, skirtą pedagogams, norintiems tobulinti kvalifikaciją ir įgyti profesinių žinių. Iš pradžių šia subsidija buvo galima naudotis dalyvaujant trumpuose kursuose, tačiau nuo 2012 m. ji skiriama tik pedagogams, kurie studijuoja pagal bakalauro ar magistro programas ir kuriems suteikiami tam tikri laipsniai. Be to, mokytojai, norintys studijuoti doktorantūroje ir tapti mokslų daktarais, taip pat gali gauti specialią subsidiją; šią subsidiją gavę pedagogai gali ketverius metus dvi dienas per savaitę dirbti

universitete ir jame atlikti mokslinį tiriamąjį darbą, išsaugodami visą savo, kaip mokytojo, darbo užmokestį (mokykloms atlyginamos dėl to turėtos išlaidos).

Slovėnijos mokytojai, dalį darbo laiko studijuojantys aukštosiose mokyklose, gali kreiptis dėl finansinės paramos, kad būtų atlygintos mokymosi „papildomose programose“ (antrosios pakopos studijų programose, kurias baigę mokytojai gali dėstyti dalyką aukštesniu lygmeniu) išlaidos.

Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) pagal Antrosios studijų pakopos profesinės raidos programą (angl. *Postgraduate Professional Development Scheme*) ir Profesinės raidos stipendijų programą (angl. *Professional Development Scholarship Scheme*) teikiamos subsidijos, padedančios sumažinti mokytojų išlaidas, kurias jie patiria mokėdami už mokslą aukštosiose mokyklose, kai nori įgyti akademinį laipsnį. Visi Velso mokytojai, sėkmingai baigę įstatymuose nustatytą įvadinį etapą, antraisiais ir trečiaisiais darbo metais turi teisę dalyvauti Ankstyvosios profesinės raidos (angl. *Early Professional Development* – EPD) programoje. Gali būti atlyginamos visos pagrįstos išlaidos, susijusios su EPD veikla, pavyzdžiui, pavaduojančio mokytojo darbo užmokesčiu ir dalyvavimu kursuose, konferencijose ar seminaruose.

Naujesnės informacijos apie TPR veiklos finansavimą galima rasti čia: EACEA/Eurydice, 2013[3].

[3] EACEA/Eurydice, 2013. *Švietimo finansavimas Europoje 2000–2012 m.: ekonominės krizės poveikis.*

AUKŠČIAUSIO LYGMENS INSTITUCIJA, REGLAMENTUOJANTI ŠVIETIMO VEIKLĄ, PAPRASTAI AKREDITUOJA IR STEBI MOKYTOJŲ TPR KOKYBĘ

Kadangi TPR paslaugas teikia įvairūs mokymo paslaugų teikėjai, TPR programų ar veiklos kokybę užtikrinti gana sudėtinga. Trumpų TPR kursų arba akademinio laipsnio programų, kurias organizuoja aukštojo mokslo įstaigos, kokybę paprastai stebi ir (arba) akredituoja tam tikros išorinės kokybės užtikrinimo institucijos, atsakingos už aukštojo mokslo kokybę (tai dažnai taikoma ir pirminiam pedagogų rengimui, žr. A9 pav.). Kitų rūšių TPR veikla paprastai stebima įgyvendinant atskirą kokybės užtikrinimo sistemą.

Pusėje Europos švietimo sistemų už TPR programų kokybės užtikrinimą yra atsakingos aukščiausio lygmens institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą. Paprastai tai švietimo ministerijos. Pavyzdžiui, Slovakijos švietimo ministerija akredituoja TPR programas, remdamasi Tęstinio mokytojų ir specialistų mokymo akreditavimo tarybos rekomendacijomis. Tačiau keliose šalyse už TPR yra atsakingos ne ministerijos, o kitos institucijos. Pavyzdžiui, Ispanijoje šias funkcijas atlieka autonominių regionų institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą. Vengrijoje už visų TPR kursų akreditavimo procesą yra atsakinga vyriausybės įstaiga Švietimo institucija (veng. *Oktatási Hivatal*), o pačius kursus akredituoja šios institucijos TPR akreditavimo įstaiga (veng. *Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testület*).

C6 pav. Institucijos, atsakingos už ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų TPR veiklos akreditavimą ir (arba) kokybės stebėseną, 2011–2012 m.

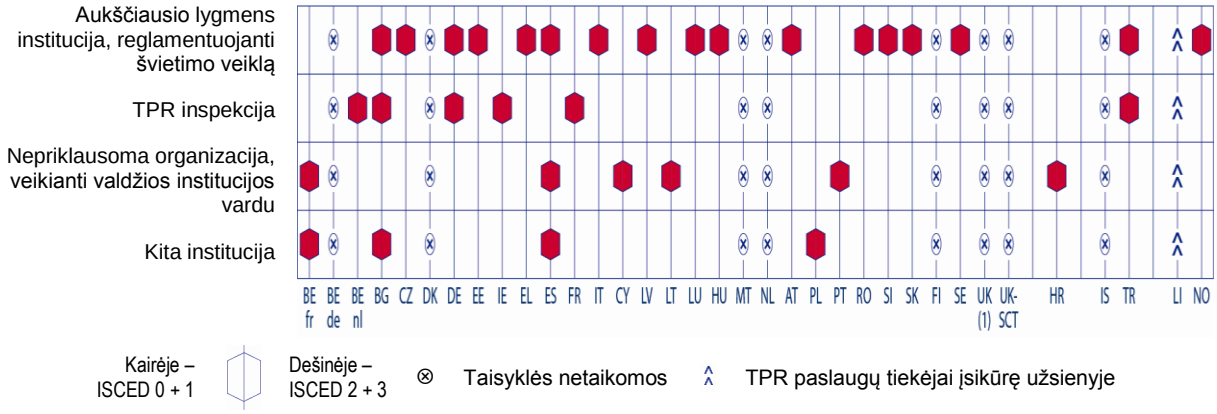

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas

Tai neaprėpia programų, kurias baigus suteikiamas akademinis laipsnis, nes šiame skyriuje nenagrinėjamos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: tik kai kurie autonominiai regionai turi nepriklausomas organizacijas, veikiančias valdžios institucijų vardu. Be to, TPR veiklos priežiūros funkcijas gali atlikti švietimo inspektoriai.
Italija ir **Latvija**: taikomas tik akreditavimas.
Austrija: nurodyti duomenys netaikomi ISCED 0 lygmeniui.

Šešiose švietimo sistemose veikia specialios TPR inspekcijos, kurios ir yra atsakingos už šios veiklos akreditavimą. Tai gali būti viena institucija arba regioninių inspekcijų tinklas. Pavyzdžiui, Prancūzijoje ši sistema aprėpia švietimo inspektorius, regionų švietimo inspekcijas ir akademijoms (pranc. *Académies*) priskirtus švietimo inspektorius.

Nepriklausomos TPR akreditavimo organizacijos, veikiančios valdžios institucijų vardu, įsteigtos šešiose švietimo sistemose. Dažniausiai tai pagrindinė įstaiga, atsakinga už švietimo pagalbos teikimą ir TPR programas. Pavyzdžiui, Kipro pedagogikos institutas rengia nemokamus TPR kursus, taip pat stebi ir akredituoja TPR kokybę. Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija įgaliojo Ugdymo plėtotės centrą akredituoti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo paslaugų teikėjų institucijas ir programas. Kroatijoje veikia Švietimo ir mokytojų mokymo agentūra – viešoji institucija, atsakinga už profesinės pagalbos teikimą ir konsultavimą bendrojo švietimo srityje. Ji organizuoja ir įgyvendina TPR veiklą, tačiau kartu peržiūri kitas TPR programas ir teikia nuomonę dėl jų kokybės, remdamasi švietimo įstaigų akreditavimo procedūra.

Bulgarijoje ir Lenkijoje už TPR veiklos akreditavimą yra atsakingos regionų arba vietos struktūros. Bulgarijoje veikia sudėtingesnė struktūra: aukščiausiu lygmeniu TPR veiklą akredituoja Mokytojų kvalifikacijos direkcija prie Švietimo, jaunimo ir mokslo ministerijos. Be to, dar yra 28 regioninės švietimo inspekcijos ir keli mokytojų kvalifikacijos centrai vietos lygmeniu. Lenkijoje už TPR veiklos akreditavimą yra atsakingos aukščiausios regioninės švietimo institucijos, tai yra Švietimo inspektorių (lenk. *kurator*) įstaigos. Belgijoje (prancūzakalbėje bendruomenėje) už TPR veiklos akreditavimą yra atsakingas kiekvienas švietimo tinklas, tačiau Tęstinio mokymo institutas (pranc. *Institut de la Formation en cours de carrière*) atsako už tarptinklinius TPR mokymus.

Aštuoniose švietimo sistemose nepriimtos taisyklės dėl TPR paslaugų teikėjų vertinimo ar akreditavimo. Tačiau tai nereiškia, kad jos neturi TPR kokybės kontrolės sistemų. Pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė (Škotija) įsteigė TPR paslaugų teikėjų registrą, į kurį įtrauktos organizacijos privalo laikytis tam tikrų pagrindinių principų.

KAI KURIOSE ŠALYSE PROBLEMŲ KELIA NEPAKANKAMAS MOKYTOJŲ PEDAGOGINIS PASIRENGIMAS

Daugelio Europos švietimų sistemų nuostatose nurodyta, kad TPR yra profesinė mokytojų pareiga (žr. C1 pav.). Tačiau 17-oje Europos šalių, dalyvavusių 2008 m. EBPO atliktame Tarptautiniame mokymo ir mokymosi tyrime (TALIS), gerokai skiriasi TPR poreikio suvokimas. Vidutiniškai tik apie 18 proc. apklaustų ISCED 2 lygmens mokytojų teigė, kad, jų mokyklų vadovų nuomone, mokytojams trūksta pedagoginio pasirengimo ir tai tam tikru mastu arba labai trukdo mokyti. Didžiausias procentas ISCED 2 lygmens mokytojų, kurių mokyklų vadovai manė, jog mokymą itin veikia ši problema, buvo Italijoje (daugiau kaip 50 proc.); Turkijoje, Ispanijoje ir Lietuvoje taip manančių vadovų skaičius buvo mažesnis – apie 40 proc. Ir priešingai, Bulgarijoje, Estijoje, Lenkijoje ir Slovakijoje itin mažai mokyklų direktorių manė, kad silpnas jų mokyklų mokytojų pedagoginis pasirengimas šiek tiek reikšmingiau trukdo mokymo procesui.

C7 pav. ISCED 2 lygmens mokytojų, kurių mokyklų direktoriai mano, kad nepakankamas jų mokyklos mokytojų pedagoginis pasirengimas tam tikru mastu ir labai trukdo mokyti, procentinė dalis, 2008 m.

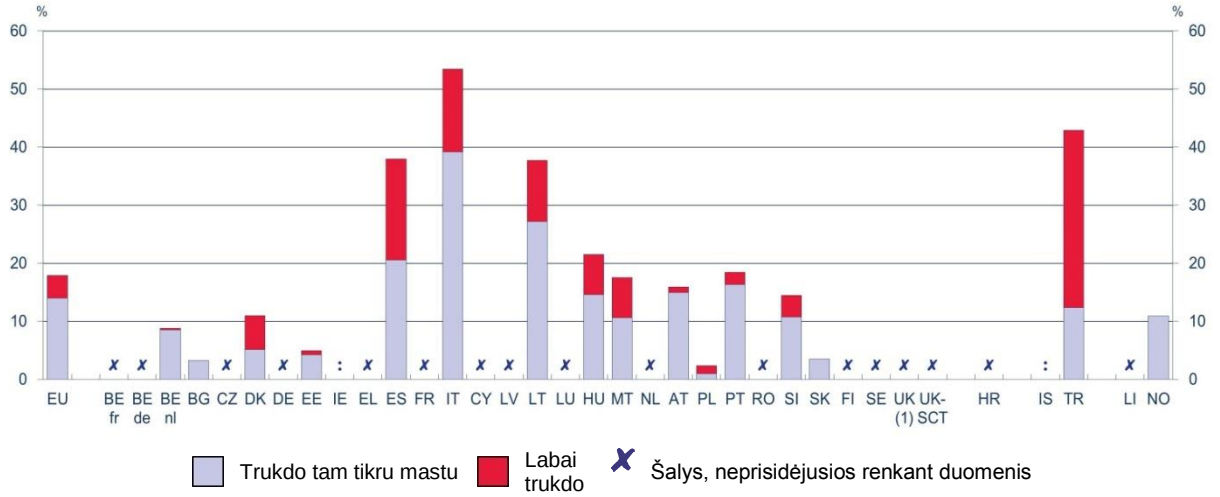

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

	EU	BE nl	BG	DK	EE	IE	ES	IT	LT	HU	MT	AT	PL	PT	SI	SK	IS	TR	NO
Trukdo tam tikru mastu	14,0	8,5	3,3	5,1	4,3	:	20,6	39,2	27,2	14,6	10,7	15,0	1,0	16,4	10,7	3,5	:	12,4	10,9
Labai trukdo	3,9	0,3	0,0	5,9	0,7	:	17,4	14,3	10,5	7,0	6,9	1,0	1,4	2,1	3,8	0,0	:	30,5	

Šaltinis – OECD, 2008 m. TALIS duomenų bazė.

Paaiškinimas

Nepakankamas pedagoginis pasirengimas reiškia, kad mokytojai nepasirengę įveikti sunkumų, su kuriais susiduria mokydami, pavyzdžiui, susitvarkyti su vis įvairesnėmis mokinių grupėmis, valdyti mokinių elgesį ir veiksmingai naudotis informacijos bei ryšių technologijomis.

Pastabos dėl konkrečių šalių

EU: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.
Airija: nors Airija dalyvavo 2008 m. TALIS tyrime, šalies prašymu struktūrinis mokyklos ir mokytojų lygmens ryšys buvo pašalintas.
Islandija: nors Islandija dalyvavo 2008 m. TALIS tyrime, šalies prašymu jos duomenys į duomenų bazę nebuvo įtraukti.

NE VISOS EUROPOS ŠALYS ĮGYVENDINA JUDUMO – MOKYTOJŲ TARPTAUTINIO MOKYMOSI – PROGRAMAS

Dauguma šalių ėmėsi reikiamų politinių priemonių, įgyvendindamos ES mokymosi visą gyvenimą programą (angl. LLP). Tačiau nacionalinės judumo (tarptautinio mokymosi) programos, kuriomis mokytojai būtų skatinami dalyvauti mokomojoje veikloje, vykstančioje kitose Europos šalyse, paplitusios ne visose Europos šalyse.

Keliose šalyse mokytojų galimybės dalyvauti tarptautinio mokymosi programose yra glaudžiai susijusios su užsienio kalbų mokymusi. Prancūzijoje mokytojų judumas skatinamas įgyvendinant šiuolaikinių kalbų rėmimo ir įvairovės skatinimo politiką. Ispanijoje kai kurios mokytojų judumo programos organizuojamos centriniu, o kitos – autonominių regionų lygmeniu. Pavyzdžiui, Andalūzijos autonominis regionas vykdo kalbų mokymosi programą, pagal kurią mokytojams siūlomi angliškai, prancūziškai ir vokiškai kalbančiose šalyse rengiami kursai.

C8 pav. Mokytojų (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) tarptautinio mokymosi (judumo) programos, 2011–2012 m.

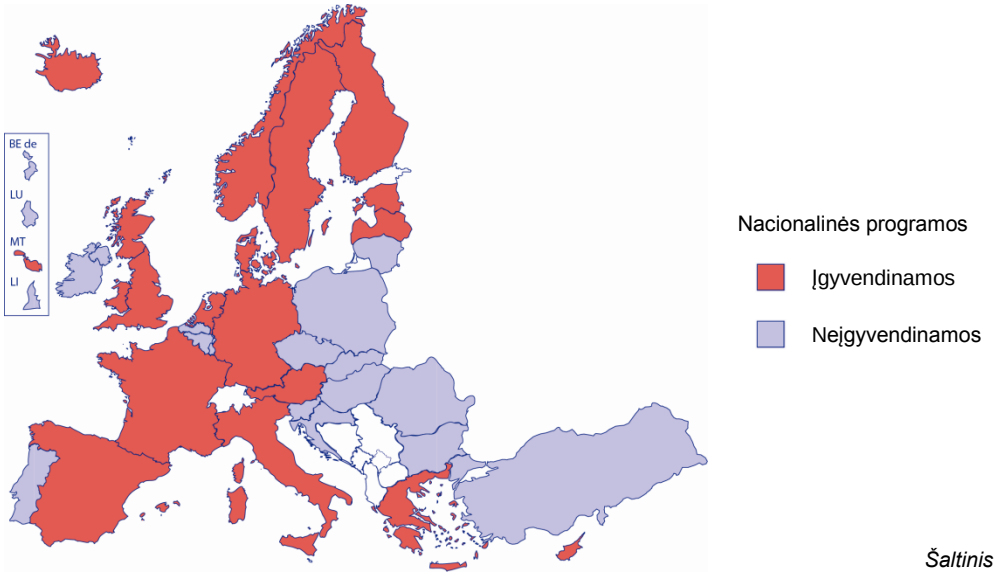

Šaltinis – „Eurydice“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Austrija: nurodyti duomenys netaikomi ISCED 0 lygmeniui.

Kai kurios Europos šalys, kaip antai Ispanija ir Italija, yra sudariusios dvišales sutartis, padedančias įgyvendinti tarptautinio mokytojų mokymosi programas.

Graikijos pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojai turi teisę paimti vienų metų mokymosi atostogas su teise jas pratęsti, jeigu gauna Nacionalinio stipendijų fondo stipendiją. Šias mokymosi atostogas galima panaudoti magistro lygmens studijoms užsienyje.

Jungtinės Karalystės (Anglijos, Velso ir Šiaurės Airijos) mokytojai gali dalyvauti mainų programoje ir vykti į Britanijos tautų sandraugos šalis, pasinaudodami parama, teikiama pagal Britanijos tautų sandraugos mokytojų mainų programą. Škotijoje įgyvendinama Škotijos tęstinės tarptautinės profesinės kvalifikacijos tobulinimo programa (angl. SCIPD), pagal kurią mokyklų pedagogai gali keliauti į užsienį mokytis. Pagal Fulbraito mokytojų mainų programą Didžiosios Britanijos mokytojai gali apsikeisti vietomis su Amerikos mokytojais ir šioje šalyje dirbti vieną rudens semestrą arba visus mokslo metus. Šią programą įgyvendina Britų taryba, bendradarbiaudama su JAV valstybės departamentu.

Aštuonios šalys (Danija, Estija, Suomija, Islandija, Latvija, Lietuva, Norvegija ir Švedija) iš Šiaurės ir Baltijos šalių švietimo regiono dalyvauja programoje „Nordplus“. Ši programa yra svarbi priemonė, padedanti remti įvairią šių šalių bendradarbiavimo švietimo srityje veiklą. Ji turi keletą paprogramių, skirtų įvairioms tikslinėms grupėms ir skirtingoms švietimo sritims. Tarptautinio ikimokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo mokytojų ir kitų pedagogų judumo programa įtraukta į programą „Nordplus Junior“, o aukštojo mokslo programa „Nordplus“ skirta vidurinio ugdymo lygmens mokytojams ir kitiems pedagogams.

DAUGUMOJE EUROPOS ŠALIŲ VIENAM MOKYTOJUI TENKA 10–15 MOKINIŲ

Mokinių ir mokytojų santykis apskaičiuojamas bendrą mokinių skaičių padalijus iš bendro mokytojų skaičiaus. Šio santykio nederėtų painioti su klasės dydžiu (pastaroji sąvoka nurodo, kiek mokinių mokosi vienoje klasėje). Mokinių ir mokytojų santykis parodo, kiek pedagogų, kaip darbo jėgos, yra konkrečioje šalyje.

Pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame lygmenyse daugumos šalių mokinių ir mokytojų santykis svyruoja nuo 10 iki 15 mokinių, tenkančių vienam mokytojui. 27 ES valstybėse vidutinis mokinių ir mokytojų santykis pradinėse mokyklose yra 14,5 mokinio, tenkančio vienam mokytojui, o pagrindinėse ir vidurinės mokyklose – apie 13 mokinių, tenkančių vienam mokytojui.

Pradinio ugdymo srityje tik Lietuvoje ir Lichtenšteine vienam mokytojui tenka mažiau kaip 10 mokinių. Turkija, priešingai, yra vienintelė šalis, kurioje šis santykis yra lygus 22:1, tai yra viršija 20.

Pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse šis santykis nė vienoje šalyje neviršija 20. Didžiausias santykis nustatytas Nyderlanduose (16,5), Jungtinėje Karalystėje (16) ir Turkijoje (17,6).

Trijose šalyse (Lietuvoje, Portugalijoje ir Lichtenšteine) vienam pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojui tenka mažiau kaip aštuoni mokiniai.

D1 pav. Mokinių ir mokytojų santykis pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), valstybinis ir privatusis sektorius, 2010 m.

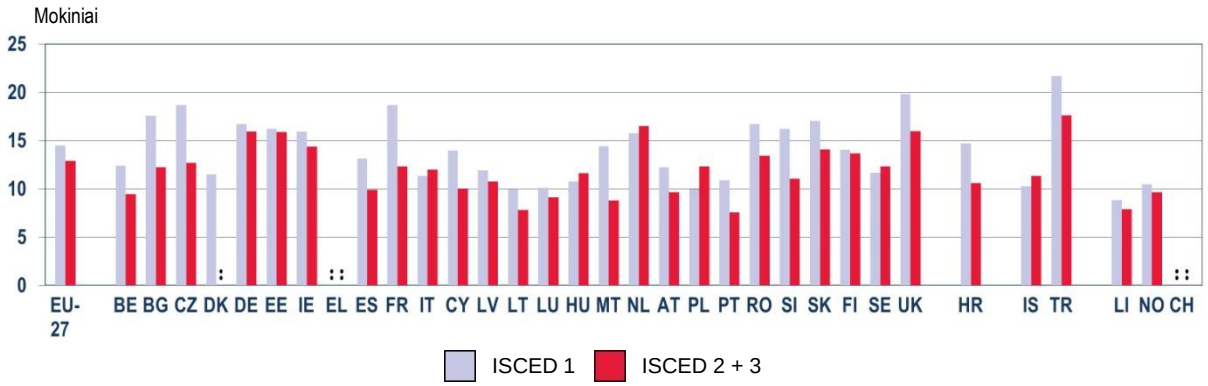

	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
ISCED 1	14,5	12,4	17,6	18,7	11,5	16,7	16,2	15,9	:	13,2	18,7	11,3	14,0	11,9	9,9	10,1	10,8
ISCED 2 + 3	12,9	9,4	12,2	12,7	:	15,9	15,9	14,4	:	9,9	12,3	12,0	10,0	10,8	7,8	9,1	11,6

	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	HR	IS	TR	LI	NO	CH
ISCED 1	14,4	15,7	12,2	10,0	10,9	16,7	16,2	17,1	14,0	11,7	19,8	14,7	10,3	21,7	8,8	10,5	:
ISCED 2 + 3	8,8	16,5	9,6	12,3	7,5	13,4	11,0	14,1	13,7	12,3	16,0	10,6	11,3	17,6	7,9	9,7	:

Šaltinis – Eurostatas.

Paaiškinimas

Mokinių ir mokytojų santykis apskaičiuojamas bendrą duotojo ugdymo lygmens mokinių skaičių (išreikštą viso darbo laiko ekvivalentais) padalijus iš tame pačiame lygmenyje dirbančių mokytojų skaičiaus (išreikšto viso darbo laiko ekvivalentais). Į šių mokytojų skaičių įtraukti ne tik klasių mokytojai, bet ir pagalbiniai mokytojai, mokytojai specialistai ir kiti pedagogai, dirbantys su mokiniais per pamokas, taip pat dirbantys su mažomis mokinių grupelėmis arba atskirais mokiniais. Darbuotojai, atliekantys kitus darbus (inspektoriai, pamokų nevedantys mokyklų vadovai, į komandiruotes išvykę pedagogai ir taip toliau), ir būsimieji mokytojai, mokyklose atliekantys pedagoginę praktiką, į šį skaičių neįtraukti.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija: ISCED 2 ir 3 lygmenys apima ir ISCED 4 lygmenį. Į ISCED 2 ir 3 lygmenis įtraukti ir socialinės pažangos kursai.
Danija ir **Islandija**: ISCED 2 lygmuo įtrauktas į ISCED 1 lygmenį.

Italija, Nyderlandai, Lichtenšteinas ir **Norvegija**: įtrauktos tik valstybinės institucijos.
Nyderlandai: ISCED 1 lygmuo apima ir ISCED 0 lygmenį. ISCED 2 ir 3 lygmenys apima ir ISCED 4 lygmenį.
Islandija: ISCED 2 ir 3 lygmenys apima dalį ISCED 4 lygmens.

TIK KELIOSE ŠALYSE PER PAMOKAS TEIKIAMA PAPILDOMA MOKYMO PAGALBA MOKINIAMS, TURINTIEMS MOKYMOSI SUNKUMŲ

Kvalifikuoti specialistai, teikiantys intensyvią individualią pagalbą arba padedantys mažoms mokinių grupelėms, gali itin veiksmingai padėti mokytojams dirbti su mokiniais, turinčiais bendrųjų mokymosi sunkumų.

Daugumoje šalių teikiama ugdymo psichologų pagalba. Be to, daugumos šalių mokyklos įdarbina logopedus ir darbuotojus, dirbančius su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais. Tačiau mokytojai, kurių specializacija – skaitymas ar matematika, teikia pagalbą tik keliose šalyse (vokiškai kalbančioje Belgijos bendruomenėje, Kipre, Liuksemburge, Maltoje, Lenkijoje, Jungtinėje Karalystėje, Islandijoje ir Lichtenšteine). Keliolikos šalių mokyklose dirba ir kelių kitų profesijų atstovai, daugiausia socialiniai darbuotojai ir socialiniai pedagogai. Apskritai mažesnės mokyklos turi mažiau galimybių įdarbinti įvairių specialistų. Tačiau specializuotą pagalbą gali teikti ir patys mokytojai. Pavyzdžiui, Suomijoje daugelis mokytojų turi skaitymo, matematikos ir specialiųjų ugdymosi poreikių sričių specializaciją.

Ugdymo psichologų darbas mokyklose dažnai yra reglamentuojamas, ir mokyklos privalo įdarbinti šiuos specialistus. Pavyzdžiui, Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje kiekviena mokykla turi būti priskirta kokiam nors psichologijos, medicinos ar socialiniam centrui (pranc. *centre psycho-médico social*), parūpinančiam psichologų, socialinių darbuotojų ir slaugytojų. Čekijoje konsultavimo paslaugos apibrėžtos teisės akte, kuriame pateiktas nemokamai teiktinų konsultavimo paslaugų sąrašas. Estijos mokyklos yra įpareigotos užtikrinti, kad specialistų paslaugos būtų teikiamos visiems mokiniams, o didesniuose miestuose ir kiekvienoje apskrityje būtų įsteigti mokyklų konsultavimo centrai. Liuksemburgo mokyklos turi psichologijos ir mokyklos konsultavimo tarnybas (pranc. *service de psychologie et d'orientation scolaire*). Lenkijos valstybinės mokyklos privalo mokiniams teikti psichologinę ir pedagoginę pagalbą. Mokyklos vadovo pareiga – įdarbinti reikiamus darbuotojus. Suomijos teisės aktuose nustatyta, kad turi būti teikiamos mokinių sveikatos priežiūros ir gerovės užtikrinimo paslaugos, tačiau jų teikimo būdas paliktas ugdymo paslaugų teikėjo nuožiūrai. Visi sprendimai dėl mokinių gerovės turi būti priimami bendradarbiaujant su grupėmis, sudarytomis iš daugelio specialistų, ir paprastai į šias grupes įtraukiami mokytojai, mokyklos sveikatos priežiūros specialistai, socialiniai darbuotojai ir psichologai. Norvegijos mokytojai gali kreiptis dėl profesionalios pagalbos į mokyklos sveikatos priežiūros specialistus ir ugdymo psichologų tarnybą. Turkijoje ir Slovakijoje kiekviena mokykla turi mokytoją konsultantą.

Logopedai dažniau įdarbinami ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir pradinėse mokyklose negu pagrindinėse ar vidurinėse mokyklose. Paprastai šiuos specialistus įdarbinti neprivaloma ir tam reikia specialių lėšų. Pavyzdžiui, Belgijos prancūzakalbės bendruomenės mokyklos gali pasirinktinai įdarbinti šiuos specialistus pagal pozityviosios diskriminacijos priemonių programą. Čekijoje specialistams įdarbinti turi pritarti mokyklos steigėjas, skiriantis papildomą finansavimą.

Daugelyje šalių yra priimtos nuostatos dėl specialiųjų ugdymosi poreikių specialistų įdarbinimo. Kartais šie specialistai gali pasirūpinti ir mokiniais, turinčiais bendrųjų mokymosi sunkumų. Pavyzdžiui, nors šie specialistai Ispanijoje daugiausia dirba su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, tačiau jie taip pat bendradarbiauja su mokytojais bei kitais specialistais, nustatant mokymosi sunkumus. Jie pataria ir dalyvauja rengiant, stebint bei vertinant šiems mokiniams pritaikytus būtinus ugdymo turinio pakeitimus.

Kai kurių šalių mokyklos įdarbina įvairių sričių specialistus, padedančius mokytojams. Pavyzdžiui, Ispanijoje, be logopedų, psichologų ir pedagogų, dirbančių su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, dar dirba kompensuojamojo ugdymo mokytojai (isp. *Profesor de Educación Compensatoria*), vykdantys kompensuojamąją veiklą palankių sąlygų neturinčioms mokinių grupėms, tam tikrose teritorijose gyvenantiems mokiniams arba vaikams, vėliau negu bendraamžiai pradėjusiems mokytis Ispanijos švietimo sistemoje. Bendruomenės tarnybų pedagogai konsultuoja, dalyvauja įvertinant mokinių poreikius ir tiesiogiai bendrauja su mokymosi sunkumų turinčiais mokiniais, kilusiais iš palankių socialinių, ekonominių arba kultūrinių sąlygų neturinčių šeimų, bei jų šeimų nariais. Maltos mokyklose dirba papildomi pedagogai, padedantys mokytojams nustatyti mokinius, kurie nepasiekia pažangos mokydamiesi pagrindinių dalykų. Nyderlanduose taip pat teikiama daugelio įvairių specialistų pagalba. Pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose pagalbinių ugdymosi specialistų funkcijos nėra tiksliai apibrėžtos, tačiau kadangi šios mokyklos yra didesnės negu pradinės, jose atliekamos specializuotesnės funkcijos. Slovėnijos mokyklose turi būti teikiamos konsultavimo paslaugos ir įdarbinti profesionalūs konsultantai, atrinkti iš ekspertų sąrašo. Jungtinės Karalystės (Anglijos, Velso ir Šiaurės Airijos) mokyklų pedagogams padeda mokymosi mentoriai: jie skatina prasčiau besimokančius mokinius, didina jų motyvaciją ir padeda jiems įveikti mokymosi sunkumus.

D2 pav. Teisės aktuose nurodyti profesionalūs specialistai, padedantys ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojams dirbti su mokiniais, turinčiais bendrųjų mokymosi sunkumų, 2011–2012 m.

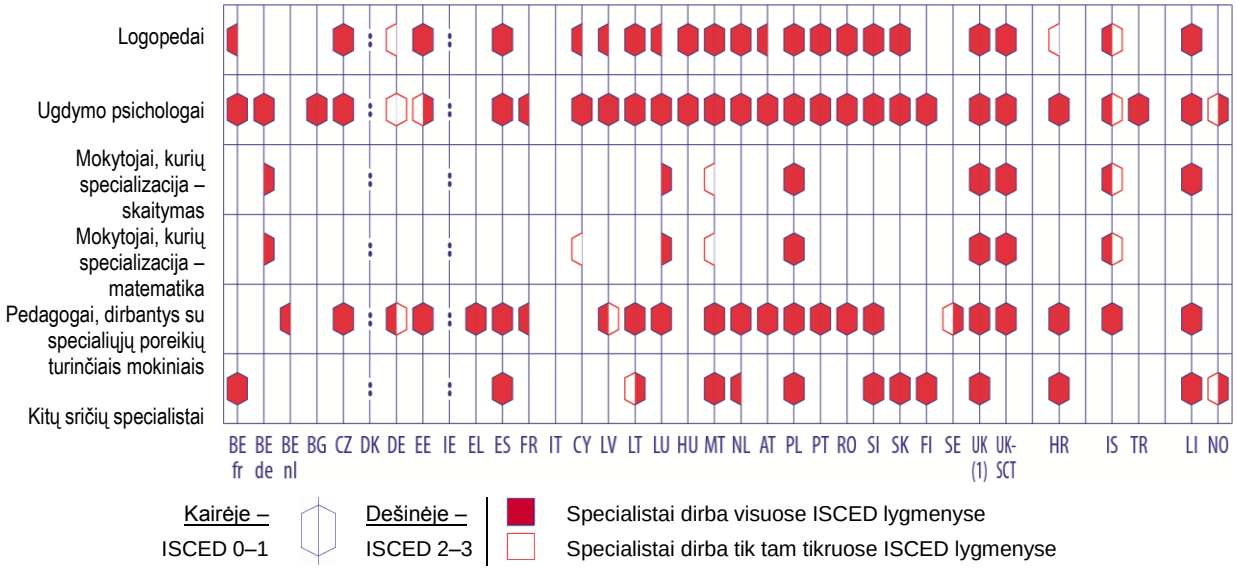

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas

Bendrieji mokymosi sunkumai – tai mokykloje patiriami mokymosi sunkumai, tiesiogiai nesusiję su kokiu nors konkrečiu fiziniu, jutimų ar intelekto sutrikimu; jie gali būti susiję su išoriniais veiksniais, pavyzdžiui, nepalankiomis socialinėmis ir kultūrinėmis sąlygomis, ribotomis galimybėmis mokytis, pagalbos namuose trūkumu, netinkamu ugdymo turiniu arba ankstesniu nepakankamu mokymu. Rengiant šį paveikslėlį, neatsižvelgta į pagalbą, teikiamą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, besimokantiems įprastose mokyklose.
Kai specialistai dirba tik ikimokykliniame arba pradiniame lygmenyje, paveikslėlyje nurodytas ISCED 1 lygmuo, išskyrus logopedus, dirbančius Vokietijos ir Kroatijos mokyklose, samdomus tik ISCED 0 lygmenyje.
Kai specialistai dirba tik pagrindiniame arba viduriniame ugdymo lygmenyje, paveikslėlyje nurodytas tik ISCED 2 lygmuo.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Ispanija: įvairiuose autonominiuose regionuose padėtis skiriasi.

Prancūzija: remiantis naujausiomis politinėmis nuostatomis, individualią pagalbą mokiniams dažniau teikia patys mokytojai, o ne profesionalūs specialistai.
Kipras: ISCED 1 lygmenyje samdomi mokytojai, besispecializuojantys skaitymo srityje; jie dirba mokytojų konsultantais.
Austrija: kai kurių žemių (vok. *Länder*) mokyklose dirba mokytojai skaitymo specialistai.
Suomija: pedagogai, dirbantys su specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais, dažnai teikia pagalbą ir sunkiai skaitantiems mokiniams (ISCED 1 lygmenyje).
Norvegija: klasių mokytojai gali kreiptis į skaitymo ir raštingumo mokytojus, teikiančius mokymosi pagalbą skaitymo ir rašymo srityje.

DAUGUMOS ŠALIŲ MOKYTOJAMS TEIKIAMA PAGALBA, TAČIAU DĖL JOS DAŽNAI NUSPRENDŽIAMA MOKYKLOS LYGMENIU

Su specifinėmis problemomis susiduria ne tik neseniai pradėję dirbti mokytojai (pradedantiesiems pedagogams teikiamos konkrečios pagalbos priemonės, padedančios įveikti šiuos sunkumus, žr. A11 pav.) – bet kada vėliau gali rastis situacijų, trukdančių mokytojams veiksmingai atlikti nustatytas pareigas. Čia bus nurodytos trys sritys, kuriose gali būti teikiama pagalba: 1) asmeniniai reikalai, 2) tarpasmeniniai konfliktai, susiję su mokiniais, tėvais ir (arba) bendradarbiais ir 3) mokomoji veikla bei profesinės kompetencijos raida.

Dauguma šalių siūlo specialią pagalbą mokytojams, padedančią pasinaudoti tęstinės profesinės raidos (TPR) galimybėmis (žr. C1–C6 pav.). Mokytojams taip pat dažnai padedama išspręsti tarpasmeninius konfliktus ir asmeninius reikalus, tačiau ši pagalba rečiau reglamentuojama. Kai kurios šalys siūlo reglamentuojamą pagalbą visose šiose trijose srityse (Ispanija, Malta, Portugalija, Jungtinė Karalystė (Anglija, Velsas bei Šiaurės Airija) ir Lichtenšteinas). Pagalbinių priemonių reglamentavimas ir teikimo būdai paprastai sutampa visuose ugdymo lygmenyse.

Pagalba tobulinant profesinę kvalifikaciją dažniausiai reglamentuojama remiantis mokytojų tęstinės profesinės raidos programa. Pavyzdžiui, Airija įkūrė švietimo centrų, veikiančių visoje šalyje, tinklą. Ispanijoje daugiadalykio konsultavimo tarnybos padeda mokytojams spręsti problemas ir įveikti mokymosi sunkumus, susijusius su didele mokinių įvairove. Lenkijos mokyklose dirbantys mokymo metodikos patarėjai padeda mokytojams tobulinti profesinę kvalifikaciją šiose srityse: mokymo rezultatų planavimo, organizavimo bei vertinimo, ugdymo turinio bei mokomosios medžiagos parinkimo arba kūrimo, mokymo metodų gerinimo ir naujovių diegimo. Italijos mokyklos gali savarankiškai nuspręsti, ar taikyti mentorystės sistemą kaip papildomą priemonę prie privalomo profesinės raidos plano. Vengrijoje dirba to paties dalyko mokytojų komandos, kurių nariai padeda vieni kitiems tobulinti profesinę kvalifikaciją. Panašiai yra ir Slovėnijoje: čia vieno dalyko ar dalykinės srities mokytojai buriasi į regioninės tyrimų grupės, kurios veiklą koordinuoja Nacionalinio švietimo instituto konsultantai, pogrupius.

Pagalba mokytojams sprendžiant tarpasmeninius konfliktus yra reglamentuojama pusėje ją teikiančių šalių, o kitoje pusėje šalių dėl jos sprendžiama mokyklos lygmeniu. Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje mokyklos gali pasinaudoti tarpininkavimo paslaugomis, teikiamomis mokytojų, mokyklų vadovų, mokinių arba tėvų prašymu. Ispanijoje kelios valdžios institucijos, atsakingos už švietimą, įkūrė sambūvio observatorijas, padedančias mokytojams spręsti mokyklose kylančius konfliktus. Tarpininkauti konfliktuose gali vadovų grupės, pedagogai arba sambūvio ir tarpininkavimo komisijos. Lietuvos švietimo įstatyme nustatyta, kad kiekvienoje mokykloje turi būti sukurta Vaiko gerovės komisija, sprendžianti kilusius konfliktus ir su tuo susijusius klausimus.

Pagalba asmeniniais klausimais mokytojams teikiama remiantis bendraisiais darbo įstatymais, kurie taikomi ir pedagogo profesijai; ši pagalba susijusi su mokytojų gerove, sveikatos profilaktika ir darbo bei asmeninio gyvenimo pusiausvyros užtikrinimo klausimais. Čekijos pedagogams taikomi bendrieji darbo įstatymai, be to, mokytojai, baigę specialius mokymus, gali dėstyti mažiau valandų, kad turėtų daugiau laiko ir galėtų teikti psichologinę pagalbą bei spręsti tarpasmeninius konfliktus, susijusius su mokytojais, mokiniais ir (arba) jų šeimomis. Slovakijoje mokytojams, atsakingiems už ugdymo konsultavimą, skiriamas mažesnis darbo krūvis negu kitiems pedagogams, kad jie turėtų laiko konsultuoti. Airijos švietimo ir gebėjimų departamentas, pasitaręs su mokytojų profesinėmis sąjungomis ir mokyklų valdymo organais, įgyvendino Profesinės sveikatos strategiją, kurios pirmutinis

tikslas – profilaktika, o ne gydymas. Išorinė paslaugų teikėja „Carecall“ mokytojams ir artimiausiems jų šeimų nariams teikia konfidencialias konsultavimo paslaugas sveikatos, santykių, įtampos valdymo, konfliktų sprendimo ir kitais klausimais. Ispanijoje, į kurios bendrąją sveikatos priežiūros sistemą įtraukta ir psichologinės sveikatos priežiūra, pagalbą teikia ir kai kurios mokytojų profesinės sąjungos, pavyzdžiui, pasitelkdamos mokytojų pagalbos linijos paslaugas. Maltoje pagalbos darbuotojams tarnyba siūlo konsultacijas pedagogams, rengia susitikimus su bendradarbiais ir metodiškai moko visus darbuotojus, kaip užtikrinti geresnę darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą. Vengrijoje mokyklų vadovai yra atsakingi už pagalbos teikimą mokytojams asmeniniais klausimais. Taip pat ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) mokyklos vadovas privalo pasirūpinti darbuotojų gerove, ir tai yra viena iš jo profesinių pareigų.

D3 pav. Pagalbos priemonės, teikiamos ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) pedagogams, 2011–2012 m.

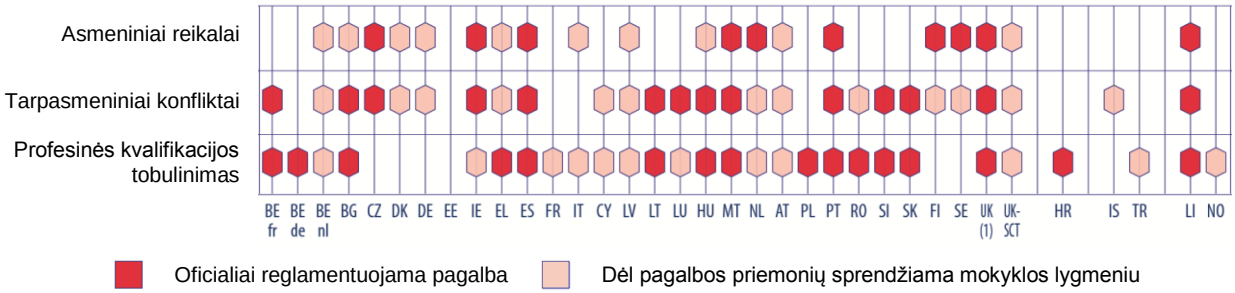

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas

Asmeniniai reikalai – tai privataus pobūdžio ir (arba) psichologiniai klausimai, pavyzdžiui, asmeninio gyvenimo aplinkybės, pervargimas ir taip toliau.
Tarpasmeniniai konfliktai – tai konfliktai, kuriuose dalyvauja mokiniai, jų tėvai ir (arba) mokytojų bendradarbiai, pavyzdžiui, tai gali būti konfliktai dėl mokinių drausmės.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Nyderlandai: organizacijos gydytojas (ol. *bedrijfsarts*) teikia pagalbą mokytojams asmeniniais klausimais.
Austrija: ISCED 0 lygmeniu teikiama tik pagalba dėl asmeninių reikalų.

BE PAMOKOMS SKIRTO LAIKO, DAUGUMOS ŠALIŲ MOKYTOJŲ DARBO SUTARTYSE NUSTATYTI IR KITI ĮSIPAREIGOJIMAI

Didžiojoje daugumoje Europos šalių mokytojų darbo laiko trukmę iš esmės lemia pamokoms skirtos valandos. Tačiau į darbo laiką dažniausiai įtraukiama ir papildoma veikla. Gali būti nurodytas ir valandų skaičius, kurį mokytojai turi praleisti mokykloje atlikdami kitą veiklą, pavyzdžiui, dalyvaudami susirinkimuose ar vykdydami vadybos funkcijas. Taip yra 18-oje šalių. Daugumoje Europos šalių vartojama bendrojo darbo laiko sąvoka; bendrasis darbo laikas – tai bendras darbo valandų skaičius per savaitę, nustatytas kolektyvinėse sutartyse ar kituose sutartiniuose dokumentuose.

Daugumoje šalių pradinio ir pagrindinio bei vidurinio ugdymo lygmenų mokytojų padėtis nesiskiria. Tačiau ji visiškai skirtinga, palyginti su ikimokyklinio ugdymo pedagogais: šiame lygmenyje dažnai nustatoma daugiau mokymui skirtų valandų (žr. D5a pav.). Tačiau Danijoje, Vokietijoje ir Austrijoje mokymo valandos šiame lygmenyje nenustatytos.

Vos trijose Europos šalyse ar regionuose (Belgijos prancūziškai ir vokiškai kalbančiose bendruomenėse ir Lichtenšteine) mokytojų darbo laikas sutartyse apibrėžtas tik kaip mokymo valandų skaičius, o Belgijos flamandų bendruomenėje, Airijoje, Italijoje, Kipre, Maltoje ir Suomijoje į darbo laiką

įtrauktos ir pamokoms skirtos valandos, ir laikas, kurį mokytojai turi praleisti mokykloje, atlikdami kitus darbus.

Pagaliau trijose šalyse, tai yra Nyderlanduose, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) mokytojams privalomų pamokoms skirtų valandų skaičius centriniu lygmeniu nenurodytas. Nyderlandų teisės aktuose nustatytas tik bendrasis darbo laikas. Švedijoje apibrėžtas bendras metinis mokyklų pedagogų darbo laikas valandomis, taip pat nurodyta, kiek laiko mokytojai turi praleisti mokykloje. Jungtinės Karalystės (Anglijos, Velso ir Šiaurės Airijos) teisės aktuose nustatyta, kiek laiko atlikdami savo pareigas mokytojai turi praleisti mokykloje arba kitoje mokyklos vadovo nurodytoje vietoje.

Tais atvejais, kai atskiros veiklos rūšys, įtrauktos į savaitinį visu etatu dirbančių mokytojų darbo krūvį, yra konkrečiai nurodytos valandomis, įvairiose šalyse jos gali gerokai skirtis (žr. D5a pav.).

D4 pav. Oficialiai apibrėžtas ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo laikas, 2011–2012 m.

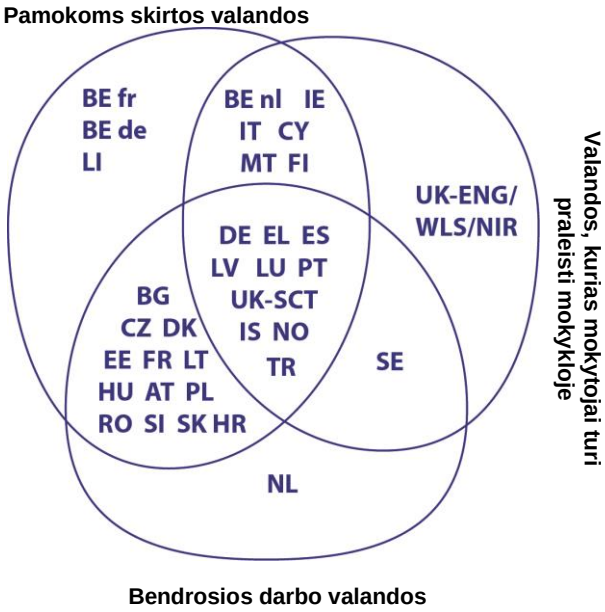

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Visa ši informacija taikoma tiems atvejams, kai mokytojai dirba visu etatu. Mokytojai, dar neįgiję kvalifikacijos arba tik pradedantys dirbti, čia neįtraukti, jeigu jiems taikomi specialūs darbo laiko reikalavimai.

Oficialiai apibrėžtas darbo laikas – tai darbo laikas, nustatytas mokytojų darbo sutartyse, pareigybės aprašymuose ar kituose oficialiuose dokumentuose. Šį laiką nustato centrinės arba regioninės valdžios institucijos (šalyse, kuriose pastarosios yra aukščiausio lygmens institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą).

Pamokoms skirtos valandos – tai mokytojų darbo laikas, praleistas su mokinių grupėmis. Kai kuriose šalyse tai vienintelis sutartyse nustatytas darbo laikas. Gali būti apibrėžtas savaitinis arba metinis pamokoms skirtų valandų skaičius.

Valandos, kurias mokytojai turi praleisti mokykloje, – tai laikas, skirtas įvairioms pedagogų pareigoms atlikti mokykloje arba kitoje mokyklos vadovo nurodytoje vietoje. Kai kuriais atvejais tai papildomas laikas prie nustatytų pamokoms skirtų valandų, o kitais atvejais tai bendras valandų skaičius, aprėpiantis ir pamokų laiką. Gali būti nustatytas savaitinis arba metinis valandų skaičius.

Bendrosios darbo valandos – tai pamokoms skirtos valandos, t. y. laikas, kurį mokytojai turi praleisti mokykloje, ir darbo laikas, skirtas pamokoms pasirengti bei mokinių darbams taisyti (pastaruosius darbus mokytojai gali atlikti ir ne mokykloje). Gali būti nustatytas kiekvienai veiklos rūšiai atskiras valandų skaičius arba bendrasis darbo laikas. Be to, gali būti apibrėžtas savaitinis arba metinis bendrųjų darbo valandų skaičius.

SAVAITINIS MOKYTOJAMS PRIVALOMŲ PAMOKŲ SKAIČIUS ĮVAIRIOSE ŠALYSE GEROKAI SKIRIASI

Daugumos šalių mokytojų darbo sutartyse nustatyta, kiek valandų jie privalo mokyti mokinius (žr. D4 pav.). Savaitinis pamokoms skirtų valandų skaičius (išskyrus numatytas pertraukas ir kitą laiką, kai nevyksta pamokos) įvairiose šalyse gerokai skiriasi. Tai gali būti 12 valandų arba net 36 valandos per savaitę. Skirtumai pačiose šalyse ir ugdymo lygmenyse gali būti susiję su nustatytu mažiausiu ir didžiausiu pamokų skaičiumi arba su mokomaisiais dalykais. Be to, Vokietijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Kipre, Liuksemburge, Maltoje, Portugalijoje, Rumunijoje ir Slovėnijoje mokytojų turimų pamokų

skaičius skiriasi, atsižvelgiant į jų darbo stažą: kai pedagogas atidirba nustatytą metų skaičių, jam sumažinamas pamokų skaičius (žr. D5b pav.).

Apskritai daugiausia savaitinių pamokų turi ikimokyklinio lygmens pedagogai; vėliau, pagrindiniame lygmenyje, pamokų laikas sumažėja vidutiniškai iki 20 valandų per savaitę, o viduriniame lygmenyje nesiekia 20 valandų. Tik Bulgarijoje, Danijoje ir Kroatijoje vidurinio ugdymo lygmens pedagogai turi daugiau pamokų negu pradinių klasių mokytojai. Latvijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) ir pradinių, ir vidurinių mokyklų mokytojai privalo mokyti tiek pat valandų.

Tik pamokoms skirtos valandos nustatytos vos kelių šalių mokytojų darbo sutartyse. Daugumoje Europos šalių taip pat nurodytas bendras darbo valandų skaičius per savaitę, atitinkantis kituose sektoriuose dirbančių darbuotojų darbo laiką. Visose šalyse tai 35–40 valandų, kaip nustatyta kolektyvinėse sutartyse arba kituose susitarimuose.

Maždaug trečdalyje Europos šalių taip pat apibrėžtas laikas, kurį mokytojai kiekvieną savaitę turi praleisti mokykloje. Paprastai šis laikas neviršija 30 valandų, išskyrus Portugaliją, Švediją, Jungtinę Karalystę (Angliją, Velsą ir Šiaurės Airiją) ir Norvegiją. Kipre tai taikoma tik pagrindiniam ir viduriniam ugdymo lygmenims, o Islandijoje – tik ikimokykliniam ugdymui.

Daugelyje šalių bendras darbo valandų skaičius ir laikas, kurį mokytojai turi praleisti mokykloje, yra labai panašus įvairiuose ugdymo lygmenyse.

D5a pav. Oficialiai apibrėžtas savaitinis visu etatu dirbančių ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo krūvis valandomis, 2011–2012 m.

D5a pav. Oficialiai apibrėžtas savaitinis visu etatu dirbančių ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo krūvis valandomis, 2011–2012 m.

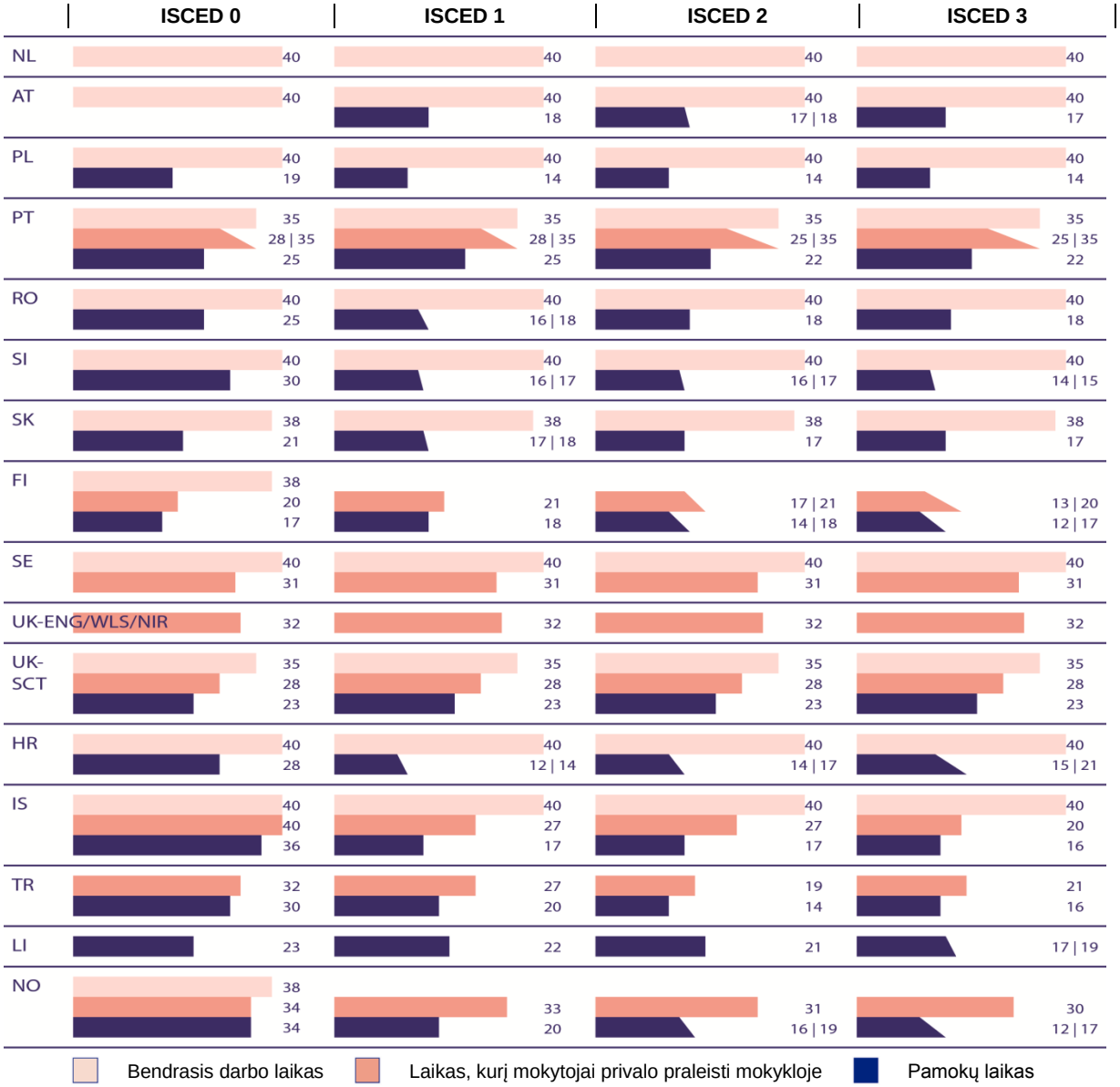

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Paveikslėlyje parodyta visu etatu dirbančių mokytojų, neturinčių kitų pareigų, pavyzdžiui, neatliekančių vadovavimo funkcijų, padėtis. Skirtumai šalių viduje nurodyti tais atvejais, kai jie susiję su specifiniais veiksniais, pavyzdžiui, su dėstomu dalyku arba mokytojo, kaip darbuotojo, statusu, arba kai jie parodo, kad mokyklos gali lanksčiai nustatyti kiekvieno mokytojo pamokų skaičių ar laiką, kurį jis privalo atidirbti mokykloje. Paveikslėlyje neparodyti atvejai, kai mokytojams, dar neįgijusiems reikiamos kvalifikacijos, arba ką tik pradėjusiems dirbti pedagogams, taikomas mažesnis darbo valandų skaičius; be to, neatsižvelgta į galimybę sumažinti darbo valandų skaičių dėl darbo stažo arba kai mokytojas atlieka kitas pareigas.

Paveikslėlyje pateikta informacija nurodyta tik valandomis per savaitę. Faktinis mokytojų darbo laikas gali skirtis, atsižvelgiant į metinį darbo dienų skaičių.

Oficialiai apibrėžtas darbo krūvis yra darbo laikas, nustatytas mokytojų darbo sutartyse, pareigybės aprašymuose ar kituose oficialiuose dokumentuose. Šį krūvį apibrėžia centrinės arba regioninės valdžios institucijos (šalyse, kuriose pastarosios yra aukščiausio lygmens institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą).

Pamokoms skirtų valandų skaičius per savaitę nurodo laiką, kurį mokytojai praleidžia su mokinių grupėmis, juos mokydami, vertindami ir imdamiesi kitos ugdymo veiklos klasėse ir kitur. Apskaičiuojant šią vertę, atimamas pertraukų

laikas arba laikas, praleistas su mokiniais, nesusijęs su mokomąja veikla. Šis skaičius gaunamas pamokų skaičių padauginus iš kiekvienos pamokos trukmės ir rezultatą padalijus iš 60. Kai lentelėje pateikti du skaičiai, jie parodo skirtumus, paaiškintus pastabose dėl konkrečių šalių.

Valandų, kurias mokytojas turi praleisti mokykloje, skaičius nurodo laiką, skirtą įvairioms mokytojo pareigoms atlikti mokykloje ar kitoje mokyklos vadovo nurodytoje vietoje, išskyrus pamokoms skirtą laiką.

Bendras darbo valandų skaičius per savaitę – tai pamokoms skirtos valandos, laikas, kurį mokytojai turi praleisti mokykloje, ir darbo laikas, skirtas pamokoms pasirengti bei mokinių darbams taisyti (pastaruosius darbus mokytojai gali atlikti ir ne mokykloje).

Šie apskaičiavimai taikomi šalims, kuriose dėl mokytojų statuso arba jų darbo sutartyse nenustatytas privalomų pamokų skaičius, laikas, kurį mokytojai turi praleisti mokykloje, ir (arba) bendrasis darbo laikas. Tais atvejais, kai mokytojų pareigos nustatomos kiekvienais metais, vidutinis savaitinis darbo valandų skaičius apskaičiuotas pagal dienų, privalomų dirbti mokykloje, skaičių ir (arba) bendrąjį darbo laiką (kai tai buvo įmanoma).

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija ir **Rumunija**: pamokoms skirtas laikas skiriasi, atsižvelgiant į ugdymo(si) etapus.
Bulgarija, Slovėnija, Kroatija ir **Norvegija:** įvairių mokomųjų dalykų mokytojams nustatytas pamokoms skirtas laikas skiriasi.
Estija: mokyklos vadovas darbo sutartyje kiekvienam mokytojui nustato konkretų pamokų skaičių.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: pateikti duomenys parodo bendrą padėtį šalyje, tačiau tarp autonominių regionų yra nedidelių skirtumų. Nuo 2012–2013 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojams nustatytas privalomas mažiausias 20 savaitinių pamokų skaičius.
Prancūzija: ISCED 3 lygmenyje pamokoms skirtas laikas skiriasi, atsižvelgiant į mokytojų statusą. Dauguma mokytojų yra atestuoti (pranc. *certifiés*) ir turi po 18 savaitinių pamokų.
Italija: laiką, praleistą mokykloje ir skirtą nepamokinei veiklai, galima tik iš dalies kiekybiškai įvertinti, nes jį sudaro mažiausias valandų skaičius per metus, skirtas oficialiai mokyklos veiklai, ir kiekybiškai neįvertinamas laikas, skirtas veiklai, kuri sutartyje nurodyta kaip naudinga mokymui.
Kipras: pamokoms skirtas laikas gali skirtis pagal mokyklos dydį.
Latvija: mokymo valandų skaičius ikimokykliniame ugdymo lygmenyje nustatomas mokyklos lygmeniu.
Lietuva: šalyje nustatytas didžiausias darbo valandų skaičius; darbo valandų skaičius gali būti skirtingas ir priklausyti nuo įvairių veiksnių, pavyzdžiui, skirtingų mokomųjų dalykų, skirtingų tipų mokytojų, mokyklos dydžio, laiko, kurį mokytojai turi praleisti mokykloje, ir taip toliau.
Vengrija: pamokoms skirtų valandų skaičius skiriasi, atsižvelgiant į pamokų trukmę, nustatytą mokyklų lygmeniu. Dažniausiai pamokos trunka 45 minutes.
Malta: pamokoms skirtų valandų skaičius skiriasi, atsižvelgiant į pamokų trukmę, nustatytą mokyklų lygmeniu.
Austrija: pamokoms skirtų valandų skaičius ISCED 2 lygmenyje skiriasi, atsižvelgiant į mokyklos tipą (yra akademinės vidurinės mokyklos (AHS) ir pagrindinės vidurinės mokyklos (HS)).
Lenkija: įstatymuose nustatyta, kad, be pamokoms skirto laiko ir bendrojo darbo laiko, ISCED 1 ir 2 lygmenų mokytojai privalo mokykloje praleisti 2 papildomas valandas, o ISCED 3 lygmens mokytojai – 1 papildomą valandą.
Portugalija: pradinio ugdymo lygmens antrajame cikle (2 klasės) pamokų skaičius ir reikalavimas tam tikrą laiką būti mokykloje yra tokie patys, kaip ir ISCED 2 lygmenyje. Reikalavimai, susiję su laiku, kurį mokytojai turi papildomai praleisti mokykloje, skiriasi; jie priklauso nuo mokyklos poreikių.
Suomija: ISCED 0 lygmuo: pedagogams, dirbantiems vaikų darželiuose, nustatytos bendrosios darbo valandos, o šio lygmens mokytojams, dirbantiems mokyklose, yra nustatytas pamokų skaičius ir taikomas reikalavimas – be pamokoms skirto laiko, dar tam tikrą laiką praleisti mokykloje. ISCED 2 ir 3 lygmenyse pamokų skaičius ir nustatytas laikas, kurį reikia praleisti mokykloje, įvairių mokomųjų dalykų mokytojams skiriasi.
Švedija: per darbdavių asociacijų ir profesinių sąjungų derybas susitariama dėl darbo valandų skaičiaus per metus. Nustatyta 40 valandų trukmės darbo savaitė, atsižvelgiant į tai, kad darbo diena vidutiniškai trunka 8 valandas.
Turkija: pateiktas skaičius rodo privalomas pamokoms skirtas valandas. Bendrosios darbo valandos nenustatytos.
Norvegija: pagrindinėje darbo sutartyje su ISCED 1–3 lygmenų mokytojais nenustatytas savaitinis darbo krūvis visu etatu dirbantiems mokytojams. Taigi yra skirtumų (susitarimų) vietos mastu. Nurodyti skaičiai yra apskaičiuoti vidurkiai.

MOKYTOJO KARJERAI ARTĖJANT PRIE PABAIGOS PAMOKŲ SKAIČIUS MAŽINAMAS NEDAUGELYJE ŠALIŲ

Darbo valandos gali priklausyti ir nuo mokytojo darbo stažo ar amžiaus. Tačiau ši praktika Europoje nėra itin paplitusi. Tik devyniose šalyse mokytojų darbo krūvis sumažinamas, atsižvelgiant į jų darbo stažą ir (arba) amžių. Pavyzdžiui, Vokietijos mokytojams, sulaukusiems tam tikro amžiaus, sumažinamas pamokų skaičius. Skirtingų žemių (vok. *Länder*) taisyklės skiriasi, tačiau daugeliu atvejų mokytojams, sulaukusiems penkiasdešimt penktojo gimtadienio, darbo laikas sutrumpinamas viena pamoka per savaitę, o nuo šešiasdešimtojo gimtadienio – dviem pamokomis per savaitę. Tačiau kai kuriose kitose žemėse pamokų skaičius sumažinamas tik nuo penkiasdešimt aštuntojo ar

šešiasdešimtojo gimtadienio arba išlieka toks pat iki pat pensijos. Panaši padėtis ir Portugalijoje: šioje šalyje pamokų skaičius laipsniškai mažinamas pedagogams sulaukus penkiasdešimtmečio. Likusiose šalyse pamokų skaičiaus sumažinimas yra susijęs su darbo stažu. Trumpinant darbo laiką, visada mažinamas pamokų skaičius.

D5b pav. Pamokų skaičiaus sumažinimas, atsižvelgiant į ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo stažą, 2011–2012 m.

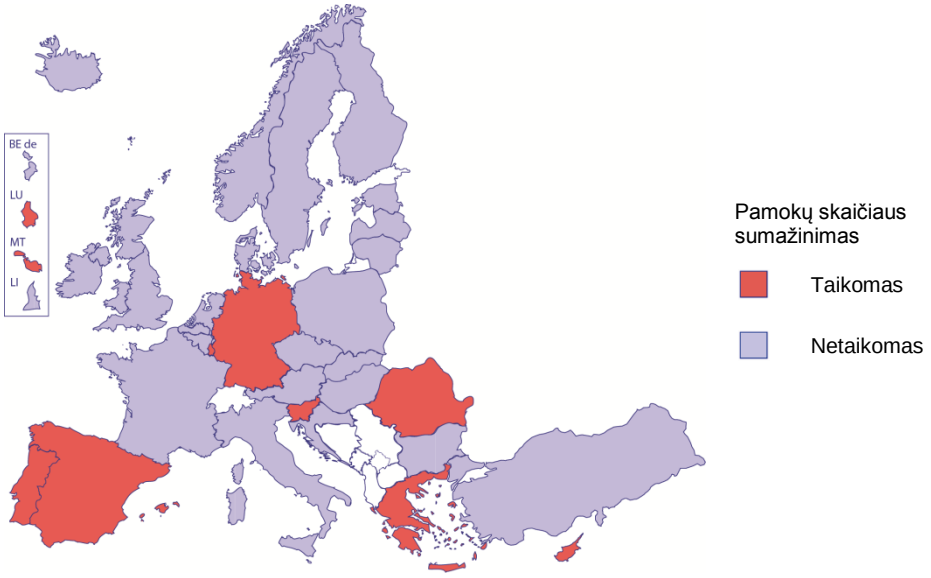

Šaltinis – „Eurydice“.

DAUGELYJE ŠALIŲ MINIMALUS ĮSTATYMUOSE NUSTATYTAS PRADINIO, PAGRINDINIO IR VIDURINIO UGDYMO LYGMENŲ MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESTIS YRA MAŽESNIS NEGU NACIONALINIS BVP, TENKANTIS VIENAM GYVENTOJUI

Norint palyginti finansines kompetentingųjų institucijų išlaidas, susijusias su mokytojų darbo užmokesčiu, dažniausiai naudojamas rodiklis yra mažiausio ir didžiausio įstatymuose nustatyto darbo užmokesčio santykis su bendruoju vidaus produktu (BVP), tenkančiu vienam gyventojui ir parodančiu šalies gyventojų gyvenimo lygį. Įstatymuose nustatytą mokytojų darbo užmokestį galima pavaizduoti atlyginimų skalėje, turinčioje keletą lygmenų ar padalų. Taigi mokytojų darbo užmokestis gali kilti nuo žemesnių prie aukštesnių padalų, ir tai susiję su įvairiais kriterijais: darbo stažu, nuopelnais, įgyta papildoma kvalifikacija ir taip toliau. Tačiau derėtų pabrėžti, kad į pagrindinį įstatymuose nustatytą darbo užmokestį neįtrauktos priemokos ir priedai, kai kuriose šalyse galintys sudaryti didelę mokytojų atlyginimo dalį.

Daugeliu atvejų minimalaus ir maksimalaus įstatymuose nustatyto metinio mokytojų darbo užmokesčio santykis su BVP, tenkančiu vienam gyventojui, yra toks pat pradiniame bei pagrindiniame lygmenyse ir santykinai didesnis viduriniame lygmenyje. Daugumos šalių minimalus pagrindinis pradinio, pagrindinio ir vidurinio lygmens mokytojų darbo užmokestis yra mažesnis negu BVP, tenkantis vienam gyventojui. Mažiausias santykis nustatytas Latvijoje, Lietuvoje, Rumunijoje ir Slovakijoje: minimalus pagrindinis mokytojų darbo užmokestis šiose šalyse nesiekia 50 proc. nacionalinio BVP, tenkančio vienam gyventojui.

Didžiausias santykis tarp minimalaus mokytojų darbo užmokesčio ir BVP, tenkančio vienam gyventojui, būdingas Vokietijai (141 proc.), Ispanijai (136 proc.), Portugalijai (133 proc.) ir Turkijai (150 proc.).

Minimalus įstatymuose nustatytas vidurinio ugdymo lygmens mokytojų darbo užmokestis daugelyje šalių sudaro beveik 90 proc. BVP, tenkančio vienam gyventojui. Šalims, kuriose nustatytas santykinai

mažas minimalus pradinio ugdymo mokytojų darbo užmokestis, taip pat būdingas mažiausias įstatymuose nustatytas vidurinio ugdymo lygmens pedagogų darbo užmokestis. Maksimalus įstatymuose nustatytas vidurinio ugdymo lygmens pedagogų darbo užmokestis apskritai yra didesnis negu pradinių klasių mokytojų. Didžiausias maksimalus įstatymuose nustatytas atlyginimas, palyginti su BVP, tenkančiu vienam gyventojui, būdingas Kiprui (282 proc.), Portugalijai (271 proc.) ir Vokietijai (211 proc.), tačiau, pavyzdžiui, Portugalijos mokytojai turi dirbti daugiau kaip 30 metų, kad galėtų gauti maksimalų darbo užmokestį (žr. D7 pav.). Ir priešingai, Čekijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Slovakijoje netgi maksimalus įstatymuose nustatytas darbo užmokestis visuose keturiuose lygmenyse yra mažesnis negu BVP, tenkantis vienam gyventojui.

Šalyse, kuriose per pastaruosius kelerius metus dėl biudžeto ir finansų krizės BVP sumažėjo, o įstatymuose nustatytas darbo užmokestis nepakito arba 2012 m. buvo nestipriai sumažintas, galime pastebėti teigiamą šio rodiklio pokytį, tačiau tikroji perkamoji šių šalių mokytojų galia ir toliau mažėjo.

D6 pav. Minimalaus ir maksimalaus įstatymuose nustatyto bendrojo metinio visu etatu dirbančių kvalifikuotų valstybinių mokyklų mokytojų darbo užmokesčio santykis su BVP (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

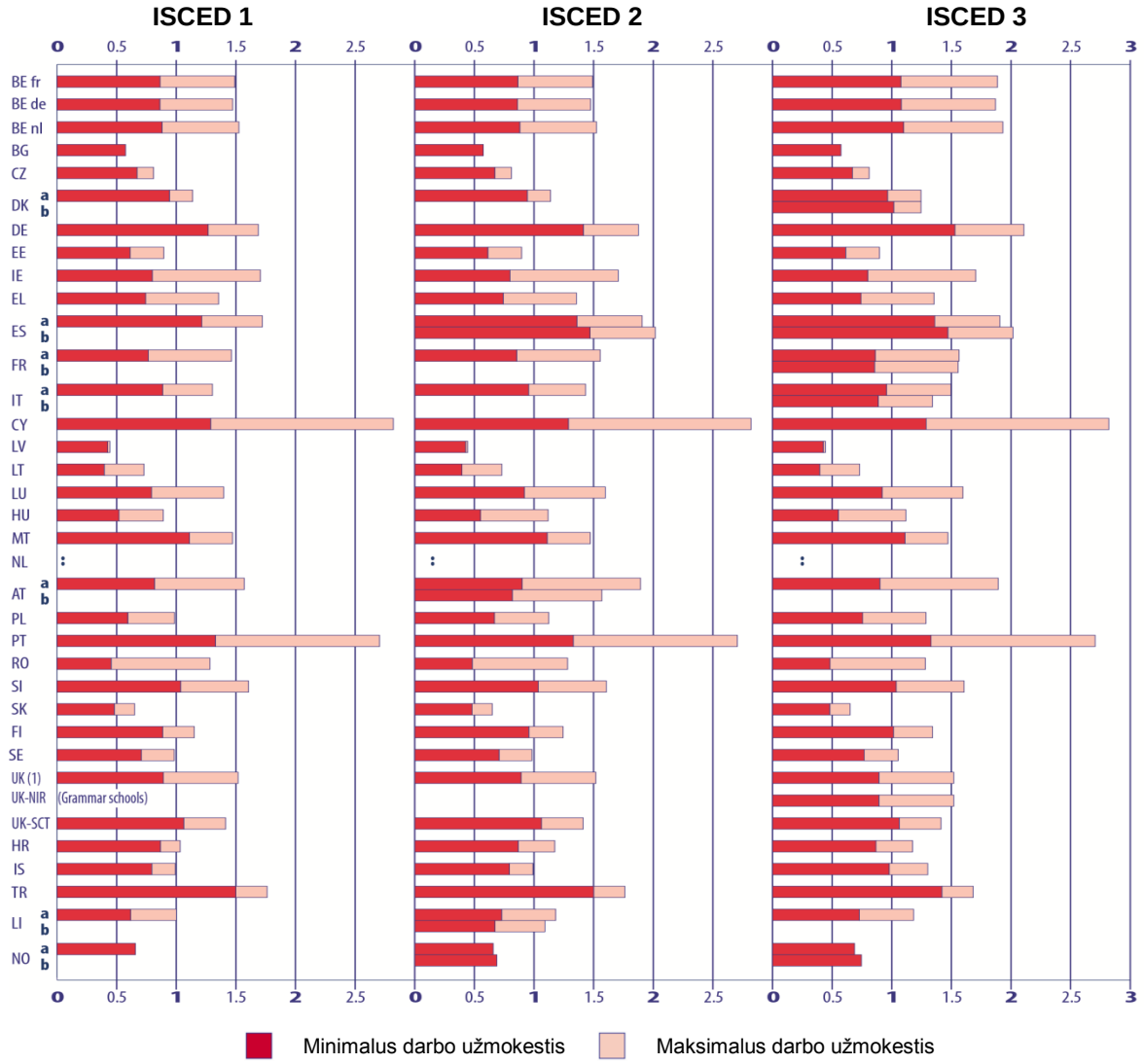

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimas

Bendrasis pagrindinis metinis įstatymuose nustatytas darbo užmokestis – tai suma, kurią darbdavys sumoka mokytojui per metus, įskaitant bendrąjį darbo užmokesčio padidinimą, vadinamąjį 13-ąjį atlyginimą ir atostogoms skirtas išmokas (kur taikoma), išskaičiavus darbdavio mokėtinas socialinio draudimo ir pensijų įmokas. Į šį darbo užmokestį neįtrauktos kitos su atlyginimu susijusios priemokos ar finansinės išmokos. **Minimalus darbo užmokestis** – tai bendrasis pagrindinis darbo užmokestis, kurį gauna tik pradedantys dirbti mokytojai šios pastraipos pradžioje nurodytomis aplinkybėmis. **Maksimalus darbo užmokestis** – tai bendrasis pagrindinis darbo užmokestis, kurį gauna mokytojai ir mokyklų vadovai artėjant pensijai arba išdirbę tam tikrą metų skaičių šios pastraipos pradžioje minėtomis aplinkybėmis. Į maksimalų darbo užmokestį įtraukti tik atlyginimo padidinimai, susiję su mokytojo darbo stažu ir (arba) amžiumi.

Schemoje nurodytos vertės gautos apskaičiavus santykį tarp minimalaus ir maksimalaus konkrečioje šalyje įstatymuose nustatyto bendrojo pagrindinio metinio darbo užmokesčio nacionaline valiuta ir BVP, tenkančio vienam gyventojui (esamomis kainomis nacionaline valiuta). BVP, tenkančio vienam gyventojui, vertė buvo apskaičiuota 2011 kalendoriniais metais (Bulgarijos, Lenkijos ir Rumunijos BVP, tenkančio vienam gyventojui, vertė buvo apskaičiuota 2010 m.). Nurodytas darbo užmokestis galiojo 2011–2012 mokslo metais arba 2011 kalendoriniais metais.

Duomenis nacionalinėmis valiutomis ir eurais, taip pat metus ir duomenis apie ugdymo lygmenis galima rasti nacionaliniuose duomenų lapuose, įtrauktuose į dokumentą „Mokytojų ir mokyklų vadovų darbo užmokestis ir priedai Europoje, 2011–2012 m.“, paskelbtą *http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/salaries.pdf.*

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija: apskaičiuojant vertes, atsižvelgta į nacionalinį BVP, tenkantį vienam gyventojui (o ne BVP, tenkantį vienam gyventojui kiekvienoje bendruomenėje).
Bulgarija: mokytojų statutuose nustatytas tik minimalus, o ne maksimalus pagrindinis darbo užmokestis. Nurodytos vertės taikomos tik naujokams mokytojams, dar neturintiems pedagoginio darbo patirties.
Čekija: ISCED 1–3 lygmenų mokytojams taikomas įstatymuose nustatytas darbo užmokestis, pagrįstas 11–12 darbo užmokesčio skalės vertėmis.
Danija: į ISCED 3 lygmens pedagogus įtraukti **a)** vidurinių bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir **b)** profesinių vidurinių mokyklų mokytojai.
Vokietija: pateikti 2010–2011 mokslo metų duomenys. Už pagrindinio darbo užmokesčio nustatymą yra atsakingos skirtingos žemės (vok. *Länder*). Atsižvelgiant į padėties sudėtingumą ir aplinkybių įvairovę, įstatymuose nustatyto darbo užmokesčio vertės buvo nustatytos apskaičiuojant duomenų, gautų iš įvairių žemių valstybės tarnautojų, vidutines svertines vertes; į šias vertes įtrauktos ir tam tikros išmokos.
Ispanija: bendrosios sumos atitinka vidutinį darbo užmokestį, mokamą valstybinio švietimo sektoriaus darbuotojams; šios vertės gautos apskaičiavus skirtinguose autonominiuose regionuose mokamo darbo užmokesčio vidutines svertines vertes. **a)** Duomenys, susiję su vadinamaisiais bendraisiais mokytojais, **b)** duomenys, susiję su ISCED 2–3 lygmens mokytojais (isp. *Catedráticos*).
Prancūzija: ISCED 1 lygmuo: nurodytas minimalus ir maksimalus darbo užmokestis – tai įstatymuose nustatytas mokyklų mokytojų (pranc. *Professeur des écoles*) atlyginimas, į kurį įtraukta ir būsto išmoka. ISCED 2 arba ISCED 3 lygmuo: nurodytas minimalus ir maksimalus darbo užmokestis – tai įstatymuose nustatytas diplomuotų mokytojų (pranc. *Professeur certifié*) atlyginimas, į kurį įtraukti priedai už auklėjimą ir papildomą mokymo laiką.
Italija: **a)** duomenys, susiję su mokytojais, įgijusiais *Laurea* / magistro laipsnį, **b)** duomenys, susiję su mokytojais, baigusiais neuniversitetines studijas.
Austrija: ISCED 2 lygmuo: **a)** duomenys apie akademinių vidurinių mokyklų (vok. *Allgemeinbildende Höhere Schule*) mokytojų darbo užmokestį, **b)** duomenys apie pagrindinių vidurinių mokyklų (vok. *Hauptschule*) mokytojų darbo užmokestį.
Suomija: maksimalaus darbo užmokesčio suma gali gerokai skirtis; ji priklauso nuo mokytojo darbo stažo ir individualaus darbo užmokesčio augimo. Pateikta informacija parodo apskaičiuotą maksimalų pagrindinį bendrąjį metinį darbo užmokestį.
Švedija: šalyje netaikoma darbo užmokesčio skalė. Darbo užmokestis priklauso nuo konkretaus mokytojo ir darbdavio susitarimo. Nurodytos minimalaus ir maksimalaus darbo užmokesčio vertės atitinka 10-ąjį ir 90-ąjį procentilius.
Lichtenšteinas: taikomas Šveicarijos BVP, tenkantis vienam gyventojui. ISCED 2 lygmuo: **a)** duomenys apie gimnazijų (vok. *Gymnasium*) mokytojų darbo užmokestį, **b)** duomenys apie kitų mokyklų (vok. *Oberschule / Realschule*) mokytojų darbo užmokestį.
Norvegija: ISCED 2 lygmuo: **a)** mokytojai, aukštojoje mokykloje studijavę ketverius metus, **b)** mokytojai, aukštojoje mokykloje studijavę penkerius metus. ISCED 3 lygmuo: **a)** mokytojai, aukštojoje mokykloje studijavę penkerius metus, **b)** mokytojai, aukštojoje mokykloje studijavę šešerius metus.

SANTYKINIS MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESČIO PADIDĖJIMAS KORELIUOJA SU METŲ, KURIUOS REIKIA IŠDIRBTI, NORINT GAUTI MAKSIMALŲ DARBO UŽMOKESTĮ, SKAIČIUMI

Maksimalaus ir minimalaus įstatymuose nustatyto bendrojo metinio darbo užmokesčio santykis parodo ilgalaikes mokytojų perspektyvas, tai yra nurodo, kokio darbo užmokesčio padidinimo gali pagrįstai tikėtis mokytojai per profesinę karjerą, atsižvelgdami vien į darbo stažą. Šis rodiklis parodo skirtumą tarp įstatymuose nustatyto minimalaus ir maksimalaus darbo užmokesčio ir metų skaičiaus, reikalingo maksimaliam darbo užmokesčiui gauti; taigi absoliučios mokytojų darbo užmokesčio vertės čia nelyginamos.

Įstatymuose nustatytas maksimalus mokytojų darbo užmokestis, išreikštas perkamosios galios standartu (PGS) (eurais), dažniausiai yra dvigubai didesnis už minimalų šios profesijos naujokų darbo užmokestį. Tačiau, pavyzdžiui, Čekijos, Danijos, Latvijos ir Turkijos pradinių klasių mokytojai gali tikėtis, kad per visą profesinę karjerą jų darbo užmokestis padidės tik 20 proc. O patyrusių Kipro, Vengrijos, Austrijos, Portugalijos ir Rumunijos vidurinio ugdymo lygmens mokytojų įstatymuose nustatytas maksimalus darbo užmokestis yra daugiau kaip dvigubai didesnis, palyginti su gautu profesinės karjeros pradžioje. Šis faktas, atsižvelgiant į tai, kaip dažnai didinamas darbo užmokestis, padeda paaiškinti, kodėl vienais karjeros etapais mokytojo profesija atrodo patrauklesnė negu kitais. Aišku, kad mokytojai, kurių darbo užmokestis per visus darbo metus gerokai išaugo, gali būti mažiau linkę atsisakyti savo profesijos negu tie, kurių darbo užmokestis nepadidėjo, palyginti su ankstyvaisiais karjeros metais. Tačiau nagrinėjant šį veiksnį būtina atsižvelgti į vidutinį metų skaičių, reikalingą maksimaliam įstatymuose nustatytam darbo užmokesčiui gauti.

D7 pav. Santykinio įstatymuose nustatyto pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo užmokesčio padidėjimo ir metų, reikalingų maksimaliam atlyginimui gauti, santykis, 2011–2012 m.

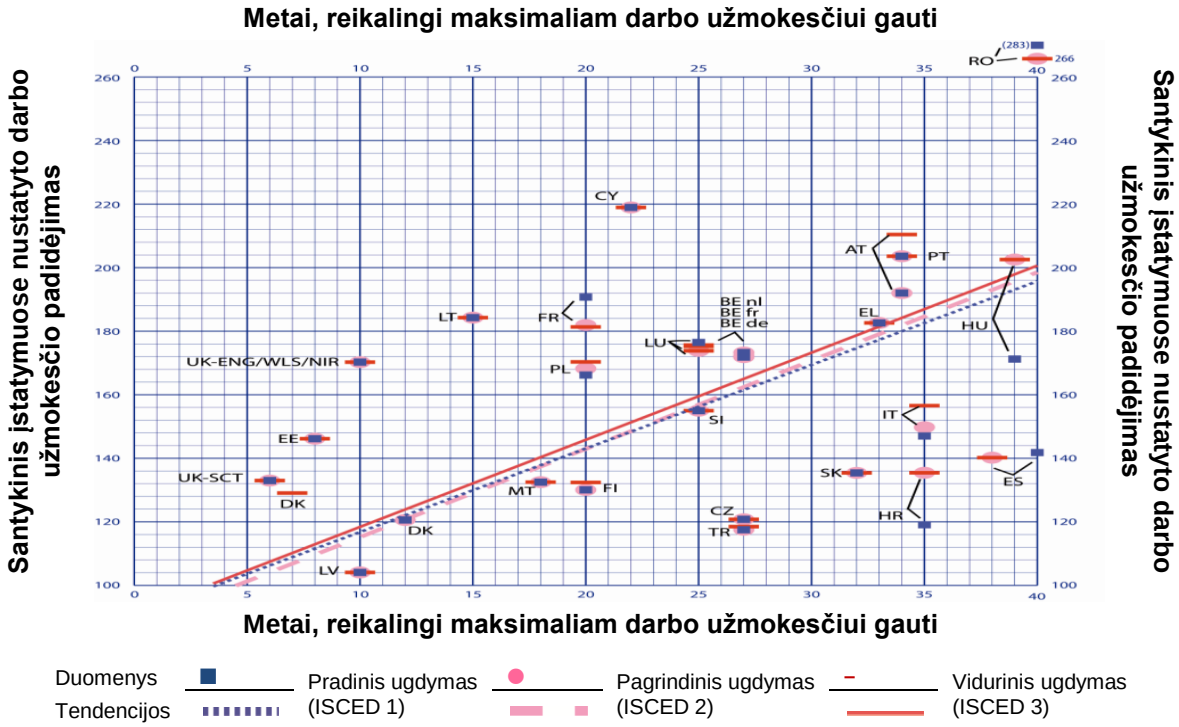

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Schemoje parodytas santykinis įstatymuose nustatyto darbo užmokesčio padidėjimas yra maksimalios bei minimalios verčių ir metų, reikalingų maksimaliam darbo užmokesčiui gauti, skirtumas. Paveikslėlyje parodytos tik tos šalys, kurių teisės aktuose nustatytas ir minimalus, ir maksimalus darbo užmokestis ir kurios pateikė duomenis apie metų, kuriuos privalo išdirbti mokytojas, norėdamas gauti maksimalų atlyginimą, skaičių. Tendenciją parodanti punktyrinė linija yra tiesinė regresija, gauta iš šių dviejų duomenų rinkinių.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Bulgarija: mokytojų statutuose nustatytas tik minimalus pagrindinis darbo užmokestis, o maksimalus nenustatytas.
Vokietija: už pagrindinio darbo užmokesčio nustatymą atsakingos skirtingos žemės (vok. *Länder*). Atsižvelgiant į padėties sudėtingumą ir aplinkybių įvairovę, negalima gauti duomenų apie vidutinį darbo metų, reikalingų maksimaliam įstatymuose nustatytam darbo užmokesčiui gauti, skaičių.
Vokietija, Airija, Lichtenšteinas ir **Norvegija**: nėra duomenų apie vidutinį darbo metų, reikalingų maksimaliam įstatymuose nustatytam darbo užmokesčiui gauti, skaičių.
Ispanija: bendros sumos atitinka vidutinį darbo užmokestį, mokamą valstybinio švietimo sektoriaus darbuotojams; šios vertės gautos apskaičiavus skirtinguose autonominiuose regionuose mokamo darbo užmokesčio vidutinę svertinę vertę. Nurodyti tik duomenys apie vadinamųjų bendrųjų mokytojų darbo užmokestį.
Prancūzija: ISCED 1 lygmuo: nurodytas minimalus ir maksimalus darbo užmokestis – tai įstatymuose nustatytas mokyklų mokytojų (pranc. *Professeur des écoles*) atlyginimas, į kurį įtraukta ir būsto išmoka. ISCED 2 arba ISCED 3 lygmuo: nurodytas minimalus ir maksimalus darbo užmokestis – tai įstatymuose nustatytas diplomuotų mokytojų (pranc. *Professeur certifié*) atlyginimas, į kurį įtraukti priedai už auklėjimą ir papildomą mokymo laiką.
Italija: šie duomenys susiję su mokytojais, įgijusiais *Laurea* / magistro laipsnį.
Nyderlandai: nėra duomenų.
Austrija: ISCED 2 lygmuo: duomenys apie pagrindinių vidurinių mokyklų (vok. *Hauptschule*) mokytojų darbo užmokestį.
Suomija: maksimalaus darbo užmokesčio suma gali gerokai skirtis; ji priklauso nuo mokytojo darbo stažo ir individualaus darbo užmokesčio augimo. Pateikta informacija parodo apskaičiuotą maksimalų pagrindinį bendrąjį metinį darbo užmokestį.
Švedija: šalyje netaikoma darbo užmokesčio skalė. Atskirų mokytojų darbo užmokestis priklauso nuo konkretaus mokytojo ir darbdavio susitarimo ir nėra tiesiogiai susijęs su mokytojo pedagoginio darbo stažu. Todėl šioje schemoje Švedija nepavaizduota.

Daugumos Europos šalių mokytojai turi išdirbti vidutiniškai 15–25 metus, kad galėtų gauti įstatymuose nustatytą maksimalų pagrindinį darbo užmokestį. Tačiau Ispanijoje, Italijoje, Vengrijoje, Austrijoje, Portugalijoje ir Rumunijoje mokytojai turi dirbti ne trumpiau kaip 34 metus, norėdami gauti maksimalų atlyginimą. Kita vertus, Danijoje, Estijoje ir Jungtinėje Karalystėje mokytojas, turintis 10 metų pedagoginio darbo patirtį, jau gali gauti didžiausią pagrindinį atlyginimą.

Visuose keturiuose ugdymo lygmenyse pastebima teigiama koreliacija tarp padidėjimo nuo minimalaus iki maksimalaus darbo užmokesčio ir metų, reikalingų maksimaliam darbo užmokesčiui gauti, skaičiaus. Glaudus šių rodiklių ryšys pastebimas Vengrijoje, Austrijoje, Portugalijoje ir Rumunijoje – šiose keturiose šalyse nustatytas didžiausias skirtumas tarp maksimalaus ir minimalaus darbo užmokesčio ir didžiausio metų, reikalingų maksimaliam darbo užmokesčiui gauti, skaičiaus. Ta pati koreliacija būdinga ir Danijai, Estijai, Latvijai bei Jungtinei Karalystei (Škotijai), kur mažiau kaip 13 metų pedagoginio darbo stažą turintys mokytojai jau gali gauti įstatymuose nustatytą maksimalų darbo užmokestį, kuris yra tik apie 30 proc. didesnis už minimalų.

Tačiau kelioms šalims ši tendencija visai nebūdinga. Pavyzdžiui, Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) įstatymuose nustatytas maksimalus darbo užmokestis yra 70–90 proc. didesnis už minimalų, ir mokytojai gali gauti didžiausią atlyginimą mokykloje išdirbę vos 10–15 metų. Ir priešingai, Čekijoje (po neseniai įgyvendintos reformos, kurios tikslas – padidinti minimalų darbo užmokestį), Ispanijoje, Italijoje, Slovakijoje ir Turkijoje maksimalus atlyginimas yra tik 50 proc. didesnis negu pradedančiųjų mokytojų, tačiau pedagogai šį maksimalų uždarbį gali gauti tik sukaupę 25–35 metų darbo patirtį. Pagaliau Prancūzijoje ir Kipre maksimalus patyrusių mokytojų darbo užmokestis yra dvigubai ar netgi dar daugiau didesnis, palyginti su naujokų, ir norint jį gauti reikalingas maždaug 20 metų darbo stažas.

DAUGELYJE ŠALIŲ PAGRINDINĮ MOKYTOJŲ DARBO UŽMOKESTĮ NUSTATO AUKŠČIAUSIO LYGMENS INSTITUCIJOS, REGLAMENTUOJANČIOS ŠVIETIMO VEIKLĄ

Dažniausiai būtent aukščiausio lygmens institucijos priima sprendimus dėl bendros viešųjų išlaidų sumos pagal kiekvieną išteklių kategoriją, skiriamą valstybinėms mokykloms, teikiančioms privalomojo mokyklinio ugdymo paslaugas. Tačiau kai kuriose šalyse valstybinės valdžios institucijos nusprendžia dėl bendros mokyklos biudžeto sumos, o sprendimai dėl konkrečių išlaidų kategorijų priimami mokyklų lygmeniu. Atsižvelgiant į pasirinktą išteklių paskirstymo būdą, pagal konkrečias kategorijas gali būti nustatoma bendra suma, paskirstoma visoms mokykloms, arba kiekvienai mokyklai individualiai gali būti taikoma formulė, parodanti bendrą reikiamų lėšų sumą[4].

Beveik visose Europos šalyse sprendimus dėl maksimalios pagrindinio mokytojų darbo užmokesčio sumos priima aukščiausio lygmens institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą. Vokietijoje už mokytojų darbo užmokesčio nustatymą yra atsakingos regioninės kiekvienos žemės vyriausybės, o Ispanijos valstybinių mokyklų mokytojų uždarbį iš dalies nustato centrinė valdžia (pagrindinį darbo užmokestį ir priedus, susijusius su mokytojų darbo stažu ir pedagogo profesija), o iš dalies – autonominiai regionai (jie nustato priedus, susijusius su ugdymo lygmeniu, kuriame dirba mokytojai, ir mokymusi darbo vietoje).

D8 pav. Kokiu lygmeniu priimami sprendimai dėl ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų, dirbančių valstybiniame sektoriuje, pagrindinio darbo užmokesčio nustatymo, 2011–2012 m.

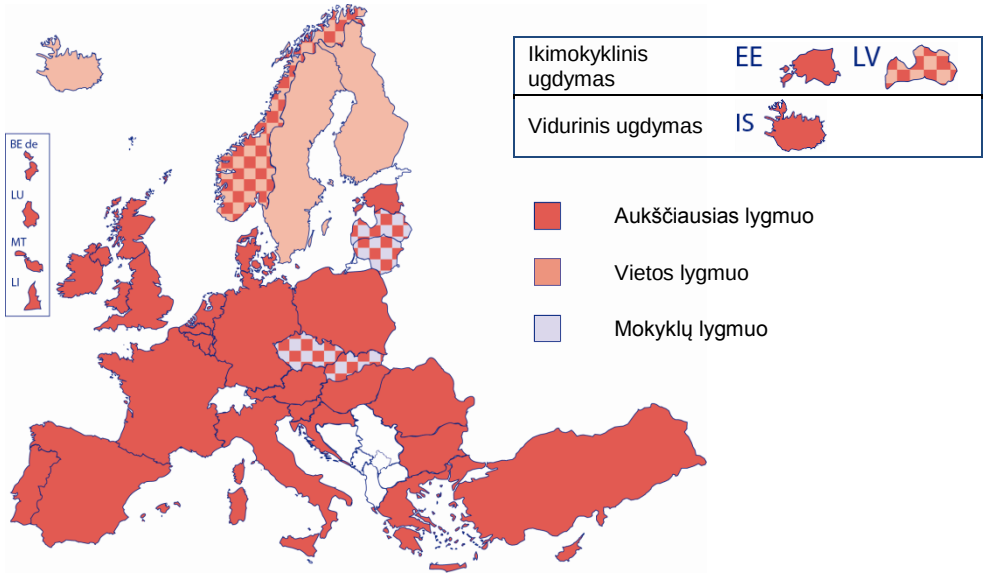

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Aukščiausio lygmens institucija, reglamentuojanti švietimo veiklą, daugelyje valstybių yra centrinė vyriausybė. Tačiau keturiose šalyse sprendimai priimami kitais lygmenimis, pavyzdžiui, Belgijoje juos priima bendruomenių vyriausybės, Vokietijoje – žemių (vok. *Länder*) vyriausybės, Ispanijoje – šalies vyriausybė ir autonominių regionų valdžia, o Jungtinėje Karalystėje – Anglijos, Velso, Šiaurės Airijos ir Škotijos švietimo ministerijos.

Suomijoje, Švedijoje ir Norvegijoje dėl pagrindinio mokytojų darbo užmokesčio nusprendžiama per institucijų, reglamentuojančių švietimo veiklą, ir profesinių sąjungų derybas, taigi šiose šalyse nėra

[4] Žr. EACEA/„Eurydice“, 2012b. *Duomenys apie švietimą Europoje 2012*, D8 pav.

įstatymuose nustatyto darbo užmokesčio. Dėl Suomijos mokytojų darbo užmokesčio susitariama nacionaliniu mastu, rengiant kolektyvines sutartis valstybinio ir savivaldybių švietimo sektoriaus tarnautojams. Švietimo darbuotojų profesinių sąjungų ir vietos valdžios institucijų derybos dėl kolektyvinių sutarčių vyksta kas 1–3 metus. Norvegijoje dėl minimalaus mokytojų darbo užmokesčio deramasi centriniu lygmeniu, tačiau savivaldybės per tiesiogines derybas gali pačios padidinti minimalų mokytojų darbo užmokestį. Pagaliau Švedijos mokyklų pedagogų darbo užmokestis priklauso nuo jų veiklos rezultatų – per centrinio ar vietos lygmens derybas nustatomos tik bendrosios atlyginimo ribos, kuriomis remiantis individualiai deramasi dėl konkretaus uždarbio.

Čekijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Slovakijoje aukščiausio lygmens institucijos patvirtina nacionalinę valstybės tarnautojų darbo užmokesčio skalę, o tada mokyklų vadovai nusprendžia dėl mokytojų atlyginimo, atsižvelgdami į konkrečių mokytojų darbo užmokesčio kategoriją, mėnesinį darbo užmokesčio tarifą ir darbo krūvį. Daugeliu atvejų apie mokyklos lygmeniu priimtus sprendimus turi būti pranešta švietimo įstaigos steigėjui (paprastai tai savivaldybė arba švietimo ministerija). Panaši padėtis vyrauja ir Estijoje: centrinės vyriausybės, vietos valdžios institucijų ir įgaliotieji įregistruotų mokytojų profesinių sąjungų atstovai susitaria dėl minimalaus savivaldybės mokytojų darbo užmokesčio tarifo, remdamiesi profesinėmis kategorijomis, tačiau jeigu susitarti nepavyksta, minimalų darbo užmokesčio tarifą gali nustatyti pati vyriausybė.

FAKTINIS MOKYTOJŲ ATLYGINIMAS YRA ARTIMAS MAKSIMALIAM ĮSTATYMUOSE NUSTATYTAM DARBO UŽMOKESČIUI

Įstatymuose nustatytas darbo užmokestis tik apytiksliai nurodo, kokį atlyginimą mokytojai iš tiesų gauna už savo darbą. Skirtingose Europos švietimo sistemose pedagogams skiriamos įvairios papildomos priemokos ir kitos finansinės išmokos (visą informaciją apie šalis, dėl biudžeto apribojimų sumažinusias arba įšaldžiusias mokytojų darbo užmokestį, galima rasti neseniai išleistoje ataskaitoje apie krizės poveikį)[5].

Iš daugelio nagrinėtų valstybių buvo galima gauti tik informaciją apie vidutinį faktinį visų mokytojų darbo užmokestį, todėl nebuvo galimybės palyginti skirtinguose ugdymo lygmenyse dirbančių mokytojų padėties. Tačiau net ir šie duomenys suteikia gana tikslią informaciją apie pedagogų uždarbį. Tais atvejais, kai yra duomenų apie skirtingus ugdymo lygmenis, galima pastebėti, kad faktinis pradinio ir pagrindinio ugdymo mokytojų darbo užmokestis yra mažesnis negu vidurinio ugdymo pedagogų, nors visų mokytojų atlyginimai paklūsta tai pačiai tendencijai ir priklauso tai pačiai įstatymuose nustatytai darbo užmokesčio skalei.

Didžiausias faktinis vidurinio ugdymo (arba visų lygmenų kartu paėmus) mokytojų darbo užmokestis būdingas Liuksemburgui (PGS, 86 745 eurai per metus), Danijoje (PGS, 56 336 eurai per metus) ir Austrijoje (PGS, 52 308 eurai per metus).

Analizuojant pastebėta bendra tendencija, kad faktinis daugelio duomenis pateikusių šalių mokytojų atlyginimas yra artimas maksimaliam įstatymuose nustatytam darbo užmokesčiui. Viena vertus, šią tendenciją galima paaiškinti tuo, kad santykinai didelė mokytojų dalis priklauso vyresnio amžiaus grupėms. Faktinis Čekijos, Danijos, Latvijos, Lietuvos, Lenkijos, Slovakijos, Suomijos ir Jungtinės Karalystės (Anglijos ir Velso) mokytojų atlyginimas yra netgi didesnis negu maksimalus įstatymuose nustatytas darbo užmokestis – taip daugiausia yra dėl papildomų priemokų, kurias gali gauti mokyklų pedagogai. Kita vertus, faktinis Italijos, Liuksemburgo ir Portugalijos mokytojų uždarbis beveik siekia darbo užmokesčio skalės vidurį. Šią padėtį iš dalies galima paaiškinti tuo, kad norėdami gauti maksimalų darbo užmokestį šių šalių mokytojai turi įgyti santykinai didelę pedagoginio darbo patirtį (25–34 metų patirtį), o Liuksemburge ir Portugalijoje beveik 50 proc. mokytojų dar neturi 40 metų. Tačiau tai netaikytina Italijai, kurioje dauguma mokytojų yra vyresni kaip 50-ies metų (žr. D13 pav.).

Paaiškinimas (D9 pav.)

Vidutinis faktinis bendrasis metinis darbo užmokestis yra bendrasis metinis atlyginimas, kurį gauna visi mokytojai (mokyklų vadovai), įskaitant bendrąjį pagrindinį įstatymuose nustatytą darbo užmokestį ir visus priedus, priemokas ar finansines išmokas, padalytas iš viso konkretaus lygmens mokytojų skaičiaus. Keliose šalyse kartu buvo paimti du ar daugiau ugdymo lygmenų arba sujungtos skirtingos kategorijos, tačiau paveikslėlyje parodytas atskirai kiekvieno ugdymo lygmens vidutinis darbo užmokestis.

Duomenys paimti iš naujausių nacionalinių administracinių registrų, statistinių duomenų bazių, tipinių grupių tyrimų arba kitų reprezentatyvių šaltinių. Atskirų valstybių duomenų pateikimo metus ir informaciją apie ugdymo lygmenis galima rasti nacionaliniuose duomenų lapuose, įtrauktuose į dokumentą „Mokytojų ir mokyklų vadovų darbo užmokestis ir priedai Europoje, 2011–2012 m.“, paskelbtą *http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/salaries.pdf.*

Visi duomenys apie darbo užmokestį yra išreikšti **perkamosios galios standartu (PGS)**. PGS yra bendras pasirinktas dirbtinis valiutos vienetas, naudojamas Europos Sąjungoje išreikšti suvestinių ekonominių rodiklių apimtį, siekiant erdvinius palyginimus atlikti taip, kad būtų pašalinti valstybių narių kainų lygio skirtumai. Suvestiniai ekonominiai rodikliai, išreikšti PGS, yra gaunami jų pradinę vertę, išreikštą nacionaliniais valiutos vienetais, padalijus iš atitinkamo PGS. Taigi PGS visose šalyse atitinka tą patį prekių ir paslaugų rinkinį, tačiau kiekvienoje šalyje, atsižvelgiant į kainų lygį, reikia skirtingo nacionalinės valiutos skaičiaus, kad būtų galima nupirkti šį prekių ir paslaugų rinkinį.

[5] Žr. EACEA / „Eurydice“, 2013 m. *Švietimo finansavimas Europoje 2000–2012 m.: ekonominės krizės poveikis.*

D9 pav. Minimalus ir maksimalus bendrasis metinis įstatymuose nustatytas visu etatu dirbančių kvalifikuotų valstybinių mokyklų (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų darbo užmokestis ir vidutinis faktinis bendrasis metinis darbo užmokestis, PGS, eurais, 2011–2012 m.

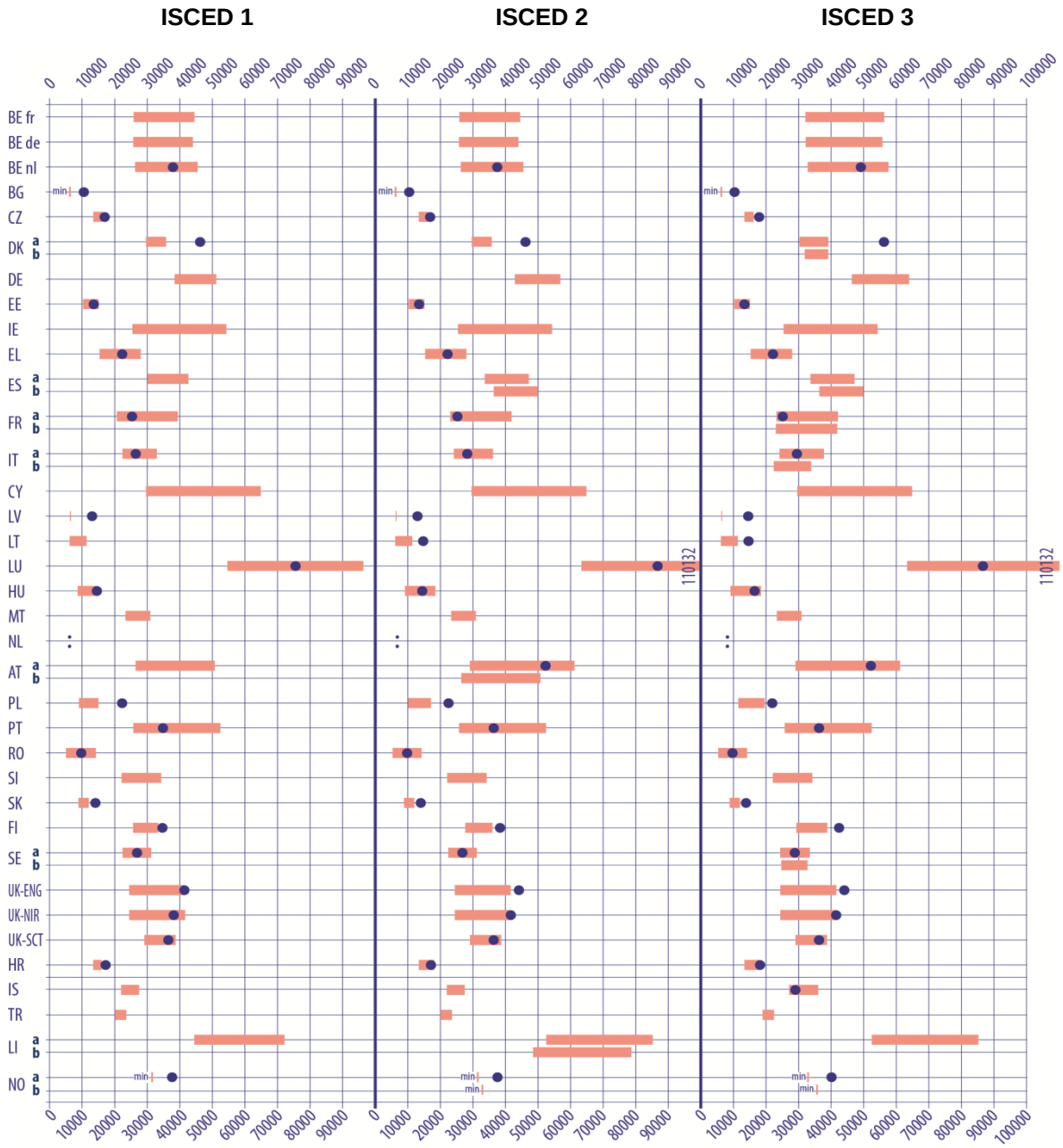

Įstatymuose nustatytas minimalus (min.) ir maksimalus darbo užmokestis ● Vidutinis faktinis darbo užmokestis

Šaltinis – „Eurydice“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Žr. D6 ir D7 pav.

Bulgarija, Danija, Estija, Graikija, Prancūzija ir **Jungtinė Karalystė (SCT)**: apskaičiuotas visų mokytojų vidutinis faktinis bendrasis metinis darbo užmokestis, neskirstant pagal ugdymo lygmenis.

Ispanija: **a)** duomenys apie vadinamuosius bendruosius mokytojus, **b)** ISCED 2–3 lygmenys: duomenys apie *Catedráticos* mokytojus.

Austrija: nurodytas tik akademinių vidurinių mokyklų mokytojų vidutinis faktinis darbo užmokestis. Įtraukti ir mokyklų vadovai.

Portugalija: pradinio ugdymo mokytojų darbo užmokesčio vertė atitinka vidutinį faktinį bendrąjį pirmojo ciklo mokytojų atlyginimą. Antrojo ciklo mokytojų darbo užmokesčio vertė yra vienoda ir pagrindiniame, ir viduriniame lygmenyse.
Slovakija: duomenys apie vidutinį faktinį darbo užmokestį aprėpia ir mokytojų, ir mokyklų vadovų atlyginimus.
Jungtinė Karalystė (WLS): nėra duomenų.

TIK PUSĖJE ŠALIŲ MOKYTOJAMS MOKAMOS PRIEMOKOS UŽ PROFESINĖS KVALIFIKACIJOS TOBULINIMĄ ARBA MEISTRIŠKĄ MOKYMĄ

Pagrindinis mokytojų darbo užmokestis daugiausia priklauso nuo jų profesinės patirties ir darbo stažo. Tačiau prie pagrindinio pedagogų darbo užmokesčio gali būti pridedamos įvairios priemokos, sudarančios didelę faktinio jų atlyginimo dalį. Šios priemokos gali būti skiriamos, pavyzdžiui, už papildomą mokytojų kvalifikaciją, nustatytą įvertinus jų darbą ir mokinių egzaminų rezultatus, už mokymą sudėtingomis aplinkybėmis arba darbą su specialiųjų poreikių mokiniais, taip pat už viršvalandžius, dėstymą atokiuose regionuose arba geografinėse srityse, kuriose brangu gyventi. (Visą informaciją apie šalis, dėl biudžeto apribojimų sumažinusias arba įšaldžiusias papildomas priemokas, galima rasti neseniai išleistoje ataskaitoje apie krizės poveikį)[6].

Trečdalyje šalių mokytojams skiriami įvairūs priedai, aprėpiantys visas arba beveik visas šioje ataskaitoje išnagrinėtas papildomas išmokas. Priešingame spektro gale būtų Belgijos, Kipro, Portugalijos ir Jungtinės Karalystės (Škotijos) švietimo sistemos, kuriose taikomos tik vienos ar dviejų rūšių priemokos.

Daugumoje švietimo sistemų skiriamos priemokos už oficialią kvalifikaciją, jeigu ji aukštesnė negu reikalinga, norint būti kvalifikuotu mokytoju (pavyzdžiui, priedai skiriami pedagogams, kuriems suteiktas magistro laipsnis, mokslininko diplomas arba mokslų daktaro laipsnis). Paprastai priemokų rūšį ir dydį nustato centrinės valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą. Tačiau kai kuriose šalyse šios priemokos nustatomos vietiniais susitarimais. Dažniausiai mokytojų darbo užmokestis padidinamas fiksuota 300–1 500 eurų suma, atsižvelgiant į papildomą kvalifikaciją. Didžiausios šios rūšies priemokos būdingos Airijai: šios šalies mokytojai, turintys papildomą kvalifikaciją, gali gauti iki 6 140 eurų už daktaro laipsnį ir 1 236 eurus už aukštojo mokslo baigimo diplomą su pagyrimu; didžiausia leistina priemoka siekia 7 376 eurus per metus. Belgijos (prancūziškai ir vokiškai kalbančių bendruomenių) pradinio ir pagrindinio ugdymo mokytojai, baigę konkrečią magistro studijų programą, gauna darbo užmokestį, siekiantį vidurinio ugdymo mokytojų, kuriems ši kvalifikacija yra privaloma, atlyginimą (žr. A2 pav.). Turkijoje magistro laipsnį turintys mokytojai pakyla per vieną darbo užmokesčio skalės lygmenį, o pedagogai mokslų daktarai – per du lygmenis.

Tęstinė profesinė raida (TPR) laikoma profesine mokytojų pareiga 28 Europos šalyse arba regionuose (žr. C1 pav.). Be to, Bulgarijoje, Ispanijoje, Lietuvoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje ir Slovakijoje dalyvavimas TPR veikloje yra išankstinė sąlyga, norint siekti karjeros ir gauti didesnį darbo užmokestį. Tačiau tik dešimties valstybių mokytojams skiriamos finansinės priemokos už aukštesnės TPR kvalifikacijos įgijimą, o dėl metodų, taikomų priemokoms nustatyti, daugiausia nusprendžiama vietos arba mokyklos lygmeniu.

Pusėje šalių už aukštą mokytojų darbo kokybę arba vertingą darbą taip pat gali būti atlyginama mokant papildomus priedus. Šie priedai skiriami įvertinus mokytojų darbą arba remiantis jų mokinių egzaminų rezultatais. Čekijoje arba Latvijoje šis priedas sudaro 5,2–7 proc. įstatymuose nustatyto darbo užmokesčio. Lenkijos mokyklų vadovai, tai suderinę su vietos valdžios institucijomis, už gerus mokymo rezultatus ir pedagoginius pasiekimus, veiksmingų mokymo naujovių diegimą, indėlį į bendrą ugdomąją veiklą ar ypač veiksmingą užduočių ir pareigų atlikimą mokytojams gali skirti specialią „motyvacijos iniciatyvą“. Pagaliau Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) kiekvienoje mokykloje atliekamas pedagogų veiklos įvertinimas ir, jeigu jo rezultatai yra patenkinami, mokytojų atlyginimas gali pakilti ir pasiekti aukštesnę darbo užmokesčio skalės padalą. Jeigu mokytojo

[6] Žr. EACEA / „Eurydice“, 2013 m. *Švietimo finansavimas Europoje 2000–2012 m.: ekonominės krizės poveikis.*

veikla išskirtinė, jo darbo užmokestis gali pakilti net per dvi padalas. Turkijos valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, atlieka panašų veiklos rezultatų įvertinimą ir, jeigu mokytojo darbas šešis kartus iš eilės įvertinamas gerais balais, jo atlyginimas pasiekia aukštesnę darbo užmokesčio skalės padalą.

Maždaug dviejuose trečdaliuose valstybių mokytojams, besirūpinantiems mokymosi sunkumų arba specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais, besimokančiais įprastose klasėse, taip pat skiriamos finansinės išmokos. Dažniausiai šie priedai skiriami mokytojams, dirbantiems su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, tačiau kartais atsižvelgiama ir į kitus kriterijus, pavyzdžiui, jeigu pedagogas moko kalbos sutrikimų turinčius vaikus, mokinius, kuriems itin sunkiai sekasi mokytis, arba jeigu jo klasėje mokosi skirtingo amžiaus mokiniai. Kai kuriose šalyse, kaip antai Graikijoje ir Vengrijoje, skiriami specialūs priedai, jeigu mokytojai dirba mokyklose, įsikūrusiose religinių arba etninių mažumų gyvenamose teritorijose. Švedijoje, individualiai derantis dėl mokytojo darbo užmokesčio, gali būti atsižvelgiama į tai, kad jis moko mokymosi sunkumų arba specialiųjų poreikių turinčius vaikus.

Daugelyje valstybių už dalyvavimą popamokinėje veikloje atlyginama kaip už viršvalandžius, tačiau kitose šalyse už šį darbą mokami specialūs priedai. Pavyzdžiui, Slovėnijos pradinio ir pagrindinio ugdymo mokytojams už 6 pamokas, vykstančias lauke, mokama iki 20 proc. darbo užmokesčio dydžio priemoka. Be to, už seminarus, sporto būrelius ir kitą popamokinę veiklą visų privalomojo ugdymo lygmenų mokytojams mokamos priemokos, siekiančios 11,94 euro už valandą.

Beveik visose Europos šalyse mokytojams skiriamos finansinės išmokos, kai jie imasi papildomų pareigų. Ši veikla gali aprėpti mokinių priežiūrą po pamokų, dalyvavimą mokyklos valdymo veikloje, pagalbą kitiems mokytojams, mokyklos padalinio vadovo darbą, dalyvavimą atrankos arba egzaminų komitetuose, nacionalinių ar tarptautinių organizacijų veikloje, mokomosios medžiagos rengimą ir taip toliau. Priemokos už papildomas pareigas gali būti skiriamos centriniu lygmeniu (jeigu tai tam tikra reglamentuojama veikla) arba mokyklos lygmeniu (už konkrečias užduotis, priklausančias mokyklos vadovybės kompetencijai).

Be to, kone visų Europos šalių mokytojai, išskyrus Kipro, Latvijos, Lietuvos, Maltos, Rumunijos ir Jungtinės Karalystės (Škotijos), gauna papildomas išmokas už viršvalandžius, tai yra tada, kai faktinis jų darbo laikas viršija darbo valandų skaičių, nustatytą darbo sutartyje arba paslaugų teikimo sąlygose. Sprendimus dėl šios rūšies priemokų skyrimo dažniausiai priima mokyklos vadovybė. Daugeliu atvejų centriniu lygmeniu yra nustatomas valandinis tarifas už darbą viršvalandžiais, siekiantis 130–200 proc. valandinio darbo užmokesčio tarifo arba vidutinio valandinio uždarbio, mokamo už pamokas, o mokyklos vadovybė registruoja, kiek viršvalandžių dirbo konkretus mokytojas. Tačiau užmokestis už viršvalandžius dažnai yra apribotas tam tikra procentine pagrindinio darbo užmokesčio dalimi.

D10 pav. Darbo užmokesčio priedai bei papildomos priemokos mokytojams, dirbantiems valstybinėse mokyklose (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), ir sprendimų priėmimo lygmenys, 2011–2012 m.

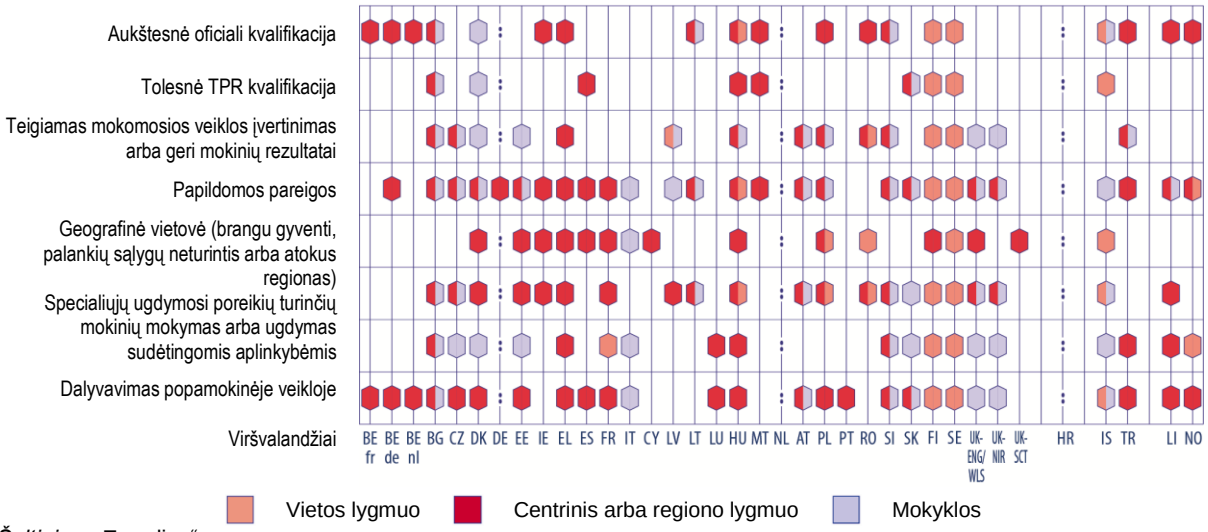

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Aukštesnė oficiali kvalifikacija: kiekviena tolesnė antrosios pakopos kvalifikacija, įgyjama jau turint minimalią kvalifikaciją, reikalingą konkretaus ugdymo lygmens mokytojui (pavyzdžiui, magistro ar daktaro laipsnis ir taip toliau.)
Tolesnė TPR kvalifikacija: oficiali ir neoficiali tęstinės profesinės raidos (TR) veikla; ji gali aprėpti, pavyzdžiui, su mokomuoju dalyku susijusius ir pedagogikos mokymus, informacinių ir ryšių technologijų (IRT) taikymą mokymo tikslais, naujos mokomosios medžiagos rengimą ir panašiai. Tam tikrais atvejais ši veikla gali suteikti mokytojui papildomą kvalifikaciją.
Teigiamas mokomosios veiklos įvertinimas arba geri mokinių rezultatai: gali būti atliekamas dviejų rūšių vertinimas: gali būti vertinami mokytojo nuopelnai ir mokymo kokybė arba jo mokinių rezultatai, gauti per įvairius egzaminus.
Papildomos pareigos: visa veikla, kurios gali imtis mokytojai arba mokyklų vadovai, nenustatyta jų darbo sutartyse. Ši veikla gali aprėpti mokinių priežiūrą po pamokų, dalyvavimą mokyklos valdymo veikloje, pagalbą kitiems mokytojams, mokyklos padalinio vadovo darbą, dalyvavimą atrankos arba egzaminų komitetuose, nacionalinių ar tarptautinių organizacijų veikloje, mokomosios medžiagos organizavimą ir taip toliau.
Geografinė vietovė (brangu gyventi, palankių sąlygų neturintis arba atokus regionas): šiomis iniciatyvomis mokytojai skatinami įsidarbinti atokiose ar kaimo vietovėse arba palankių socialinių sąlygų neturinčiuose rajonuose. Šiai grupei taip pat priskirtinos priemokos už darbą tokiuose regionuose, kaip, pavyzdžiui, valstybių sostinėse, kuriose pragyvenimo išlaidos yra didesnės už vidutines.
Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių mokymas arba ugdymas sudėtingomis aplinkybėmis: į šią grupę įtraukta visa veikla, susijusi su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, mokomų įprastose klasėse, mokymu, taip pat su mokinių, turinčių mokymosi sunkumų, kalbos sutrikimų ar kilusių iš imigrantų šeimų, ugdymu ir taip toliau. Kalbant apie mokyklų vadovus, ši veikla gali aprėpti užduotis, susijusias su specifinių mokinių grupių koordinavimu ir pagalba jiems.
Dalyvavimas popamokinėje veikloje: ši veikla gali aprėpti sportą, ne mokykloje vykstančius seminarus, apsilankymus muziejuose, teatruose, vasaros mokyklėles ir taip toliau.
Viršvalandžiai: tai laikas, kurį mokytojai praleidžia darbe ir kuris viršija darbo valandų skaičių, nustatytą darbo sutartyje ar paslaugų teikimo sąlygose.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE fr): priemokos už viršvalandžius taikomos tik mokytojams, dalyvaujantiems socialinės pažangos kursuose.
Nyderlandai: 2009–2010 m. duomenys.

Pusėje šalių yra skiriamos finansinės priemokos, susijusios su mokyklos, kurioje dirba mokytojai, geografine vietove. Šiomis priemokomis paprastai siekiama paskatinti mokytojus įsidarbinti atokiose ar kaimo vietovėse arba palankių socialinių sąlygų neturinčiuose regionuose. Šių priemokų dydis nustatomas centriniu lygmeniu. Be to, papildomos išmokos gali būti mokamos ir už darbą kai kuriuose kituose regionuose, kaip antai valstybių sostinėse, kuriuose pragyvenimo išlaidos yra didesnės už vidutines. Kriterijai, kuriais remiantis nustatoma teisė gauti šias priemokas, įvairiose šalyse gerokai skiriasi. Jie gali būti geografinio pobūdžio (pavyzdžiui, darbas atokiuose ar izoliuotuose regionuose) –

šis kriterijus taikomas Danijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Kipre, Lenkijoje, Rumunijoje, Suomijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje). Gali būti taikomi ir ekonominiai kriterijai (labai brangu gyventi) – taip yra Danijoje, Prancūzijoje, Suomijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje), arba socialiniai kriterijai (darbas teritorijose, kuriose vyrauja reikšminga socialinė atskirtis, didelės rizikos zonose ir rajonuose, kuriuose gyvena daug mokinių, kilusių iš etninių arba kalbinių mažumų) – taikoma Graikijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Vengrijoje.

PRADINIO, PAGRINDINIO IR VIDURINIO UGDYMO MOKYTOJAI VIDUTINIŠKAI SUDARO 2 PROC. AKTYVIŲ GYVENTOJŲ

2010 metais pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojai sudarė 2,1 proc. visų Europos Sąjungos valstybių narių aktyvių gyventojų, ir tai iš viso yra apie 5 mln. mokytojų.

Procentinė mokytojų dalis atskirose šalyse gerokai skiriasi. Šalys, kuriose mažiausia mokytojų dalis tarp aktyvių gyventojų, – Vokietija (1,6 proc.), Estija (1,6 proc.) ir Bulgarija (1,7 proc.), o didžiausia mokytojų dalis tarp aktyvių gyventojų yra Liuksemburge (3,6 proc.), Lietuvoje (3,5 proc.) ir Belgijoje (3,5 proc.).

D11 pav. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų procentinė dalis tarp visų aktyvių gyventojų, valstybinis ir privatusis sektoriai, 2010 m.

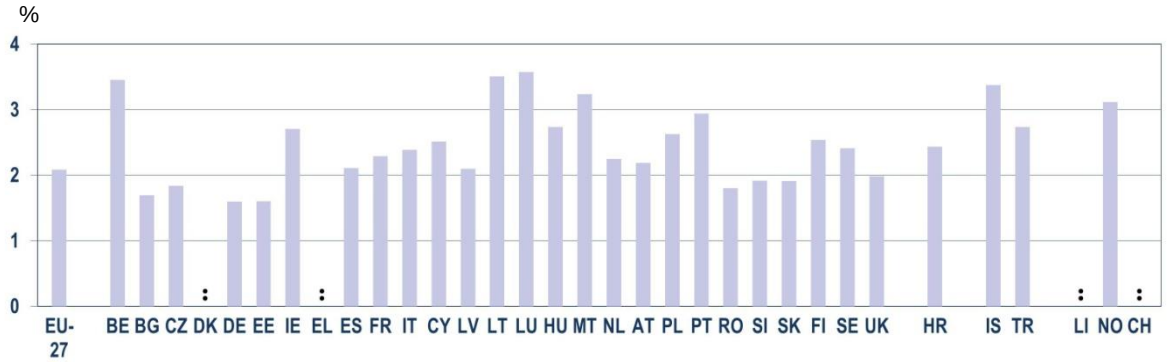

EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
2,1	3,5	1,7	1,8	:	1,6	1,6	2,7	:	2,1	2,3	2,4	2,5	2,1	3,5	3,6	2,7
MT	**NL**	**AT**	**PL**	**PT**	**RO**	**SI**	**SK**	**FI**	**SE**	**UK**	**HR**	**IS**	**TR**	**LI**	**NO**	**CH**
3,2	2,2	2,2	2,6	2,9	1,8	1,9	1,9	2,5	2,4	2,0	2,4	3,4	2,7	:	3,1	:

Šaltinis – Eurostatas.

Paaiškinimas

Čia atsižvelgta tik į tiesiogiai vaikus mokančius mokytojus. Šie duomenys aprėpia mokytojus, dirbančius specialiojo ugdymo srityje, ir kitus pedagogus, dirbančius su visa klase per pamokas, su mažomis grupelėmis atskiruose kabinetuose ar individualiai su mokiniais per pamokas arba kitu metu. Darbuotojai, atliekantys kitus darbus, bet nemokantys mokinių, taip pat treneriai ar mokytojų padėjėjai į šiuos duomenis neįtraukti. Tačiau į juos įtraukti ir visu krūviu, ir dalį laiko dirbantys valstybinio ir privačiojo sektorių ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų pedagogai.

Sąvoka „aktyvūs gyventojai“ nurodo bendrą dirbančių gyventojų ir bedarbių skaičių. Duomenys apie aktyvius gyventojus yra paimti iš Darbo jėgos tyrimo.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Italija: įtrauktos tik valstybinės mokymo įstaigos.
Nyderlandai: įtraukti ir ISCED 0 bei 4 lygmenys.
Islandija: iš dalies įtrauktas ISCED 4 lygmuo.

KUO AUKŠTESNIS UGDYMO LYGMUO, TUO MAŽIAU MOTERŲ MOKYTOJŲ

Moterys sudaro didelę daugumą mokytojų pradiniame ir pagrindiniame ugdymo lygmenyse. Tačiau moterų pedagogių dalis skiriasi, priklausomai nuo ugdymo lygmens: kuo mažesni vaikai, tuo daugiau moterų mokytojų juos moko. Visose Europos valstybėse moterys sudaro daugumą pradinio ugdymo (ISCED 1 lygmens) mokytojų. Moterų mokytojų santykis svyruoja tarp 52 proc. Turkijoje, 68,8 proc. Danijoje ir daugiau kaip 95 proc. kai kuriose šalyse (Čekijoje, Italijoje, Lietuvoje, Vengrijoje ir Slovėnijoje).

ISCED 2 lygmenyje statistiškai taip pat dirba daugiausia moterų: maždaug pusėje Europos valstybių ne mažiau kaip 70 proc. mokytojų yra moterys. Tačiau šiame lygmenyje vyrų mokytojų dirba jau daugiau negu pradiniame lygmenyje. Moterų mokytojų dalis pagrindiniame lygmenyje svyruoja nuo 50,5 proc. Lichtenšteine iki 84,6 proc. Latvijoje.

Tačiau pasiekus vidurinį lygmenį moterų dalis gerokai sumažėja. Tai ypač pastebima Čekijoje, Vokietijoje, Maltoje, Austrijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Norvegijoje, kurioms būdingas reikšmingas moterų mokytojų procentinės dalies sumažėjimas perėjus iš pagrindinio į vidurinį lygmenį. Apskritai ISCED 3 lygmenyje jau labiau užtikrinama moterų ir vyrų pedagogų pusiausvyra. 12-oje šalių moterų mokytojų dalis svyruoja nuo 41,9 proc. (Turkijoje) iki 53,1 proc. (Austrijoje).

D12 pav. Procentinė moterų mokytojų dalis pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), valstybinis ir privatusis sektoriai, 2010 m.

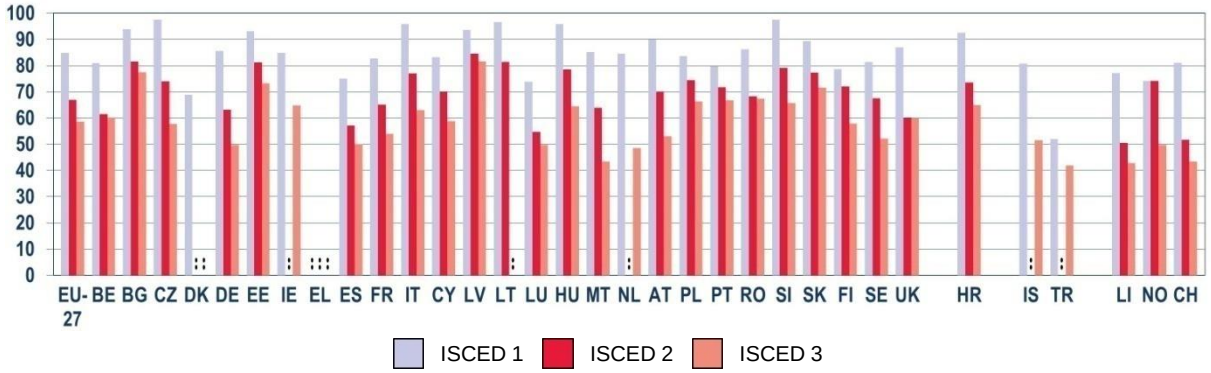

	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
ISCED 1	84,8	81,0	93,9	97,5	68,8	85,5	93,1	84,9	:	75,0	82,8	95,9	83,2	93,6	96,6	73,9	95,9
ISCED 2	66,8	61,5	81,5	73,9	:	63,1	81,3	:	:	57,2	65,1	77,0	70,0	84,6	81,4	54,6	78,5
ISCED 3	58,6	60,2	77,4	57,8	:	49,7	73,2	64,7	:	50,0	53,9	63,0	58,7	81,5	:	49,7	64,5

	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	HR	IS	TR	LI	NO	CH
ISCED 1	85,2	84,6	90,0	83,7	79,7	86,2	97,5	89,3	78,6	81,5	87,0	92,5	80,8	52,0	77,2	74,2	81,1
ISCED 2	63,9	:	70,1	74,4	71,7	68,3	79,1	77,3	72,0	67,5	59,9	73,5	:	:	50,5	74,2	51,7
ISCED 3	43,4	48,6	53,1	66,3	66,7	67,4	65,8	71,6	57,9	52,1	59,8	65,0	51,6	41,9	42,9	49,7	43,4

Šaltinis – Eurostatas.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija: ISCED 3 lygmens duomenys aprėpia ir ISCED 4 lygmenį.
Italija: įtrauktos tik valstybinės mokymo įstaigos.
Islandija: ISCED 1 lygmens duomenys aprėpia ir ISCED 2 lygmenį.

DIDELĖ PROCENTINĖ EUROPOS MOKYTOJŲ DALIS PRIKLAUSO VYRESNIO AMŽIAUS GRUPĖMS

Apskritai beveik visose šalyse, išskyrus Belgiją, Airiją, Kiprą, Liuksemburgą, Maltą ir Jungtinę Karalystę, mažiau mokytojų priklauso amžiaus grupėms iki 30 metų ir nuo 30 iki 39 metų negu amžiaus grupei per 40 metų.

Vienuolikos valstybių (Bulgarijos, Vokietijos, Ispanijos, Italijos, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Austrijos, Švedijos, Lichtenšteino ir Islandijos) pradiniame lygmenyje daugiau kaip 60 proc. visų mokytojų yra vyresni kaip 40 metų.

Bulgarijoje, Italijoje ir Švedijoje mokytojų, priklausančių amžiaus grupei iki 30 metų, yra itin mažai.

Pagrindinio ir vidurinio ugdymo srityje pedagogų senėjimo tendencija dar ryškesnė: daugiau kaip pusėje Europos šalių pedagogai, nesulaukę 30 metų, nesudaro nė 10 proc. visų dirbančių mokytojų. Daugiau kaip 40 proc. mokytojų yra vyresni kaip penkiasdešimties metų Bulgarijoje, Čekijoje, Vokietijoje, Estijoje, Italijoje, Nyderlanduose, Austrijoje, Norvegijoje ir Islandijoje. Be to, procentinė jaunesnių kaip 30-ies metų mokytojų dalis yra itin maža Vokietijoje, Italijoje ir Švedijoje.

Tačiau Belgijoje, Liuksemburge ir Jungtinėje Karalystėje mokytojai yra santykinai tolygiau pasiskirstę pagal amžių. Tą patį galima pasakyti apie vidurinio ugdymo lygmens Lenkijos mokytojus.

Kadangi tiek daug mokytojų priklauso vyresnio amžiaus grupėms, artimiausiu metu kai kurių šalių mokytojai gali masiškai išeiti į pensiją (žr. D15 pav.).

D13 pav. Pradinio (ISCED 1 lygmens), pagrindinio ir vidurinio (ISCED 2 ir 3 lygmenų) ugdymo mokytojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes, kartus paėmus valstybinį ir privatųjį sektorius, 2010 m.

Pradinis ugdymas (ISCED 1)

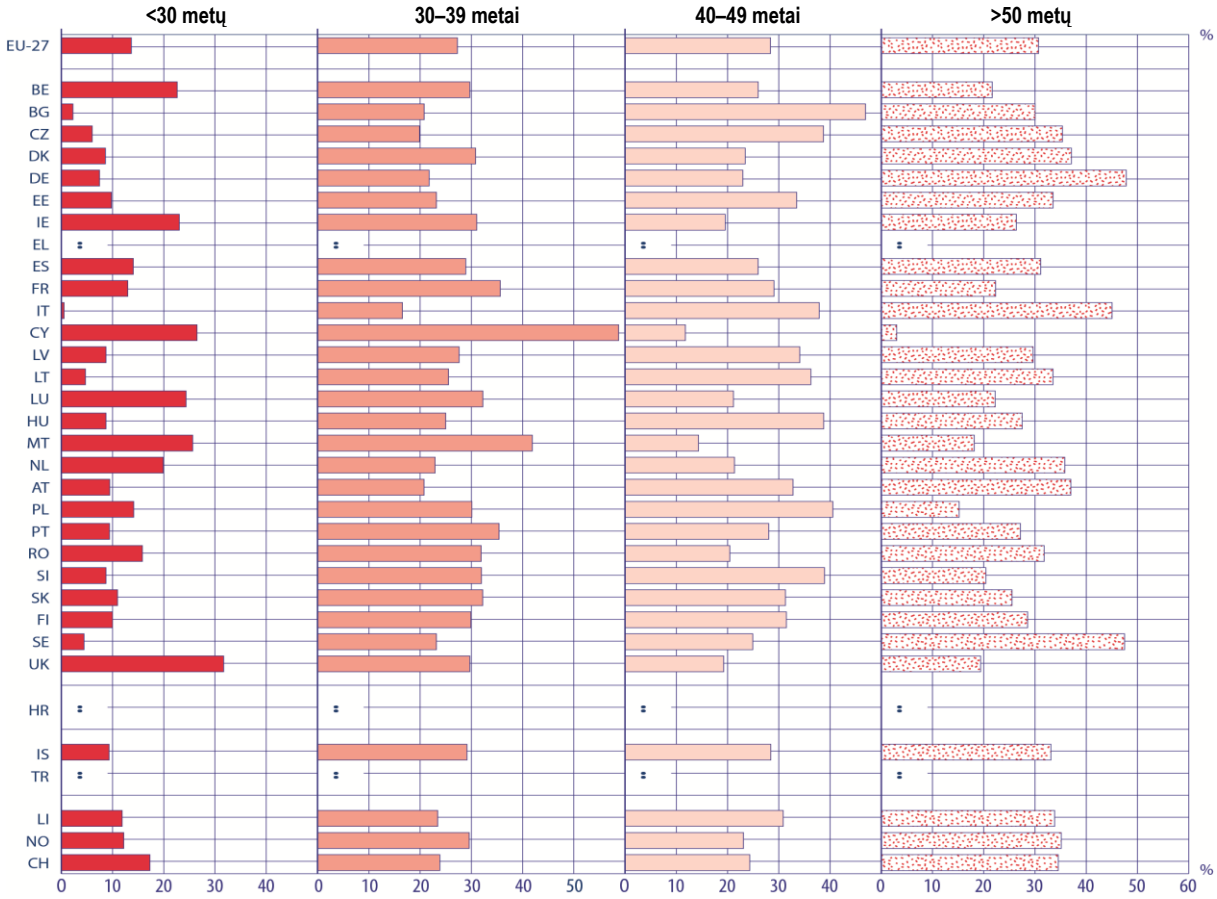

	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
<30	13,7	22,6	2,3	6,0	8,6	7,4	9,8	23,0	:	14,0	13,0	0,5	26,5	8,7	4,7	24,4	8,7
30–39	27,3	29,7	20,8	19,9	30,8	21,8	23,2	31,1	:	28,9	35,7	16,6	58,7	27,6	25,6	32,3	25,0
40–49	28,4	26,0	46,9	38,7	23,5	23,0	33,5	19,6	:	26,0	29,1	37,9	11,8	34,1	36,3	21,2	38,8
>50	30,7	21,7	30,0	35,3	37,1	47,8	33,5	26,4	:	31,1	22,3	45,0	3,0	29,6	33,5	22,2	27,5
	MT	**NL**	**AT**	**PL**	**PT**	**RO**	**SI**	**SK**	**FI**	**SE**	**UK**	**HR**	**IS**	**TR**	**LI**	**NO**	**CH**
<30	25,6	19,9	9,4	14,1	9,4	15,8	8,7	11,0	10,0	4,4	31,7	:	9,3	:	11,9	12,2	17,3
30–39	41,9	22,9	20,8	30,1	35,4	31,9	32,0	32,2	29,9	23,2	29,7	:	29,1	:	23,4	29,6	23,8
40–49	14,4	21,4	32,8	40,6	28,0	20,5	38,9	31,3	31,5	24,9	19,2	:	28,4	:	30,9	23,1	24,4
>50	18,1	35,8	37,0	15,2	27,2	31,8	20,4	25,5	28,6	47,5	19,4	:	33,1	:	33,8	35,1	34,5

Šaltinis – Eurostatas, UNESCO / EBPO / EUROSTAT.

Pagrindinis ir vidurinis ugdymas (ISCED 2–3)

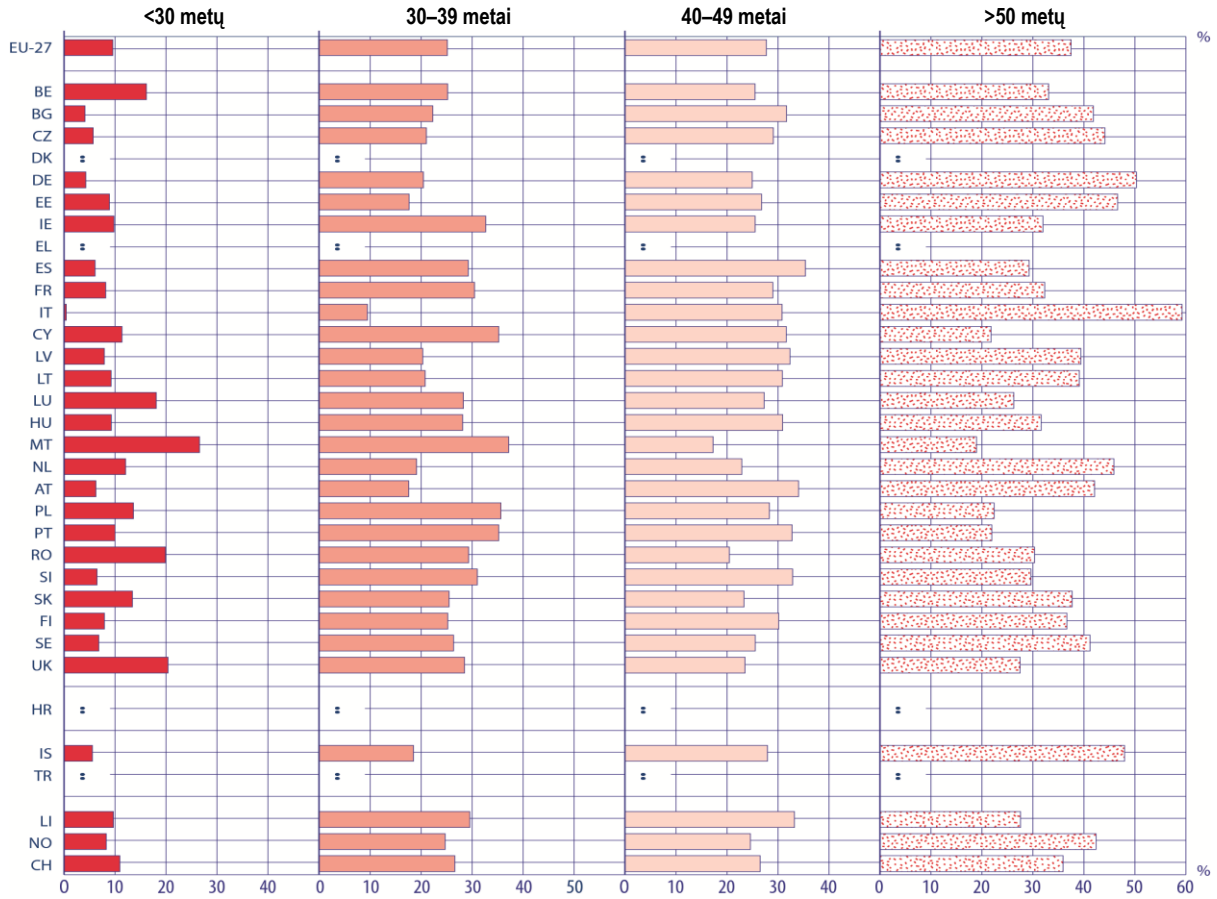

	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
<30	9,6	16,2	4,1	5,7	0,0	4,3	8,9	9,8	:	6,1	8,2	0,5	11,3	7,9	9,2	18,1	9,3
30–39	25,2	25,2	22,3	21,0	0,0	20,5	17,7	32,7	:	29,3	30,5	9,5	35,2	20,3	20,8	28,3	28,2
40–49	27,7	25,5	31,7	29,1	0,0	25,0	26,8	25,5	:	35,4	29,0	30,8	31,6	32,4	30,9	27,3	31,0
>50	37,5	33,1	41,9	44,1	0,0	50,3	46,6	32,0	:	29,3	32,3	59,3	21,8	39,4	39,1	26,3	31,6
	MT	**NL**	**AT**	**PL**	**PT**	**RO**	**SI**	**SK**	**FI**	**SE**	**UK**	**HR**	**IS**	**TR**	**LI**	**NO**	**CH**
<30	26,6	12,1	6,2	13,6	10,0	19,9	6,5	13,4	7,9	6,8	20,4	:	5,6	:	9,7	8,3	10,9
30–39	37,2	19,1	17,6	35,7	35,3	29,3	31,0	25,5	25,3	26,4	28,6	:	18,5	:	29,5	24,7	26,6
40–49	17,3	22,9	34,1	28,3	32,8	20,5	32,9	23,4	30,2	25,6	23,6	:	27,9	:	33,2	24,6	26,5
>50	18,9	45,9	42,1	22,4	22,0	30,3	29,6	37,7	36,7	41,2	27,5	:	48,0	:	27,6	42,4	35,9

Šaltinis – Eurostatas, UNESCO / EBPO / EUROSTAT.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija: pagrindinio ir vidurinio ugdymo duomenys aprėpia ir ISCED 4 lygmenį.
Italija: įtrauktos tik valstybinės mokymo įstaigos.

OFICIALUS MOKYTOJŲ PENSINIS AMŽIUS DAŽNAI YRA 65 METAI

Beveik visose Europos valstybėse yra nustatytas oficialus pensinis amžius, nustatantis amžiaus ribą, kurios sulaukę mokytojai nebegali toliau dirbti, išskyrus ypatingas aplinkybes. Daugelyje šalių viršutinė pensinio amžiaus riba yra 65 metai; ši riba yra tokia pati visiems keturiems šioje ataskaitoje nagrinėjamiems ugdymo lygmenims. Tačiau keliolikoje šalių viršutinė amžiaus riba yra žemesnė ir vyrams, ir moterims. Slovėnijoje nustatytas mažiausias pensinis amžius (58 m.), o Norvegijoje – didžiausias.

Maždaug pusės tirtų Europos valstybių mokytojai gali išeiti į pensiją nesulaukę oficialaus pensinio amžiaus. Apskritai mažiausias amžius, kurio sulaukę pedagogai gali toliau nebedirbti ir gauti visą pensiją, yra maždaug 60 metų, tačiau jie privalo turėti reikiamą darbo stažą. Tačiau reikiamas darbo stažas įvairiose šalyse gerokai skiriasi: pavyzdžiui, Italijoje ir Turkijoje jis yra 20 metų (taikoma tik moterims), o Belgijoje, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) – 40–42 metai.

Daugelyje šalių vyrams ir moterims taikomi tie patys pensinio amžiaus nustatymo kriterijai, tačiau kai kuriose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse yra skirtumų. Nors daugelyje pastarųjų šalių moterys gali išeiti į pensiją anksčiau negu vyrai, šiuo metu vyrauja tendencija mažinti arba iš viso panaikinti šį skirtumą. Be to, maždaug pusėje valstybių vyrauja tendencija naikinti minimalųjį pensinį amžių ir nustatyti vienintelį oficialų pensinį amžių.

D14 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų pensinis amžius, 2011–2012 m.

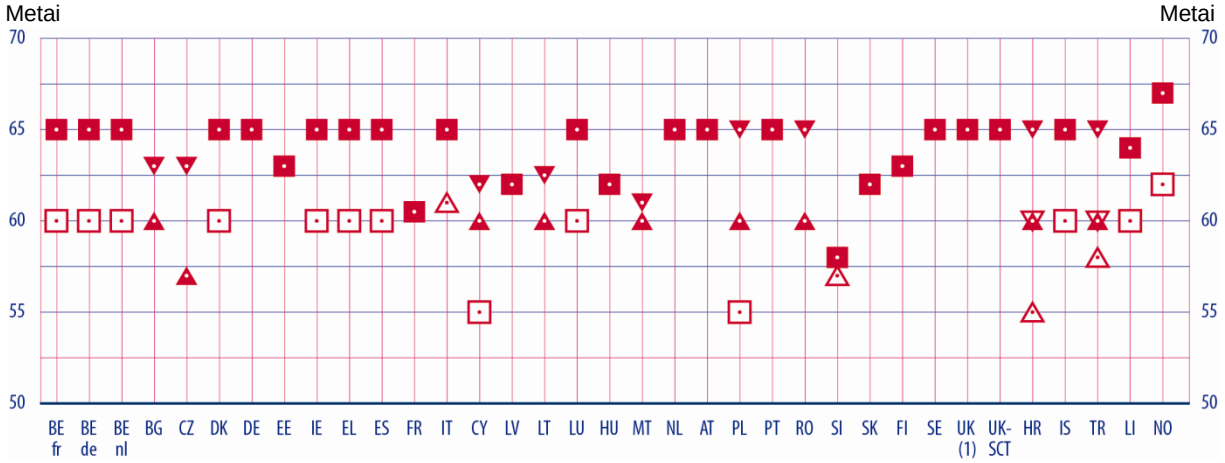

	Moterys	Vyrai	Ir moterys, ir vyrai
Minimalusis pensinis amžius (jo sulaukę mokytojai įgyja teisę gauti visą pensiją, jeigu turi reikiamą darbo stažą)	△	▽	⊡
Oficialus pensinis amžius	▲	▼	■

Kiek metų reikia dirbti, norint įgyti teisę gauti visą pensiją, sulaukus minimaliojo pensinio amžiaus

BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
41,25	⊗	⊗	:	⊗	⊗	40	25	35	⊗	20 (taikoma moterims)	33,3	⊗	⊗	35	⊗	⊗

NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	HR	IS	TR	LI	NO
⊗	⊗	30	⊗	⊗	38 (taikoma moterims)	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	30 (taikoma moterims), 35 (taikoma vyrams)	35	20 (taikoma moterims), 25 (taikoma vyrams)	25	30

⊗ Mokytojams nesuteikta galimybė išeiti į pensiją ir gauti visą pensiją, nesulaukus oficialaus pensinio amžiaus

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimai

Minimalusis pensinis amžius nurodytas tik tuo atveju, jeigu jis skiriasi nuo oficialaus pensinio amžiaus.
Oficialus pensinis amžius nurodo ribą, kurią pasiekę mokytojai nustoja dirbti. Kai kuriose šalyse ir tam tikromis aplinkybėmis mokytojai gali tęsti darbą ir sulaukę šios amžiaus ribos.
Minimalusis pensinis amžius su teise gauti visą pensiją leidžia mokytojams išeiti į pensiją nesulaukus oficialaus pensinio amžiaus. Tačiau teisė gauti visą pensiją suteikiama tik turint reikiamą darbo stažą.
Minimalus darbo stažas nurodo, kiek mažiausiai metų turi dirbti mokytojai, kol įgyja teisę gauti visą pensiją, sulaukę minimaliojo pensinio amžiaus.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE fr, BE nl): nors minimalusis pensinis amžius siekia 60 metų, ISCED 1–3 lygmenų mokytojai šiuo metu gali nuspręsti išeiti į pensiją sulaukę 58-erių.
Čekija: lentelėje nurodytos amžiaus ribos galiojo 2011 m. Oficialus pensinis moterų amžius yra 57–61 metai; jis priklauso nuo išaugintų vaikų skaičiaus. Minimalus darbo stažas kasmet pamažu didėja. Iki 2019 m. minimalus darbo stažas, kurį įgiję mokytojai turės teisę gauti visą pensiją, bus 35 metai, ir tai yra viršutinė riba.
Prancūzija: nuo 2010 m. lapkričio mėn., kai pradėta įgyvendinti reforma, mokytojų pensinis amžius pamažu didinamas. Dabar visi mokytojai, gimę 1956 m. sausio 1 d. ir vėliau, galės išeiti į pensiją tik sulaukę 62 metų.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Italija: oficialus pensinis amžius buvo padidintas iki 66 metų; vyrams jis pradėtas taikyti nuo 2012 m. sausio 1 d., o moterims šis amžius bus pamažu didinamas iki 2018 m., naują ribą nustatant kas 2 metus.
Vengrija: oficialus pensinis amžius pamažu didinamas nuo 62 iki 65 metų. Nuo 2011 m. moterys, turinčios 40 metų darbo stažą, gali išeiti į pensiją, nepaisant jų amžiaus.
Lenkija: duomenys taikytini 2009–2014 m. laikotarpiui. Pagal 2009 m. gegužės 22 d. įstatymą dėl mokytojams skirtų kompensavimo priemonių mokytojams nustatytas reikalavimas pasiekti tam tikrą minimalų amžių, norint įgyti teisę gauti visą pensiją. Pradedant nuo 2015 m., šis amžius bus didinamas kas dvejus metus, kol 2031 m. pasieks maksimalią ribą – 59 metus moterims ir 64 metus vyrams. Darbo stažas, reikalingas visai pensijai gauti, yra 30 metų, iš kurių 20 metų privaloma dirbti mokytoju.
Suomija: minimalusis pensinis amžius (60 metų) su teise gauti visą pensiją taikomas tik mokytojams, savo karjerą pradėjusiems iki 1990 metų. Kitų mokytojų oficialus pensinis amžius yra 63–68 metai; kuo ilgiau jie dirba, tuo daugiau pensijos sukaupia.
Jungtinė Karalystė: įprastas pensinis mokytojų amžius yra 60 metų, taikomas mokytojams, pradėjusiems dirbti iki 2007 m. sausio 1 d. (Škotijoje – iki 2007 m. balandžio 1 d.), ir 65 metai, taikomas mokytojams, pradėjusiems dirbti po šios dienos.

DAUGUMA MOKYTOJŲ IŠEINA Į PENSIJĄ KUO ANKSČIAU

Daugumoje Europos valstybių pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo mokytojai išeina į pensiją iš karto, kai tik turi tokią galimybę. Mokyklų pedagogai išeina į pensiją, turėdami reikiamą darbo stažą ir sulaukę amžiaus, nuo kurio įgyja teisę gauti visą pensiją.

Tačiau tam tikra mokytojų dalis (daugiau kaip 5 proc.) lieka dirbti ir sulaukę minimaliojo pensinio amžiaus: Danijoje ir Islandijoje tai pradinio ugdymo, Kipre ir Lenkijoje – pagrindinio ir vidurinio ugdymo, o Slovėnijoje ir Norvegijoje – visų trijų lygmenų mokytojai. Be to, kai kuriose šalyse daugiau kaip 5 proc. mokytojų tęsia darbą net ir sulaukę oficialaus pensinio amžiaus. Tai ypač būdinga Čekijai (pagrindiniam ir viduriniam lygmenims) ir Estijai (visiems trims lygmenims).

Derėtų pabrėžti, kad per pastaruosius dešimt metų oficialus pensinis amžius ir (arba) minimalus pensinis amžius, kurio sulaukę asmenys gali gauti visą pensiją, padidėjo maždaug trečdalyje Europos valstybių. Keliose šalyse buvo iš viso panaikintos galimybės išeiti į pensiją anksčiau, nesulaukus oficialaus pensinio amžiaus (žr. D15 pav.).

Duomenys rodo, kuriose šalyse ateinančiais metais gali imti trūkti mokytojų, jeigu kitais atžvilgiais padėtis nepasikeis. Valstybėse, kuriose vyresnių kaip 50-ies metų mokytojų dalis yra didelė, kaip antai Bulgarijoje (pagrindiniame ir viduriniame lygmenyse), Vokietijoje, Italijoje arba Austrijoje, netolimoje ateityje daug mokytojų išeis į pensiją. Šių šalių duomenys schemoje rodo, kad grupėms, esančioms arčiausiai pensinio amžiaus, priklauso itin daug mokytojų. Ir priešingai, laikui bėgant šalių, kuriose mokytojų, priklausančių vyresnio amžiaus grupėms, dalis mažėja, pedagogai išeis į pensiją tolygiai.

Airija, Kipras (taikoma ir pradiniam ugdymui), Liuksemburgas, Malta ir Jungtinė Karalystė – tai kelios iš nedaugelio valstybių, kurių schemos duomenys rodo, kad prie pensinio amžiaus artėja santykinai nedidelis procentas mokytojų. Tai rodo, kad šių valstybių mokytojai yra tolygiau pasiskirstę pagal amžiaus grupes ir yra gana jauni (taip pat žr. D14 pav.).

D15 pav. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų, priklausančių prie pensijos artėjančioms amžiaus grupėms, procentinė dalis, 2010 m.

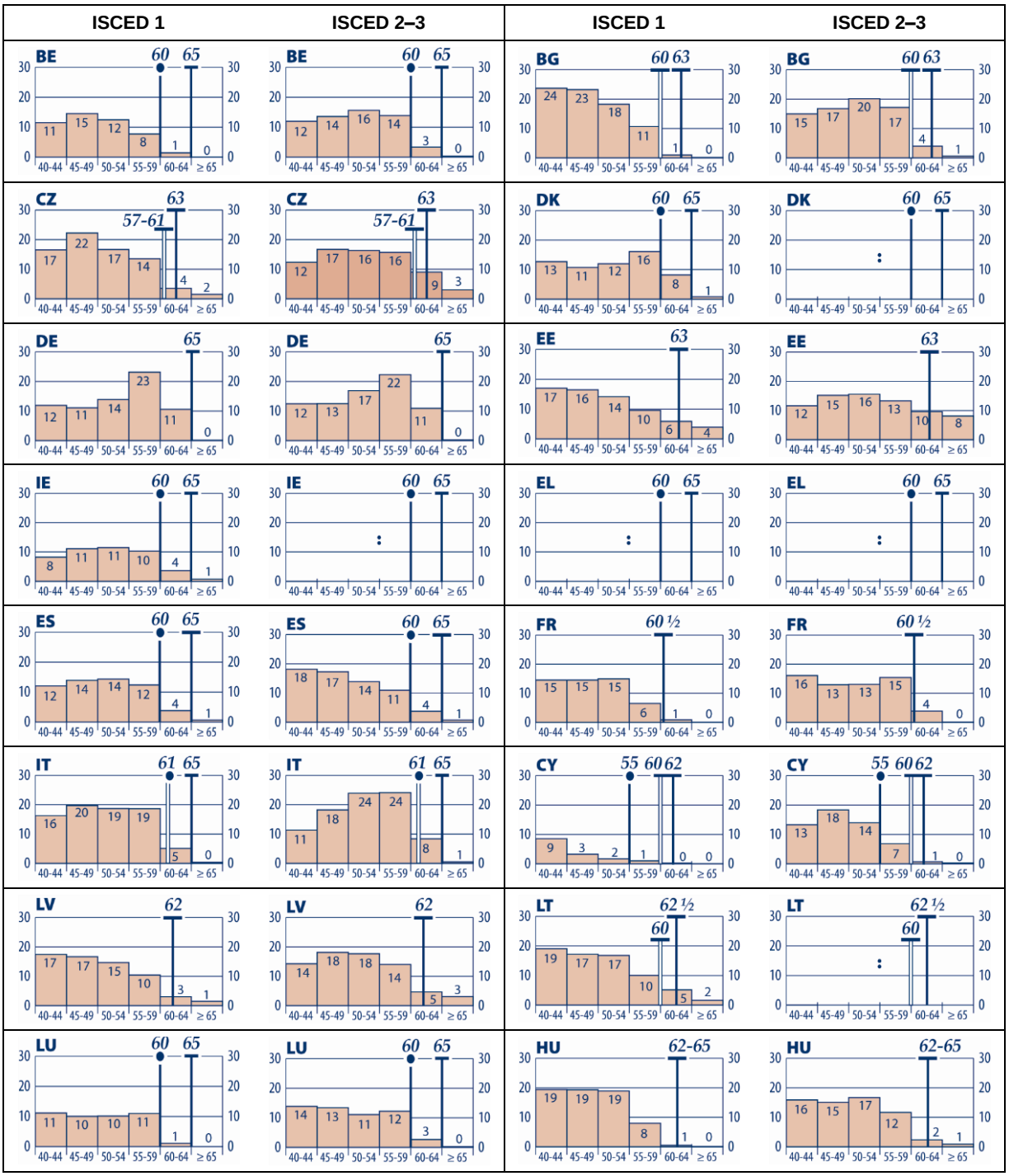

Moterys

Vyrai ir moterys arba tik vyrai

Oficialus pensinis amžius

Minimalus amžius, kurio sulaukus įgyjama teisė gauti visą pensiją

Šaltinis – Eurostatas, UNESCO / EBPO / EUROSTAT ir „Eurydice“.

Pastaba dėl konkrečios šalies

Belgija: pagrindinio ir vidurinio ugdymo duomenys taip pat aprėpia ir ISCED 4 lygmenį.

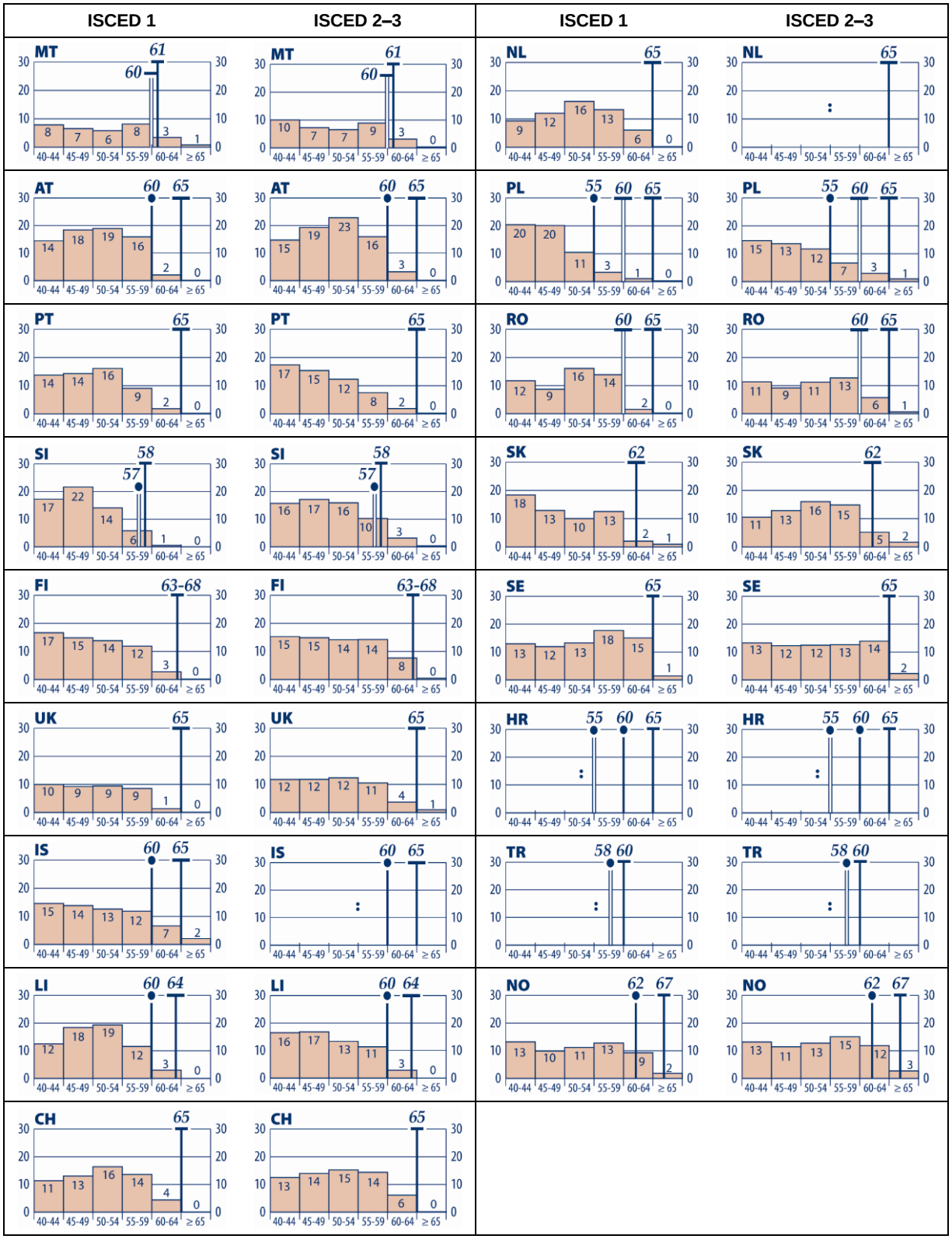

|| Moterys

— Oficialus pensinis amžius

| Vyrai ir moterys arba tik vyrai

● Minimalus amžius, kurio sulaukus įgyjama teisė gauti visą pensiją

Šaltinis – Eurostatas, UNESCO / EBPO / EUROSTAT ir „Eurydice“.

MOKYKLŲ VADOVAI DAŽNAI YRA ATSAKINGI UŽ MOKYTOJŲ VERTINIMĄ

Individualus mokytojų vertinimas apima ir sprendimus dėl jų darbo, padedančius jiems tobulinti savo veiklos rezultatus. Įvertintas mokytojas asmeniškai gauna grįžtamąją informacija žodžiu arba raštu. Mokytojų vertinimas gali būti įtrauktas į bendrą mokyklos vertinimo procesą arba gali būti atliekamas nepriklausomai (mokytojas gali gauti oficialų įvertinimą).

Vienos ar kitos formos reglamentuojamas mokytojų vertinimas atliekamas beveik visose šalyse, išskyrus Italiją, Suomiją, Jungtinę Karalystę (Škotiją) ir Norvegiją. Suomijos mokyklų vadovai gali rengti kasmetes raidos diskusijas arba vertinimus, ir tai priklauso nuo mokyklos. Tačiau per šias diskusijas daugiau kalbama ne apie pasiektus rezultatus, o apie ateities perspektyvas. Nors Škotijoje neatliekamas oficialus individualus mokytojų vertinimas, tiesioginiai vadovai rengia kasmetes profesines peržiūras ir pokalbius su mokytojais apie jų profesinę raidą.

Daugelyje šalių už mokytojų vertinimą yra atsakingi mokyklų vadovai, o daugiau negu pusėje tirtų Europos valstybių pedagogai vertinami reguliariai. Nyderlanduose individualius darbuotojus vertina mokyklos valdyba. Metodiškas mokytojų vertinimas, kurį atlieka mokyklų vadovai, buvo neseniai sustiprintas Slovėnijoje (nuo 2009 m.), kur mokyklų vadovai turi dažniau teikti vertinimo ataskaitas, ir Lichtenšteine (nuo 2008 m.), kur buvo standartizuoti vertinimo kriterijai.

Belgijoje (prancūzų bendruomenėje), Graikijoje, Lenkijoje ir Turkijoje mokyklų vadovai vertina mokytojus tik tam tikromis aplinkybėmis. Pavyzdžiui, Belgijoje (prancūzų bendruomenėje) mokyklų vadovai vertina mokytojus, dirbančius pagal terminuotąsias darbo sutartis. Graikijoje ir Turkijoje mokyklų vadovai vertina mokytojus bandomojo laikotarpio pabaigoje, kad jie galėtų tapti nuolatiniais mokyklos pedagogais, tačiau visi mokytojai reguliariai nevertinami. Lenkijos mokyklų vadovai mokytojų profesinius pasiekimus vertina tais atvejais, kai pedagogai prašo suteikti jiems aukštesnę profesinę kategoriją.

Slovakijoje įgyvendinama pakopinė sistema: mokyklos vadovas vertina savo pavaduotoją, o šis savo ruožtu vertina mokytojus. Mokytojai mentoriai vertina pradedančius dirbti mokytojus.

Septyniolikoje valstybių išoriniai vertintojai vertina mokytojus reguliariai arba tik tam tikromis aplinkybėmis. Tai dažnai susiję su kitomis procedūromis, pavyzdžiui, su mokyklos vadovo atliekamu vertinimu. Už mokytojų vertinimą Prancūzijoje, Liuksemburge (pradiniame lygmenyje) ir Turkijoje yra atsakingos inspekcijos.

Panašu, kad Europos valstybėse mokytojų įsivertinimas nėra itin paplitęs vertinimo būdas. Ši procedūra taikoma tik septyniose šalyse, ir visais atvejais, išskyrus Airiją (ISCED 2 ir 3 lygmenyse) bei Islandiją, ji atliekama kartu su kitomis procedūromis.

Keliose šalyse individualus mokytojų vertinimas įtrauktas į sudėtingesnę sistemą, kuriai priklauso skirtingi veikėjai. Pavyzdžiui, naujoji Portugalijos vertinimo sistema, įsigaliojusi 2011–2012 m., turi vidinį ir išorinį aspektus. Už pirmąją dalį, aprėpiančią visus mokytojus, yra atsakinga mokyklos pedagogų taryba. Išorinis vertinimas atliekamas išoriniams vertintojams stebint pamokas, tačiau tik tam tikromis aplinkybėmis, kai mokytojai siekia būti įvertinti „puikiai“, be to, mokytojai vertinami konkrečiais jų karjeros etapais. Be kitų reikalavimų, išoriniai vertintojai turi būti kitų mokyklų mokytojai, baigę veiklos vertinimo ar pedagoginės priežiūros kursus, arba tai turi būti mokytojai, turintys profesinės patirties pedagoginės priežiūros srityje. Mokytojai taip pat dalyvauja jų vertinimo procese – jie rengia įsivertinimo ataskaitas.

2007 m. Latvijoje buvo pradėtas diegti diferencijuotas karjeros struktūros modelis, vykdomas kaip bandomasis projektas. Remiantis šiuo bandomuoju projektu, mokytojų darbas vertinamas išoriniams ekspertams ir valdžios institucijoms, reglamentuojančioms švietimo veiklą, peržiūrint mokytojų įsivertinimą.

Būtina turėti omenyje, kad didžioji dauguma šalių įgyvendino mokyklų vertinimo procesus, o atskirų mokytojų vertinimas yra tik sudėtingesnės sistemos dalis. Tai gali aprėpti įvairias vidines ir (arba) išorines procedūras[7].

D16 pav. Atsakingas už individualų ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokytojų vertinimą asmuo ar įstaiga, 2011–2012 m.

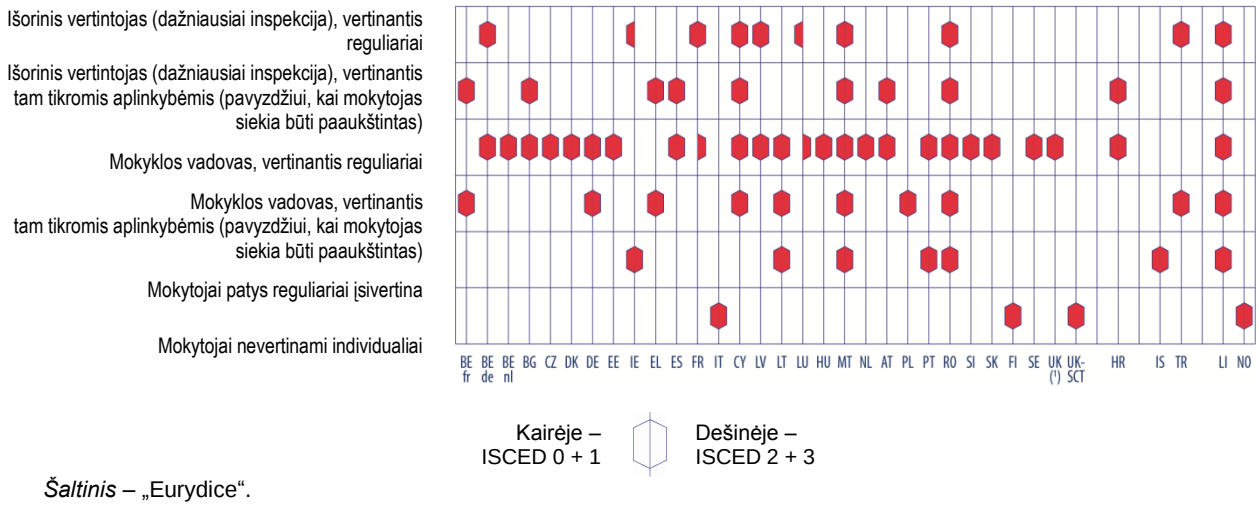

Šaltinis – „Eurydice“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: mokyklų vadovai vertina mokytojus tik kai kuriuose autonominiuose regionuose.
Italija: mokytojai vertinami individualiai tik bandomojo laikotarpio pabaigoje.
Portugalija: mokytojus vertina pedagogų taryba, o mokyklų vadovai vertina tik savo pavaduotojus ir skyrių koordinatorius.
Austrija: pateikta informacija netaikoma ISCED 0 lygmeniui.

[7] Žr. EACEA / „Eurydice“, 2012b, *Duomenys apie švietimą Europoje 2012.* B7 pav.

VERTINANT MOKYTOJUS NE TIK STEBIMAS JŲ DARBAS, BET IR DAŽNAI ATSIŽVELGIAMA Į MOKINIŲ PASIEKIMUS

Į 2011 m. TIMSS mokyklų klausimyną buvo įtraukti klausimai dėl mokytojų veiklos vertinimo. Labai didelės dvidešimt trijų tyrime dalyvavusių Europos valstybių ketvirtųjų klasių mokinių procentinės dalies (77 proc.) mokyklų vadovai tvirtino, kad mokytojų darbinė veikla vertinama ją stebint mokyklų vadovui arba kitiems vadovaujantiems darbuotojams. Daugumos dalyvavusių šalių mokyklų, išskyrus Portugalijos, mokyklų vadovai atsakė, kad ši vertinimo forma jų mokykloje taikoma. Kitokia padėtis Danijoje, Ispanijoje, Airijoje ir Suomijoje: nemažai šių šalių mokyklų vadovų teigė, kad jų mokyklose ši vertinimo forma netaikoma. Šie rezultatai iš esmės panašūs į duomenis apie asmenis ar institucijas, atsakingas už mokytojų vertinimą. Remiantis teisės nuostatomis, daugelyje šalių vertinant mokytojus dalyvauja jų mokyklų vadovai (žr. D16 pav.).

Dvylikoje iš dvidešimt trijų tyrime dalyvavusių Europos valstybių ketvirtųjų klasių mokinių, kurių mokyklų vadovai teigė, kad darbinė mokytojų veikla vertinama ją stebint inspektoriams arba kitiems asmenims (ne mokyklos darbuotojams), procentinė dalis buvo itin didelė. Italijoje ir Suomijoje ji sudarė beveik 100 proc.

Daug mokyklų vadovų visose dalyvavusiose Europos šalyse teigiamai atsakė į klausimą, ar vertinant mokytojų darbą atsižvelgiama į jų mokinių pasiekimus. Tik Portugalijoje, Suomijoje ir Norvegijoje ketvirtųjų klasių mokinių, kurių mokyklų vadovai atsakė, kad jų mokykloje tai netaikoma, buvo daugiau kaip 30 proc.

Gana įvairiai skirtingos šalys atsakė į klausimą, ar vertinant mokytojus taikomas mokytojų tarpusavio vertinimo metodas. Dvylikoje dalyvavusių Europos valstybių dauguma mokyklų vadovų atsakė „ne“; ypač didelis neigiamai į šį klausimą atsakiusių mokyklų vadovų procentas buvo Belgijoje (flamandų bendruomenėje), Ispanijoje ir Maltoje (daugiau kaip 80 proc.). Ir priešingai, itin didelė mokyklų vadovų procentinė dalis atsakė „taip“ Lietuvoje (89,9 proc.), Vengrijoje (90 proc.) ir Rumunijoje (87 proc.).

Šiuos duomenis sudėtinga palyginti su aštuntųjų klasių duomenimis dėl kur kas mažesnio tyrime dalyvavusių šalių skaičiaus. Tais atvejais, kai galima palyginti, skirtumai nedideli. Tačiau, pavyzdžiui, ketvirtosiose klasėse Suomijos ir Norvegijos mokyklų vadovai atsakė, kad dažniau dalyvauja vertinant mokytojus negu nedalyvauja, o aštuntosiose klasėse vyravo neigiamas atsakymas (tarp matematikos ir gamtos mokslų mokytojų skirtumo beveik nėra). Jeigu kalbėtume apie klausimą dėl mokytojų vertinimo, atsižvelgiant į jų mokinių pasiekimus, pamatytume, kad Švedijos ir Norvegijos aštuntosiose klasėse labai padaugėja teigiamų atsakymų, palyginti su ketvirtosiomis klasėmis. Visose kitose šalyse abiejų klasių atsakymai tiksliai sutampa.

D17 pav. Ketvirtųjų (ir aštuntųjų) klasių mokinių, kurių mokyklose taikomas tam tikras mokytojų (matematikos ir gamtos mokslų) vertinimo metodas, procentinė dalis, 2011 m.

Ketvirtosios klasės

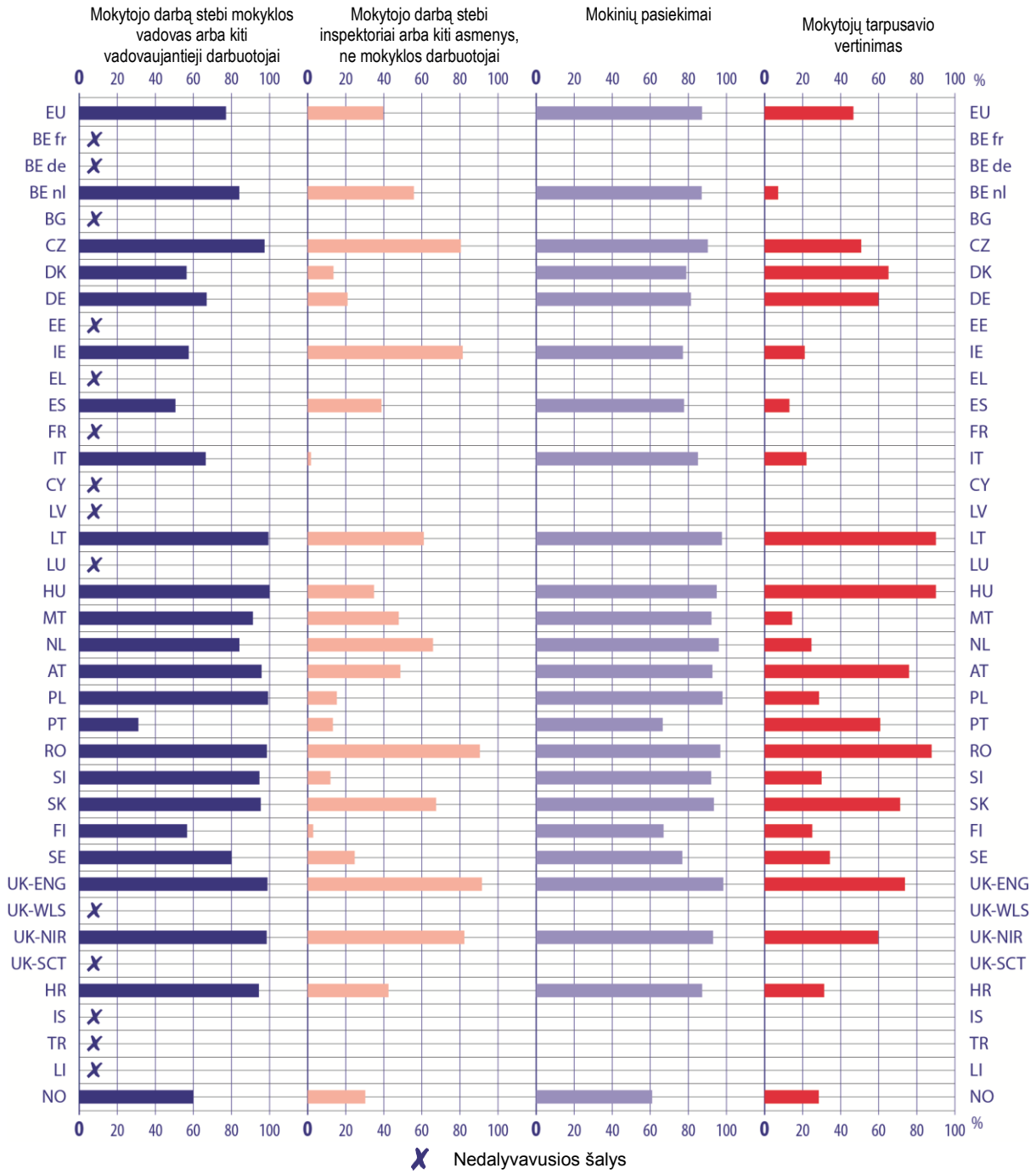

Šaltinis – IEA, 2011 m. TIMSS tarptautinė duomenų bazė.

	Klasės	EU	BE nl	CZ	DK	DE	IE	ES	IT	LT	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-NIR	HR	NO
(A)	4	77,1	84,1	97,4	56,4	66,9	57,5	50,5	66,4	99,4	100	91,2	84,1	95,8	99,2	31,0	98,6	94,7	95,4	56,6	79,9	98,9	98,4	0,0	94,4
Gamtos mokslai	8	82,8	x	x	x	x	x	x	60,3	97,9	98,0	x	x	x	x	x	99,3	98,8	X	41,3	73,5	100	x	x	x
Matematika	8	83,2	x	x	x	x	x	x	61,2	98,3	98,0	x	x	x	x	x	99,3	98,8	X	42,7	72,5	100	x	x	x
(B)	4	39,7	55,8	80,4	13,5	20,9	81,4	38,7	1,7	61,0	34,9	47,8	65,8	48,7	15,3	13,2	90,4	11,9	67,4	2,9	24,6	91,5	82,3	0,0	42,4
Gamtos mokslai	8	46,6	x	x	x	x	x	x	2,4	53,7	35,3	x	x	x	x	x	90,2	8,2	X	2,7	13,9	84,2	x	x	x
Matematika	8	46,3	x	x	x	x	x	x	2,4	54,7	37,4	x	x	x	x	x	90,1	9,1	X	2,8	15,4	82,6	x	x	x
(C)	4	87,1	86,9	90,2	78,8	81,3	77,1	77,7	85,0	97,6	94,8	92,1	95,9	92,5	97,9	66,5	96,7	92,0	93,3	66,9	76,8	98,3	92,9	0,0	87,2
Gamtos mokslai	8	91,5	x	x	x	x	x	x	83,2	98,3	94,4	x	x	x	x	x	96,6	95,7	X	66,0	90,7	99,3	x	x	x
Matematika	8	92,2	x	x	x	x	x	x	84,8	98,3	94,4	x	x	x	x	x	97,2	96,3	X	67,7	88,9	99,3	x	x	x
(D)	4	46,6	7,1	50,7	65,1	59,8	21,1	13,0	22,0	90,0	90,0	14,5	24,6	75,9	28,6	60,7	87,7	30,0	71,2	25,0	34,3	73,7	59,7	0,0	31,3
Gamtos mokslai	8	58,0	x	x	x	x	x	x	19,3	83,8	87,6	x	x	x	x	x	88,8	28,8	X	26,6	46,8	83,6	x	x	x
Matematika	8	57,8	x	x	x	x	x	x	19,0	86,3	85,9	x	x	x	x	x	86,3	29,4	X	26,1	49,3	83,6	x	x	x

(A) Mokytojo darbą stebi direktorius arba kiti vadovaujantieji darbuotojai **(B)** Mokytojo darbą stebi inspektoriai arba kiti asmenys, ne mokyklos darbuotojai **(C)** Mokinių pasiekimai **(D)** Mokytojų tarpusavio vertinimas x Nedalyvavusios šalys

Šaltinis – IEA, 2011 m. TIMSS tarptautinė duomenų bazė.

Pastaba dėl konkrečios šalies

EU: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.

NERETAI MOKYMĄ NEIGIAMAI VEIKIA MOKYTOJŲ NEBUVIMAS DARBE

Mokykloms gali būti sudėtinga pakeisti nesantį mokytoją, nes kartais sunku rasti tinkamą pavaduojantį pedagogą. Be to, mokytojo nebuvimas darbe gali per ilgą laiką neigiamai paveikti mokymą(si). Tai gali būti ženklas, kad mokytojas yra nepatenkintas savo darbu, arba parodyti vadybos trūkumus. 2008 m. EBPO Tarptautinio mokymo ir mokymosi tyrimo (TALIS) duomenimis, daugiau negu trečdalio ISCED 2 lygmens mokytojų (vidutiniškai 35 proc. dalyvaujančiose Europos šalyse) vadovai manė, kad jų mokyklos mokytojų nebuvimas darbe tam tikru mastu arba labai trukdo mokyti. Šis procentas buvo dar didesnis Ispanijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje, Turkijoje ir Norvegijoje. Atrodo, kad Ispanijoje ir Turkijoje ši problema labai veikia mokymą. Ir priešingai, itin mažai Belgijos (flamandų bendruomenės), Bulgarijos, Estijos ir Slovakijos mokyklų vadovų manė, kad mokytojų nebuvimas darbe kelia kokių nors problemų.

D18 pav. ISCED 2 lygmens mokytojų, kurių mokyklų vadovai mano, kad jų mokyklos mokytojų nebuvimas darbe tam tikru mastu arba labai trukdo mokyti, procentinė dalis, 2008 m.

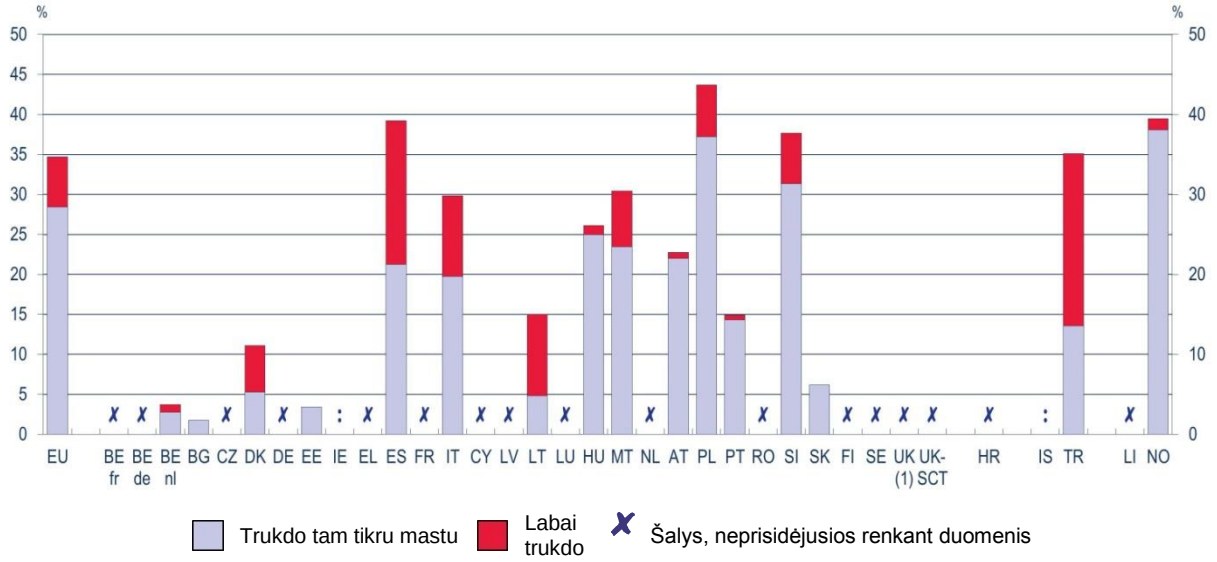

	EU	BE nl	BG	DK	EE	IE	ES	IT	LT	HU	MT	AT	PL	PT	SI	SK	IS	TR	NO
Trukdo tam tikru mastu	28,4	2,8	1,8	5,3	3,4	:	21,2	19,7	4,8	25,0	23,5	22,0	37,2	14,3	31,3	6,2	:	13,6	38,1
Labai trukdo	6,3	1,0		5,9		:	18,0	10,1	10,2	1,2	7,0	0,8	6,5	0,6	6,3		:	21,6	1,4

Šaltinis – EBPO, 2008 m. TALIS duomenų bazė. UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Pastabos dėl konkrečių šalių

EU: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.
Airija: nors Airija dalyvavo 2008 m. TALIS tyrime, šalies prašymu struktūrinis ryšys tarp mokyklos ir mokytojų lygmens buvo pašalintas.
Islandija: nors Islandija dalyvavo 2008 m. TALIS tyrime, šalies prašymu jos duomenys į duomenų bazę nebuvo įtraukti.

E

MOKYTOJŲ SAVARANKIŠKUMAS IR PAREIGOS

PAPRASTAI MOKYTOJAI DALYVAUJA PRIIMANT SPRENDIMUS DĖL MOKYMO TURINIO IR METODŲ, TAČIAU NEDALYVAUJA VALDANT PERSONALĄ

Mokytojai įvairiu mastu dalyvauja priimant sprendimus dėl klausimų, darančių reikšmingą poveikį jų darbui. Šis rodiklis yra susijęs su mokytojų pareiga priimti sprendimus dviejose pagrindinėse srityse: pirmiausia – mokymo srityje, o antra – žmogiškųjų išteklių valdymo srityje. Mokymo sritis aprėpia sprendimus dėl ugdymo turinio, mokymo ir vertinimo metodų pasirinkimo, mokyklos vadovėlių pasirinkimo ir mokinių grupavimo, siekiant juos mokyti.

Daugelyje Europos valstybių pradinio ugdymo mokytojai gali veikti santykinai savarankiškai, kiek tai susiję su mokymu. Mokymo metodų pasirinkimas yra paliktas mokytojų nuožiūrai beveik visose šalyse. Graikija yra vienintelė šalis, kurioje beveik visais pirmiau minėtais klausimais, susijusiais su mokymu, sprendimus priima valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą. O Belgija (flamandų bendruomenė) yra vienintelė šalis, kurioje už visus šiuos reikalus yra atsakingas mokyklos vadovas arba valdymo organas. Vidurinio ugdymo srityje padėtis šiek tiek skiriasi: maždaug pusėje tirtų valstybių sprendimus šiuo metu priima mokyklų vadovai arba valdymo organai, išskyrus susijusius su mokymo metodais, – daugelyje šalių tai vis dar mokytojų prerogatyva.

Antroji šioje ataskaitoje nagrinėjama sprendimų priėmimo sritis yra susijusi su žmogiškųjų išteklių valdymu, įskaitant mokytojų atranką ir atleidimą iš darbo, mokytojų pareigų bei atsakomybės nustatymą ir mokyklos vadovo atranką. Europoje už šios srities sprendimų priėmimą yra daugiausia atsakingi mokyklų vadovai arba valdymo organai. Tik nedaugelyje valstybių šiuos spendimus priima valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą; tai pasakytina apie Pietų Europos šalis, pavyzdžiui, Graikiją, Ispaniją, Prancūziją, Italiją, Kiprą ir Maltą. Sprendimus visais arba beveik visais pirmiau minėtais klausimais priima šių šalių valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, ir tik labai retai – patys mokytojai. Skirtingai negu mokymo srityje, sprendimų, susijusių su personalo valdymu, srityje įvairių ugdymo lygmenų mokytojų pareigos ir atsakomybė nedaug skiriasi.

E1 pav. Kas priima sprendimus dėl mokymo ir žmogiškųjų išteklių pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

Šaltinis – „Eurydice“.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE fr): atsakomybė už sprendimų priėmimą personalo komplektavimo ir žmogiškųjų išteklių valdymo srityje priklauso skirtingiems asmenims ar institucijoms, atsižvelgiant į tai, ar konkreti mokyklinio ugdymo įstaiga yra subsidijuojama privačioji mokykla, ar prancūzų bendruomenės administruojama mokykla.
Estija: kai reikia išrinkti mokyklos vadovą, sukuriama speciali komisija. Jeigu vadovą renkasi savivaldybių mokyklos, komisijos sudėtis nėra nustatyta, tai yra į jas gali būti įtraukti ir mokytojai, o jeigu valstybinės mokyklos – privaloma įtraukti mokytojų atstovus.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: kiekvienos mokyklos valdymo organas prižiūri, kaip mokytojai vykdo savo pareigas. Šis organas gali priimti sprendimus dėl konkrečių kiekvienam mokytojui pavestų pareigų (pamokų tvarkaraščio, pareigų, susijusių su koordinavimu, auklėtojo pareigų ir taip toliau). Į komisiją, renkančią mokyklos vadovą, gali būti įtraukti ir tėvai bei mokinių atstovai.
Italija: įdarbinant mokytojus, taikomos griežtos rangų sistemos, nesusijusios su tikra atranka.
Lietuva: atrenkant mokyklų vadovus, sukuriama speciali savivaldybės arba valstybinio lygmens komisija. Į šią komisiją įtraukiami ir mokytojai.
Malta: jeigu mokytojas ilgai nedirba, centrinės valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, atsiunčia jį pavaduojantį mokytoją.
Portugalija: mokyklos turi tam tikrą savarankiškumą, grupuodamos mokinius pagal taisykles, kasmet nustatomas teisės aktuose.
Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR): dėl darbuotojų atrankos į laisvas mokytojų darbo vietas, nesančių mokytojų pavadavimo ir pedagogų pareigų bei atsakomybės daugiausia nusprendžia mokyklos vadovas, tačiau šios pareigos gali būti pavestos ir mokytojams, einantiems vadovų pareigas.

MOKYMO TURINYS – TAI SRITIS, KURIOJE MOKYTOJAI DARO DIDŽIAUSIĄ ĮTAKĄ

Atliekant 2009 m. PISA tyrimą, mokyklų vadovų buvo klausiama, kokios grupės (kaip antai mokytojai, mokiniai, tėvai) daro tiesioginę įtaką priimant sprendimus dėl personalo komplektavimo, biudžeto sudarymo, mokymo turinio ir vertinimo. Paveikslėlyje parodyta penkiolikamečių mokinių, kurių mokyklų vadovai atsakė, kad priimant šiuos sprendimus didelę įtaką turi mokytojų grupės (pavyzdžiui, darbuotojų asociacijos, ugdymo turinio komitetai, profesinės sąjungos), procentinė dalis.

Iš visų nurodytų atsakomybės sričių mokytojų grupės didžiausią tiesioginę įtaką darė mokymo turinio srityje. Mokytojų grupės iš esmės veikė sprendimus dėl mokymo turinio Čekijoje, Danijoje, Estijoje, Vengrijoje, Lenkijoje ir Slovėnijoje. Ir priešingai, Portugalijoje ir Islandijoje mažiau kaip 10 proc. penkiolikamečių mokėsi mokyklose, kurių mokytojai gali veikti sprendimus dėl mokymo turinio. Lemiamą įtaką dėl mokymo šiose šalyse turi valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą. Apskritai daugumoje Europos švietimo sistemų institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, turėjo daugiau įtakos mokymo turiniui negu mokytojų grupės.

Dalyvavusiose 27 ES valstybėse 55 proc. penkiolikamečių lankė mokyklas, kuriose mokytojų grupės turėjo poveikį mokinių vertinimo tvarkai. Tačiau tarp skirtingų Europos švietimo sistemų pastebimi dideli šios srities skirtumai. Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje), Estijoje, Vengrijoje ir Slovėnijoje daugiau kaip 90 proc. penkiolikamečių lankė mokyklas, kurių vadovai teigė, kad mokytojų grupės daro tiesioginę įtaką mokinių vertinimo tvarkai. Ir priešingai, Portugalijoje ir Islandijoje tokių penkiolikamečių buvo mažiau kaip 10 proc. Priimant sprendimus dėl mokinių vertinimo tvarkos, paprastai dalyvauja ir institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, ir išorinės egzaminų valdybos.

Mokytojų grupės turėjo šiek tiek įtakos ir personalo komplektavimo klausimais. Jos dalyvavo priimant sprendimus, susijusius su personalu, Belgijoje (flamandų bendruomenėje), Nyderlanduose ir Švedijoje. Tačiau šiems sprendimams neturėjo įtakos Italijos, Portugalijos ir Turkijos mokytojų grupės, ir tik nedaugelio Belgijos (prancūzų bendruomenės), Estijos, Graikijos, Rumunijos bei Kroatijos mokyklų mokytojų grupės turėjo jiems poveikį. Paprastai regioninės arba nacionalinės valdžios institucijos, atsakingos už švietimą (pavyzdžiui, inspekcijos), ir mokyklų valdymo organai labiau veikė sprendimus dėl personalo negu mokytojų grupės. Tai sutampa su duomenimis dėl nuostatų, kuriomis

reglamentuojamas sprendimų priėmimas (žr. E1 pav.). 27 dalyvavusiose ES valstybėse vidutiniškai maždaug 61 proc. penkiolikamečių mokinių lankė mokyklas, kurių vadovai tvirtino, kad valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, veikė sprendimus dėl personalo komplektavimo, o 32 proc. penkiolikamečių mokinių – mokyklas, kuriose priimant šiuos sprendimus dalyvavo mokyklų valdybos.

E2 pav. Penkiolikamečių mokinių, lankančių mokyklas, kuriose mokytojų grupės (pavyzdžiui, darbuotojų asociacijos, ugdymo turinio komitetai, profesinės sąjungos) tiesiogiai veikia sprendimus dėl personalo komplektavimo, biudžeto sudarymo, mokymo turinio ir vertinimo tvarkos, procentinė dalis, 2009 m.

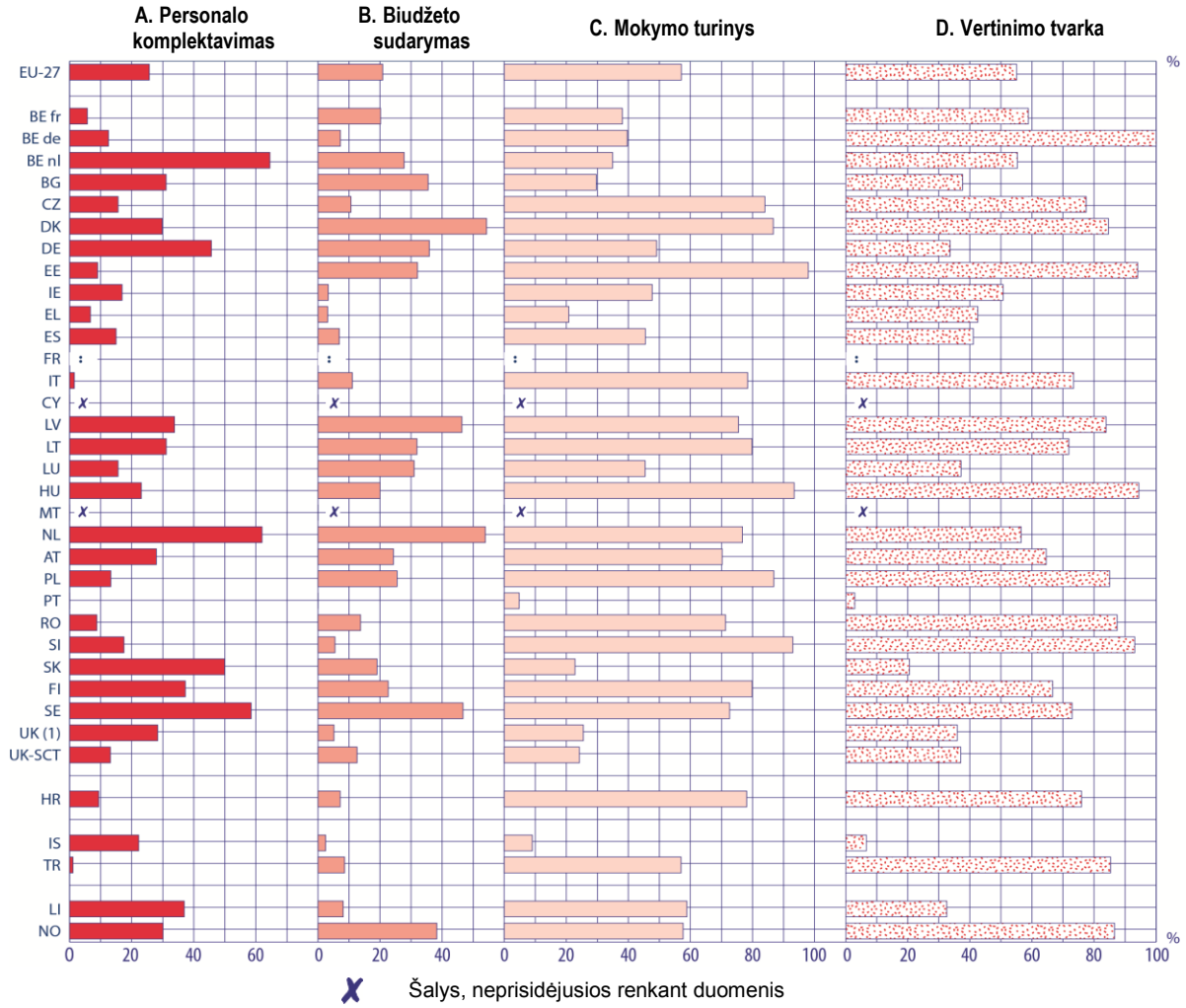

Šaltinis – EBPO, PISA 2009 m. UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU
A	25,7	5,7	12,5	64,5	31,1	15,6	29,8	45,7	9,0	16,9	6,7	15,0	:	1,5	x	33,8	31,2	15,6
B	20,9	20,2	7,2	27,8	35,5	10,6	54,3	35,9	32,1	3,3	3,1	6,9	:	11,1	x	46,4	31,9	31,0
C	57,1	38,1	39,7	34,9	29,6	84,0	86,7	49,1	97,9	47,7	20,8	45,5	:	78,4	x	75,5	79,8	45,4
D	55,1	58,9	100,0	55,3	37,7	77,5	84,6	33,7	94,0	50,7	42,6	41,1	:	73,4	x	83,9	71,9	37,2

	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	HR	IS	TR	LI	NO
A	23,1	x	62,0	28,0	13,2	0,0	8,8	17,5	50,0	37,3	58,5	28,4	13,1	9,4	22,3	1,1	37,0	30,1
B	20,0	x	54,0	24,3	25,5	0,0	13,7	5,5	19,0	22,7	46,7	5,2	12,6	7,1	2,5	8,6	8,2	38,3
C	93,4	x	76,8	70,2	86,9	4,8	71,3	93,0	22,8	79,9	72,6	25,5	24,2	78,1	9,0	57,0	58,9	57,6
D	94,4	x	56,5	64,6	85,1	3,0	87,4	93,1	20,6	66,7	72,9	36,0	37,1	76,0	6,6	85,3	32,6	86,6

Šaltinis – EBPO, PISA 2009 m. UK (1)=UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimai

Tarp kitų neišimtinių atsakymo variantų buvo šie: regioninės arba nacionalinės valdžios institucijos, atsakingos už švietimą (pavyzdžiui, inspekcijos); mokyklos valdyba; tėvų grupės; mokinių grupės (pavyzdžiui, mokinių asociacijos, jaunimo organizacijos); išorinės egzaminų valdybos (šie variantai paveikslėlyje nepavaizduoti).

Pastabos dėl konkrečių šalių

EU-27: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.
Prancūzija: nėra duomenų, nes mokykloms nebuvo pavesta atsakyti į klausimyno klausimus (EBPO, 2012 m.).

Dėl biudžeto klausimų retai sprendžia mokytojų grupės. 27 dalyvavusiose ES valstybėse vidutiniškai tik maždaug 21 proc. penkiolikamečių mokinių lankė mokyklas, kurių vadovai tvirtino, kad mokytojų grupės tiesiogiai veikia sprendimus dėl biudžeto. Šis atsakymas retai pasitaikė Airijoje, Graikijoje, Portugalijoje, Slovėnijoje, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) ir Islandijoje. Ir priešingai, mokytojų grupės dažnai buvo įtraukiamos priimant sprendimus dėl biudžeto Danijoje, Latvijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje. Didesnį poveikį biudžeto klausimams turėjo valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą (44 proc.), ir mokyklų valdybos (69 proc.).

Apskritai galima pastebėti tam tikrus nuoseklius įvairioms šalims būdingus modelius. Pavyzdžiui, mokytojų grupės turi mažai įtakos priimant sprendimus nagrinėtose srityse Graikijoje, Portugalijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Islandijoje. Ir priešingai, mokytojų grupės stipriai veikia sprendimų priėmimą Danijoje, Estijoje, Latvijoje, Vengrijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje.

MOKYTOJAI DAŽNAI SKIRIA ATLIKTI NACIONALINIUS TESTUS IR JUOS VERTINA

Nacionaliniai testai, kurie šioje ataskaitoje apibrėžiami kaip standartizuoti testai ir centriniu lygmeniu nustatomi egzaminai, gali būti suskirstyti į dvi bendras grupes. Pagrindinė vienų patikrinimų paskirtis – patvirtinti konkrečių mokinių pasiekimus, taigi ir padėti mokytojams priimti sprendimus dėl jų mokymosi rezultatų ir tolesnio mokymosi, o kiti testai atliekami kitais tikslais, pavyzdžiui, siekiant stebėti mokyklų ar visos švietimo sistemos kokybę arba nustatyti konkrečių mokinių mokymosi poreikius. Abiejų rūšių testai taikomi didžiojoje daugumoje valstybių.

Mokytojai gali dalyvauti įvairiais nacionalinių testų atlikimo etapais. Didžiojoje daugumoje šalių mokyklų pedagogai organizuoja nacionalinius žinių patikrinimus, remdamiesi tiksliais ir išsamiais nurodymais, kaip tai padaryti. Tai taikoma abiejų rūšių testams – padedantiems priimti sprendimus dėl mokinių mokymosi pasiekimų, tolesnio mokymosi ir kitų tikslų.

Pareiga vertinti nacionalinius testus mokytojams pavedama šiek tiek rečiau negu organizuoti jų atlikimą. Mokytojai vertina testus, padedančius priimti sprendimus dėl mokinių mokymosi pasiekimų, tolesnio mokymosi ir kitų tikslų, maždaug pusėje Europos valstybių arba regionų. Vengrijos vidurinių mokyklų mokytojai dalyvauja vertinant nacionalinius testus, siekdami priimti sprendimus dėl mokinių mokymosi pasiekimų ir tolesnio mokymosi, pagrindiniame ugdymo lygmenyje. Tačiau vidurinio lygmens mokytojai vertina tik standartinio lygio nacionalinius testus; už pažengusiųjų lygio testų vertinimą yra atsakingi ne mokykloje dirbantys asmenys.

Maltoje tik išorinių organizacijų atsiųsti egzaminuotojai yra atsakingi už nacionalinius testus, padedančius priimti sprendimus dėl mokinių mokymosi pasiekimų ir tolesnio mokymosi; o Belgijoje (flamandų bendruomenėje), Vengrijoje (ISCED 2 ir 3 lygmenyse) ir Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje) (ISCED 2 lygmenyje) išorinių organizacijų egzaminuotojai yra atsakingi už nacionalinius testus, rengiamus siekiant kitų tikslų.

E3 pav. Mokytojų vaidmuo pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenų) mokiniams atliekant nacionalinius testus, 2011–2012 m.

E3a pav. Nacionaliniai testai, padedantys priimti sprendimus dėl mokinių mokymosi pasiekimų ir tolesnio mokymosi

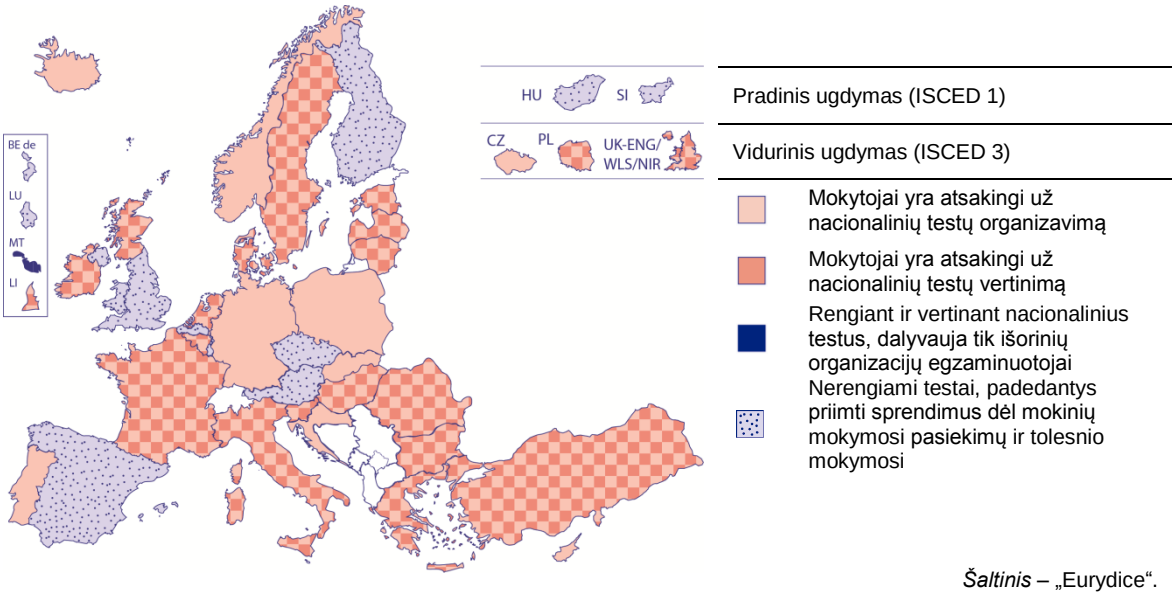

Šaltinis – „Eurydice“.

E3b pav. Nacionaliniai testai, rengiami siekiant kitų tikslų

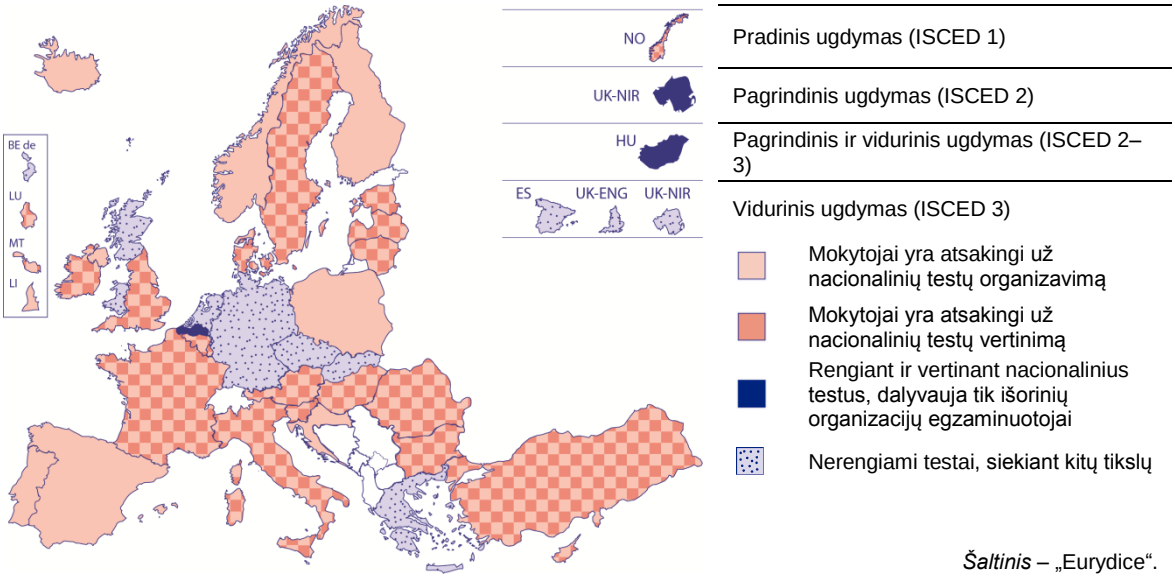

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimai

Nacionaliniai testai – tai nacionaliniu mastu rengiami standartizuoti žinių patikrinimai ir centriniu lygmeniu nustatyti egzaminai. Organizuojant šiuos testus, remiamasi centriniu lygmeniu nustatytomis procedūromis, susijusiomis su testų turinio parengimu, šių žinių patikrinimų organizavimu, vertinimu ir jų rezultatų aiškinimu bei panaudojimu. Šiuos testus standartizuoja centrinės (arba aukščiausio lygmens) institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą.

Nacionaliniai testai, padedantys priimti sprendimus dėl mokinių mokymosi pasiekimų ir tolesnio mokymosi, padeda apibendrinti mokinių pasiekimus mokslo metų arba konkretaus ugdymo etapo pabaigoje ir turi nemažą poveikį jų tolesniam mokymuisi. Pedagoginėje literatūroje šie testai dar vadinami apibendrinamaisiais testais arba mokymosi įvertinimu. Remiantis šių testų rezultatais, mokiniams išduodami pažymėjimai arba galima priimti svarbius sprendimus dėl jų priskyrimo reikiamai klasei, atsižvelgiant į pažangumą, mokyklos pasirinkimą, perkėlimą į kitą klasę ir taip toliau.

Nacionaliniai testai, rengiami siekiant kitų tikslų, yra:

– **nacionaliniai testai, rengiami siekiant stebėti mokyklas ir (arba) švietimo sistemas;** pagrindinė šių žinių patikrinimų paskirtis – stebėti bei vertinti mokyklas ir (arba) visą švietimo sistemą. Stebėsena ir vertinimas – tai informacijos rinkimas ir analizavimas, norint patikrinti, ar veikla atitinka užsibrėžtus tikslus, ir prireikus imtis pataisomųjų priemonių. Gautais nacionalinių testų rezultatais remiamasi kaip mokymo kokybės ir mokytojų veiklos rodikliais, be to, jie padeda išmatuoti bendrą švietimo politikos ir praktinės veiklos veiksmingumą.

– **nacionaliniai testai, rengiami siekiant nustatyti individualius mokymosi poreikius;** šie žinių patikrinimai organizuojami siekiant padėti atskiriems mokiniams mokytis, nustatant konkrečius jų mokymosi poreikius ir tinkamai pritaikant mokymą. Pagrindinė šių testų paskirtis – vertinimas, siekiant padėti mokytis; šis vertinimo būdas gali būti apibendrintai pavadintas formuojamuoju vertinimu.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: be bendrojo diagnostinio vertinimo, rengiamo valstybiniu lygmeniu, kasmečius diagnostinius vertinimus organizuoja ir autonominiai regionai. Kai kuriuose autonominiuose regionuose rengiant šiuos testus bendradarbiauja ir išorinės organizacijos. Organizuojant šių testų atlikimą, bendradarbiauja mokyklų vadovų grupės ir pedagogai. Be to, kai kuriuose autonominiuose regionuose mokytojai yra atsakingi už šių testų vertinimą.
Italija: rengiant testus atrinktoms klasėms, sudarančioms nacionalinę imtį (nacionalinius testus, rengiamus siekiant kitų tikslų), Nacionalinis vertinimo institutas atsiunčia išorinius stebėtojus, organizuojančius ir vertinančius šiuos testus.
Malta: mokytojai dalyvauja vertinant kai kuriuos nacionalinius testus, rengiamus siekiant nustatyti mokinių mokymosi poreikius (ISCED 1 lygmens pabaigos egzaminus).
Lenkija: ISCED 3 lygmens mokytojai dalyvauja tik vertinant žodinę stojamųjų egzaminų į aukštąsias mokyklas dalį. Rašytinę dalį, kaip ir ISCED 1 bei 2 lygmenų egzaminus, vertina išoriniai egzaminuotojai.
Jungtinė Karalystė (ENG): pradiniame ugdymo lygmenyje nacionalinius testus, rengiamus siekiant kitų tikslų, gali organizuoti mokyklos pasirinktu laiku, o tada pačios juos vertinti, arba gali rengti per testų savaitę ir perduoti išoriniams vertintojams (tai priklauso nuo mokyklos pasirinkimo).
Jungtinė Karalystė (ENG/WLS/NIR): išoriniai patikrinimai, padedantys priimti sprendimus dėl mokinių mokymosi pasiekimų ir tolesnio mokymosi ISCED 3 lygmenyje (vidurinio mokslo baigimo egzaminai (GCSE) ir A lygmens testai), visada aprėpia išorinių organizacijų rengiamus bei vertinamus egzaminus, tačiau į juos gali būti įtrauktas ir tam tikras vertinimas, kurį organizuoja ir (arba) atlieka patys mokytojai.

DAUGUMOS EUROPOS VALSTYBIŲ MOKYTOJAI AKTYVIAI DALYVAUJA PRIIMANT SPRENDIMUS DĖL MOKINIŲ PALIKIMO ANTRUS METUS MOKYTIS TOJE PAČIOJE KLASĖJE

Visų Europos valstybių mokytojų pareiga – padėti mokiniams mokytis ir lavinti gebėjimus. Be to, jie dažnai dalyvauja priimant sprendimus dėl mokinių perkėlimo į aukštesnę klasę. Tačiau tai taikoma tik šalims, kuriose nepriimti teisės aktai dėl savaiminio perėjimo į aukštesnę klasę[8].

Maždaug dviejų trečdalių Europos šalių mokytojai aktyviai dalyvauja palikimo antrus metus mokytis toje pačioje klasėje procese: jie siūlo palikti mokinį kartoti kurso arba formuluoja sprendimą dėl mokinio palikimo antriems metams. Be to, su mokytojais gali būti tariamasi sprendžiant šiuos klausimus.

Tarp skirtingų ugdymo lygmenų yra labai mažai skirtumų. Bulgarijoje tik antrojo ugdymo lygmens mokytojai dalyvauja mokinių palikimo mokytis antrus metus toje pačioje klasėje procese, nes pirmajame lygmenyje mokiniai savaime perkeliami iš vienos klasės į kitą.

Nyderlanduose ir Suomijoje mokyklos arba vietos valdžia nusprendžia, kiek mokytojai turėtų įsitraukti į mokinių palikimo antrus metus mokytis toje pačioje klasėje procesą.

E4 pav. Mokytojų įsitraukimas į mokinių palikimo antrus metus mokytis toje pačioje klasėje procesą pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys), 2011–2012 m.

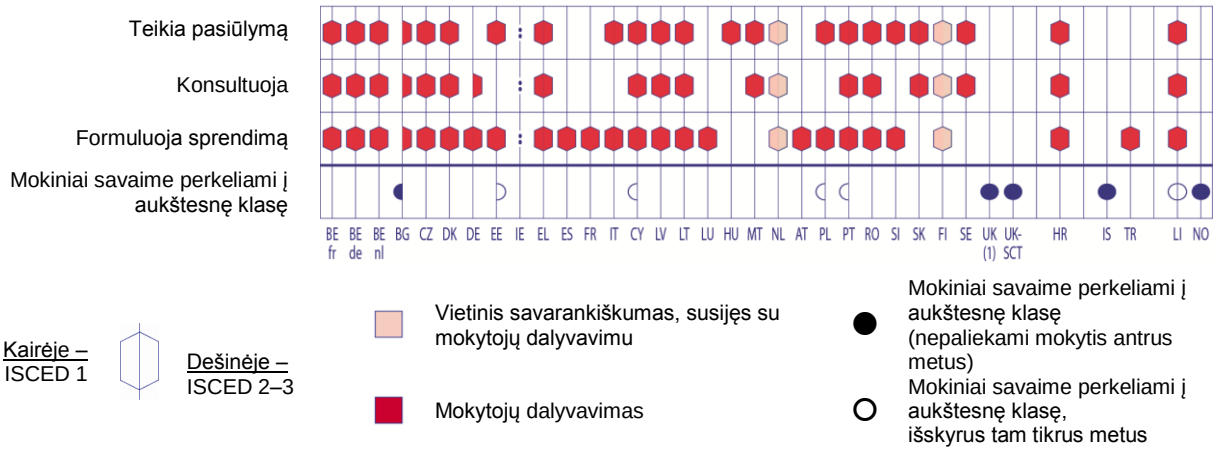

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Pastabos dėl konkrečių šalių

Vokietija: ISCED 1 lygmuo: kai kuriose žemėse (vok. *Länder*) pirmosios klasės pabaigoje mokinių neleidžiama palikti mokytis antrus metus toje pačioje klasėje.
Estija: viduriniame ugdymo lygmenyje mokiniai nepaliekami mokytis antrus metus toje pačioje klasėje.
Kipras: palikti mokytis antrus metus galima pirmojoje ir antrojoje ISCED 1 lygmens klasėse, ir tai galima padaryti tik vieną kartą.
Vengrija: pedagogai kartu nusprendžia dėl mokinio palikimo mokytis antrus metus toje pačioje klasėje.
Malta: mokytojų dalyvavimas mokinių palikimo mokytis antrus metus procese netaikomas ISCED 3 lygmeniui, nes šio lygmens mokiniai kartoja tos pačios klasės kursą tik tuo atveju, jeigu neišlaiko metinių egzaminų ir jiems nepavyksta perlaikyti egzamino.
Lenkija: pirmosiose trijose ISCED 1 lygmens klasėse mokiniai savaime perkeliami į aukštesnę klasę.
Portugalija: pirmaisiais metais nepaliekama mokytis antrus metus toje pačioje klasėje.
Slovėnija: ISCED 3 lygmenyje dėl mokinių palikimo mokytis antrus metus toje pačioje klasėje nusprendžia mokyklos vadovas.

[8] EACEA / „Eurydice“, 2011b. *Palikimas mokytis antrus metus Europos privalomojo švietimo sistemoje. Taisyklės ir statistika.*

Suomija: dėl palikimo mokytis antrus metus toje pačioje klasėje nusprendžia mokyklos vadovas, išklausęs tėvų nuomonę.
Švedija: mokiniai gali būti paliekami mokytis antrus metus tik išskirtiniais atvejais.
Lichtenšteinas: ISCED 1 lygmenyje mokinį palikti mokytis antrus metus toje pačioje klasėje galima tik itin sunkiais atvejais.

F

MOKYKLŲ VADOVAI

DAUGELYJE VALSTYBIŲ REIKALAUJAMA, KAD, BE PEDAGOGINIO DARBO PATIRTIES, KANDIDATAS TAPTI MOKYKLOS VADOVU BŪTŲ BAIGĘS IR SPECIALIUS MOKYMUS

Šiuolaikiniai mokyklų vadovai turi daugybę įvairiausių uždavinių: jie privalo ne tik organizuoti mokymo(si) procesą, bet ir tvarkyti finansus bei valdyti žmogiškuosius išteklius. Labai svarbu atrinkti tinkamą kandidatą į vadovo pareigas, todėl, prieš skiriant asmenį mokyklos vadovu, būtina apsvarstyti daug skirtingų kriterijų. Visų Europos šalių taisyklėse yra nustatyti oficialūs reikalavimai, taikomi norintiesiems tapti mokyklų vadovais.

Keturios šalys – Belgija (flamandų bendruomenė), Latvija, Nyderlandai ir Norvegija – teigia, kad vienintelė oficiali sąlyga, taikoma norintiesiems tapti mokyklų vadovais, yra turėti mokytojo kvalifikaciją. Tačiau iš tikrųjų asmenims, tampantiems mokyklų vadovais, reikia turėti ir profesionalios pedagoginio darbo patirties. Norvegijoje visus kitus reikalavimus, įskaitant ir susijusius su vadovaujamo darbo patirtimi bei vadovų mokymais, nustato vietos valdžios institucijos.

Beveik visur kitur pagrindinė sąlyga, taikoma norintiesiems tapti mokyklų vadovais, – turėti pedagoginio darbo patirties. Tačiau reikalaujamos darbo patirties trukmė skiriasi (žr. F2 pav.), o daugelyje šalių dar taikoma viena arba kelios papildomos sąlygos.

Graikijoje, Kipre, Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje) ir Turkijoje būsimieji mokyklų vadovai privalo turėti pedagoginio ir vadovaujamo darbo patirties. Be to, Lietuvoje dar nustatytas aiškus reikalavimas turėti lyderystės ir vadovavimo gebėjimų.

Keliolikoje valstybių arba regionų kandidatai tapti mokyklų vadovais privalo turėti pedagoginio darbo patirties ir būti baigę specialius mokyklų vadovų kursus. Slovėnijos mokyklų vadovai taip pat anksčiau turi būti ėję patarėjo arba konsultanto pareigas arba bent penkerius metus dirbę mentoriais.

Būsimieji Maltos, Rumunijos, Jungtinės Karalystės (Anglijos ir Velso) ir Islandijos mokyklų vadovai turi atitikti tris reikalavimus: turėti pedagoginio darbo patirties, vadovaujamo darbo patirties ir būti baigę specialius mokyklų vadovų mokymus. Ispanijoje valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, gali papildyti reikalavimų sąrašą; pavyzdžiui, tuose autonominiuose regionuose, kuriuose, be ispanų kalbos, galioja dar viena oficialioji kalba, kandidatai į mokyklų vadovus privalo pateikti pažymėjimą, kuriuo būtų patvirtinama, kad jie bent minimaliai moka tą kalbą.

Švedijoje mokyklos vadovais gali būti skiriami tik asmenys, kurie, dalyvaudami mokymuose ir dirbdami, įgijo žinių apie švietimą. Pedagoginio darbo patirties turėti nereikalaujama. Mokyklų vadovai nebūtinai turi būti atrinkti iš (buvusių) mokytojų – jie gali turėti ir kitą profesiją. Tačiau būsimiems vadovams (įdarbintiems po 2010 metų kovo mėn.) keliamas reikalavimas baigti specialų universiteto lygmens mokomąjį kursą, už kurį atsakinga Švedijos nacionalinė švietimo agentūra (NAE).

Apskritai 21 valstybėje arba regione reikalaujama, kad būsimieji mokyklų direktoriai baigtų mokyklų vadovų mokymus (žr. F1 pav.). Daugumoje šių šalių kursai vadovams vyksta prieš paskiriant asmenį mokyklos vadovu. Čekijoje, Prancūzijoje, Austrijoje, Slovakijoje ir Švedijoje nauji mokyklų vadovai turi baigti šiuos mokymus per nurodytą laiką po paskyrimo į naujas pareigas. (Šalys, kuriose siūlomi neprivalomi mokyklų vadovų mokymai, nurodytos F3 pav.)

Vadovų mokymų trukmė svyruoja nuo vienos savaitės (Rumunijoje) iki 60 ECTS kreditų magistro programos Maltoje. Bendrieji moduliai aprėpia vadybą, komandos kūrimą, bendravimo ir lyderystės gebėjimus, mokyklų plėtrą, mokyklų veiklą reglamentuojančius įstatymus ir mokyklų darbo

organizavimą. Be teorinio turinio, kai kuriose valstybėse apibrėžtas ir praktinis mokymų aspektas. Ispanijoje mokomoji mokyklų vadovų programa sudaryta iš teorinio kurso ir praktikos. Lenkijoje specialūs kvalifikacijos tobulinimo kursai apima 210 mokymosi valandų, iš jų 26 valandos skirtos praktinei vadovavimo veiklai. Švedijos nacionalinėje mokyklų vadovų mokymo programoje teorinės žinios susietos su praktiniu mokyklos vadovo vaidmeniu. Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) kandidatus tapti mokyklų direktoriais jų tiesioginiai vadovai skatina per mokymus įgyti lyderystės patirties: į šią mokomąją programą įtraukti nuodugnūs konkrečių atvejų tyrimai ir su tuo susiję paskyrimai į mokyklas, be to, būsimieji direktoriai ne trumpiau kaip devynioms dienoms paskiriami dirbti kitoje mokykloje.

Trijose valstybėse priėmus naujausius teisės aktus buvo įgyvendintos permainos: į 2011 m. priimtą Rumunijos nacionalinio švietimo įstatymą buvo įtraukti nauji reikalavimai kandidatams turėti vadovaujamo darbo patirties ir baigti mokyklų vadovų mokymus. Vengrijoje nuo 2012 m. rugsėjo mėn. visi nauji mokyklų vadovai privalo dalyvauti mokyklų vadovų mokymuose. Islandijoje taip pat laipsniškai įgyvendintas panašus teisės aktas, galutinai įsigaliojęs 2012 m. Pereinamuoju laikotarpiu nebuvo taikomi vienodi reikalavimai.

F1 pav. Norint tapti mokyklos vadovu, oficialiai reikalaujama turėti pedagoginio darbo patirties ir baigti mokyklų vadovų mokymus; šis reikalavimas taikomas visiems ugdymo lygmenims – nuo ikimokyklinio iki vidurinio (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenims), 2011–2012 m.

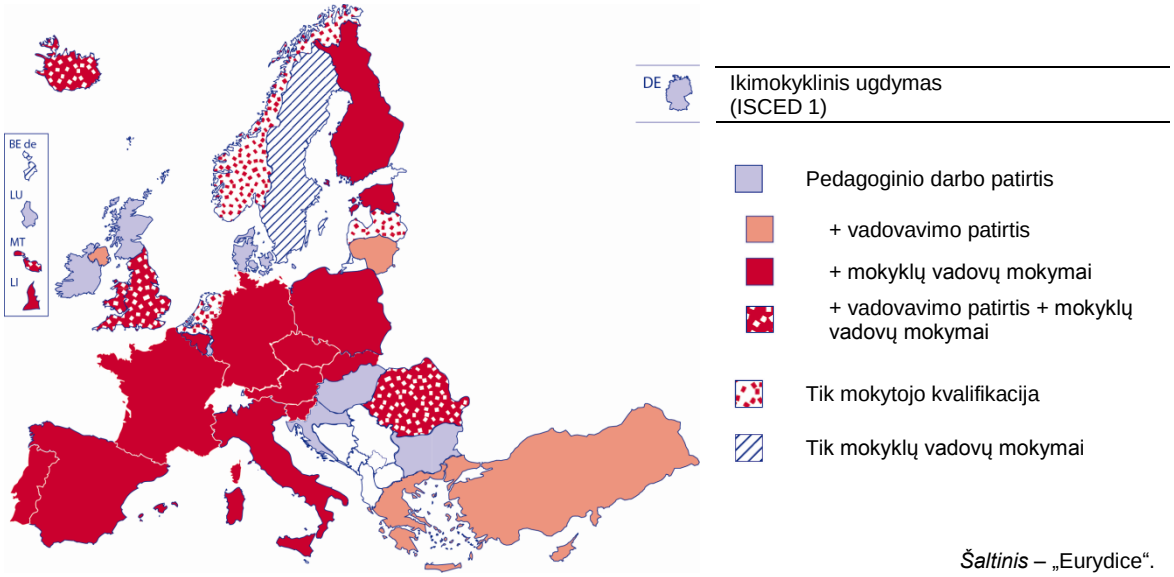

Šaltinis – „Eurydice“.

Valstybės, kuriose reikalaujama, kad kandidatas baigtų bent minimalios trukmės privalomuosius mokymus prieš paskiriant arba jau paskyrus jį mokyklos vadovu, 2011–2012 m.

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
Trukmė	120 val.	150 val.	⊗	⊗	100 val.	⊗	104 val.	240 val.	⊗	⊗	40 val. – 14 mėnesių	1 metai	3–4 mėnesiai	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	60 ECTS
	●	●			O		●	●			●	O	●						●

	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	HR	IS	TR	LI	NO
Trukmė	⊗	12 ECTS	210 val.	250 val.	1 savaitė	144 val.	160 val.	15 ECTS	30 ECTS	6–18 mėnesių	⊗	⊗	15 ECTS	⊗	15 ECTS	⊗
		O	●	●	●	●	O	●	O	●			●		●	

● Prieš paskiriant O Po paskyrimo ⊗ Netaikomas reikalavimas baigti mokyklų vadovų mokymus

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Paaiškinimai

Pedagoginio darbo patirtis reiškia, kad kandidatas tam tikrą metų skaičių turi būti dirbęs mokytoju, didžiąją laiko dalį – tame ugdymo lygmenyje, kuriame jis nori tapti mokyklos vadovu.
Vadovaujamo darbo patirtis reiškia, kad kandidatas turi turėti mokyklos administravimo arba vadovavimo jai patirties, pavyzdžiui, įgytos dirbant mokyklos direktoriaus pavaduotoju.
Mokyklos vadovų mokymai – tai specialus mokomasis kursas, rengiamas baigus pirminio mokytojų rengimo aukštojoje mokykloje programą ir įgijus mokytojo kvalifikaciją. Atsižvelgiant į aplinkybes, šis kursas gali būti organizuojamas prieš paskiriant kandidatą į mokyklos vadovo pareigas, pradedant jo įdarbinimo procedūrą arba per pirmuosius kelerius metus po paskyrimo į šias pareigas. Šių mokymų tikslas – padėti būsimiems mokyklų vadovams įgyti ar išlavinti gebėjimus, kurių jiems prireiks einant naujas pareigas. Tačiau šio kurso nederėtų painioti su mokyklų vadovų tęstine profesine raida.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE de): norėdamas būti paskirtas į nuolatines mokyklos vadovo pareigas bendruomenei pavaldžioje mokyklinio ugdymo įstaigoje, kandidatas privalo turėti vadovo mokymų baigimo pažymėjimą.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Ispanija: pradinės mokymo programos trukmę ir organizacinius aspektus (taikoma ir teoriniam, ir praktiniam kursui), nustato autonominių regionų valdžios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą. Todėl šių mokymų valandų skaičius skiriasi. Bendruomenėse, kuriose šių mokymų trukmė reglamentuota, jie gali trukti trumpiausiai nuo 40 valandų ir ilgiausiai iki 14 mėnesių.
Liuksemburgas: ISCED 0 ir 1 lygmenyse nėra mokyklų vadovų.
Malta: būsimasis mokyklos vadovas, prieš pretenduodamas į šias pareigas, turi būti ketverius metus dirbęs mokyklos vadovo padėjėju, skyriaus viršininku, įtraukiojo švietimo koordinatoriumi arba mokyklos konsultantu.
Nyderlandai: pradinio ugdymo srityje turėti mokytojo kvalifikaciją reikalaujama tik tais atvejais, kai mokyklos vadovas dar dirba ir mokytoju. Didelėse vidurinėse mokyklose, turinčiose centrinę valdybą, nereikalaujama, kad šios valdybos nariai, nemokantys mokinių, turėtų mokytojo kvalifikaciją.
Portugalija: tik tais atvejais, kai nėra kandidatų, turinčių konkrečią kvalifikaciją, gali būti atsižvelgiama į turimą darbo patirtį vadovavimo srityje.
Slovėnija: per metus nuo paskyrimo į šias pareigas mokyklos vadovas gali laikyti mokyklos vadovo egzaminą.
Suomija: mokyklos vadovų mokymai yra neprivalomi, nes juos gali atstoti, pavyzdžiui, turima vadovaujamo darbo patirtis.
Jungtinė Karalystė (ENG): Anglijoje mokyklos vadovų mokymai buvo privalomi iki 2012 m. vasario mėn.
Jungtinė Karalystė (SCT): mokytojai privalo įrodyti, kad atitinka Mokyklos vadovo standartą, kuriame apibrėžti mokyklų vadovų lyderystės ir vadybos gebėjimai. Tai gali būti atliekama per pokalbį su vietos valdžios institucijomis ir dalyvaujant oficialiame vertinimo procese arba dalyvaujant oficialiame kvalifikacijos tobulinimo procese, pavyzdžiui, Škotijos mokyklų vadovų kvalifikacijos tobulinimo (angl. *Scottish Qualification for Headship*) ir Lankstaus būdo tapti mokyklos vadovu (angl. *Flexible Route to Headship*) procedūrose.

PAPRASTAI REIKALAUJAMA, KAD MOKYKLŲ VADOVAI TURĖTŲ BENT PENKERIŲ METŲ PEDAGOGINIO DARBO PATIRTĮ

Tarp kitų reikalavimų, keliamų kandidatams į mokyklų vadovus (žr. F1 pav.), dažnai pasitaiko reikalavimas, kad būsimasis mokyklos vadovas turėtų tam tikrą minimalią pedagoginio darbo patirtį. Jos trukmė svyruoja nuo trejų metų Bulgarijoje, Estijoje, Prancūzijoje (taikoma mokyklų vadovams, dirbantiems ISCED 0 ir 1 lygmenų ugdymo įstaigose) ir Lietuvoje iki 10 metų Maltoje, 16 metų (taikoma ikimokykliniam ir pradiniam ugdymo lygmenims) ir 17 metų (taikoma pagrindiniam bei viduriniam ugdymo lygmenims) Kipre.

Daugelyje šalių mažiausia privaloma darbo patirtis siekia trejus ar penkerius metus. Danijoje, Vokietijoje, Austrijoje (ikimokykliniame bei pradiniame ugdymo lygmenyse ir bendrosiose vidurinėse mokyklose (vok. *Hauptschule*)), Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje), Islandijoje ir Lichtenšteine reikalaujama, kad būsimasis mokyklos vadovas turėtų pedagoginio darbo patirties, bet jos trukmė nenustatyta.

Pagaliau Belgijoje (vokiškai kalbančioje ir flamandų bendruomenėse), Latvijoje, Nyderlanduose, Švedijoje ir Norvegijoje nereikalaujama, kad kandidatas į mokyklos vadovo pareigas turėtų pedagoginio darbo patirties. Nyderlanduose įgyvendinami projektai, kurių esmė ta, kad įdarbinami *bazen van buiten* – žmonės, neturintys reikiamos pedagoginio darbo patirties, tačiau turintys vadovavimo kokiame nors kitame sektoriuje patirties.

F2 pav. Mažiausia pedagoginio darbo patirtis, kurią privalo turėti kandidatas, norintis tapti ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) įstaigos vadovu, 2011–2012 m.

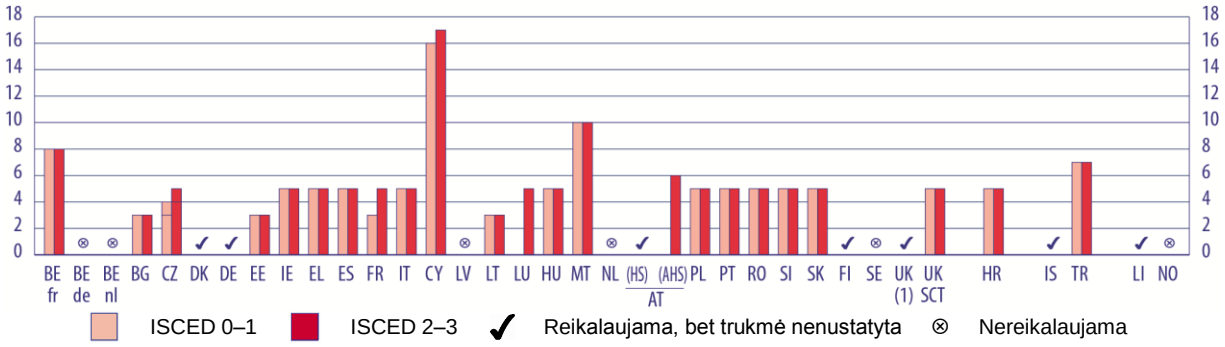

Šaltinis – „Eurydice“.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE fr): paveikslėlyje nurodyti valstybinių mokyklų, pavaldžių prancūzų bendruomenei, duomenys. Būsimieji subsidijuojamų mokyklų direktoriai privalo turėti septynerių metų pedagoginio darbo patirtį.
Belgija (BE de): nereikalaujama, kad kandidatai turėtų pedagoginio darbo patirties. Tačiau mokytojo kvalifikacija ir šio darbo patirtis yra vieni iš atrankos kriterijų.
Čekija: pedagoginio darbo patirtis gali aprėpti ne tik tiesioginį mokytojo darbą, bet ir tam tikrą veiklą, kuriai reikalinga ta pati arba panaši patirtis, pavyzdžiui, aukštesniųjų vadovų pareigas arba darbą mokslinių tyrimų ir plėtros srityje.
Estija: reikalingas aukštasis pedagoginis išsilavinimas ir bent trejų metų pedagoginio darbo patirtis; jeigu asmuo, mokydamasis aukštojoje mokykloje, įgijo kitą, ne pedagogo, profesiją, jis privalo turėti bent penkerių metų pedagoginio darbo patirtį.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Graikija: būtinos išankstinės sąlygos, suteikiančios mokytojams teisę tapti mokyklų vadovais, yra šios: jie privalo turėti bent aštuonerių metų darbo stažą ir penkerių metų pedagoginio darbo stažą, iš kurių trejus metus turi būti dirbę reikiamame ugdymo lygmenyje.
Italija: reikalinga bent penkerių metų pedagoginio darbo pagal neterminuotąją darbo sutartį patirtis; tai reiškia, kad dauguma būsimųjų mokyklų vadovų anksčiau yra bent kelerius metus dirbę ir pagal terminuotąsias sutartis.
Kipras: ISCED 0–1 lygmenys: norint tapti mokyklos vadovo pavaduotoju, reikalingas mažiausiai 13 metų darbo stažas, iš kurių kandidatas bent penkerius metus turi būti dirbęs mokytoju; norint tapti vadovu, reikia dar trejus metus dirbti

vadovo pavaduotoju, taigi norint tapti direktoriumi, iš viso reikalinga 16 metų darbo patirtis. ISCED 2–3 lygmenys: norint tapti mokyklos vadovo pavaduotoju, reikalingas ne trumpesnis kaip 12 metų darbo stažas; norint tapti A lygmens vadovo pavaduotoju, reikia trejus metus dirbti vadovo pavaduotoju, o norint tapti mokyklos direktoriumi, reikia trejus metus dirbti A lygmens vadovo pavaduotoju; taigi iš viso reikalinga 17 metų darbo patirtis.
Lietuva: kandidatams, norintiems tapti mokyklos vadovu ir turintiems magistro laipsnį bei mokytojo kvalifikaciją, reikalinga bent dvejų metų pedagoginio darbo patirtis, o kandidatams, turintiems tik mokytojo kvalifikaciją, reikalinga ne trumpesnė kaip trejų metų darbo patirtis.
Liuksemburgas: ISCED 0 ir 1 lygmenyse nėra mokyklų vadovų.
Austrija: HS = *Hauptschule* (bendrosios vidurinės mokyklos), AHS = *Allgemeinbildende höhere Schule* (akademinės vidurinės mokyklos). Duomenys apie *Hauptschule* taip pat taikomi ISCED 0 ir 1 lygmenims.
Slovėnija: pedagoginio darbo patirtį gali pakeisti konsultavimo mokyklose patirtis.

DAUGUMA VALSTYBIŲ SIŪLO SPECIALIAS MOKYKLŲ VADOVŲ MOKYMO PROGRAMAS, TAČIAU JŲ TRUKMĖ, TURINYS IR RENGĖJAI YRA SKIRTINGI

Specialios mokyklų vadovams skirtos mokymo programos taikomos ir kai kuriose šalyse, kuriose nėra oficialaus reikalavimo jas baigti, norint tapti mokyklos vadovu. Taip yra Bulgarijoje, Kipre, Lietuvoje, Vengrijoje, Nyderlanduose, Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) ir Norvegijoje. Bulgarijoje kursai, kuriuos organizuoja Nacionalinis švietimo mokymų ir kvalifikacijos tobulinimo institutas, vyksta ištisus metus. Iš viso jie trunka 5 dienas ir yra sutelkti į konkrečius klausimus. Nyderlanduose mokyklų vadovų mokymus siūlo įvairios institucijos. Nors oficialiai nereikalaujama, kad kandidatai baigtų šiuos mokymus, jeigu mokyklos vadovo pareigybė aprėpia vadovavimo pareigas, kurioms taikomi kompetencijos standartai, būsimieji mokyklų vadovai privalo turėti pažymėjimą, patvirtinantį, kad jie atitinka šiuos reikalavimus. Olandų mokyklų direktorių akademija yra nepriklausoma nevyriausybinė įstaiga, suteikianti mokyklų vadovams, dirbantiems pradinio ugdymo srityje, daugiau galimybių dalyvauti pasirinktiniuose parengiamuosiuose ir nuolatinės profesinės raidos kursuose. Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) galioja rekomenduojamojo pobūdžio Mokyklos vadovų standartas, pirmiausia taikomas tobulinant lyderių kvalifikaciją, taip pat vertinant ir atestuojant mokyklų vadovus. Škotijos mokyklų vadovų kvalifikacijos tobulinimo (SQH) kursai, baigti prieš paskiriant kandidatą vadovu, yra vienas iš būdų pasiekti šį standartą. Norvegijoje mokyklų vadovai skatinami dalyvauti Nacionalinėje lyderystės programoje.

Daugumoje valstybių mokyklų lyderystės kursus rengia įvairios mokymo institucijos. Dažniausiai šias institucijas turi akredituoti švietimo ministerijos. Keliose šalyse įkurtos net specialios akademijos. Austrijoje veikianti Lyderystės akademija yra forumas, kurio tikslas – įgyvendinti visos sistemos pokyčius, užtikrinant tęstinį nacionalinio masto švietimą, rengiant naujoviškus mokymus mokyklų vadovams ir kitiems lyderiams, dirbantiems švietimo srityje. Į Lyderystės akademijos kursą įtraukti susitikimai su įkvepiančiais lektoriais, seminarai bendradarbiaujančiose ugdomojo konsultavimo grupėse, naujovių apmąstymai, projekto idėjų plėtra, mokymosi partnerystės sesijos, per kurias keičiamasi idėjomis, taikomas „minčių lietaus“ metodas bei rengiami regioniniai tinklų kūrimo seminarai. 1995 m. Slovėnijos vyriausybė įkūrė Nacionalinę švietimo lyderystės mokyklą (slov. *Šola za ravnatelje*), kurios paskirtis – mokyti mokyklų vadovus bei kandidatus į šias pareigas ir tobulinti jų profesinę kvalifikaciją. Suomijos švietimo lyderystės institutas, veikiantis universitete, siūlo kandidatams mokymus, prieš pradedant eiti mokyklos direktorių bei vietos švietimo skyrių vadovų pareigas, ir mokomuosius kursus, rengiamus darbo vietoje. Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) rengiami Nacionalinių mokyklų vadovų profesinės kvalifikacijos tobulinimo (NPQH) mokymai, skirti mokytojams, norintiems tapti mokyklų vadovais.

F3 pav. Specialios akademijos ir (arba) mokomosios programos, skirtos ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) mokyklų vadovams, 2011–2012 m.

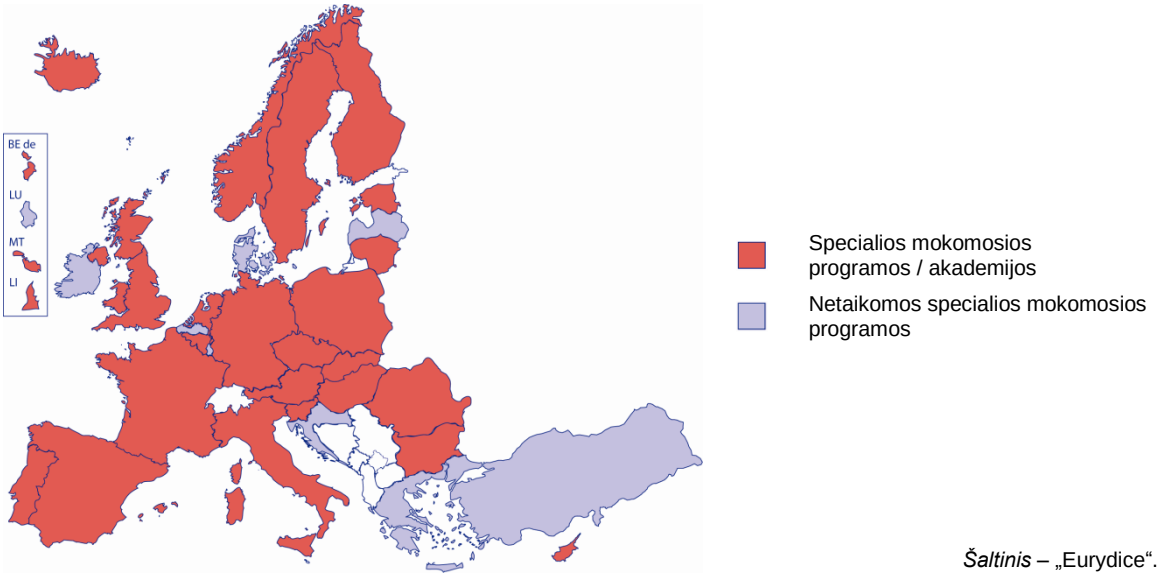

Šaltinis – „Eurydice“.

Pastaba dėl konkrečios šalies

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.

PASIRENKANT MOKYKLŲ VADOVUS, VYRAUJA ATVIROJO ĮDARBINIMO PROCEDŪROS

Dviejuose trečdaliuose Europos valstybių mokyklų vadovai atrenkami remiantis atvirojo įdarbinimo procedūromis, ir tai reiškia, kad už informacijos apie laisvą darbo vietą paskelbimą bei kandidatų atranką yra atsakingos pačios mokyklos. Tačiau atvirojo įdarbinimo procedūrų reglamentavimo mastas įvairiose šalyse gerokai skiriasi. Kai kuriose valstybėse nėra specialių taisyklių, bet taikomi bendrieji įstatymai, kuriais reglamentuojami darbo santykiai, o kitos šalys yra priėmusios išsamias nuostatas. Pavyzdžiui, Airijoje atskirų mokyklų valdymo organai įdarbina ir paskiria mokyklų direktorius, remdamiesi šiomis sutartomis procedūromis: apie laisvą darbo vietą paskelbiama mokykloje ir interneto svetainėje, kaip nustato valdymo organai (taikoma pradinėms mokykloms), taip pat bent viename nacionaliniame dienraštyje. Panašios procedūros taikomos ir Jungtinės Karalystės (Airijos ir Velso) mokyklose, pavaldžiose vietos valdžios institucijoms: apie laisvą darbo vietą mokyklos valdymo organas privalo pranešti vietos valdžios institucijai, be to, šią informaciją jis turi paskelbti bent jau Anglijoje ir Velse, paskirti atrankos komisiją, surengti pokalbius su atrinktais kandidatais ir, kai tinkama, rekomenduoti bei patvirtinti vieno iš kandidatų paskyrimą. Kontroliuojamose Jungtinės Karalystės (Šiaurės Airijos) mokyklose kandidatai eiti mokyklos direktoriaus ir direktoriaus pavaduotojo pareigas, kuriuos rekomenduoja mokyklos valdytojų taryba, gali dalyvauti pokalbiuose su Švietimo ir bibliotekų valdybos atstovais, o tada ši valdyba gali paskirti rekomenduotą kandidatą.

Vienuolikoje valstybių mokyklų vadovai atrenkami per konkursinį egzaminą, tai yra viešą centriniu lygmeniu organizuojamą konkursą. Šis konkursas gali būti įvairių formų. Pavyzdžiui, Lietuvoje konkursą sudaro bent du etapai. Pirmiausia nepriklausoma institucija įvertina kandidatų lyderystės ir vadovavimo gebėjimus, taip pat kitas pagrindines kompetencijas. Jeigu kandidatas sėkmingai pereina šį įvertinimą, jis gali dalyvauti konkurse, kurį organizuoja mokyklos steigėjas (savivaldybė arba valstybės institucija). Ispanijoje konkurso procedūra taip pat susideda iš kelių etapų. Pirma, valdžios institucija kasmet skelbia nuopelnais pagrįstą atranką, kurioje gali dalyvauti mokytojai karjeros valstybės tarnautojai. Tada kandidatai pateikia prašymus, kuriuose nurodyta, kurių mokyklų vadovais

jie nori būti paskirti. Toliau atrankos komisija (isp. *comisión de selección*) vertina, ar kandidatai atitinka mokyklos direktoriaus pareigybei keliamus reikalavimus, įvertina jų akademinius bei profesinius pasiekimus ir vadybos projektą (isp. *proyecto de dirección*). Pagaliau kandidatą, baigusį pirminę mokymo programą, valdžios institucija, reglamentuojanti švietimo veiklą, skiria ketverių metų kadencijai, kuri gali būti pratęsta.

Kai kuriose šalyse taikomi keli įdarbinimo metodai. Belgijos prancūzų bendruomenės mokyklose, kurios pavaldžios pačiai bendruomenei, vadovai renkami iš kandidatų sąrašo, o subsidijuojamame privačiajame sektoriuje mokyklų direktoriai įdarbinami taikant atvirojo įdarbinimo procedūras. Prancūzijoje taikomi įdarbinimo metodai priklauso nuo mokyklos vadovo profesinės kategorijos.

Tik keturiose šalyse – Vokietijoje, Graikijoje, Kipre ir Liuksemburge – vienintelis įdarbinimo būdas yra kandidatų sąrašai. Graikijoje kas ketverius metus sudaromos įvertinimo lentelės, padedančios atrinkti ir paskirti mokyklų vadovus. Kandidatai į pokalbius kviečiami remiantis taškais, jų surinktais dirbant (šie taškai skiriami už kvalifikaciją, darbo stažą, tęstinę profesinę raidą, paskelbtus leidinius ir taip toliau). Po pokalbių nusprendžiama, kuris kandidatas taps mokyklos direktoriumi. Liuksemburge ministerija paskelbia kvietimą teikti paraiškas, o ministras siūlo kandidatą vyriausybės tarybai, priimančiai galutinį sprendimą.

F4 pav. Pagrindiniai mokyklų vadovų įdarbinimo metodai, taikomi ikimokykliniame, pradiniame pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenyse), 2011–2012 m.

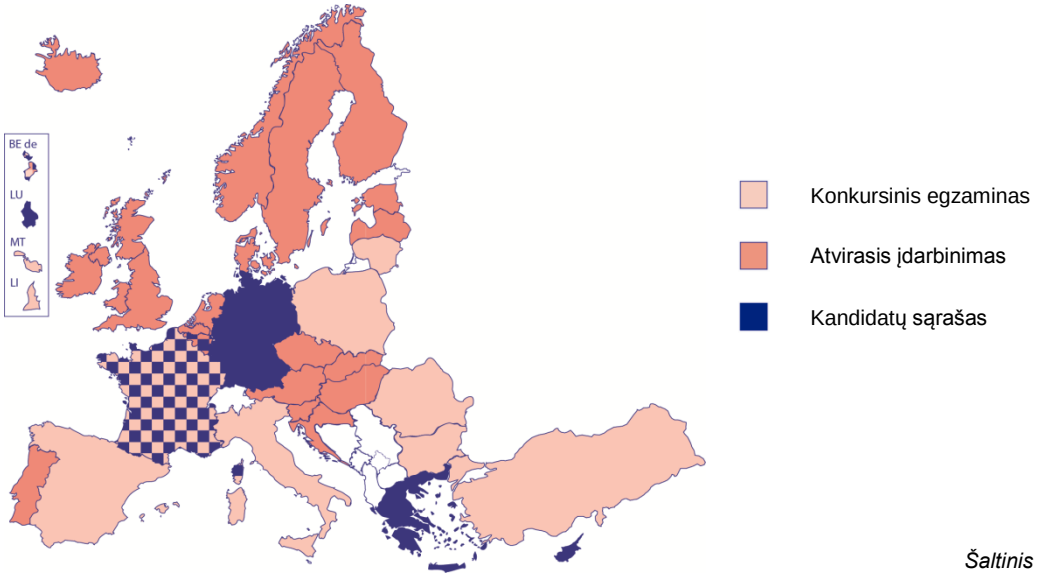

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimai

Sąvoka **konkursinis egzaminas** nurodo viešą centralizuotai rengiamą konkursą kandidatams į mokyklų vadovus atrinkti.
Sąvoka **atvirasis įdarbinimas** nurodo įdarbinimo metodą, kai atsakomybė už paskelbimą apie laisvas darbo vietas, paraiškų priėmimą ir kandidatų atranką yra decentralizuota. Už reikiamų darbuotojų įdarbinimą yra atsakingos pačios mokyklos, kartais – kartu su vietos valdžios institucijomis.
Kandidatų sąrašai – tai tokia sistema, kai prašymai dėl įsidarbinimo mokyklos vadovu teikiami aukščiausio arba vidutinio lygmens valdžios institucijai ir kandidatų pavardės, nurodant jų kvalifikaciją, įtraukiamos į kandidatų sąrašus.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE de): jeigu kandidatų sąraše tėra vienas kandidatas, remiamasi tik šiuo sąrašu, o jeigu sąraše nurodyti keli asmenys, rengiamas konkursinis egzaminas ir taikomos atvirojo įdarbinimo procedūros (vokiškai kalbančios bendruomenės mokyklinio ugdymo įstaigose). ISCED 0 lygmenyje nėra mokyklų vadovų.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Prancūzija ir **Liuksemburgas**: ISCED 0 ir 1 lygmenyse netaikomas mokyklos vadovo statusas. Šias pareigas eina vienas iš mokytojų, o jo pamokų skaičius atitinkamai sumažinamas.

Italija: ISCED 0 lygmens ugdymo įstaigos priklauso kitoms ISCED 1 arba 2 lygmenų institucijoms, taigi ir jų vadovai yra bendri.
Austrija: ISCED 0 lygmenyje taikomi visi trys įdarbinimo metodai.

MOKYKLŲ LYDERYSTĖ TAM TIKRU MASTU PASISKIRSTOMA, TAČIAU NAUJOVIŠKI METODAI TAIKOMI RETAI

Daugumoje valstybių vadovavimo mokyklai pareigas įprastai pasiskirsto oficialios lyderių komandos. Dažniausiai tai reiškia, kad mokykloje dirba vienas arba keli direktoriaus pavaduotojai ir kartais administracijos padėjėjas arba buhalteris, padedantys mokyklos direktoriui. Mokyklos vadovo pavaduotojų skyrimas priklauso nuo mokyklos dydžio ir jos organizacijos sudėtingumo.

Kelios šalys (Ispanija, Italija, Malta, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija ir Lichtenšteinas) nurodė, kad valdant mokyklas dalyvauja jose dirbantys pedagogai ir kiti darbuotojai, tėvai, mokiniai ir vietos bendruomenė, pasitelkdami mokyklų valdybas, mokinių tarybas ir mokytojų susirinkimus[9]. Taigi mokyklos vadovas valdo kolektyviai, bendradarbiaudamas ir derėdamasis su šiais suinteresuotaisiais asmenimis. Pavyzdžiui, Portugalijos mokyklose veikia bendrosios tarybos, sudarytos iš mokyklų pedagogų ir kitų darbuotojų, tėvų, mokinių, vietos valdžios institucijų ir bendruomenių atstovų. Ši taryba yra strateginis mokyklos valdymo organas, kurio pareiga – tvirtinti svarbiausias mokyklos veiklos organizavimo taisykles, priimti strateginius sprendimus, planuoti ir stebėti, kaip įgyvendinami jos sprendimai; be to, taryba turi teisę rinkti ir atleisti mokyklos vadovą, o jis yra atskaitingas tarybai.

Lyderių komandų pareigos gali būti įvairios: kartais jie tiesiog pavaduoja mokyklos direktorių, jeigu jo nėra darbe, administruoja, valdo finansus, koordinuoja tam tikras mokymo sritis ir atlieka kitas specialias užduotis. Pavyzdžiui, Maltos mokyklų lyderių komandos yra atsakingos už mokyklų transportą, egzaminus ir finansinius klausimus. Slovėnijos ir Kroatijos pedagogai sudaro profesionalų organą, kuris priima savarankiškus sprendimus įvairiais profesiniais klausimais, sprendžia dėl programų atnaujinimo ir drausmės reikalų, be to, teikia nuomonę dėl mokyklos vadovo skyrimo.

Keliolikoje valstybių kuriamos neoficialios *ad-hoc* grupės, atliekančios specifines ir skubias lyderystės užduotis. Daugelyje šių šalių neoficialiai paskirstytos lyderystės pareigos papildo oficialių lyderių komandų funkcijas. Tik Vokietijoje, Kipre (ISCED 0 ir 1 lygmenyse), Islandijoje ir Turkijoje neoficialių *ad-hoc* lyderių grupių veiklos nepapildo oficialių lyderių komandų darbas. Italijoje remiantis nacionaline sutartimi, sudaroma su mokyklos pedagogais ir kitais darbuotojais, mokykloms leidžiama visiems mokslo metams paskirti darbuotojus, atliksiančius konkrečias lyderystės funkcijas. Daugelis Kipro mokytojų turi lyderystės ir administravimo magistro laipsnį. Tačiau šioje šalyje netaikomos jokios išorinės iniciatyvos, kuriomis būtų atlyginama už dalyvavimą lyderių komandų veikloje, taigi tik nuo mokyklų vadovų noro priklauso, kiek jie dalysis turimomis funkcijomis.

Vokiškai kalbančioje Belgijos bendruomenėje ir Austrijoje įgyvendinant bandomuosius projektus yra išmėginamos naujos paskirstytosios lyderystės formos. Vykdant bandomuosius projektus vokiškai kalbančioje Belgijos bendruomenėje, pamažu diegiamos vidurinio lygmens valdymo struktūros. Kol kas naujovės taikomos tik didelėms vidurinėms mokykloms, bet ateityje jos bus įdiegtos ir pradinio ugdymo įstaigose. Vienas iš šių projektų tikslų yra stiprinti pradinį ir tęstinį lyderių mokymą. Austrijoje šiuo metu mėginama perskirstyti pareigas tarp oficialių ir neoficialių lyderių komandų. Ši naujovė taip pat kol kas išbandoma įgyvendinant bandomuosius projektus, tačiau ji bus įtraukta į planuojamą priimti naują mokytojų darbo kodeksą.

[9] Žr. EACEA / Eurydice, 2012a. *Pilietinis ugdymas Europoje*.

Tais atvejais, kai vietos mokyklos yra savarankiškos, pagrindinė mokyklos vadovo pareiga yra paskirstyti lyderystės funkcijas. Pavyzdžiui, Suomijoje direktorius gali mokykloje suburti lyderių grupę ir mokytojų komandas; jos kuriamos ir išformuojamos lanksčiai, atsižvelgiant į aktualius klausimus ar kitus mokyklos poreikius. Direktorius vadovauja mokyklai kartu su lyderių komanda, kuri gali planuoti ir tolesnę mokyklos plėtrą. Lyderių grupės nariai dažniausiai yra ir mokytojų komandų, kuriose įgyvendinami visi sprendimai, lyderiai. Tačiau, pavyzdžiui, Lietuvoje neįgyvendinamos aukščiausio lygmens iniciatyvos dėl mokyklų lyderystės funkcijų paskirstymo, todėl tik nuo šalies mokyklų vadovų priklauso, ar bus paremti nauji lyderiai, ar jie bus mokomi ir skatinami imtis lyderystės funkcijų.

Kelios valstybės pranešė, kad įgyvendina dalyvavimo mokyklų lyderystės veikloje iniciatyvas, nesusijusias su specialiu atlyginimu už mokyklos vadovo ir vadovo pavaduotojo darbą. Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) visa mokytojų darbo užmokesčio sistema skatina pasiskirstyti lyderystės funkcijas. Pagrindinės lyderių grupės išmokos mokamos ne tik mokyklų direktoriams, bet ir jų pavaduotojams bei padėjėjams. Be to, dar yra išmokos už „mokymo(si) pareigas“ (angl. TLR) (taikomos Anglijoje ir Velse), mokamos mokytojams, kurie imasi ilgalaikių papildomų pareigų. Norint gauti TLR priedą, taikomi tam tikri reikalavimai, pavyzdžiui, reikia imtis mokomojo dalyko arba ugdymo turinio srities vadybos ir plėtros arba mokinių raidos vadybos, jiems perprantant ugdymo turinį. Bulgarijos mokytojai, vadovaujantys konkrečioms komandoms, gauna papildomų balų, leidžiančių padidinti jų atlyginimą, atsižvelgiant į diferencijuotą darbo užmokestį. Panaši padėtis yra ir Lenkijoje: šalies neoficialių lyderystės grupių vadovams dažniausiai atlyginama skiriant priedus, pagrįstus jų nuopelnais; sprendimai dėl šių priedų priklauso mokyklų vadovų kompetencijai.

F5 pav. Paskirstytosios mokyklų lyderystės formos, taikomos ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo srityse (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenyse), remiamos aukščiausio lygmens institucijų, reglamentuojančių švietimo veiklą, 2011–2012 m.

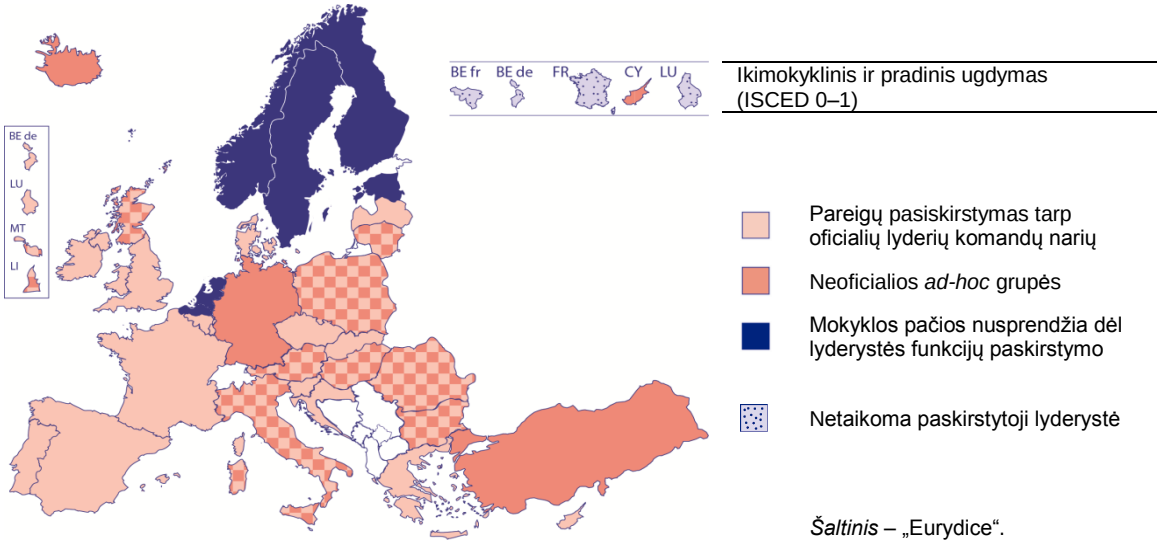

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Paskirstytoji mokyklų lyderystė aprėpia komandinį požiūrį į vadovavimą mokyklai, kai vadovavimo funkcijas atlieka ne vienas asmuo, o lyderystės pareigos gali būti paskirstytos įvairiems mokyklos darbuotojams ir kitiems asmenims. Lyderystės funkcijos mokykloje gali būti pavestos įvairius vaidmenis ir pareigas atliekantiems asmenims, pavyzdžiui, mokyklų direktoriams, jų pavaduotojams ir padėjėjams, lyderių komandoms, mokyklų valdybai ir darbuotojams, atliekantiems tam tikras lyderių pareigas.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Austrija: ISCED 0 lygmenyje veikia tik neoficialios *ad-hoc* grupės.

DAUGUMOS VALSTYBIŲ MOKYKLŲ VADOVAI BENT ŠIEK TIEK LAIKO SKIRIA TPR VEIKLAI

Atliekant 2011 m. TIMSS tyrimą, mokyklų vadovų buvo klausiama, kiek maždaug laiko jie skiria vienai ar kitai veiklai.

Visų dalyvavusių Europos valstybių duomenys rodo, kad vidutiniškai 46,8 proc. ketvirtųjų klasių mokinių mokyklų vadovų atsakė, jog „šiek tiek laiko“ skiria mokinių mokymosi pažangai stebėti, siekdami užtikrinti, kad būtų pasiekti mokyklos ugdymo tikslai.

Daugumoje šalių gauta itin mažai atsakymų „neskiriama laiko“. Tik Vokietijoje, Austrijoje ir Suomijoje daugiau kaip 10 proc. ketvirtųjų klasių mokinių mokyklų vadovai atsakė, kad jie „neskiria laiko“ mokinių pažangai stebėti.

Ketvirtųjų klasių mokinių, kurių mokyklų vadovai atsakė, kad skiria „daug laiko“ mokinių pažangai stebėti, procentinė dalis buvo didelė (daugiau kaip 60 proc.) Čekijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje, Jungtinėje Karalystėje ir ypač didelė Rumunijoje (84,3 proc.).

Dar viena tyrime nurodyta veiklos rūšis buvo „švietimo projektų arba patobulinimų inicijavimas“. Visų dalyvavusių Europos valstybių duomenys rodo, kad vidutiniškai 54,8 proc. ketvirtųjų klasių mokinių mokyklų vadovų atsakė, jog šiai veiklai skiria „šiek tiek laiko“. Šioje srityje išsiskiria Nyderlandai: visi šios šalies mokyklų vadovai atsakė, kad šiai veiklai skiria „šiek tiek“ arba „daug“ laiko. Panašiai atsakė ir Čekijos, Ispanijos, Slovėnijos ir Jungtinės Karalystės (Anglijos) mokyklų direktoriai.

Ketvirtųjų klasių mokinių, kurių mokyklų vadovai atsakė, kad dalyvauja profesinės raidos veikloje, skirtoje specialiai mokyklų vadovams, dalis dalyvavusiose Europos valstybėse vidutiniškai siekė 58,4 proc. Rumunijoje, Slovėnijoje ir Kroatijoje maždaug 70 proc. ketvirtųjų klasių mokinių mokyklų vadovų atsakė, kad šiai veiklai skiria „daug“ laiko. Šiose šalyse TPR mokyklų vadovams yra arba profesinė pareiga, arba būtina paaukštinimo sąlyga (žr. F10 pav.).

Ir priešingai, daugiau kaip 10 proc. Vokietijos, Ispanijos, Švedijos ir Norvegijos ketvirtųjų klasių mokinių mokyklų vadovų atsakė, kad „niekada“ nedalyvauja profesinės kvalifikacijos tobulinimo veikloje. Procentinė šių mokyklų vadovų dalis yra ypač didelė Portugalijoje (37,5 proc.) (nors Ispanijoje ir Portugalijoje TPR laikoma profesine mokyklų vadovų pareiga ir būtina sąlyga norint siekti paaukštinimo (žr. F10 pav.)).

Šiuos duomenis palyginti su aštuntųjų klasių duomenimis yra sunku dėl daug mažesnio dalyvavusių Europos valstybių skaičiaus. Tačiau tais atvejais, kai galima palyginti, skirtumai nėra dideli. Vis dėlto atrodo, kad Suomijoje mokyklų vadovai aštuntosiose klasėse labiau stebi mokinių mokymosi pažangą negu ketvirtosiose klasėse. Mokyklų vadovų dalyvavimas inicijuojant švietimo projektus visose dalyvavusiose šalyse buvo labai panašus kaip ir ketvirtosiose klasėse.

Didžiausi pastebėti skirtumai yra susiję su dalyvavimu tęstinės profesinės raidos veikloje: daugiau aštuntųjų negu ketvirtųjų klasių mokinių mokyklų vadovų atsakė, kad visai neskiria laiko TPR veiklai Lietuvoje, Suomijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Ši procentinė dalis yra ypač didelė Norvegijoje (45 proc.).

F6 pav. Ketvirtųjų (ir aštuntųjų) klasių mokinių, kurių mokyklų vadovai sakė, kad „neskiria laiko“, skiria „šiek tiek laiko“ arba „daug laiko“ tam tikrai veiklai, procentinė dalis, 2011 m.

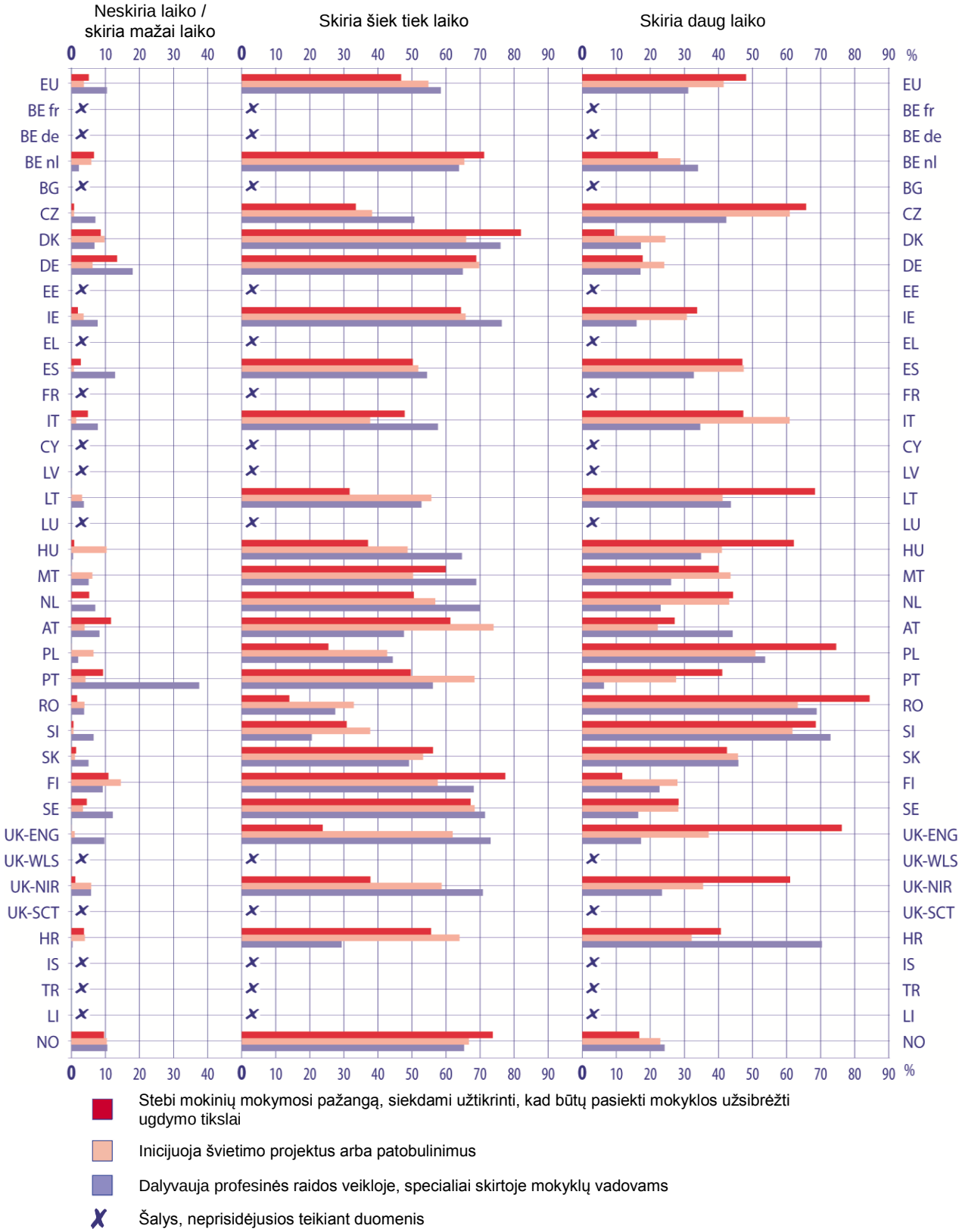

Šaltinis – IEA, 2011 m. TIMSS tarptautinė duomenų bazė.

		Klasės	EU	BE nl	CZ	DK	DE	IE	ES	IT	LT	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-NIR	HR	NO
1 = neskiria laiko / skiria mažai laiko	■	4	5,1	6,6	0,8	8,6	13,4	1,9	2,8	4,8		0,8		5,2	11,6		9,3	1,7	0,6	1,4	10,9	4,5		1,2	3,7	9,6
		8	2,0	x	x	x	x	x	x	4,6		0,6	x	x	x	x	x	0,8	1,0	x	5,7	2,5		x	x	3,5
	■	4	3,7	5,8	0,8	9,7	6,2	3,6	0,7	1,4	3,1	10,3	6,1		3,9	6,5	4,1	3,8	0,6	1,0	14,5	3,4	1,0	5,8	3,9	10,4
		8	3,1	x	x	x	x	x	x	2,5	4,0	9,1	x	x	x	x	x	1,4	1,0	x	6,2	7,0	2,5	x	x	13,0
	■	4	10,4	2,2	7,0	6,8	18,0	7,7	12,8	7,8	3,6	0,5	5,0	7,0	8,2	2,0	37,5	3,7	6,5	5,0	9,2	12,1	9,7	5,8	0,3	10,5
		8	8,6	x	x	x	x	x	x	5,9	7,2	0,7	x	x	x	x	x	2,9	0,7	x	12,6	16,0	13,6	x	x	45,7
2 = skiria šiek tiek laiko	■	4	46,8	71,2	33,5	82,0	68,9	64,4	50,2	47,9	31,7	37,1	59,9	50,5	61,3	25,4	49,6	14,0	30,8	56,2	77,4	67,2	23,8	37,8	55,6	73,7
		8	32,5	x	x	x	x	x	x	38,9	39,4	36,3	x	x	x	x	x	15,4	36,9	x	66,6	62,6	24,8	x	x	74,2
	■	4	54,8	65,4	38,3	65,9	69,7	65,7	51,8	37,7	55,7	48,7	50,3	56,8	74,0	42,7	68,4	32,9	37,7	53,2	57,5	68,4	61,9	58,7	64,0	66,7
		8	50,1	x	x	x	x	x	x	36,7	49,3	52,1	x	x	x	x	x	33,5	50,9	x	72,8	71,0	64,0	x	x	71,8
	■	4	58,5	63,8	50,7	76,0	64,9	76,4	54,4	57,6	52,8	64,6	68,9	70,0	47,6	44,3	56,1	27,5	20,6	49,1	68,1	71,4	73,1	70,8	29,3	65,3
		8	62,5	x	x	x	x	x	x	64,7	50,6	55,7	x	x	x	x	x	25,7	27,5	x	71,1	59,6	77,0	x	x	37,9
3 = skiria daug laiko	■	4	48,1	22,2	65,7	9,4	17,7	33,7	47,0	47,3	68,3	62,1	40,1	44,3	27,1	74,6	41,1	84,4	68,6	42,5	11,7	28,3	76,2	61,0	40,7	16,7
		8	65,5	x	x	x	x	x	x	56,5	60,6	63,1	x	x	x	x	x	83,8	62,1	x	27,6	34,9	75,2	x	x	22,2
	■	4	41,5	28,8	60,9	24,4	24,0	30,7	47,4	60,9	41,2	41,0	43,5	43,2	22,2	50,8	27,5	63,3	61,7	45,7	27,9	28,2	37,1	35,5	32,1	22,9
		8	46,8	x	x	x	x	x	x	60,8	46,6	38,7	x	x	x	x	x	65,1	48,1	x	21,0	22,1	33,4	x	x	15,3
	■	4	31,1	34,0	42,3	17,2	17,1	15,9	32,8	34,6	43,6	34,9	26,1	23,0	44,1	53,7	6,4	68,8	72,9	45,8	22,7	16,4	17,2	23,4	70,4	24,2
		8	28,9	x	x	x	x	x	x	29,4	42,2	43,6	x	x	x	x	x	71,4	71,9	x	16,3	24,4	9,4	x	x	16,3

■ Stebi mokinių mokymosi pažangą, siekdami užtikrinti, kad būtų pasiekti mokyklos užsibrėžti ugdymo tikslai

■ Inicijuoja švietimo projektus arba patobulinimus

■ Dalyvauja profesinės raidos veikloje, specialiai skirtoje mokyklų vadovams

x Šalys, neprisidėjusios teikiant duomenis

Pastaba dėl konkrečios šalies

EU: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.

TREČDALIS MOKYKLŲ VADOVŲ DAŽNAI PAVADUOJA DARBE NESANČIUS MOKYTOJUS

Atliekant 2009 m. PISA tyrimą, mokyklų vadovų buvo klausiama, kaip dažnai praėjusiais mokslo metais jie ėmėsi įvairios valdymo veiklos. Iš paveikslėlio matyti, kokios procentinės dalies penkiolikamečių mokinių mokyklų vadovai atsakė, kad jie „gana dažnai“ arba „labai dažnai“ ėmėsi keturių rūšių valdymo veiklos.

2009 m. PISA tyrimo duomenys rodo, kad dalyvavusiose 27 ES valstybėse vidutiniškai 91 proc. penkiolikamečių mokinių lankė mokyklas, kurių mokyklų vadovai atsakė, jog jie dažnai užtikrina, kad mokytojų profesinės raidos veikla atitiktų mokyklos užsibrėžtus ugdymo tikslus. Daugelio valstybių mokyklos įpareigotos patvirtinti TPR planą visiems mokyklos darbuotojams (žr. C2 pav.). Tačiau Belgijoje (vokiškai kalbančioje bendruomenėje) ši procentinė dalis siekia vos 20 proc. O Graikijoje vos 40 proc. penkiolikamečių mokinių lankė mokyklas, kurių mokyklų vadovai atsakė, jog jie dažnai užtikrina, kad mokytojų profesinės raidos veikla atitiktų mokyklos užsibrėžtus ugdymo tikslus. Šie skaičiai buvo mažesni negu kitose šalyse, pavyzdžiui, Lichtenšteine (53 proc.) ir Suomijoje (64 proc.). Šių šalių mokyklos neprivalo rengti profesinės raidos planų savo mokytojams (žr. C2 ir C3 pav.).

27 dalyvavusiose ES šalyse maždaug 71 proc. penkiolikamečių mokinių lankė mokyklas, kurių vadovai atsakė, jog jie dažnai teikia mokytojams pasiūlymus dėl mokomosios veiklos tobulinimo. Toks atsakymas buvo ypač būdingas Lenkijos, Rumunijos, Jungtinės Karalystės ir Kroatijos mokyklų vadovams. Kitas kraštutinumas pastebėtas Lichtenšteine: daugiau kaip 85 proc. šios šalies mokinių lankė mokyklas, kurių vadovai retai pataria mokytojams dėl mokomosios veiklos.

Maždaug 86 proc. 27 dalyvavusių ES valstybių penkiolikamečių mokinių lankė mokyklas, kurių vadovai atsakė, jog jie dažnai užtikrina, kad atsakomybė už ugdymo turinio koordinavimą būtų aiškiai paskirstyta. Tačiau nemažai Lichtenšteino (13 proc.) ir Liuksemburgo (47 proc.) mokyklų vadovų tik retai ėmėsi šios pareigos.

F7 pav. Penkiolikamečių mokinių, kurių mokyklų vadovai teigė, kad praėjusiais mokslo metais dažnai vykdė tam tikrą valdymo veiklą, procentinė dalis, 2009 m.

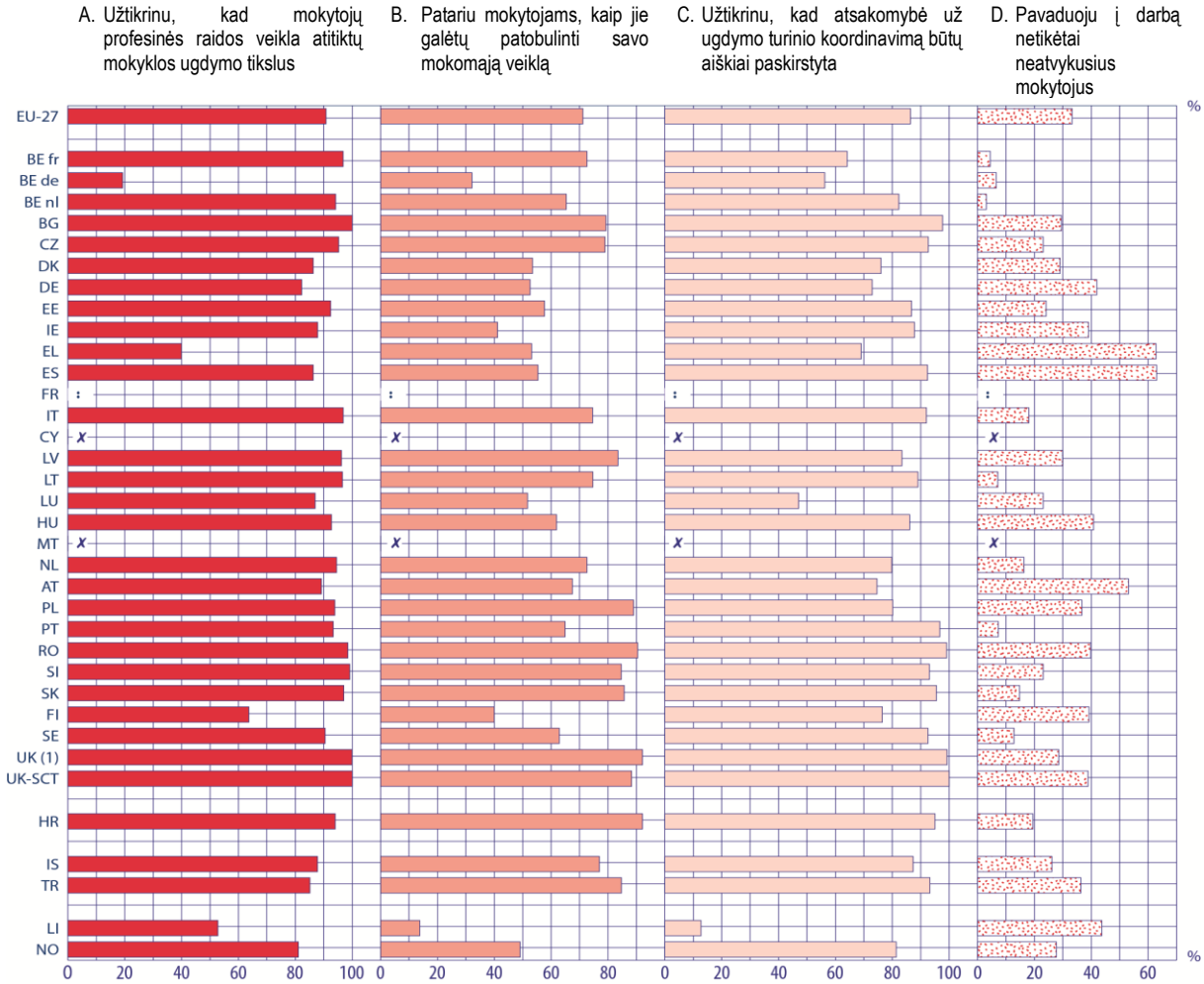

	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU
A	90,8	96,8	19,3	94,2	100,0	95,2	86,3	82,2	92,4	87,9	39,9	86,3	:	96,9	x	96,2	96,6	87,0
B	71,2	72,6	32,1	65,4	79,3	79,0	53,5	52,6	57,6	41,1	53,1	55,3	:	74,6	x	83,5	74,7	51,7
C	86,4	64,1	56,3	82,3	97,7	92,7	76,1	72,9	86,7	87,8	69,1	92,4	:	92,0	x	83,4	89,0	47,1
D	33,3	4,5	6,6	3,1	29,5	23,1	29,0	42,0	24,1	39,0	62,8	63,0	:	18,0	x	29,9	7,1	23,1

	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	HR	IS	TR	LI	NO
A	92,7	x	94,5	89,2	93,9	93,4	98,5	99,2	97,1	63,7	90,5	99,9	100	94,0	87,8	85,1	52,8	81,1
B	61,9	x	72,6	67,5	89,0	64,9	90,4	84,6	85,7	40,0	62,9	92,1	88,3	92,1	77,0	84,7	13,8	49,1

C	86,1	x	79,9	74,6	80,2	96,7	99,1	93,1	95,5	76,5	92,5	99,2	100	95,0	87,3	93,3	12,7	81,4
D	40,8	x	16,3	53,1	36,7	7,3	39,9	23,1	14,8	39,2	12,8	28,5	38,9	19,4	26,1	36,4	43,7	27,7

Šaltinis – EBPO, PISA 2009. UK (1)=UK-ENG/WLS/NIR

Pastabos dėl konkrečių šalių

EU: Europos vidurkis apskaičiuotas remiantis dalyvaujančių šalių pateiktais duomenimis.
Prancūzija: nėra duomenų, nes mokykloms nebuvo pavesta atsakyti į klausimyno klausimus (EBPO, 2012 m.).

Dalyvavusiose 27 ES valstybėse vidutiniškai 33 proc. penkiolikamečių mokinių lankė mokyklas, kurių vadovai atsakė, kad jie dažnai per pamokas pavaduoja į darbą netikėtai neatvykusius mokytojus. Šis atsakymas buvo itin retas Belgijoje, Lietuvoje ir Portugalijoje. Tačiau daugiau kaip pusė penkiolikamečių mokinių lankė mokyklas, kurių vadovai dažnai pavaduoja nesančius mokytojus, Graikijoje, Ispanijoje ir Austrijoje.

Apskritai panašu, kad dalyvavusių ES valstybių mokyklų vadovai aktyviai paskirsto pareigas, susijusias su ugdymo turinio koordinavimu, patarimų mokytojams teikimu ir užtikrinimu, kad mokytojų TPR veikla atitiktų mokyklos ugdymo tikslus, tačiau ne taip dažnai pavaduoja nesančius mokytojus.

VIDURINIAME UGDYMO LYGMENYJE MOKYKLŲ VADOVAI DAŽNIAUSIAI YRA VYRAI

Moterų mokyklų vadovių skaičius yra susijęs su ugdymo lygmeniu. Remiantis turimais duomenimis, pradinių mokyklų vadovės itin dažnai būna moterys. Ne mažiau kaip 75 proc. Bulgarijos, Austrijos, Lenkijos, Slovakijos, Jungtinės Karalystės ir Islandijos pradinių mokyklų direktorių yra būtent moterys.

Tačiau procentinė moterų dalis sparčiai mažėja pasiekus pagrindinį ir vidurinį ugdymo lygmenis, o ypač reikšmingi ugdymo lygmenų skirtumai pastebimi Prancūzijoje, Austrijoje, Švedijoje ir Islandijoje. Pavyzdžiui, Austrijoje mažiau kaip 32 proc. pagrindinių mokyklų vadovių ir mažiau kaip 30 proc. vidurinių mokyklų vadovių yra moterys. Daugelyje kitų šalių, kurių duomenis pavyko gauti, vidurinių mokyklų vadovių moterų yra mažiau kaip 50 proc. Tai smarkiai kontrastuoja su moterų mokytojų skaičiumi šiame ugdymo lygmenyje (žr. D13 pav.).

F8 pav. Moterų mokyklų vadovių pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 1, 2 ir 3 lygmenys) procentinė dalis, kartu paėmus valstybinį ir privatųjį sektorius, 2010 m.

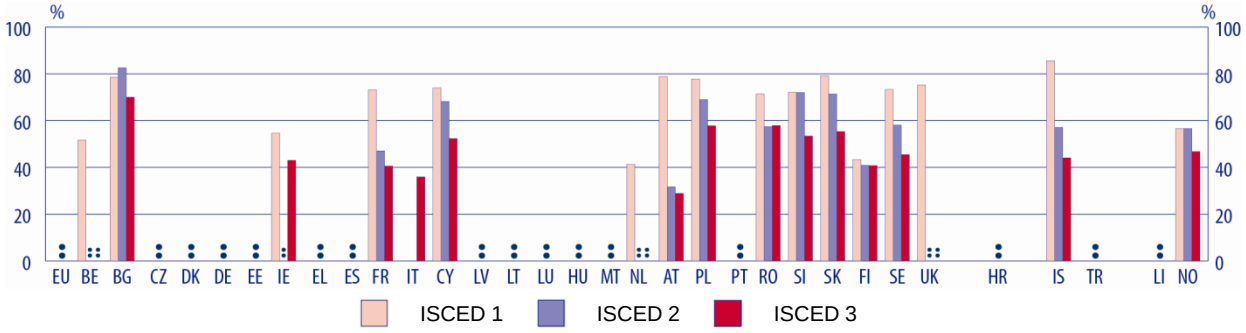

	EU	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
ISCED 1	:	52	79	:	:	:	:	55	:	:	73		74	:	:	:	:
ISCED 2	:	:	83	:	:	:	:	:	:	:	47		68	:	:	:	:
ISCED 3	:	:	70	:	:	:	:	43	:	:	41	36	52	:	:	:	:
ISCED 1–3		43	72	:	:	:	:	48	:	:	64	51	64	:	76	30	:
ISCED 2–3		35	70	:	:	:	:	:	:	:	45		59	:	:	:	:

	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		HR	IS	TR	LI	NO
ISCED 1	:	41	79	78	:	71	72	79	43	73	75		:	86	:	:	57
ISCED 2	:	:	32	69	:	57	72	71	41	58	:		:	57	:	:	57
ISCED 3	:	:	29	58	:	58	53	55	41	45	:		:	44	:	:	47

ISCED 1–3	:	37	48	71	:	58	67	70	42	60	64	:	66	:	:	53
ISCED 2–3	:	:	31	63	:	58	62	55	41	52	:	:	45	:	:	50

Šaltinis – Eurostatas.

MOKYKLOS DYDIS TURI POVEIKĮ JOS DIREKTORIAUS ĮSTATYMUOSE NUSTATYTAM DARBO UŽMOKESČIUI

Mokyklos vadovas yra atsakingas už mokyklos arba mokyklų grupės valdymą; jis vadovauja vienas arba kartu su administraciniu organu, pavyzdžiui, valdyba ar taryba. Aštuoniose valstybėse arba regionuose mokyklos dydis tiesiogiai veikia jos vadovo darbo užmokestį, taigi kuo daugiau mokinių lanko mokyklinio ugdymo įstaigą, tuo didesnis jos direktoriaus darbo užmokestis. Be to, mokyklos vadovo darbo užmokesčiui turi įtakos ir ugdymo lygmuo, kuriam priklauso mokykla.

Apskritai įstatymuose nustatytas ikimokyklinio ir pradinio ugdymo įstaigų vadovų darbo užmokestis yra mažesnis negu pagrindinių ir vidurinių mokyklų (ypač pastarųjų). Ta pati tendencija būdinga ir mokytojų darbo užmokesčiui. Be to, visose valstybėse pagrindinis įstatymuose nustatytas mokyklų vadovų darbo užmokestis yra didesnis negu tame pačiame ugdymo lygmenyje dirbančių mokytojų (žr. D9 pav.). Galbūt tai susiję su tuo, kad daugumoje šalių, norint tapti mokyklos vadovu, reikia turėti tam tikros pedagoginio darbo patirties (žr. F2 pav.). Gali būti svarbios ir kitos sąlygos, kaip antai kai kuriose šalyse nustatytas įpareigojimas mokyklų vadovams baigti specialius mokymus (žr. F1 pav.).

Dešimtyje valstybių pagrindinis visų mokyklų vadovų darbo užmokestis yra toks pat, ir nesvarbu, ar direktorius dirba pradiniame, pagrindiniame, ar viduriniame ugdymo lygmenyje. Specifinė padėtis susiklostė Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje), kur darbo užmokestis mokyklų vadovams skiriamas remiantis ta pačia atlyginimų skale, tačiau toje skalėje kiekvienas vadovas turi savo darbo užmokesčio intervalą. Šis intervalas yra susijęs su mokyklos dydžiu ir su mokomų mokinių amžiumi. Tai reiškia, kad pagrindinių ir vidurinių mokyklų vadovai paprastai uždirba daugiau negu pradinių ugdymo įstaigų direktoriai. Tačiau valstybėse, kuriose galioja bendra ugdymo struktūra ir neskiriami pradinis bei pagrindinis ugdymo lygmenys, abiem lygmenims taikomas tas pats pagrindinis darbo užmokestis.

Skirtumas tarp didžiausio ir mažiausio pagrindinio mokyklų vadovų darbo užmokesčio rodo, kiek gali didėti direktoriaus atlyginimas per visą jo karjerą; tačiau šis skirtumas nėra toks didelis, palyginti su mokytojų darbo užmokesčiu. Nors laikui bėgant mokyklų vadovų darbo užmokestis dažnai didėja, didžiausias direktorių atlyginimas yra didesnis negu didžiausias mokytojų uždarbis, nes pirmųjų pradinis darbo užmokestis yra didesnis (žr. D9 pav.).

Lyginant skirtingų valkstybių mokyklų vadovų darbo užmokestį, pastebimi itin dideli skirtumai. Pradiniame ugdymo lygmenyje didžiausias darbo užmokestis svyruoja tarp maždaug 11 000 eurų (PGS) Bulgarijoje iki daugiau kaip 100 100 eurų (PGS) Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje). Pagrindiniame ir viduriniame lygmenyse didžiausias įstatymuose nustatytas mokyklų vadovų darbo užmokestis būdingas Liuksemburgui (121 127 eurai, PGS) ir Jungtinei Karalystei (137 036 eurai, PGS).

Remiantis turimais duomenimis, galima teigti, kad mažiausias ir didžiausias įstatymuose nustatytas mokyklų vadovų darbo užmokestis, išreikštas eurais, PGS, paprastai skiriasi mažiau kaip dvigubai. Graikijos, Ispanijos, Lietuvos, Lenkijos, Slovakijos, Suomijos ir Turkijos mokyklų vadovai, dirbantys pradinio ugdymo srityje, gali tikėtis, kad per visą profesinę karjerą jų darbo užmokestis padidės ne daugiau kaip 30 proc. Tačiau vidurinio ugdymo srityje dirbančių Airijos ir Jungtinės Karalystės mokyklų direktorių didžiausias įstatymuose nustatytas darbo užmokestis ilgainiui gali padidėti daugiau kaip du kartus, palyginti su pradiniu jų, kaip direktorių, atlyginimu.

F9 pav. Minimalus ir maksimalus įstatymuose nustatytas pagrindinis metinis mokyklų vadovų, dirbančių ikimokykliniame, pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenys), darbo užmokestis eurais, PGS, 2011–2012 m.

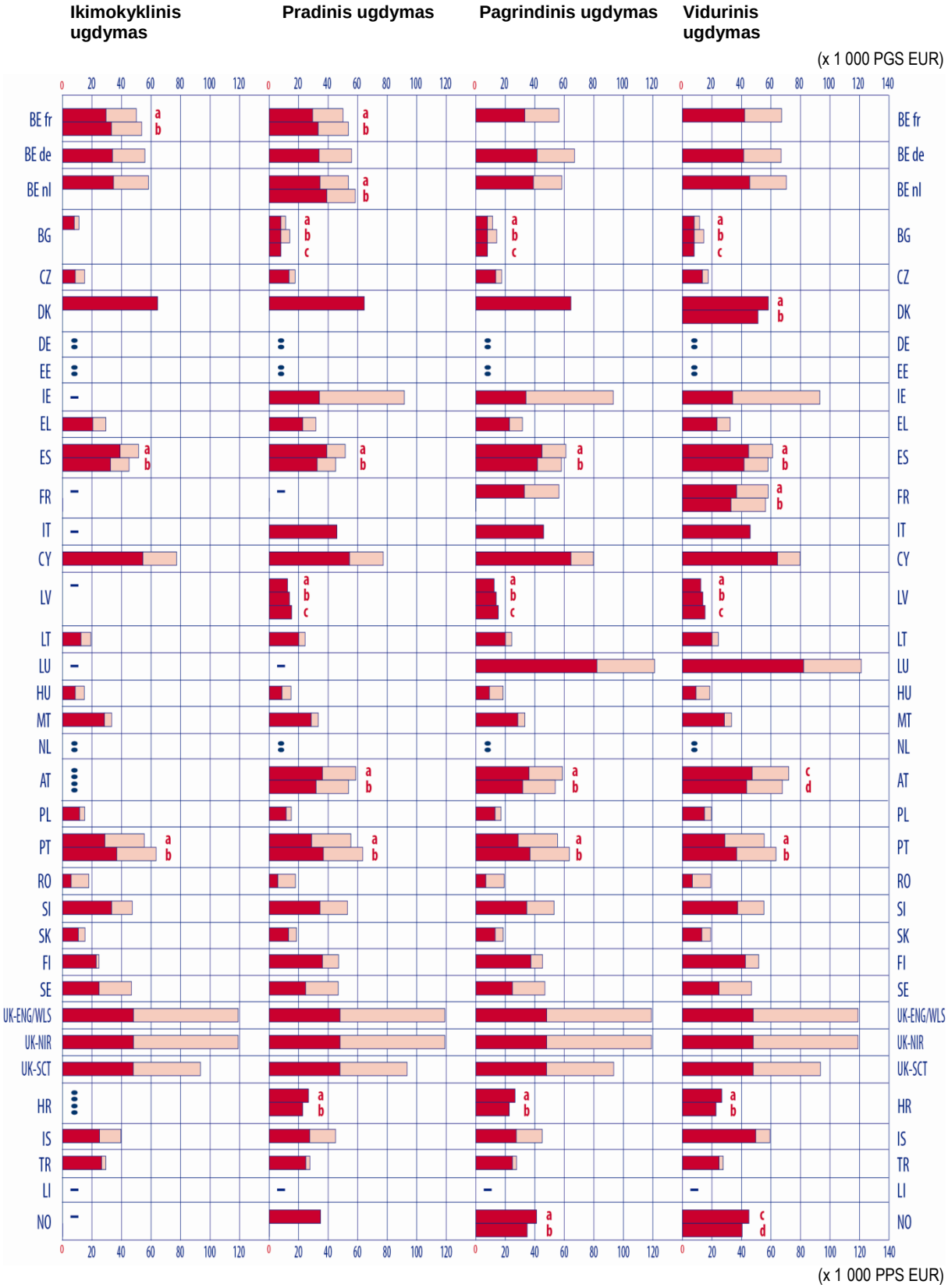

Minimalus Maksimalus

Šaltinis – „Eurydice“, 2012 m. kovo mėn. duomenys.

(x 1 000 PGS EUR)

		BE fr		BE de	BE nl		BG			CZ	DK		DE	EE
Priešmokyklinis ugdymas	min.	29 426 a	33 096 b	33 764	34 427		7 880			8 598	64 376		:	:
	maks.	49 958 a	53 628 b	55 785	58 223		11 086			14 939	:		:	:
Pradinis ugdymas	min.	29 426 a	33 096 b	30 764	34 427 a	38 977 b	7 880 a	7 880 b	7 880 c	13 412	64 376		:	:
	maks.	49 958 a	53 628 b	55 785	53 673 a	58 223 b	11 086 a	13 891 b	7 880 c	17 462	:		:	:
Pagrindinis ugdymas	min.	33 090		55 605	38 977		7 880 a	7 880 b	7 880 c	13 412	64 376		:	:
	maks.	56 286		61 153	58 223		11 353 a	14 158 b	7 880 c	17 462	:		:	:
Vidurinis ugdymas	min.	42 071		55 605	45 528		7 880 a	7 880 b	7 880 c	13 412	58 176 a	51 129 b	:	:
	maks.	67 163		61 153	70 341		11 553 a	14 425 b	7 880 c	17 462	:	:	:	:

		IE	EL	ES		FR		IT	CY	LV			LT	LU
Priešmokyklinis ugdymas	min.	-	20 400	38 947 a	32 441 b	-		-	54 369	-			12 413	-
	maks.	-	29 294	51 511 a	45 005 b	-		-	77 240	-			19 190	-
Pradinis ugdymas	min.	33 943	22 682	38 947 a	32 441 b	-		45 829	54 369	12 411 a	13 765 b	15 221 c	19 985	-
	maks.	91 554	31 576	51 511 a	45 005 b	-		45 829	77 240	:	:	:	24 307	-
Pagrindinis ugdymas	min.	33 943	22 682	44 731 a	41 689 b	32 796		45 829	64 378	12 411 a	13 765 b	15 221 c	19 985	81 994
	maks.	93 102	31 576	60 998 a	57 957 b	56 215		45 829	79 627	:	:	:	24 307	121 127
Vidurinis ugdymas	min.	33 943	23 334	44 731 a	41 689 c	36 561 a	32 796 b	45 829	64 378	12 411 a	13 765 b	15 221 c	19 985	81 994
	maks.	93 102	32 228	60 998 a	57 957 c	58 017 a	56 215 b	45 829	79 627	:	:	:	24 307	121 127

		HU	MT	NL	AT	AT	PL	PT	PT	RO	SI	SK	FI	SE
Priešmokyklinis ugdymas	min.	8 598	28 350	:	:	:	11 436	28 666 a	36 662 b	5 777	33 185	10 629	22 808	24 703
	maks.	14 722	33 261	:	:	:	14 992	55 348 a	63 344 b	17 756	47 183	15 176	24 634	46 730
Pradinis ugdymas	min.	8 598	28 350	:	36 019 a	31 708 b	11 436	28 666 a	36 662 b	5 777	34 387	13 007	36 045	24 703
	maks.	14 722	33 261	:	58 651 a	53 763 b	14 992	55 348 a	63 344 b	17 756	53 059	18 556	46 946	46 730
Pagrindinis ugdymas	min.	9 126	28 350	:	36 019 c	31 708 d	12 969	28 666 a	36 662 b	6 681	34 387	13 007	37 234	24 703
	maks.	18 485	33 261	:	58 651 c	53 763 d	17 092	55 348 a	63 344 b	19 176	53 059	18 556	45 155	46 730
Vidurinis ugdymas	min.	9 126	28 350	:	47 200 e	43 398 f	14 816	28 666 a	36 662 b	6 681	37 314	13 007	42 594	24 703
	maks.	18 485	33 261	:	71 972 e	67 654 f	19 562	55 348 a	63 344 b	19 176	55 176	19 088	51 656	46 730

		UK-ENG/WLS	UK-NIR	UK-SCT		HR			IS	TR		LI	NO	
Priešmokyklinis ugdymas	min.	47 957	47 957	47 854		:	:		25 060	26 451		-	-	-
	maks.	118 931	118 931	93 407		:	:		39 498	29 281		-	-	-
Pradinis ugdymas	min.	47 957	47 957	47 854		26 537 a	22 642 b		27 413	24 752		-	34 772	
	maks.	118 931	118 931	93 407		26 537 a	22 642 b		44 940	27 582		-	-	-
Pagrindinis ugdymas	min.	47 957	47 957	47 854		26 537 a	22 642 b		27 413	24 752		-	41 090 a	34 772 b
	maks.	118 931	118 931	93 407		26 537 a	22 642 b		44 940	27 582		-	- a	- b
Vidurinis ugdymas	min.	47 957	47 957	47 854		26 537 a	22 642 b		49 606	24 752		-	44 979 c	40 416 d
	maks.	118 931	118 931	93 407		26 537 a	22 642 b		59 197	27 582		-	- c	- d

(x 1 000 PGS EUR

Paaiškinimai

Bendrasis pagrindinis metinis įstatymuose nustatytas darbo užmokestis – tai suma, kurią darbdavys sumoka darbuotojui per metus, įskaitant bendrąjį darbo užmokesčio skalės padidinimą, vadinamąjį 13-ąjį atlyginimą ir atostogoms skirtas išmokas (kur taikoma), išskaičiavus darbdavio mokėtinas socialinio draudimo ir pensijų įmokas. Į šį darbo užmokestį neįtrauktos kitos su atlyginimu susijusios priemokos ar finansinės išmokos (pavyzdžiui, susijusios su aukštesne kvalifikacija, nuopelnais, viršvalandžiais, papildomomis pareigomis, geografine vietove, įsipareigojimu vesti pamokas sudėtingomis aplinkybėmis, apgyvendinimo, sveikatos priežiūros ar kelionės išlaidomis). Nurodytas minimalus darbo užmokestis – tai bendrasis pagrindinis darbo užmokestis, kurį gauna tik pradedantys dirbti mokyklų vadovai šios pastraipos pradžioje nurodytomis aplinkybėmis. Maksimalus darbo užmokestis – tai bendrasis pagrindinis darbo užmokestis, kurį gauna mokyklų vadovai artėjant pensijai arba išdirbę tam tikrą metų skaičių šios pastraipos pradžioje minėtomis aplinkybėmis. Į maksimalų darbo užmokestį įtraukti tik atlyginimo padidinimai, susiję su darbo stažu ir (arba) amžiumi.
PGS yra bendras pasirinktas dirbtinis valiutos vienetas, naudojamas Europos Sąjungoje suvestinių ekonominių rodiklių apimčiai išreikšti, siekiant erdvinius palyginimus atlikti taip, kad būtų pašalinti valstybių narių kainų lygio skirtumai. Suvestiniai ekonominiai rodikliai, išreikšti PGS, yra gaunami jų pradinę vertę, išreikštą nacionaliniais valiutos vienetais, padalijus iš atitinkamo PGS. Taigi PGS visose šalyse atitinka tą patį prekių ir paslaugų rinkinį, tačiau kiekvienoje šalyje, atsižvelgiant į kainų lygį, reikia skirtingo nacionalinės valiutos skaičiaus, kad būtų galima nupirkti šį prekių ir paslaugų rinkinį.

Duomenis nacionalinėmis valiutomis ir eurais, taip pat metus ir duomenis apie ugdymo lygmenis galima rasti nacionaliniuose duomenų lapuose, įtrauktuose į dokumentą „Mokytojų ir mokyklų vadovų darbo užmokestis ir priedai Europoje, 2011–2012 m.“, paskelbtą *http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/salaries.pdf*.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE fr): **a)** mokyklos, kuriose mokosi mažiau kaip 71 mokinys, **b)** mokyklos, kuriose mokosi daugiau kaip 210 mokinių.
Belgija (BE nl): **a)** mokyklos, kuriose mokosi mažiau kaip 180 mokinių (Briuselyje – mažiau kaip 100 mokinių), **b)** mokyklos, kuriose mokosi daugiau kaip 350 mokinių. ISCED 2 ir 3 lygmenyse taikomos skirtingos skalės, atsižvelgiant į tai, ar mokyklos vadovas veda pamokas.
Bulgarija: **a)** bendroji nuostata, **b)** didelės mokyklos, **c)** mažos mokyklos.
Danija: **a)** mokyklos, kuriose visą dieną mokosi daugiau kaip 700 mokinių, **b)** mokyklos, kuriose visą dieną mokosi mažiau kaip 700 mokinių.
Ispanija: „A tipo“ mokyklos yra didžiausios šalies mokyklos, ir jų vadovai gauna didesnį individualų darbo užmokestį; šis darbo užmokestis mažėja, einant nuo A iki F (mažiausių) (taikoma ISCED 0 ir 1 lygmenims) ir D (taikoma ISCED 2 ir 3 lygmenims) tipo mokyklų. Tai **a)** didelės mokyklos, **b)** mažos ir labai mažos mokyklos.
Prancūzija: **a)** *Lycées* mokyklų vadovai, **b)** *Lycées professionnels* mokyklų vadovai.
Latvija: **a)** mokyklos, kuriose mokosi 251–400 mokinių, **b)** mokyklos, kuriose mokosi 601–800 mokinių, **c)** mokyklos, kuriose mokosi 1 001–1 200 mokinių.
Lietuva: mokyklos vadovų darbo užmokestis priklauso nuo to, kiek grupių yra ikimokyklinio ugdymo įstaigose, ir nuo mokyklos dydžio vidurinėse mokyklose, taip pat nuo vadovo kvalifikacinės kategorijos ir pedagoginio darbo stažo (taikoma visiems lygmenims).
Austrija: ISCED 1 ir 2 lygmenys (*Hauptschulen*): **a)** mokyklos, kuriose yra daugiau kaip keturios klasės, **b)** mažos mokyklos. ISCED 3 lygmuo: **c)** mokyklos, kuriose yra daugiau kaip dvylika klasių, **d)** mažos mokyklos.
Portugalija: darbo užmokesčio suma skiriasi, atsižvelgiant į mokyklos dydį (besimokančių mokinių skaičių) ir darbo užmokesčio skalės kategoriją, kurią atitinka kiekvienas mokytojas ar mokyklos vadovas. Paveikslėlyje parodytos tik **a) mažiausios** mokyklos, kuriose mokosi mažiau kaip 300 mokinių, ir **b) didžiausios** mokyklos, kuriose mokosi daugiau kaip 1 500 mokinių.
Kroatija: **a)** didelės mokyklos, **b)** mažos mokyklos.
Norvegija: **a)** didelės mokyklos, **b)** mažos mokyklos, **c)** mokyklos, kuriose visu etatu dirba mažiau kaip 10 darbuotojų per metus, **d)** mokyklos, kuriose visu etatu dirba daugiau kaip 10 darbuotojų per metus.

TĘSTINĖ PROFESINĖ RAIDA LAIKOMA PROFESINE MOKYKLŲ VADOVŲ PAREIGA DAUGUMOJE EUROPOS VALSTYBIŲ

Tęstinė profesinė raida (TPR) laikoma profesine mokyklų vadovų pareiga 23 šalyse arba regionuose. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) Nacionalinis mokyklų lyderių koledžas dirbantiems mokyklų vadovams siūlo įvairių profesinės kvalifikacijos tobulinimo galimybių. Tarp jų yra programa „Pradedantysis vadovas“, skirta mokyklų vadovams, neseniai baigusiems nacionalinius mokyklų vadovų profesinės kvalifikacijos tobulinimo kursus; joje gali dalyvauti mokyklų direktoriai pirmuosius dvejus savo, kaip mokyklos vadovo, darbo metus. „Vietiniai švietimo lyderiai“ – tai programa, kuria siekiama pagerinti mokinių rezultatus, kuriant mokyklų vadovų partnerystę. Pagaliau „nacionaliniai švietimo lyderiai“ yra išskirtiniai mokyklų vadovai, kurie, pasitelkdami turimus gebėjimus ir patirtį, kartu su savo mokyklų darbuotojais stengiasi padėti mokykloms sudėtingomis

aplinkybėmis. Visi Bulgarijos mokyklų vadovai per metus turi baigti tam tikrą kursų, skirtų įvairiems švietimo klausimams, skaičių Nacionaliniame kvalifikacijos tobulinimo ir mokymo institute, veikiančiame prie Švietimo, jaunimo ir mokslo ministerijos. Naujai paskirti Maltos mokyklų vadovai per pirmuosius darbo metus turi baigti 6 dienų įvadinį kursą, kurį organizuoja Švietimo direkcija. Vėliau centrinė valdžios institucija, reglamentuojanti švietimo veiklą, jiems reguliariai rengia mokomuosius seminarus įvairiais švietimo klausimais ir supažindina su naujomis nacionalinėmis iniciatyvomis. Be to, per Vadovų tarybos susirinkimus rengiami neoficialūs lyderystės mokymai, taip suteikiant mokyklų vadovams galimybę dalytis gerąja patirtimi ir imtis kitų tinklų kūrimo iniciatyvų.

Kai kuriose valstybėse nustatyta, kiek mažiausiai laiko turi būti skirta TPR veiklai. Pavyzdžiui, Belgijos prancūzų bendruomenėje dirbantys mokyklų vadovai TPR veiklai per metus turi skirti šešias su puse dienas. Latvijos mokyklų vadovų TPR veikla trunka 36 valandas per trejus metus.

Panašiai kaip ir mokytojams (žr. C1 pav.), Ispanijos, Lietuvos, Portugalijos, Rumunijos ir Slovakijos mokyklų vadovams dalyvauti TPR veikloje yra ne tik profesinė pareiga, bet ir būtina sąlyga, norint siekti karjeros ir gauti didesnį darbo užmokestį. Slovėnijoje TPR veikla neprivaloma, tačiau būtina sąlyga, norint kopti karjeros laiptais.

Keturiolikoje valstybių mokyklų vadovams neprivaloma tobulinti profesinės kvalifikacijos. Tačiau jiems padedama, be to, jie skatinami dalyvauti TPR veikloje. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje dirbantys mokyklų vadovai turi specialų piniginį fondą, skirtą mokyklų vadovų TPR mokymams (per visą vadovo karjerą skiriamų lėšų suma siekia 1 500 eurų). Pirmiausia šio fondo lėšos skiriamos neseniai įdarbintiems mokyklų vadovams mokyti. Airijoje įgyvendinant Mokykloje dirbančių lyderių kvalifikacijos tobulinimo programą rengiami mokymai neseniai paskirtiems mokyklų direktoriams ir patyrusiems vadovams, dirbantiems kartu su mokyklų darbuotojų komandomis. Be to, mokyklų valdymo organai rengia santykinai trumpus (3–5 dienų trukmės) kursus finansų, politinių nuostatų plėtros, įdarbinimo ir vaikų apsaugos klausimais, siekdami padėti naujai paskirtiems mokyklų vadovams lengviau perprasti naująjį vaidmenį.

F10 pav. Ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 0, 1, 2 ir 3 lygmenų) įstaigų vadovų tęstinės profesinės raidos statusas, 2011–2012 m.

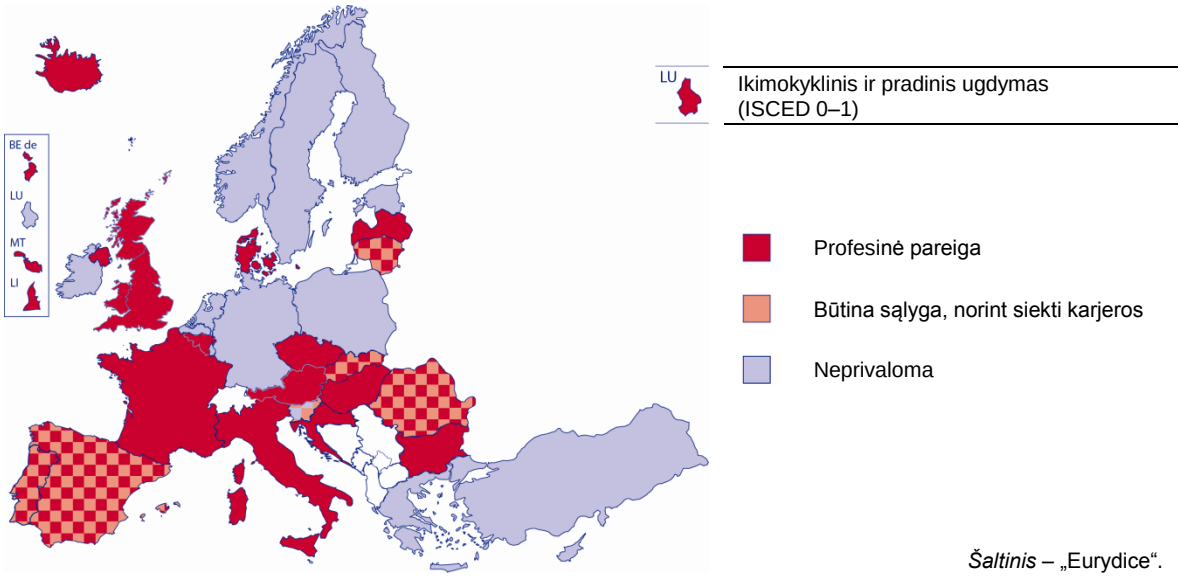

Šaltinis – „Eurydice“.

Paaiškinimas

Tęstinė profesinė raida nurodo oficialią ir neoficialią mokomąją veiklą. Tam tikrais atvejais baigus šiuos mokymus galima įgyti papildomą kvalifikaciją.

Profesinė pareiga – tai uždavinys, apibrėžtas darbo reglamentuose, sutartyse, teisės aktuose ar kitose taisyklėse, kuriuose reglamentuojama mokyklos vadovo profesija.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (BE de), Vokietija ir **Malta**: ISCED 0 lygmenyje nėra mokyklų vadovų.
Airija: duomenys nepatikrinti nacionaliniu lygmeniu.
Austrija: skirtingose žemėse (vok. *Länder*) ikimokyklinių ugdymo įstaigų vadovams taikomos skirtingos taisyklės.

ŽODYNĖLIS, STATISTINĖS DUOMENŲ BAZĖS IR BIBLIOGRAFIJA

I. Klasifikacijos

Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija (ISCED 1997)

Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija (ISCED) yra tinkama priemonė švietimo statistikai tarptautiniu mastu sudaryti. Ji apima du visose klasifikacijose taikomus rodiklius: švietimo lygmenis ir sritis su papildomais bendrosios / profesinės / ikiprofesinės orientacijos aspektais bei pedagogine / darbo rinkos paskirtimi. Naujausioje versijoje ISCED 97[10] išskiriami septyni švietimo lygmenys. Kaip teigiama ISCED, empiriškai esama keleto kriterijų, galinčių padėti suskirstyti švietimo programas pagal švietimo lygmenis. Pagal švietimo lygmenį ir rūšį reikia nustatyti hierarchinę pagrindinių ir papildomų kriterijų rikiavimo sistemą (tipinis pasirengimas stojimui, minimalūs stojimo reikalavimai, minimalus amžius, personalo kvalifikacija ir t. t.).

- **ISCED 0 – ikimokyklinis ugdymas**

Ikimokyklinis ugdymas – tai pradinis organizuoto ugdymo etapas. Jis suteikiamas mokyklose arba vaikų darželiuose ir yra skirtas ne jaunesniems kaip trejų metų vaikams.

- **ISCED 1 – pradinis ugdymas**

Šis lygmuo prasideda, kai vaikai sulaukia 5–7 metų; pradinis ugdymas visose šalyse yra privalomas ir paprastai trunka ketverius šešerius metus.

- **ISCED 2 – pagrindinis ugdymas**

Tęsiamos pagrindinės pradinio ugdymo programos, tačiau mokymas labiau sutelktas į mokomuosius dalykus. Šio ugdymo lygmens pabaiga paprastai sutampa su privalomojo ugdymo pabaiga.

- **ISCED 3 – vidurinis ugdymas**

Šis lygmuo prasideda privalomojo ugdymo pabaigoje. Jį paprastai pradeda 15 arba 16 metų mokiniai. Norint mokytis šiame lygmenyje, dažniausiai reikalingos tam tikros kvalifikacijos (turi būti baigtas privalomasis ugdymas), be to, turi būti įvykdyti kiti minimalūs reikalavimai. Mokymas dažnai yra labiau orientuotas į atskirus mokomuosius dalykus negu ISCED 2 lygmenyje. Įprasta ISCED 3 lygmens trukmė yra 2–5 metai.

- **ISCED 4 – povidurinis neaukštasis mokymas**

Šios programos yra lyg tarpinė grandis tarp vidurinio ir aukštojo mokslo programų. Jos skirtos mokiniams, baigusiems ISCED 3 lygmenį, kad jie galėtų įgyti išsamesnių žinių. Būdingas šio mokymo pavyzdys yra programos, kuriomis remiantis mokiniai rengiami 5-ojo lygmens studijoms, arba programos, skirtos mokiniams tiesiogiai darbo rinkai parengti.

- **ISCED 5 – aukštasis mokslas (pirmasis etapas)**

Paprastai norint įstoti mokytis pagal šias programas būtina sėkmingai baigti ISCED 3 arba 4 lygmenį. Šis lygmuo apima aukštojo mokslo programas, turinčias akademinę orientaciją (A tipo), kurios daugiausia yra teorinės, ir aukštojo mokslo programas, orientuotas į tam tikrą profesiją (B tipo); pastarosios paprastai yra trumpesnės negu A tipo programos, ir jas baigę absolventai keliauja tiesiai į darbo rinką.

- **ISCED 6 – aukštasis mokslas (antrasis etapas)**

[10] http://www.uis.unesco.org/ev.php?ID=3813_201&ID2=DO_TOPIC.

Šis lygmuo skirtas aukštojo mokslo studijoms, kurias baigus suteikiama pažangiųjų mokslinių tyrimų kvalifikacija (daktaro laipsnis).

II. Apibrėžtys

Aktyvūs gyventojai (ekonomiškai aktyvūs gyventojai / darbo jėga) – pagal Darbo jėgos tyrime pateiktą apibrėžtį tai yra bendras dirbančių gyventojų ir bedarbių skaičius.

Vadovaujamo darbo patirtis – mokyklos administravimo / valdymo patirtis, įgyta, pavyzdžiui, einant mokyklos vadovo pavaduotojo pareigas.

Alternatyvūs būdai – tai lanksčios mokomosios programos, leidžiančios įgyti mokytojo kvalifikaciją ir dažniausiai įgyvendinamos neatsitraukiant nuo darbo. Paprastai jos yra trumpesnės negu įprastos mokytojų rengimo programos ir dažnai vykdomos siekiant išspręsti mokytojų trūkumo problemą bei pritraukti aukštųjų mokyklų absolventus iš kitų profesinių sričių.

Bendrasis pagrindinis metinis darbo užmokestis – tai suma, kurią darbdavys sumoka darbuotojui per metus, įskaitant premijas, darbo užmokesčio padidinimus ir priedus, pavyzdžiui, susijusius su pragyvenimo išlaidomis, vadinamąjį 13-ąjį atlyginimą (kur taikoma) ir atostogoms skirtas išmokas, išskaičiavus darbdavio mokėtinas socialinio draudimo ir pensijų įmokas. Apskaičiuojant šį darbo užmokestį, neatsižvelgiama į kokius nors mokesčius prie pajamų šaltinio ir kitus atskaitymus ar finansines išmokas (pavyzdžiui, susijusias su aukštesne kvalifikacija, nuopelnais, viršvalandžiais, papildomomis pareigomis, geografine vietove, įsipareigojimu vesti pamokas mišrioms arba sunkumų keliančioms klasėms, apgyvendinimo, sveikatos priežiūros ar kelionės išlaidomis).

Kandidatų sąrašų sistema – tai sistema, kai paraiškos įsidarbinti mokytoju arba mokyklos vadovu teikiamos aukščiausio ar vidutinio lygmens institucijai, o pareiškėjai, nurodant jų kvalifikaciją, įtraukiami į kandidatų sąrašus.

Pagrindinės taisyklės / rekomendacijos – įvairių rūšių oficialūs dokumentai, kuriuose pateiktos gairės, įsipareigojimai ir (arba) rekomendacijos, skirtos mokyklinio ugdymo įstaigoms. **Taisyklės** – tai įstatymai, nuostatos ar kiti valstybinės valdžios institucijų nurodymai, kuriais reglamentuojama veikla. **Rekomendacijos** yra oficialūs dokumentai, kuriuose siūloma taikyti tam tikras mokymo(si) priemones, metodus ir (arba) būdus. Jos nėra privalomos.

Valstybės tarnautojas – tai mokytojas, kurį įdarbina valdžios institucija (centrinio arba regiono lygmens), o jo statusą reglamentuoja kiti teisės aktai negu darbuotojų, dirbančių kituose viešuosiuose ar privačiuosiuose sektoriuose. Kai kuriose valstybėse centrinės arba regiono valdžios institucijos (tais atvejais, kai jos yra aukščiausios institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą) visam gyvenimui skiria mokytojus **karjeros valstybės tarnautojais**.

Konkursinis egzaminas – viešas centralizuotai rengiamas konkursas kandidatams į mokytojus arba mokyklų vadovus atrinkti.

Vienalaikis modelis – teorinis ir praktinis profesinis mokymas vyksta tuo pat metu kaip ir bendro pobūdžio kursas. Norint studijuoti pagal vienalaikį modelį, reikia turėti vidurinio mokslo baigimo atestatą, o kai kuriais atvejais – tinkamumo studijuoti aukštojoje mokykloje pažymėjimą. Be to, gali būti taikomos ir kitos norinčiųjų studijuoti atrankos procedūros.

Nuoseklusis modelis – teorinis ir praktinis profesinis kursas, dėstomas po bendrojo mokymo. Pagal nuoseklųjį modelį besimokantys studentai, įgiję aukštąjį išsilavinimą tam tikroje srityje, toliau atskiru etapu studijuoja profesinį kursą.

Tęstinė profesinė raida – tai oficiali ir neoficiali profesinės kvalifikacijos tobulinimo veikla, aprėpianti, pavyzdžiui, mokomojo dalyko ir pedagogikos kursus. Tam tikrais atvejais baigus šiuos mokymus galima įgyti aukštesnę kvalifikaciją.

Raidos poreikių / mokymo planas – tai raidos poreikių analizė, kuri yra mokymosi ir kvalifikacijos tobulinimo reikalavimų peržiūra. Paprastai atliekant šią analizę nustatomos reikalingos pagrindinės kompetencijos ar gebėjimai, įvertinama esama mokytojo kompetencija ir nurodomos tobulintinos sritys. Mokymo plane apibrėžiamos strateginės sritys, uždaviniai ir metodai, kurie bus taikomi raidos poreikiams patenkinti.

Paskirstytoji mokyklų lyderystė aprėpia komandinį požiūrį į vadovavimą mokyklai, kai vadovavimo funkcijas atlieka ne vienas asmuo, o lyderystės pareigos gali būti paskirstytos įvairiems mokyklos darbuotojams ir kitiems asmenims. Lyderystės funkcijos mokykloje gali būti pavestos įvairius vaidmenis ir pareigas atliekantiems asmenims, pavyzdžiui, mokyklų direktoriams, jų pavaduotojams ir padėjėjams, lyderių komandoms, mokyklų valdybai ir darbuotojams, vykdantiems tam tikras lyderių pareigas.

Darbuotojo, dirbančio pagal sutartį, statusas taikomas mokytojams, kuriuos pagal darbo sutartį įdarbino vietos valdžios institucijos arba mokyklos, remdamosi bendraisiais teisės aktais, kuriais reglamentuojami darbo santykiai; šiais atvejais gali būti sudaromos pagrindinės sutartys dėl darbo užmokesčio ir sąlygų arba šios sutartys gali būti netaikomos.

Individualus mokytojų vertinimas apima sprendimus dėl jų darbo, padedančius jiems tobulinti veiklos rezultatus. Įvertintas mokytojas asmeniškai gauna grįžtamąją informaciją žodžiu arba raštu. Mokytojų vertinimas gali būti įtrauktas į bendrą mokyklos vertinimo procesą (šiuo atveju mokytojas paprastai gauna atsiliepimą žodžiu) arba gali būti atliekamas nepriklausomai (šiuo atveju mokytojas gali gauti oficialų įvertinimą).

Terminuotosios arba trumpalaikės sutartys – tai sutartys, kurių galiojimas baigiasi nustatytą dieną arba įvykus nurodytam įvykiui, kuris turi įvykti konkrečią dieną. Trumpalaikės sutartys taip pat sudaromos ribotam laikui ir paprastai aprėpia trumpą laikotarpį – apie metus ar dar trumpiau.

Perspektyvinio planavimo politika pagrįsta tendencijų stebėjimu ir tikėtiniausių būsimos mokytojų pasiūlos bei paklausos scenarijų nustatymu. Tiriami demografiniai duomenys, pavyzdžiui, gimimų skaičius ir migracijos mastas, stebima aukštųjų pedagogikos mokyklų studentų skaičiaus raida ir pokyčiai, susiję su mokytojo profesija (kiek darbuotojų išeina į pensiją ar pereina dirbti į kitą nepedagoginį darbą ir taip toliau). Perspektyvinis pedagogų pasiūlos ir paklausos planavimas gali būti trumpo, vidutinio arba ilgo laikotarpio. Perspektyvinio planavimo politika rengiama nacionaliniu ir (arba) regioniniu lygmenimis, atsižvelgiant į santykinę konkrečios švietimo sistemos centralizaciją arba decentralizaciją.

Bendrasis mokymas – kai taikomas vienalaikis modelis, kalbant apie bendrąjį mokymą turimi omenyje bendrieji kursai ir konkretaus (-čių) dalyko (-ų), kurį (-iuos) mokys būsimasis mokytojas, žinios. Šiais kursais siekiama studentams perteikti nuodugnias vieno ar kelių dalykų žinias ir suteikti bendrąjį išsilavinimą. Kai taikomas nuoseklusis modelis, bendrasis išsilavinimas yra susijęs su įgytu konkretaus dalyko laipsniu.

Bendrieji mokymosi sunkumai – tai mokinių patiriami mokymosi sunkumai, tiesiogiai nesusiję su kokiu nors konkrečiu fiziniu, jutimų ar intelekto sutrikimu; jie gali būti susiję su išoriniais veiksniais, pavyzdžiui, nepalankiomis socialinėmis ir kultūrinėmis sąlygomis, ribotomis galimybėmis mokytis, pagalbos namuose trūkumu, netinkamu ugdymo turiniu arba ankstesniu nepakankamu mokymu.

Šaltinis: Westwood, P. (2008): *What teachers need to know about learning difficulties*, „ACER Press“, Viktorija.

Bendrasis vidaus produktas (BVP) – tai galutinis gamintojų rezidentų gamybos veiklos rezultatas.

Įvadinė programa – tai struktūrizuotas etapas, kuriuo pedagogams, ką tik baigusiems oficialią pirminio mokytojų rengimo programą ir pirmą kartą pradedantiems dirbti mokytojais mokykloje, teikiama pagalba. Įvadiniu laikotarpiu nauji mokytojai atlieka kai kuriuos arba visus darbus, priklausančius patyrusiems mokytojams, ir gauna užmokestį už savo darbą. Pradedantiesiems mokytojams skiriamas mentorius, teikiantis asmeninę, socialinę ir profesinę pagalbą, remiantis struktūrizuota sistema. Paprastai šis etapas aprėpia ir teorinius mokymus, papildančius privalomas profesines studijas, kurias baigia studentas, prieš jam išduodant pedagogo diplomą. Įvadinis etapas dažniausiai trunka bent keletą mėnesių.

Mokyklose atliekama pedagoginė praktika – tai praktika (mokant darbo užmokestį arba jo nemokant), kurią studentai atlieka tikroje darbo aplinkoje ir kuri paprastai trunka ne ilgiau kaip keletą savaičių. Praktikantą prižiūri mokytojas, be to, studento darbą periodiškai vertina aukštojo mokslo įstaigos dėstytojai. Pedagoginė praktika yra neatsiejama profesinio mokymo dalis (pavyzdžiui, Belgijoje (prancūzų bendruomenėje) ji vadinama *stage pédagogique,* o Austrijoje – *Schulpraktikum*).

Darbo rinkos stebėsena – stebimos bendrosios darbo jėgos tendencijos. Ši stebėsena nesusijusi su oficialiais vyriausybės planais; nors remdamosi jos duomenimis sprendimus priimančios institucijos gali pasisemti tam tikrų įžvalgų dėl mokytojų pasiūlos ir paklausos pokyčių, tačiau šios veiklos negalima laikyti oficialiu perspektyviniu planavimu.

Minimalus darbo stažas nurodo, kiek mažiausiai metų turi dirbti mokytojai, kol įgyja teisę gauti visą pensiją, sulaukę oficialaus / minimaliojo pensinio amžiaus.

Minimalusis pensinis amžius su teise gauti visą pensiją suteikia galimybę mokytojams išeiti į pensiją nesulaukus oficialaus pensinio amžiaus. Tačiau teisė gauti visą pensiją suteikiama tik turint reikiamą darbo stažą.

Nacionaliniai testai – tai nacionaliniu mastu rengiami standartizuoti žinių patikrinimai ir centriniu lygmeniu nustatyti egzaminai. Organizuojant šiuos testus, remiamasi centriniu lygmeniu nustatytomis procedūromis, susijusiomis su testų turinio parengimu, šių žinių patikrinimų organizavimu, vertinimu ir jų rezultatų aiškinimu bei panaudojimu. Šiuos testus standartizuoja centrinės (arba aukščiausio lygmens) institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą.

Išskiriami 3 rūšių nacionaliniai testai:

- **Nacionaliniai testai, padedantys priimti sprendimus dėl mokinių pasiekimų ir tolesnio mokymosi.** Šie testai padeda apibendrinti atskirų mokinių pasiekimus mokslo metų arba konkretaus ugdymo etapo pabaigoje ir turi nemažą poveikį jų tolesniam mokymuisi. Pedagoginėje literatūroje šie testai dar vadinami apibendrinamaisiais testais arba mokymosi įvertinimu. Remiantis šių testų rezultatais, mokiniams išduodami pažymėjimai arba galima priimti svarbius sprendimus dėl jų priskyrimo reikiamai klasei, atsižvelgiant į pažangumą, dėl mokyklos pasirinkimo, perkėlimo į kitą klasę ir taip toliau.
- **Nacionaliniai testai, rengiami siekiant stebėti mokyklas ir (arba) švietimo sistemas.** Pagrindinė šių žinių patikrinimų paskirtis – stebėti bei vertinti mokyklas ir (arba) visą švietimo sistemą. Stebėsena ir vertinimas – tai informacijos rinkimas bei analizavimas, norint patikrinti, ar veikla atitinka užsibrėžtus tikslus, ir prireikus imtis pataisomųjų priemonių. Gautais nacionalinių

testų rezultatais remiamasi kaip mokymo kokybės ir mokytojų veiklos rodikliais, be to, jie padeda išmatuoti bendrą švietimo politikos ir praktinės veiklos veiksmingumą.

- **Nacionaliniai testai, rengiami siekiant nustatyti individualius mokymosi poreikius.** Tai trečia nacionalinių testų grupė; šie žinių patikrinimai organizuojami tam, kad padėtų atskiriems mokiniams mokytis, kad būtų nustatyti konkretūs jų mokymosi poreikiai ir tinkamai pritaikytas mokymas. Pagrindinė šių testų paskirtis – vertinimas, siekiant padėti mokytis; šis vertinimo būdas gali būti apibendrintai vadinamas formuojamuoju vertinimu.

Valandų, kurias mokytojai turi praleisti mokykloje, skaičius – tai laikas (nurodytas sutartyse), skirtas įvairioms pedagogų pareigoms atlikti mokykloje arba kitoje mokyklos vadovo nurodytoje vietoje. Kai kuriais atvejais tai papildomas laikas prie nustatytų pamokoms skirtų valandų, o kitais atvejais tai bendras darbo valandų skaičius, aprėpiantis ir pamokų laiką. Gali būti nustatytas savaitinis arba metinis valandų skaičius.

Pamokoms skirtų valandų skaičius – tai mokytojų darbo laikas, praleistas su mokinių grupėmis, kaip nustatyta jų darbo sutartyse. Kai kuriose šalyse tai vienintelis sutartyse nustatytas darbo laikas. Gali būti apibrėžtas savaitinis arba metinis pamokoms skirtų valandų skaičius.

Oficialus pensinis amžius nurodo ribą, kurią pasiekę mokytojai nustoja dirbti. Kai kuriose šalyse ir tam tikromis aplinkybėmis mokytojai gali tęsti darbą ir sulaukę šios amžiaus ribos.

Atvirasis įdarbinimas – įdarbinimo metodas, kai atsakomybė už paskelbimą apie laisvas darbo vietas, paraiškų priėmimą ir kandidatų atranką yra decentralizuota. Už mokytojų įdarbinimą atsakingos pačios mokyklos, kartais šią atsakomybę jos dalijasi su vietos valdžios institucijomis.

Bendrosios darbo valandos – tai pamokoms skirtos valandos, laikas, kurį mokytojai turi praleisti mokykloje, ir darbo laikas, skirtas pamokoms pasirengti bei mokinių darbams vertinti (pastaruosius darbus mokytojai gali atlikti ir ne mokykloje), kaip nustatyta darbo sutartyse. Gali būti nustatytas kiekvienai veiklos rūšiai atskiras valandų skaičius arba bendrasis darbo laikas. Be to, gali būti apibrėžtas savaitinis arba metinis bendrųjų darbo valandų skaičius.

Subsidijuojama privačioji (nuo vyriausybės priklausoma) mokykla arba įstaiga – tai mokykla ar ugdymo įstaiga, iš vyriausybės agentūrų gaunanti ne mažiau kaip 50 proc. pagrindinių lėšų, arba mokykla ar ugdymo įstaiga, kurios mokytojams darbo užmokestį tiesiogiai arba per vyriausybę moka vyriausybės agentūros.

Nepriklausoma privačioji mokykla arba įstaiga – tai mokykla arba ugdymo įstaiga, kuri iš vyriausybės agentūrų gauna mažiau kaip 50 proc. pagrindinių lėšų ir kurios mokytojams darbo užmokestį moka ne vyriausybės agentūros.

Privačioji mokykla arba įstaiga laikoma privačiąja, jeigu: 1) ją kontroliuoja ir valdo nevyriausybinė organizacija (pavyzdžiui, bažnyčia, profesinė sąjunga arba verslo bendrovė), 2) jos valdybą daugiausia sudaro nariai, kuriuos renka ne valstybės institucijos.

Bandomasis laikotarpis – tai laikinas įdarbinimas tam tikram bandomajam laikui. Šiuo laikotarpiu taikomos sąlygos skiriasi, atsižvelgiant į darbo santykius reglamentuojančias normas. Bandomasis laikotarpis paprastai trunka nuo kelių mėnesių iki kelerių metų. Bandomajam laikotarpiui pasibaigus, mokytojai gali būti galutinai įvertinti, o tada jie paprastai sudaro neterminuotąją darbo sutartį.

Pedagoginio darbo patirtis reiškia, kad kandidatas tam tikrą metų skaičių turi būti dirbęs mokytoju, ir didžiąją laiko dalį – tame ugdymo lygmenyje, kuriame jis nori tapti mokyklos vadovu.

Profesinis kursas – dėstant šį kursą, būsimiesiems mokytojams perteikiamos teorinės žinios ir praktiniai gebėjimai, reikalingi jiems, kaip mokytojams. Be psichologijos, mokymo teorijos ir metodų, į jį įtraukta ir mokyklose atliekama pedagoginė praktika.

Valstybinė mokykla arba įstaiga – tai mokykla arba ugdymo įstaiga, kurią tiesiogiai arba netiesiogiai valdo valstybinės valdžios institucija, reglamentuojanti švietimo veiklą. Ugdymo įstaiga laikoma valstybine, jeigu ją kontroliuoja ir valdo: 1) tiesiogiai valstybinės valdžios institucija arba organizacija, reglamentuojanti švietimo veiklą, 2) vyriausybės organizacija tiesiogiai arba pasitelkdama valdymo organą (tarybą, komitetą ir taip toliau), kurio daugumą narių skiria valstybinės valdžios institucija arba kurio dauguma narių yra viešai renkami valstybinės franšizės būdu.

Perkamosios galios paritetas (PGP) – tai valiutos perskaičiavimo kursas, kurį taikant ekonomikos rodikliai, išreikšti nacionaline valiuta, perskaičiuojami į bendrą dirbtinę valiutą, taip suvienodinant skirtingų nacionalinių valiutų perkamąją galią. Kitaip tariant, PGP panaikina kainų skirtumus įvairiose šalyse perskaičiuojant į bendrą dirbtinę valiutą, vadinamą perkamosios galios standartu (PGS).

Perkamosios galios standartas (PGS) – tai bendras pasirinktas dirbtinės valiutos vienetas, naudojamas Europos Sąjungoje suvestinių ekonominių rodiklių apimčiai išreikšti, siekiant pašalinti kainų lygio skirtumus atliekant teritorijų palyginimus. Suvestiniai ekonominiai apimties rodikliai, išreikšti PGS, gaunami jų pradinę vertę, išreikštą nacionaliniais valiutos vienetais, padalijus iš atitinkamų perkamosios galios paritetų (PGP). Taigi už PGS gali būti nupirktas vienodas prekių ir paslaugų kiekis visose šalyse, nors, atsižvelgiant į kainų lygį, atskirose šalyse tas pats prekių ir paslaugų kiekis gali būti nupirktas už skirtingas nacionalinės valiutos vienetų sumas.

Mokyklos vadovas – tai asmuo, vadovaujantis mokyklai, kuris vienas arba kartu su valdymo organu, pavyzdžiui, valdyba ar taryba, yra atsakingas už mokyklos valdymą ir administravimą. Atsižvelgiant į aplinkybes, šis asmuo gali atlikti ir pareigas, susijusias su ugdymu (jos gali aprėpti mokymo funkcijas, atsakomybę už bendrąją įstaigos veiklą, susijusią su tvarkaraščiais, ugdymo turinio išdėstymu, sprendimais dėl mokomųjų dalykų, naudojama medžiaga bei taikomais metodais, mokytojų ir jų veiklos vertinimu ir taip toliau) ir (arba) finansiniais klausimais (finansinės pareigos dažnai yra apribotos tik atsakomybe už mokyklai skiriamų išteklių administravimą).

Mokyklos valdymo organas gali būti sudarytas iš tėvų, mokytojų, direktoriaus ir su konkrečia mokykla susijusios bendruomenės narių; šis valdymo organas turi teisę patarti arba priimti sprendimus dėl ugdymo turinio, mokymo, biudžeto, direktoriaus rinkimo ir kitų mokyklos valdymo aspektų.

Mokytojų kompetencijos aprašai – tai teiginiai, ką mokytojas turėtų žinoti ar gebėti padaryti. Šiuose dokumentuose apibendrintai arba išsamiai aprašomi mokytojų gebėjimai ir kompetencijos.

Mokytojus rengiantis dėstytojas – tai asmuo, aktyviai padedantis (oficialiai) mokytis būsimiesiems mokytojams. Aukštojoje mokykloje tai gali būti konkretaus mokomojo dalyko, kurį dėstys būsimieji mokytojai, dėstytojas arba dėstytojai, dėstantys kitus specifinius dalykus, kaip antai psichologiją, filosofiją ar pedagogiką; į šią apibrėžtį įtraukti ir specializuotų mokytojus rengiančių aukštųjų mokyklų akademiniai darbuotojai arba kiti aukštųjų mokyklų darbuotojai, prižiūrintys pedagoginę praktiką atliekančius studentus arba tik pradedančius dirbti mokytojus įvadiniu darbo etapu, pavyzdžiui, mokykloje dirbantys mentoriai arba kuratoriai, padedantys pradedantiesiems mokytojams.

Aukščiausio lygmens institucija, reglamentuojanti švietimo veiklą, daugelyje valstybių yra centrinė vyriausybė. Tačiau keturiose šalyse sprendimai priimami kitais lygmenimis, pavyzdžiui, Belgijoje juos priima bendruomenių vyriausybės, Vokietijoje – žemių (vok. *Länder*) vyriausybės, Ispanijoje – šalies

vyriausybė ir autonominių regionų valdžia, o Jungtinėje Karalystėje – Anglijos, Velso, Šiaurės Airijos ir Škotijos švietimo ministerijos.

Mokyklos vadovų mokymai – tai specialus mokomasis kursas, rengiamas baigus pirminio mokytojų rengimo aukštojoje mokykloje programą ir įgijus mokytojo kvalifikaciją. Atsižvelgiant į aplinkybes, šis kursas gali būti organizuojamas prieš paskiriant kandidatą į mokyklos vadovo pareigas ar prieš pradedant jo įdarbinimo procedūrą arba per pirmus vienus ar kelerius metus po paskyrimo į šias pareigas. Šių mokymų tikslas – padėti būsimiems mokyklų vadovams įgyti naujų žinių ir gebėjimų ar išlavinti turimus gebėjimus, kurių jiems prireiks einant naujas pareigas. Tačiau šio kurso nederėtų painioti su mokyklų vadovų tęstine profesine raida.

Judumas arba tarptautinis mokymasis – tai trumpalaikės mokytojų išvykos į kitas šalis, siekiant tobulinti profesinę kvalifikaciją (pavyzdžiui, mokomieji kursai, konferencijos, seminarai arba kitų pedagogų darbo stebėjimas); vykdant šias programas, mokytojai kerta geografines valstybių sienas, tačiau išvyksta laikinai (numatoma, kad jie grįš į įstaigas, kuriose dirbo). Kalbant apie šias programas, turimas omenyje tik fizinis, o ne virtualus judumas.

III. Duomenų bazės

Tarptautinė „PISA 2009“ duomenų bazė

PISA (Tarptautinio moksleivių vertinimo programa) yra tarptautinis tyrimas, remiamas EBPO, kuriuo siekiama išmatuoti penkiolikamečių mokinių pasiekimus skaitymo, matematikos gebėjimų ir mokslinio raštingumo srityse. Tyrimas buvo atliekamas tiriant tipines penkiolikamečių mokinių, besimokančių pagrindiniame arba viduriniame ugdymo lygmenyje (tai priklauso nuo nacionalinės švietimo sistemos struktūros), grupes. Atliekant „PISA 2009“ tyrimą, buvo ne tik išmatuoti mokinių pasiekimai, bet ir pateikti klausimynai, kuriais siekta nustatyti mokykloje ir šeimose veikiančius veiksnius, padedančius paaiškinti tyrimo rezultatus. Klausimynai buvo išsiųsti PISA tyrime dalyvavusiems mokyklų vadovams ir mokiniams. Į šį leidinį įtraukti rodikliai buvo parengti pasitelkiant atsakymus į šių kontekstinių klausimynų klausimus. Visi rodikliai aprėpia ir valstybines, ir privačiąsias mokyklas (subsidijuojamas bei kitas).

Tarptautinis tyrimas „TALIS 2008“

Atliekant TALIS (Tarptautinį mokymo ir mokymosi tyrimą) buvo apklausti pagrindinio ugdymo mokytojai ir mokyklų, kuriose jie dirbo, vadovai. 2008-ųjų tyrime iš viso dalyvavo 24 valstybės, tarp jų – 19 Europos šalių. Nyderlanduose nesurinktas mažiausias būtinas atsakymų skaičius (75 proc.), todėl ši valstybė neįtraukta į tarptautinę ataskaitą. Atliekant tyrimą buvo parengti atskiri klausimynai mokytojams ir mokyklų direktoriams. Dalyvavusiose šalyse buvo atsitiktinai atrinktos mokyklos ir šių mokyklų mokytojai dalyvauti TALIS tyrime. Iš kiekvienos valstybės, išskyrus mažesniąsias, buvo atrinkta maždaug po 200 mokyklų ir po 20 kiekvienoje jų dirbančių mokytojų. Tyrimas „TALIS 2008“ buvo sutelktas į šiuos pagrindinius mokymosi aplinkos aspektus, veikiančius mokymo(si) kokybę mokyklose:

- mokyklų lyderystė ir valdymas: kokius vaidmenis atlieka mokyklų lyderiai, atsižvelgiant į griežtėjančią atskaitomybę ir institucijų, reglamentuojančių švietimo veiklą, decentralizavimą;
- mokytojų darbo mokyklose vertinimas; kokios formos ir pobūdžio grįžtamąją informaciją jie gauna ir kaip pritaikomi vertinimo procesų rezultatai, siekiant atlyginti mokytojams ir tobulinti jų kvalifikaciją;
- profesinės raidos veikla, kurioje dalyvauja mokytojai, ir jos ryšys su vertinimo sistemomis; mokyklų lyderių pagalba; profesinės raidos poveikis praktinei veiklai per pamokas;
- informacija apie įvairių šalių praktinę mokymo veiklą, įsitikinimus bei požiūrius; kaip skiriasi visi šie aspektai, atsižvelgiant į mokytojų kvalifikacijos ypatybes.

Tarptautinis tyrimas „TIMSS 2011“

2011-ųjų TIMSS tyrimas (Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų gebėjimų tyrimas) buvo penktasis IEA atliktas tarptautinis mokinių pasiekimų vertinimas, kurio paskirtis – pagerinti matematikos ir gamtos mokslų mokymo(si) rezultatus. Pirmasis TIMSS tyrimas buvo atliktas 1995 m., ir nuo to laiko kas ketverius metus teikiamos ataskaitos apie ketvirtųjų ir aštuntųjų klasių mokinių pasiekimus. Kaip ir ankstesniųjų tyrimų atvejais, atliekant „TIMSS 2011“ iš dalyvavusių mokinių, jų mokytojų ir mokyklų direktorių buvo surinkta informacija apie aplinkybes, susijusias su matematikos ir gamtos mokslų mokymusi, taip pat duomenys apie matematikos ir gamtos mokslų ugdymo turinį kiekvienoje valstybėje. Renkant ketvirtųjų klasių duomenis, dalyvavo 21 Europos šalis, o aštuntųjų – 9 valstybės.

IV. Bibliografinės nuorodos

EACEA / „Eurydice“, 2011a. *Mokytojų ir mokyklų vadovų darbo užmokestis ir priedai Europoje, 2011–2012*. Briuselis: „Eurydice“.

EACEA / „Eurydice“, 2011b. *Palikimas mokytis antrus metus Europos privalomojo švietimo sistemoje. Taisyklės ir statistika.* Briuselis: „Eurydice“.

EACEA / „Eurydice“, 2012a. *Pilietinis ugdymas Europoje.* Briuselis: „Eurydice“.

EACEA / „Eurydice“, 2012b. *Duomenys apie švietimą Europoje 2012.* Briuselis: „Eurydice“.

EACEA / „Eurydice“, 2013. *Švietimo finansavimas Europoje 2000–2012 m.: ekonominės krizės poveikis.* Briuselis: „Eurydice“.

ETUCE / EFEE (bus išleistas). *Recruitment and Retention in the Education Sector* (Įdarbinimas ir išlaikymas švietimo sektoriuje).

Europos Komisija, 2007 m. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui. *Dėl mokytojų rengimo kokybės gerinimo.* COM(2007) 392 final.

Europos Komisija, 2008 m. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. *Gebėjimų ugdymas XXI amžiuje: Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė.* COM(2008) 425 final [pdf], paskelbtas http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0425:FIN:EN:PDF [informacija gauta 2013 m. sausio 5 d.]

Europos Komisija, 2010 m. *Developing coherent and system-wide induction programmes for beginning teachers: a handbook for policymakers* („Kaip parengti nuoseklias ir visą sistemą aprėpiančias įvadines programas pradedantiesiems mokytojams: politikos kūrėjų vadovas“). Europos Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, SEC(2010) 538 final [pdf], paskelbtas http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/handbook0410_en.pdf [informacija gauta 2013 m. sausio 5 d.]

Europos Komisija, 2012 m. Europos Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. *Supporting the Teaching Professions for Better Learning Outcomes* („Pagalba mokytojams, siekiant geresnių mokymosi rezultatų“). Pridėtas prie dokumento *Communication from the Commission. Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes* (Komisijos komunikatas. „Permąstykime švietimą: investuokime į gebėjimus, siekdami geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“), SWD(2012) 374 final [pdf], paskelbtas http://ec.europa.eu/education/news/rethinking/sw374_en.pdf [informacija gauta 2013 m. sausio 5 d.]

Europos Komisija, 2012 m. Tarpusavio mokymosi konferencijos „Švietimas-2: politinė parama mokytojus rengiantiems dėstytojams“ išvados.

„Eurydice“, 2008 m. *Mokytojų savarankiškumas ir atsakomybė Europoje.* Briuselis: „Eurydice“.

„Eurydice“, 2009 m. *Nacionalinis mokinių testavimas Europoje: tikslai, organizavimas ir rezultatų panaudojimas*. Briuselis: „Eurydice“.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), 2012 m. *Naujų mokytojų patirtis. „TALIS 2008“ rezultatai*. Paryžius: „OECD Publishing“.

PADĖKOS

ŠVIETIMO, GARSO IR VAIZDO BEI KULTŪROS VYKDOMOJI ĮSTAIGA „EURYDICE“ ir POLITINĖ PARAMA

Avenue du Bourget 1 (BOU2)
B-1140 Brussels
(http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice)

Vyriausioji redaktorė

Arlette Delhaxhe

Autoriai

Bernadette Forsthuber (koordinatorė), Nathalie Baïdak, Ania Bourgeois; rengiant leidinį prisidėjo Akvilė Motiejūnaitė, Sogol Noorani ir Katerina Ticha

Išorinis ekspertas

Christian Monseur (pagalba atliekant antrinę TIMSS duomenų bazės analizę)

Maketuotojas ir dailininkas

Patrice Brel

Gamybos koordinatorė

Gisèle De Lel

EUROSTATAS (ŠVIETIMAS, MOKSLAS IR KULTŪRA)

Rodiklius iš Eurostato duomenų bazių pateikė

Eric Gere, Paolo Turchetti, Ana Maria Martinez Palou

NACIONALINIAI „EURYDICE“ SKYRIAI

BELGIQUE / BELGIË

Unité Eurydice de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Direction des relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/012
1080 Bruxelles
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming/
Afdeling Strategische Beleidsondersteuning
Hendrik Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Autonome Hochschule in der DG
Monschauer Strasse 57
4700 Eupen
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

BULGARIA

Eurydice Unit
Human Resource Development Centre
Education Research and Planning Unit
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Skyriaus indėlis: Irina Vaseva (ekspertė)

ČESKÁ REPUBLIKA

Eurydice Unit
Centre for International Services
National Agency for European Educational Programmes
Na Poříčí 1035/4
110 00 Praha 1
Skyriaus indėlis: Jana Halamová, Radka Topinková, Pavel Šimáček (Švietimo, jaunimo ir sporto ministerija)

DANMARK

Eurydice Unit
Danish Agency for Universities and Internationalisation
Bredgade 43
1260 København K
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

DEUTSCHLAND

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Project Management Agency
Part of the German Aerospace Center (DLR)
EU-Bureau of the BMBF/German Ministry for Education and Research
Heinrich-Konen-Str. 1
53227 Bonn

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Project Management Agency
Part of the German Aerospace Center
EU-Bureau of the German Ministry for Education and Research
Rosa-Luxemburg-Straße 2
10178 Berlin

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der Kultusministerkonferenz
Graurheindorfer Straße 157
53117 Bonn
Skyriaus indėlis: Brigitte Lohmar

EESTI

Eurydice Unit
SA Archimedes
Koidula 13A
10125 Tallinn
Skyriaus indėlis: Vilja Saluveer (vyriausioji ekspertė, Aukštojo mokslo departamentas, Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija)

ÉIRE / IRELAND

Eurydice Unit
Department of Education and Skills
International Section
Marlborough Street
Dublin 1
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

ELLÁDA

Eurydice Unit
Ministry of Education and Religious Affairs, Culture and Sports
Directorate for European Union Affairs
37 Andrea Papandreou Str. (Office 2172)
15180 Maroussi (Attiki)
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

ESPAÑA

Eurydice España-REDIE
Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa (CNIIE)
Ministerio de Educación, Cultura y Deporte
c/General Oraa 55
28006 Madrid
Skyriaus indėlis: Montserrat Grañeras Pastrana, Ana Isabel Martín Ramos (autorė koordinatorė), Flora Gil Traver, Mercedes Lucio Villegas de la Cuadra

FRANCE

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance
Mission aux relations européennes et internationales
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Skyriaus indėlis: Thierry Damour;
ekspertė: Luisa Lombardi

HRVATSKA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
Donje Svetice 38
10000 Zagreb
Skyriaus indėlis: Duje Bonacci

ÍSLAND

Eurydice Unit
Education Testing Institute
Borgartúni 7a
105 Reykjavik
Skyriaus indėlis: Rósa Gunnarsdóttir (ekspertė)

ITALIA

Unità italiana di Eurydice
Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e Ricerca Educativa (INDIRE)
Agenzia LLP
Via Buonarroti 10
50122 Firenze
Skyriaus indėlis: Simona Baggiani;
ekspertai: Gianna Barbieri (*Servizio di statistica settore istruzione, Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca* – MIUR); Francesca Brotto (*Direzione Generale per gli Affari Internazionali, Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca* – MIUR)

KYPROS

Eurydice Unit
Ministry of Education and Culture
Kimonos and Thoukydidou
1434 Nicosia
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

LATVIJA

Eurydice Unit
Valsts izglītības attīstības aģentūra
State Education Development Agency
Vaļņu street 3
1050 Riga
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius, bendradarbiaujant su išoriniais ekspertais: Svetlana Batare (Švietimo ir mokslo ministerija) ir Baiba Bašķere (Švietimo ir mokslo darbuotojų profesinė sąjunga)

LIECHTENSTEIN

Informationsstelle Eurydice
Schulamt des Fürstentums Liechtenstein
Austrasse 79
9490 Vaduz
Skyriaus indėlis: nacionalinis „Eurydice“ skyrius

LIETUVA

„Eurydice“ skyrius
Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra
Didlaukio g. 82
08303 Vilnius
Skyriaus indėlis: Audronė Razmantienė (ekspertė)

LUXEMBOURG

Unité d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale et de la Formation professionnelle (MENFP)
29, rue Aldringen
2926 Luxembourg
Skyriaus indėlis: Jeannot Hansen ir Mike Engel

MAGYARORSZÁG

Eurydice National Unit
Hungarian Institute for Educational Research and Development
Szalay u. 10-14
1055 Budapest
Skyriaus indėlis: ekspertas Csilla Stéger (institucijos, reglamentuojančios švietimo veiklą, departamento vadovas)

MALTA

Eurydice Unit
Research and Development Department
Directorate for Quality and Standards in Education
Great Siege Rd.
Floriana VLT 2000
Skyriaus indėlis: ekspertai: Gaetano Bugeja, Desiree Scicluna Bugeja ir Rose Marie Privitelli (visi ekspertai yra Ugdymo turinio valdymo ir el. mokymosi departamento darbuotojai)

NEDERLAND

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
Etage 4
Rijnstraat 50
2500 BJ Den Haag
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

NORGE

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
AIK-avd., Kunnskapsdepartementet
Kirkegata 18
0032 Oslo
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

ÖSTERREICH

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur
Abt. IA/1b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

POLSKA

Eurydice Unit
Foundation for the Development of the Education System
Mokotowska 43
00-551 Warsaw
Skyriaus indėlis: Anna Smoczyńska, bendradarbiaudama su Nacionalinio švietimo ministerijos eksperte Anna Dakowicz

PORTUGAL

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Ministério da Educação e Ciência
Direcção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência (DGEEC)
Av. 24 de Julho, 134
1399-54 Lisboa
Skyriaus indėlis: Isabel Almeida ir Carina Pinto; kitų ministerijos departamentų darbuotojai: Alcina Cardoso, Aida Castilho, João Matos ir Joaquim Santos

ROMÂNIA

Eurydice Unit
National Agency for Community Programmes in the Field of Education and Vocational Training
Calea Serban Voda, no. 133, 3rd floor
Sector 4
040205 Bucharest
Skyriaus indėlis: Veronica-Gabriela Chirea, bendradarbiaudama su ekspertais: Eugenia Popescu, Marius Bălașa ir Corina Marin (Nacionalinio švietimo ministerija)

SCHWEIZ/SUISSE/SVIZZERA

Foundation for Confederal Collaboration
Dornacherstrasse 28A
Postfach 246
4501 Solothurn

SLOVENIJA

Eurydice Unit
Ministry of Education, Science, Culture and Sport
Education Development Office
Maistrova 10
1000 Ljubljana
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius;
ekspertė: Darinka Cankar (Švietimo, mokslo, kultūros ir sporto ministerija)

SLOVENSKO

Eurydice Unit
Slovak Academic Association for International Cooperation
Svoradova 1
811 03 Bratislava
Skyriaus indėlis: Marta Ivanova, Martina Rackova, bendradarbiaudamos su Gabriela Aichova ir Maria Lipska iš UIPS

SUOMI / FINLAND

Eurydice Finland
Finnish National Board of Education
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Skyriaus indėlis: Kristiina Volmari

SVERIGE

Eurydice Unit
Department for the Promotion of Internationalisation
International Programme Office for Education and Training
Kungsbroplan 3A
Box 22007
104 22 Stockholm
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

TÜRKIYE

Eurydice Unit Türkiye
MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
B-Blok Bakanlıklar
06648 Ankara
Skyriaus indėlis: Osman Yıldırım Ugur, Bilal Aday, Dilek Güleçyüz

UNITED KINGDOM

Eurydice Unit for England, Wales and Northern Ireland
Centre for Information and Reviews
National Foundation for Educational Research (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough, Berkshire, SL1 2DQ
Skyriaus indėlis: Sigrid Boyd, Hilary Grayson

Eurydice Unit Scotland
c/o Intelligence Unit
Education Analytical Services
Scottish Government
Area 2D South, Mail point 28
Victoria Quay
Edinburgh EH6 6QQ
Skyriaus indėlis: už duomenų pateikimą atsakingas visas skyrius

Europos Komisija; EACEA; „Eurydice“

Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus. 2013 m. leidimas

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras

2013 m. – 144 p.

(Pagrindiniai duomenys)

ISBN 978-92-9201-514-5

doi: 10.2797/49667.

Raktažodžiai: mokytojas, mokyklos vadovas, pirminis mokytojų rengimas, priėmimo reikalavimai, tęstinė profesinė raida, mentorystė, mokytojų darbo užmokestis, mokytojų statusas, darbo laikas, amžius, lytis, mokymo metodas, mokytojų vertinimas, ikimokyklinis ugdymas, pradinis ugdymas, bendrasis lavinimas, pagrindinis ugdymas, vidurinis ugdymas, lyginamoji analizė, Kroatija, Turkija, ELPA, Europos Sąjunga

Į leidinį „Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus“ įtraukti 62 rodikliai, susiję su 32 valstybių (ES valstybių narių, Kroatijos, Islandijos, Lichtenšteino, Norvegijos ir Turkijos) ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio bei vidurinio ugdymo mokytojais ir mokyklų vadovais. Ataskaita aprėpia šešias temas: pirminis mokytojų rengimas ir pagalba pradedantiesiems mokytojams; įdarbinimas, darbdaviai ir darbo sutartys; tęstinė profesinė raida ir judumas; darbo sąlygos ir užmokestis; mokytojų savarankiškumas ir pareigos bei mokyklų vadovai. Ataskaitoje pateikti statistiniai duomenys ir kokybinė informacija, parengta remiantis pirminiais tinklo „Eurydice“ pateiktais duomenimis, Eurostato duomenimis ir tarptautinių tyrimų „TALIS 2008“, „PISA 2009“ ir „TIMSS 2011“ rezultatais.

Tinklą „Eurydice“ sudaro 40 nacionalinių skyrių, įsikūrusių 36 šalyse (ES valstybėse narėse, Islandijoje, Lichtenšteine, Norvegijoje, Šveicarijoje, Kroatijoje, Buvusioje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje, Juodkalnijoje, Serbijoje ir Turkijoje). Šio tinklo veiklą koordinuoja ES Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga.

Tinklas „Eurydice“ sieja asmenis, atsakingus už švietimo politikos kūrimą nacionaliniu, regionų bei vietos lygmenimis, taip pat Europos Sąjungos institucijų darbuotojus. Jo veikla daugiausia sutelkta į Europos švietimo sistemų struktūrą ir švietimo veiklos organizavimą visais lygmenimis. Tinklo leidinius galima bendrai suskirstyti į nacionalinių švietimo sistemų aprašymus, lyginamuosius tyrimus, skirtus konkrečioms temoms, rodiklius ir statistiką. Juos galima nemokamai gauti „Eurydice“ interneto svetainėje, be to, paprašius galima gauti ir spausdintą variantą.

EURYDICE internete:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice

EC-32-13-158-EN-C

Leidinių biuras

ISBN 978-92-9201-514-5